

Saturs

Izmantotie saīsinājumi	3
1. Ārvalstu prakse ostu pārvaldībā	4
1.1. Pakalpojumi, ieņēmumu struktūra un darbība, t.sk. valsts un pašvaldības loma ostas darbībā un pakalpojumu, un industriālo teritoriju un telpu, kā arī ar tiem saistīto pakalpojumu attīstība Hamburgas, Duisburgas un Tallinas ostās	4
1.1.1. Hamburgas ostas pārvalde.....	4
1.1.2. A/S Hamburgas osta un loģistika	8
1.1.3. Tallinas osta.....	11
1.1.4. Dīsburgas osta	12
1.2. Secinājumi un priekšlikumi par līdzīgas prakses pārņemšanu Latvijā, ņemot vērā valsts kapitālsabiedrībām saistošos ierobežojumus pakalpojumu sniegšanai privāto tiesību jomā	14
2. Ostu funkcijas un pakalpojumi saskaņā ar Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem	16
2.1. Normatīvajos aktos noteiktās ostu funkcijas un pakalpojumi publisko tiesību jomā	16
2.1.1. Tiesiskais pamats valsts kapitālsabiedrības iesaistei šādu funkciju publisko tiesību jomā veikšanā.....	18
2.1.2. Valsts kapitālsabiedrības tiesības izdot administratīvo aktu un veikt faktisko rīcību administratīvo tiesību jomā.....	22
2.1.3. Piecu Satiksmes ministrijas precizētu funkciju izpēte ar mērķi konstatēt, vai to ietvaros osta izdod administratīvo aktu.....	23
2.1.4. Iespēja nodot ostu publisko tiesību funkciju veikšanu valstij vai pašvaldībai.....	34
2.1.5. Ostu lēmumu pārsūdzēšanas kārtība saskaņā ar ostu darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem un kārtība, kādā apstrīdami valsts kapitālsabiedrību pieņemtie lēmumi publisko tiesību jomā	39
2.2. Normatīvajos aktos noteiktās ostu funkcijas privāto tiesību jomā	42
2.2.1. Likuma par ostām 7. panta trešajā daļā noteikto ostu pārvaldes funkciju privāto tiesību jomā analīze ar mērķi konstatēt, vai minētajā normā uzskaitītās funkcijas tik tiešām ir privāto tiesību funkcijas	42
2.2.2. Ostām un valsts kapitālsabiedrībām ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā.....	54
2.2.3. Piecu Satiksmes ministrijas precizētu ostu funkciju privāto tiesību jomā izpēte ar mērķi konstatēt, vai osta kā valsts kapitālsabiedrība var veikt minētās funkcijas, ņemot vērā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus valsts kapitālsabiedrību iesaistei komercdarbībā	63
2.3. Valsts kapitālsabiedrībai saistošie ierobežojumi rīcībai ar finanšu līdzekļiem un mantu, kuri izriet no spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem (t.sk. valsts atbalsta piešķiršanas aizliegums, finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas un nelietderīgas izmantošanas aizliegums)	75
3. Iespējamie ostu pārvaldības Nākotnes modeļi	92

3.1. Nākotnes modeļu vispārīgs apraksts	92
A variants	96
B variants.....	96
3.2. Pašvaldības loma Nākotnes modelī	97
3.2.1. Rīcība ar pašvaldības īpašumiem ostu teritorijā.....	97
3.3. Nākotnes modeļu analīze	99
3.3.1. Ostu pārvaldības struktūra saskaņā ar to darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem salīdzinājumā ar valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūru	105
3.3.2. Valsts un pašvaldību loma ostu attīstībā saskaņā ar ostu darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem salīdzinājumā ar valsts un pašvaldības lomu tās kapitālsabiedrību attīstībā	113
3.3.3. Esošo saistību restrukturizācija	121
3.3.4. ostās esošie nekustamo īpašumu veidi un ostu darbību regulējošo speciālo normatīvo aktu noteikumi attiecībā uz ostās esošajiem nekustamajiem īpašumiem, iespējamie riski Nākotnes modeļa ieviešanā, atsavinot nekustamos īpašumus publiskai kapitālsabiedrībai.	121
3.3.5. Ostu pašreizējā pārvaldības modeļa ietvaros maksājamo nodokļu, nodevu un tiem pielīdzināmo maksājumu salīdzinājums ar attiecīgajiem maksājumiem Nākotnes modelī	130
3.3.6. Nākotnes modeļu atbilstība OECD vadlīnijām valsts kapitālsabiedrību pārvaldībai	130
3.4. No brīvostas (brīvās zonas režīms) un speciālās ekonomiskās zonas statusa izrietošā Rīgas, Ventspils un Liepājas ostu darbības specifika esošajā pārvaldības modelī saskaņā ar Rīgas brīvostas likumu, Ventspils brīvostas likumu un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likumu un apsvērumi, kuri jāņem vērā, ieviešot Nākotnes modeli	132
4. Secinājumi un ieteikumi	135

Izmantotie saīsinājumi

APL	Administratīvā procesa likums
Atbalsts likums	Kommercdarbības atbalsta kontroles likums
DH	A/S Dīsburgas osta (<i>Duisburg Hafen AG</i>)
EK	Eiropas Komisija
ES ostu regula	2017. gada 15.februāra Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/352 Ar ko izveido ostas pakalpojumu sniegšanas sistēmu un kopīgos noteikumus par ostu finanšu pārredzamību;
EST	Eiropas Savienības tiesa
GBER	2014. gada 17. jūnija Eiropas Komisijas regula Nr. 651/2014 ar ko noteiktas atbalsta kategorijas atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma 107. un 108. pantu jeb "Vispārējā grupu atbrīvojuma regula"
HHLA	A/S Hamburgas osta un loģistika (<i>Hamburger Hafen und Logistik Aktiengesellschaft</i>)
HPA	Hamburgas Ostas pārvalde (<i>Hamburg Port Authority</i>)
ISPS	Starptautiskais kuģu un ostu iekārtu aizsardzības kodekss (<i>International Ship and Port Facility Security Code</i>)
KOAI	Valsts akciju sabiedrības "Latvijas Jūras administrācija" Kuģu un ostu aizsardzības inspekcija
LESD	Līgums par Eiropas Savienības darbību
LSEZL	Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums
MEO	" <i>The Market Economy Operator</i> " princips
MK noteikumi Nr.102	2006.gada 7.februāra Ministru kabineta noteikumi Nr.102 "Noteikumi par ločiem"
MK noteikumi Nr.455	2002. gada 8. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.455 "Kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas kārtība un kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādes kārtība"
MK noteikumi Nr.746	2015.gada 22.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.746 "Noteikumi par kuģu, kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju sadalījumu, izpildi un uzraudzību"
MK noteikumi Nr.806	2015.gada 22.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 806 "Kārtība, kādā valsts kapitālsabiedrības un publiski privātās kapitālsabiedrības, kurās valsts ir dalībnieks (akcionārs), prognozē un nosaka dividendēs izmaksājamo peļņas daļu un veic maksājumus valsts budžetā par valsts kapitāla izmantošanu"
Nākotnes modelis	Iespējamie ostas pārvaldības modeļi: viena kapitālsabiedrība, kura pārvalda visas ostas, vai atsevišķa kapitālsabiedrība katras ostas pārvaldīšanai
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>)
Padome	Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padome
Pārvaldības likums	Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs

PPFLMINL	Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums
SEZ	Speciālā ekonomiskā zona
TS	A/S Tallinas osta (<i>Tallinna Sadam</i>)
VPIL	Valsts pārvaldes iekārtas likums
VTNP	Vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi

1. Ārvalstu prakse ostu pārvaldībā

[1] Šajā atzinuma daļā tiks analizēti ārvalstu prakse ostu pārvaldībā Hamburgas, Dīsburgas un Tallinas ostās (t.sk. sniegtie pakalpojumi, ieņēmumu struktūra, valsts un pašvaldību loma), kā rezultātā tiks izdarīti secinājumi par iespējamu līdzīgas prakses pārņemšanu Latvijā, cita starpā ņemot vērā valsts kapitālsabiedrībām noteiktos ierobežojumus pakalpojumu sniegšanai privāto tiesību jomā (skat. 1.2. daļu).

1.1. Pakalpojumi, ieņēmumu struktūra un darbība, t.sk. valsts un pašvaldības loma ostas darbībā un pakalpojumu, un industriālo teritoriju un telpu, kā arī ar tiem saistīto pakalpojumu attīstība Hamburgas, Duisburgas un Tallinas ostās

1.1.1. Hamburgas ostas pārvalde

[2] Hamburgas ostas pārvalde (*Hamburg Port authority*) ir neatkarīga pašvaldības institūcija ar tiesībām (*Anstalt des öffentlichen Rechts*), kas izveidota ar Hamburgas pilsētas likumu¹. Tās bezatlīdzības valdījumā ir nodoti pašvaldībai piederoši īpašumi un tās mērķis ir (HPA likuma 1§ 2. punkts):

[3] *“Hamburgas ostas pārvaldes mērķis ir attīstīt, paplašināt un pārvaldīt Hamburgas ostu, ekspluatēt un uzturēt efektīvu ostas infrastruktūru, tostarp ostas dzelzceļu, attīstīt un tirgot ostas specifiskos pakalpojumus, piesaistīt uzņēmumus un nodrošināt ostas īpašumus.”*

[4] 2019. gada beigās Hamburgas pilsēta pabeidza HPA pārvaldības modeļa reorganizāciju un veica atbilstošas izmaiņas HPA darbību reglamentējošajos normatīvajos aktos, kā rezultātā tika skaidri nodalītas Komerciālās (*Commercial business area - Geschäftsfeld Commercial*) un Publiskās darbības jomas (*Public business area - Geschäftsfeld Public*)². Kā viens no restrukturizācijas galvenajiem mērķiem tiek minētas tieši ES valsts atbalsta nosacījumu ievērošanas prasības un uzsāktā EK pārbaudes procedūra. Publiskās darbības jomas tiek

¹ <http://www.landesrecht-hamburg.de/jportal/portal/page/bshaprod.psml?showdoccase=1&st=lr&doc.id=jlr-HPAErGHArAhmen&doc.part=X&doc.origin=bs>

² <http://www.buergerschaft-hh.de/parldok/dokument/21/art/Drucksache/num/17908>

finansētas no Hamburgas pilsētas budžeta dotācijas vai grantu veidā un uzņēmumam ir jānodrošina šo funkciju atsevišķa grāmatvedības uzskaitē. HPA noteiktās publiskās funkcijas ir uzskaitītas HPA likuma 3§:

1) Plānošana, būvniecība, ekspluatācija, administrēšana un uzturēšana:

- a. Infrastruktūra ostas teritorijā, kas netiek ekonomiski izmantota Eiropas valsts atbalsta likuma nozīmē saskaņā ar Ostu attīstības likumu (HafenEG) — 3. lappuse no 16. janvāra — no 1982. gada 25. janvāra (HmbGVBl. p. 19), pēdējo reizi mainīts 2005. gada 29. jūnijā (HmbGVBl. P. 256, 262), pašlaik piemērojamajā redakcijā;
- b. Federālajā ūdensceļā Elbe saskaņā ar 1921. gada 29. jūlija līgumu par ūdensceļiem (Reichsgesetzblatt p. 962) un 1922. gada 18. februāra (Reichsgesetzblatt p. 222), kas grozīts 1928. gada 22. decembrī (Reichsgesetzblatt 1929 II p. 1) ar vēlākiem papildinājumiem;

2) Ostu plānošanas likuma uzdevumu sagatavošana un īstenošana saskaņā ar Ostas attīstības likumu, izņemot plānošanas apstiprināšanas uzdevumus;

3) Kuģošanas drošības un ērtības garantija saskaņā ar 1979. gada 3. jūlija Ostas satiksmes un kuģniecības likumu (HmbGVBl. P. 177), jaunākie grozījumi izdarīti 2005. gada 29. jūnijā (HmbGVBl. P. 256, 262), attiecīgi piemērojamā redakcijā;

4) Uzdevumu izpilde ostu loču jomā atbilstoši 1981. gada 19. janvāra Hafenslotsgesetz (HmbGVBl. P. 9), jaunākie grozījumi izdarīti 2001. gada 18. jūlijā (HmbGVBl. P. 251, 257), pašlaik piemērojamajā redakcijā;

5) Uzdevumu izpilde saistībā ar ūdens likumu un ūdens apsaimniekošanu virszemes ūdeņos atbilstoši Hamburgas Ūdens likumam 2005. gada 29. marta redakcijā (HmbGVBl. p. 97) spēkā esošajā redakcijā;

6) Privāto plūdu aizsardzības sistēmu monitorings saskaņā ar 1977. gada 13. decembra poldera rīkojumu (HmbGVBl. P. 394), jaunākie grozījumi izdarīti 1981. gada 3. februārī (HmbGVBl. P. 28) spēkā esošajā redakcijā;

7) Valsts plūdu aizsardzības sistēmu plānošana, projektēšana, izpilde, uzturēšana un uzraudzība, kā arī speciālo konstrukciju uzturēšana un ekspluatācija, izņemot rakšanas iekārtas un dīķu levejas saskaņā ar Hamburgas Ūdens likumu un 2003. gada 27. maija noteikumiem (HmbGVBl. P. 151),

8) Ceļu satiksmes drošības iestādes un ceļu būves pārrauga uzdevumu izpilde saskaņā ar Hamburgas ceļu likumu, ciktāl tie neattiecas uz 2. panta 3. punktā minēto līgumu noslēgšanu, un līgumiem, kas to nozīmīguma dēļ noslēgti tikai attiecībā uz visu pilsētas teritoriju, kas saistīta ar ceļu tīrīšanu, kas ir Hamburgas pilsētas atbildība;

- 9) Uzdevumu veikšana saistībā ar nogulumu apsaimniekošanu;
- 10) Atsevišķi ar ostu saistīti jautājumi, kas saistīti ar dabas saglabāšanu un ainavas uzturēšanu saskaņā ar Hamburgas 2010. gada 11. maija Federālā dabas aizsardzības īstenošanas likumu (HmbGVBl. P. 350, 402), pēdējo reizi mainīts 2014. gada 13. maijā (HmbGVBl. P. 167) un augsnes aizsardzību saskaņā ar 1998. gada 17. marta Federālo augsnes aizsardzības aktu (BGBI. I p. 502), pēdējo reizi mainīts 2017. gada 27. septembrī (BGBI. I p. 3465, 3504), un Hamburgas Augsnes aizsardzības likuma 20 Fe - Lapa 4 no 16 - bruar 2001 (HmbGVBl. p. 27), pēdējās izmaiņas 2013. gada 17. decembrī (HmbGVBl. p. 503, 525);
- 11) Dalība preventīvajā civilās aizsardzības nodrošināšanā atbilstoši Hamburgas aizsardzības pret negadījumiem likumā noteiktajam;
- 12) Hamburgas aizsardzības pret vētrām brīdināšanas sistēmas organizēšana un darbības nodrošināšana;
- 13) Uzdevumu izpilde būvuzraudzības ietvaros saskaņā ar Hamburgas būvvaldes 2005. gada 14. decembra kodeksu (HmbGVBl. P. 525, 563), pēdējo reizi mainīts 2018. gada 26. novembrī (HmbGVBl. P. 371), pašlaik piemērojamajā redakcijā;
- 14) Hidroloģisko, meteoroloģisko un hidrogrāfisko datu savākšana, izvērtēšana, apstrāde un pieejamības nodrošināšana.
- [5] Tāpat tiek paredzēts pakāpeniski pārņemt atsevišķas publiskās darbības jomas, no HPA nododot tās attiecīgajām pilsētas institūcijām, tajā skaitā arī pārņemot par labu pašvaldībai HPA valdījumā esošos īpašumus, kas nav saistīti ar komerciālo darbības jomu (publiskā ārtelpa, tajā skaitā ar ostas pamatdarbību nesaistītie ūdeņi, pievedceļi un infrastruktūra u.c.).
- [6] HPA komerciālās funkcijas izriet no HPA darbības mērķa un par tādām tiek uzskatītas tās funkcijas, kurām ir komerciāls raksturs un tās nav uzskaitītas kā publiskās funkcijas.
- [7] HPA pārvaldības struktūra sastāv no padomes (9 locekļu sastāvā) un valdes (2 locekļu sastāvā) un tā kopumā atbilst vispārpieņemtajiem korporatīvās pārvaldības principiem, tajā skaitā ievērojot *German Stock Coporation Act* prasības (ar nelieliem izņēmumiem).
- [8] HPA ir vienīgais īpašnieks sekojošos uzņēmumos:
- 1) *CGH Terminaleigentumsverwaltungsgesellschaft mbH, Hamburg* (TEVG) un *CGH Terminaleigentumsverwaltungsgesellschaft mbH, Hamburg* (TEG) – kruīza termināļa operators Hamburgā;
 - 2) *Flotte Hamburg Verwaltungsgesellschaft mbH, Hamburg* (FLHV) un *Flotte Hamburg GmbH & Co. KG, Hamburg* (FLH) – ugunsdzēsības, policijas, loču, baržu, bagarēšanas un citu kuģu īpašnieks un operators.

[9] 2018. gadu HPA ir noslēdzis ar 42 miljonu euro zaudējumiem, kopsavilkums par uzņēmuma finansiālajiem rādītājiem (Peļņas un zaudējumu aprēķins) pārskata gadā³ ir atspoguļots tabulā:

PZA pozīcija	2018 (tūkstoši euro)
1. Ieņēmumi	229,111
2. Pašu darbu kapitalizācija	14,711
3. Citi pamatdarbības ieņēmumi	230,055
	473,878
4. Izejmateriālu izmaksas	
a. Preces un materiāli	27,749
b. Pakalpojumu izmaksas	147,792
	175,542
5. Darba spēka izmaksas	
a. Atalgojums	106,325
b. Pensiju un sociālo iemaksu izmaksas	27,700
	134,026
6. Amortizācija	49,292
7. Citas izmaksas	59,401
8. Citi procenti un līdzīgi ieņēmumi	12,850
9. Procenti un citi ieņēmumi	43,695
10. Ieņēmumi pēc nodokļu nomaksas	24,771
11. Citi nodokļi	6,426
12. Neto ieņēmumi	18,344
13. Iepriekšējā gada zaudējumi	-73,935
14. Izmaksas no kapitāla rezervēm	13,522
15. Pārskata gada zaudējumi	-42,068

Avots: HPA 2018.gada pārskats.

[10] Gada pārskatā ir norādīts, ka HPA zaudējumi ir radušies publisko funkciju realizēšanas rezultātā, kā arī nepietiekamā finansējuma par šo funkciju realizēšanu no Hamburgas pilsētas dēļ. Kopējais prasību apjoms pret Hamburgas pilsētu sastāda 276,729,209.50 euro (HPA 2018.gada pārskata 26.lapa, bilances kopsavilkums).

[11] HPA tiek klasificēta kā *landlord* tipa osta, kuras pamatfunkcija ir ostas infrastruktūras uzturēšana un attīstīšana, kas sevī neiekļauj virsbūves (angliski - *Superstructure*) jeb ēku un telpu būvniecību. HPA 2018. gada pārskata ieņēmumu struktūra ir atspoguļota tabulā:

Ieņēmumu pozīcija	2018 (tūkstoši euro)
Nomas maksas	73,667
Piestātņu nomas maksas	17,250
Citas nomas maksas	12,410
Ostu maksas	55,388
Dzelzceļa infrastruktūras nomas maksas	23,915
Elbas tuneļa un tilta nodevas	83
Citas nodevas	3,52
Uzturēšanas nodevas un citi pakalpojumi	42,140

³ https://www.hamburg-port-authority.de/fileadmin/user_upload/HPA_Geschaeftsbericht_2018.pdf

Ieņēmumi no iepriekšējiem periodiem	1,107
Kopā:	229,112

[12] Ņemot vērā, ka HPA ir pašvaldības pārraudzībā esoša institūcija valsts nekādu finansējumu pārvaldei nesniedz.

1.1.2. A/S Hamburgas osta un loģistika

[13] Viens no lielākajiem uzņēmumiem, kas darbojas Hamburgas ostas teritorijā ir A/S “Hamburgas osta un loģistika” (*Hamburger Hafen und Logistik Aktiengesellschaft*). HHLA ir publiska akciju sabiedrība, kuras darbības jomas ir sadalītas divās kategorijās – ostu loģistika un nekustamais īpašums⁴. Ostu loģistikas kategorijā ietilpst:

- 1) Konteineru segments – konteineru apstrāde, konteineru pārkraušana starp dažādiem transporta veidiem (kuģis, dzelzceļš, sauszemes transports), ar konteineriem saistītie pakalpojumi (uzglabāšana, uzturēšana, remonts u.c.);
- 2) Multimodālais segments – konteineru transports izmantojot dzelzceļu un sauszemes transportu ostas iekšzemē (hinterland), pārvadātāju uzkraušana un izkraušana, iekšzemes termināļu darbība;
- 3) Loģistikas segments – sauskraavu, ģenerālkraavu, transportlīdzekļu, augļu u.c. apstrāde, gaisa pārvadājumu loģistikas pakalpojumi, konsultācijas un apmācības.

[14] Nekustamā īpašuma kategorijā ietilpst viens segments (nekustamais īpašums) – Hamburgas vēsturiskā noliktavu rajona *Speicherstadt* un zivju tirgus *Fischmarkt Hamburg-Altona* nekustamā īpašuma pārvaldība, attīstība, nomas pakalpojumi un telpu pārvaldība.

[15] HHLA akcijas ir sadalītas atbilstoši darbības kategorijām, lielākais akcionārs ir Hamburgas pilsēta (68.4% akciju), kurai pieder arī akciju tirgū nepieejamās nekustamā īpašuma kategorijas akcijas (S klases publiski netirgojamās akcijas – *Non-listed class S shares*). 31.6% no HHLA akcijām ir pieejamas publiskajā tirgū un tās attiecas tikai uz ostu loģistikas kategoriju (A klases publiski pieejamās akcijas – *listed class A shares*).

[16] Uzņēmuma 2018. gada pārskata ieņēmumu un izdevumu struktūra (kategoriju dalījumā) ir atspoguļota tabulā:

Pozīcija (tūkstoši euro)/2018	Grupā kopumā	Ostu loģistika	NĪ
Ieņēmumi	1,291,136	1,258,519	29,251
Krājumu izmaiņas	448	448	0
Kapitalizēts pašu darbs	5,209	4,481	0
Citi ienākumi	41,414	37,429	5,743
Materiālu izmaksas	-367,103	-359,903	-7,848
Personāla izmaksas	-480,580	-478.365	-2,215
Citas darbības izmaksas	-172,072	-164,841	-14,247

⁴ https://report.hhla.de/annual-report-2018/servicepages/downloads/files/HHLA_Annual-Report-2018.pdf

EBITDA	318,452	297,768	20,684
Amortizācijas izmaksas	-114,232	- 109,350	- 5,225
EBIT	204,220	188,418	15,459
Ieņēmumi no saistītajiem uzņēmumiem	5,347	5,347	0
Procentu ienākumi	2,128	2,240	50
Procentu izdevumi	- 28,111	- 25,570	- 2,703
Finanšu rezultāti	- 20,636	- 17,983	- 2,653
EBT	183,584	170,435	12,806
Ienākumu nodoklis	-45,110	-41,332	- 3,693
Peļņa pēc nodokļu nomaksas	138,474	129,103	9,113
- No kā - no nekontrolējošas līdzdalības	26,193	26,193	0
- No kā – mātes uzņēmuma akcionāriem	112,281	102,910	9,371
Ieņēmumi par akciju	1.54	1.47	3.46

Avots: HHLA 2018.gada pārskats.

[17] HHLA ir tieši vai pastarpināti dalībnieks vairāk nekā 50 uzņēmumos:

Uzņēmuma nosaukums	Līdzdalības apjoms	
	Tieši, %	Netieši, %
Ostu loģistikas kategorija		
Konteineru segments		
HHLA Container Terminal Burchardkai GmbH, Hamburg	100.0	
Service Center Burchardkai GmbH, Hamburg		100.0
HCCR Hamburger Container- und Chassis-Reparatur-Gesellschaft mbH, Hamburg	100.0	
HHLA Container Terminal Tollerort GmbH, Hamburg	100.0	
HHLA Rosshafen Terminal GmbH, Hamburg ¹		100.0
HHLA Container Terminal Altenwerder GmbH, Hamburg	74.9	
SCA Service Center Altenwerder GmbH, Hamburg		74.9
HVCC Hamburg Vessel Coordination Center GmbH, Hamburg	66.0	
Kombi-Transeuropa Terminal Hamburg GmbH, Hamburg		37.5
CuxPort GmbH, Cuxhaven	25.1	
Cuxcargo Hafенbetrieb GmbH & Co. KG, Cuxhaven	50.0	
Cuxcargo Hafенbetrieb Verwaltungs-GmbH, Cuxhaven	50.0	
DHU Gesellschaft Datenverarbeitung Hamburger Umschlagsbetriebe mbH, Hamburg	40.4	
HHLA International GmbH, Hamburg	100.0	
HHLA TK Estonia AS, Tallinn/Estonia		100.0
SC Container Terminal Odessa, Odessa/Ukraine		100.0
Intermodālais segments		
CTD Container-Transport-Dienst GmbH, Hamburg	100.0	
HHLA Project Logistics LLC (vormals: POLZUG INTERMODAL LLC), Poti/Georgia		75.0
METRANS a.s., Prague/Czech Republic	100.0	

METRANS Adria D.O.O., Koper/Slovenia		100.0
METRANS (Danubia) a.s., Dunajská Streda/Slovakia		100.0
METRANS (Danubia) Kft., Győr/Hungary		100.0
METRANS Danubia KREMS GmbH, Krems an der Donau/Austria		100.0
METRANS D.O.O., Rijeka/Croatia		100.0
METRANS DYKO Rail Repair Shop s.r.o., Prague/Czech Republic		100.0
METRANS İSTANBUL STI, Istanbul/Turkey		100.0
METRANS Konténer Kft., Budapest/Hungary		100.0
METRANS (Polonia) Sp.z o.o (vormals: POLZUG Intermodal Polska sp. z o.o.), Warsaw/Poland		100.0
METRANS Rail s.r.o., Prague/Czech Republic		100.0
METRANS Rail (Deutschland) GmbH, Leipzig		100.0
TIP Žilina, s.r.o., Dunajská Streda/Slovakia		100.0
UniverTrans Kft., Budapest/Hungary		100.0
METRANS Railprofi Austria GmbH, Krems an der Donau/Austria		80.0
IPN Inland Port Network Verwaltungsgesellschaft mbH, Hamburg	50.0	
IPN Inland Port Network GmbH & Co. KG, Hamburg	50.0	
Logistikas segments		
HPC Hamburg Port Consulting GmbH, Hamburg	100.0	
UNIKAI Lagerei- und Speditionsgesellschaft mbH, Hamburg	51.0	
ARS-UNIKAI GmbH, Hamburg		25.5
HHLA Sky GmbH, Hamburg	100.0	
HHLA Frucht- und Kühl-Zentrum GmbH, Hamburg	51.0	
Ulrich Stein Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Hamburg	51.0	
Hansaport Hafenbetriebsgesellschaft mit beschränkter Haftung, Hamburg	49,0	
Holdings/citi		
GHL Zweite Gesellschaft für Hafen- und Lagereimmobilien-Verwaltung mbH, Hamburg	100.0	
HHLA-Personal-Service GmbH, Hamburg	100.0	
Nekustamā īpašuma kategorija		
Nekustamā īpašuma segments		
Fischmarkt Hamburg-Altona Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Hamburg	100.0	
HHLA Immobilien Speicherstadt GmbH, Hamburg	100.0	
HHLA 1. Speicherstadt Immobilien GmbH & Co. KG, Hamburg	100.0	
HHLA 2. Speicherstadt Immobilien GmbH & Co. KG, Hamburg	100.0	

[18] Uzņēmums neveic publiskās funkcijas un darbojas tirgus apstākļos, līdz ar to arī valsts vai pašvaldība tam nesniedz nekāda veida atbalstu.

1.1.3. Tallinas osta

- [19] Tallinas ostas darbību nodrošina A/S “*Tallinna Sadam*” (TS). Uzņēmuma darbības jomas sevī iekļauj: pasažieru pārvadājumus, kravu pārvadājumus, kuģniecības pakalpojumus un nekustamā īpašuma attīstīšanu⁵. Uzņēmuma lielākais īpašnieks ir Igaunijas valsts (67% no kopējā akciju skaita), atlikušās akcijas (33%) ir brīvi pieejamas biržā. Uzņēmuma vadību nodrošina padome 6 cilvēku sastāvā un valde 3 cilvēku sastāvā.
- [20] Uzņēmums nodrošina divu pasažieru ostu – Tallinā (*the Old City Harbour*) un Sāremā (*the Saaremaa Harbour*), kā arī divu kravu ostu – Mūgā (*the Muuga Harbour*) un Paldiskos (*the Paldiski South Harbour*) darbību. Abos gadījumos tiek nodrošināta ostas infrastruktūras uzturēšana un attīstība, kā arī kuģu un prāmju apkalpošana. TS darbojas kā landlord tipa osta, nodrošinot nepieciešamo ostas infrastruktūru (tajā skaitā arī pasažieru termināļus) un izīrē ostas īpašumus, savukārt kravu pārkraušanas virszemes (*superstructure*) infrastruktūras īpašnieks ir attiecīgo termināļu operators. Papildus tam TS ir līdzīpašnieks uzņēmumā AS “Green Marine” (TS pieder 51% daļu), kas nodrošina atkritumu pārvaldības pakalpojumus (*waste management services*) tās ostās.
- [21] Kuģniecības pakalpojumi sevī ietver prāmju satiksmes nodrošināšanu divos maršrutos (*Rohuküla-Heltermaa* un *Virtsu-Kuivastu*) ar 5 prāmjiem, ko veic TS piederošs uzņēmums OÜ “TS Laevad”. Uzņēmums OÜ “TS Shipping” ir īpašnieks ledlauzim Botnica, kas ziemas periodā nodrošina kuģošanas drošību un kuģu ceļu pieejamību Igaunijā, kā arī vasaras periodā sniedz pakalpojumus Arktikas reģionā.
- [22] Nekustamā īpašuma attīstīšanas virziens sevī iekļauj industriālo parku darbību Mūgas un Paldisku dienvidu ostā, kā arī Vecpilsētas ostas nekustamā īpašuma projekta attīstību (uz 2018. gada pārskata perioda beigām projekts atrodas sagatavošanas stadijā). Industriālo parku pakalpojumi sevī iekļauj zemes nomu un piekļuvi ostas infrastruktūrai, kā arī biroja telpu īri. Infrastruktūras (noliktavas, ražošanas telpas u.c.) izbūve uz nomātajiem zemes gabaliem ir nomnieka atbildība.
- [23] Prāmju satiksmes nodrošināšanas tiesības uzņēmums OÜ “TS Laevad” ir ieguvis piedaloties atklātā konkursā un valsts sedz daļu no pārvadāšanas izdevumiem, ko nesedz ieņēmumi par biļešu pārdošanu. Līdzīgi, OÜ “TS Shipping” sniedz ledlauža pakalpojumus 120 dienas gadā (ziemas periodā) balstoties uz 10 gadu līgumu ar Igaunijas valsti. Cita veida atbalstu ne valsts, ne arī pašvaldība uzņēmumam nesniedz.

⁵ <https://www.ts.ee/wp-content/uploads/2019/12/Tallinna-Sadam-Group-Annual-Report-2018.pdf>

[24] Igaunijas Ostu likums⁶ neparedz publisko un privāto funkciju dalījumu ostās.

[25] Likuma 51. pants nosaka, ka ostas pārvaldei (kas ir iekļauta regulas Nr.1315/2013 II pielikumā minēto trans-Eiropas transporta tīkla ostu sarakstā) ir jāveic nepieciešamās konsultācijas atbilstoši ES ostu regulas 15. panta prasībām par iecerētajām izmaiņām attiecībā uz ostu maksu apmēru.

1.1.4. Dīsburgas osta

[26] Dīsburgas osta (*Duisburg Hafen AG*) ir Ziemeļreinas-Vestfālijas federālajai zemei (66.7 % akciju) un Dīsburgas pilsētai (33.3 % akciju) piederoša akciju sabiedrība, kas nodrošina ostas pārvaldes un ar to saistīto uzņēmumu darbību Reinas un Rūras upju satecē Dīsburgā. DH nav jūras-krasta (*sea-land*) savienojuma, līdz ar to tā nav jūras osta ES ostu regulas izpratnē.

[27] Tās darbību var raksturot kā iekšzemes osta un termināli (*inland port and terminal*), kas izmanto Reinas upes kuģošanas ceļu un savienojumu ar lielākajām ostām Eiropā (Roterdama, Antverpene, Amsterdama u.c.). Uzņēmuma darbības stratēģija ir orientēta uz intermodālo kravu apstrādi (konteineri u.c. kravas, kas tiek izkrautas kādā no lielajām ostām un tiek transportētas tālākai apstrādei vai pārkraušanai pa Reinas upi), kā arī saistītajiem pakalpojumiem – loģistika, pakošana, konsolidācija u.c..

[28] DH uzņēmumu grupas darbība ir organizēta 4 segmentos:

- 1) Infrastruktūra un virsbūve (*Infrastructure and superstructure*) – komerciālu un rūpniecisku telpu iznomāšana, noliktavu un citu virsbūvju telpu īre;
- 2) Loģistikas pakalpojumi (*logistics services*) – transporta ķēžu attīstīšana un optimizēšana, DH kā dzelzceļa mezgla lomas veicināšana;
- 3) Pakošanas loģistika (*packing logistics*) – īpaša iepakojuma pakalpojumi ražošanas līdzekļu nozarei (*capital goods industries*);
- 4) Līgumu loģistika (*contract logistics*) – pilna spektra loģistikas pakalpojumu plānošana un ieviešana klientu vajadzībām.

[29] Uzņēmuma vadību nodrošina uzņēmuma padome un korporatīvās attīstības padome 19 cilvēku sastāvā un valde 3 cilvēku sastāvā. DH peļņas un zaudējumu aprēķina dati ir atspoguļoti tabulā:

PZA pozīcija	2018 gads (tūkstoši euro)
Pārdošanas ieņēmumi	43,147
Nepabeigto pakalpojumu krājumu pieaugums	595
Citi darbības ienākumi	3,173
	46,915

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522032019009/consolide>

Materiālu izmaksas	4,036
Atalgojuma izmaksas	18,669
Amortizācija	4,442
Citi darbības izdevumi	17,390
	44,537
Ieņēmumi no līdzdalības citās sabiedrībās	14,558
Ienākumi no izdevumiem un finanšu līdzekļiem	6,964
Procentu maksājumi	-3,741
	18,051
EBT	20,429
Ienākumu nodoklis	7.836
Ieņēmumi pēc nodokļu nomaksas	12,593
Citi nodokļi	712
Pārskata gada peļņa	11,880

[30] DH uzņēmumu grupas pārdošanas ieņēmumi (segmentu un DH daļījumā) ir atspoguļoti tabulā:

Segments	Grupa 2018 (tūkstoši euro)	DH AG 2018 (tūkstoši euro)
Infrastruktūra	29,263	22,572
Virsbūves ēkas	26,122	9,315
Loģistikas pakalpojumi	75,733	1,753
Pakošanas pakalpojumi	92,866	0
Līgumu loģistika	24,430	0
Citi pārdošanas ieņēmumi	1,738	9,507
Kopā:	250,152	43,147

[31] Uzņēmums ir dalībnieks vairāk nekā 30 dažādos uzņēmumos Vācijā un citur pasaulē, pilns meitas sabiedrību un saistīto uzņēmumu saraksts:

Saistītais uzņēmums	DH AG daļa, %
Hafen Duisburg-Rheinhausen GmbH, Duisburg	100%
duisport agency GmbH, Duisburg	100%
dfl duisport facility logistics GmbH, Duisburg	100%
duisport rail GmbH, Duisburg	100%
LOGPORT Logistic-Center Duisburg GmbH, Duisburg	100%
Grundstücksgesellschaft Südhafen mbH, Duisburg	100%
duisport consult GmbH, Duisburg	100%
Navigare Stauerei- und Spedition GmbH, Duisburg	100%
startport GmbH, Duisburg	100%
Bohnen Logistik GmbH & Co. KG, Niederkrüchten	100%
RBL Reiner Bohnen Logistik GmbH, Niederkrüchten	100%
BVG Verwaltungs-GmbH, Niederkrüchten	100%
dpl Chemnitz GmbH, Chemnitz	90%
duisport packing logistics India Pvt. Ltd., Pune/India	88%
duisport packing logistics GmbH, Duisburg	74.9%
dpl International N. V., Antwerp/Belgium	74.9%
duisport industrial packing service (Wuxi) Co., Ltd., Wuxi/China	74.9%

dpl Weinzierl Verpackungen GmbH, Sinzing	66.67%
Holz Weinzierl Fertigungen GmbH & Co. KG, Sinzing	66.67%
Weinzierl Beteiligungs-GmbH, Sinzing	66.67%
Hafen Duisburg/Amsterdam Beteiligungsgesellschaft mbH, Duisburg	66%
Umschlag Terminal Marl GmbH & Co. KG, Marl	50%
Umschlag Terminal Marl Verwaltungs-GmbH, Marl	50%
IPS Integrated Project Services GmbH, Duisburg	50%
MASSLOG GmbH, Duisburg	50%
BREEZE Industrial Packing GmbH, Hamburg	50%
logport ruhr GmbH, Duisburg	50%
dev.log GmbH, Niederkassel	50%
Railport Terminal İşletmeleri A. Ş., Kocaeli/Turkey	33%
Heavylift Terminal Duisburg GmbH, Duisburg	34.56%
Emballages Industriels Logistique Service SAS, Illkirch-Graffenstaden/France	29%
Distri Rail B. V., Rhoon/Netherlands	24,9%
DIT Duisburg Intermodal Terminal GmbH, Duisburg	24%
Duisburg Trimodal Terminal GmbH, Duisburg	20%
Antwerp Gateway N. V., Antwerp/Belgium	10%
Great Stone Industrial- und Logistik Park, Minsk/Belarus	0.66%

[32] Ņemot vērā, ka Eiropas Ostu regula neregulē iekšzemes ostu un termināļu darbību, DH neveic tādas darbības, kuras būtu klasificējamas kā publiskas funkcijas, bet darbojas brīvā tirgus apstākļos.

1.2. Secinājumi un priekšlikumi par līdzīgas prakses pārņemšanu Latvijā, ņemot vērā valsts kapitālsabiedrībām saistošos ierobežojumus pakalpojumu sniegšanai privāto tiesību jomā

[33] No aplūkotojumiem piemēriem var secināt, ka ostu pārvaldībā un publisko/privāto funkciju nodrošināšanas modelī ir iespējami vairāki varianti. Hamburgas ostas pārvalde ir publiska iestāde, kurai ir skaidri noteiktas publiskās funkcijas, kas tiek attiecīgi finansētas no Hamburgas pilsētas budžeta, kā arī tai ir komercdarbības jomas, kas tiek finansētas no pašas ieņēmumiem. Savukārt, Tallinas osta ir kapitālsabiedrība, kuras primārais mērķis ir peļņas gūšana, ostas efektīva darbība tiek finansēta no ostas pārvaldes ieņēmumiem un valsts atbalsts par atsevišķu publisku funkciju realizēšanu (ledlauža pakalpojumi ziemas periodā un pasažieru pārvadājumi starp sauszemes teritoriju un Igaunijas Republikas salām) tiek piešķirts, izmantojot atklātu iepirkumu procedūru. Dīsburgas osta ir kapitālsabiedrība, kas ir klasificējama kā iekšzemes osta un līdz ar to uz viņu neattiecas ES ostu regula.

[34] Jāatzīmē, ka Hamburgas un Dīsburgas pilsēta (kopā ar federālo zemi) ir dalībnieks kapitālsabiedrībās, kas, tieši vai pastarpināti, nodarbojas ar komercdarbību, kas ir saistīta ar

konteineru pārkraušanu, loģistikas un citiem pakalpojumiem brīvā tirgus apstākļos. Šīs kapitālsabiedrības ir nozīmīgs nozares dalībnieks ar salīdzinoši lielu apgrozījumu un tirgus daļu attiecīgajā reģionā, kā arī tās veic komercdarbību ārpus Vācijas (Igaunijā, Ķīnā, Baltkrievijā un citur).

[35] Var secināt, ka Latvijā, veicot ostu pārvaldība reformu, var izvēlēties jebkuru no apskatītajiem variantiem – gan veidojot skaidri nodalītas publiskās un privātās darbības jomas, kas paredzētu arī valsts finansējumu publisko funkciju realizēšanai, līdzīgi kā tas ir Hamburgas ostas pārvaldes gadījumā, gan arī nenosakot šādu jomu dalījumu un finansēt ostu pārvalžu darbību no kopējiem ieņēmumiem, kā tas ir Tallinas ostas gadījumā. Pieņemot lēmumu būtu jāvadās no lietderīguma (valsts finansējuma pieejamība un nepieciešamība) un turpmākajās atzinuma nodaļās izvērstajiem juridiskajiem apsvērumiem.

2. Ostu funkcijas un pakalpojumi saskaņā ar Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem

[36] Šajā atzinuma daļā tiks analizētas ostu funkcijas un pakalpojumi saskaņā ar Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, tajā skaitā ostu funkcijas un pakalpojumi publisko tiesību jomā (skat. 2.1. daļu) un privāto tiesību jomā (skat. 2.2. daļu), kā arī tiks aprakstīti valsts kapitālsabiedrībai saistošie ierobežojumi rīcībai ar finanšu līdzekļiem un mantu (skat. 2.3. daļu).

2.1. Normatīvajos aktos noteiktās ostu funkcijas un pakalpojumi publisko tiesību jomā

[37] Kontinentālās Eiropas tiesību lokam ir raksturīgs tiesību dalījums publiskajās (*jus publicum*) un privātajās tiesībās (*jus privatum*).⁷

[38] Publiski tiesiskās attiecības ir īpašs tiesisko attiecību veids. Publiski tiesisku attiecību ietvaros vismaz viens no tiesisko attiecību dalībniekiem īsteno valsts pārvaldes (izpildvaras) uzdevumu – pieņem tādu lēmumu vai veic tādu rīcību, ko saskaņā ar tiesību normām var darīt tikai ar valsts varu apveltīts subjekts.⁸

[39] Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 9. pantu - valsts pārvalde Ministru kabineta vadībā pilda izpildvaras administratīvās funkcijas (valsts pārvaldes funkcijas), kas sastāv no atsevišķiem pārvaldes uzdevumiem un atbildības par to izpildi.

[40] Prof. K. Dišlers valsts varas funkcijas ir definējis: valsts varas funkcija ir kāda likumīga valsts varas orgāna darbība kāda noteikta likumīga valsts uzdevuma veikšanai⁹.

[41] Tātad valsts pārvaldes uzdevumi veido valsts pārvaldes funkcijas un valsts pārvaldes funkciju izpilde ir uzskatāma par valsts rīcību publisko tiesību jomā.

[42] Likuma par ostām 7. panta otrā daļa uzskaita valsts pārvaldes funkcijas, tātad tās funkcijas, kuras nodrošina ostas pārvalde publisko tiesību jomā:

- a. nosaka ostas maksu un tarifu robežlīmeņus šā likuma 15.pantā¹⁰ minētajiem pakalpojumiem;

⁷ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīgā: zvērināts advokāts Jānis Neimanis. 2004.g. 114.lpp

⁸ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 23.lpp

⁹ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2002.g. 39.lpp

¹⁰ Likuma par ostām 15. pants pirmā daļa - Ostas pārvalde apstiprina šādus tarifu robežlīmeņus šādiem pakalpojumiem, ko sniedz ostā:

- 1) maksu par tauvošanas darbu izpildi;
- 2) maksu par dzeramā ūdens piegādi;
- 3) maksu par atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu;
- 4) maksu par ostas velkoņu un citu peldošo līdzekļu izmantošanu;

- b. nosaka apsardzes un caurlaižu režīmu ostā;
- c. savas kompetences ietvaros kontrolē ostas noteikumu ievērošanu;
- d. savas kompetences ietvaros kontrolē ostas komercsabiedrību darbības atbilstību likumiem, Ministru kabineta normatīvajiem aktiem un attiecīgās ostas pārvaldes nolikumam;
- e. kontrolē ostas teritorijas aizsardzību pret piesārņojumu, nodrošina ostas teritorijā radušos piesārņojuma sekū likvidēšanu, piedalās piesārņojuma sekū likvidēšanā jūrā, organizē kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu, kā arī izstrādā kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu ostās. Ministru kabinets nosaka kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas kārtību un kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādes kārtību;
- f. nodrošina ziemas navigāciju ostā;
- g. nosaka Starptautiskā kuģu un ostu iekārtu aizsardzības kodeksa (ISPS) prasību izpildi ostā un kontrolē ostas teritorijā izvietoto organizāciju darbību atbilstoši ostu iekārtu aizsardzības plāniem;
- h. pieņem lēmumu par atļauju uzsākt paredzēto darbību ostas teritorijā atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”.

[43] Minētais ostas publisko funkciju uzskaitījums ir uzskatāmas par izsmeļošu uzskaitījumu tieši ostas pārvaldes funkcijām, ko ostas pārvalde ir tiesīga veikt publisko tiesību jomā, piemērojot kolīzijas normu – “vispārējās tiesību normas kolīzijas gadījumā ar speciālo tiesību normu jāpiemēro vispārējā tiesību norma ciktāl to neierobežo speciālo tiesību norma”.

[44] Vienlaikus jebkurai ostai ar speciālo likumu var noteikt arī citas publiskās funkcijas, piemēram, funkcijas, kas izriet no brīvostas režīma piemērošanas, tostarp – atļaujas izsniegšana licencētas komercdarbības veikšanai brīvostā (skat. Rīgas brīvostas likuma 12. panta septītā daļa - līgums par licencētu komercdarbību ir pamats, lai izsniegtu atļauju licencētas komercdarbības veikšanai brīvostā. Atļauju izsniedz uz līguma termiņu pēc tam, kad pārbaudīta kapitālsabiedrības gatavība darbībai brīvostā. Ostas pārvalde nodrošina atļauju uzskaiti. Saskaņā ar Ventspils brīvostas likuma 14. panta sesto daļa - līgums par licencētu komercdarbību ir pamats, lai brīvostas pārvalde izsniegtu atļauju licencētas komercdarbības veikšanai brīvostā. Brīvostas pārvalde nodrošina atļauju uzskaiti. Tāpat Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likuma 10.panta pirmās daļas 4. punkts paredz - Liepājas speciālās

5) maksu par ugunsdzēsēju pakalpojumiem.

Likuma par ostām 15. panta trešā daļa - Latvijas ostās tiek noteikta maksa par navigācijas pakalpojumiem.

ekonomiskās zonas valde veic šādas funkcijas: izsniedz Liepājas speciālās ekonomiskās zonas komercsabiedrībām apliecības par tiesībām piemērot likumā “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” paredzētos nodokļu atvieglojumus).

2.1.1. Tiesiskais pamats valsts kapitālsabiedrības iesaistei šādu funkciju publisko tiesību jomā veikšanā

[45] Parasti publiska persona pati, proti, tās orgāni, iestādes un amatpersonas izpilda savus uzdevumus. Taču publiska persona atsevišķa uzdevuma izpildi var nodot arī citai personai – citai publiskai personai vai privātpersonai. [...] Nododot uzdevuma izpildi citai personai, publiska persona neatsakās no šā uzdevuma. Tā saglabā atbildību par attiecīgā uzdevuma izpildi un līdz ar to arī kontroli pār attiecīgā uzdevuma izpildi.¹¹

[46] VPIL paredz divus veidus, kādā valsts pārvaldes uzdevuma izpilde ir nododama citai personai:

- a. deleģējums (VPIL V nodaļa);
- b. privātpersonas pilnvarojums (VPIL VI nodaļa)

[47] Ar VPIL 49. panta pirmo daļu privātpersonas pilnvarojumam ir noteikti ierobežojumi, proti, ka privātpersonu ar ārēju normatīvo aktu vai līdzdarbības līgumu [...] var pilnvarot veikt pārvaldes uzdevumu, kurš neietver pārvaldes lēmuma pieņemšanu vai sagatavošanu, ja:

- a. to veic sabiedriskā labuma (nekomerciālos) nolūkos;
- b. tas ir lietderīgi, lai veicinātu sabiedrības iesaistīšanu valsts pārvaldē, un
- c. to var veikt vismaz tikpat efektīvi.

[48] Ņemot vērā iepriekš minētos ierobežojumus privātpersonas pilnvarojumam, jo īpaši kritērijs - to veic sabiedriskā labuma (nekomerciālos) nolūkos, Advokātu biroja ieskatā ierobežojumi ir tādi, kas konkrētā atzinuma ietvaros, privātpersonas pilnvarojumu padara par neatbilstošu, līdz ar to šis valsts pārvaldes uzdevuma nodošanas veids tālāk netiks analizēts.

[49] Analizējot **deleģējumu**, jāmin, ka saskaņā ar VPIL 40. panta pirmo daļu - publiska persona var deleģēt privātpersonai un citai publiskai personai pārvaldes uzdevumu, ja pilnvarotā persona attiecīgo uzdevumu var veikt efektīvāk.

[50] Līdz ar to kritērijs, lai publiska persona iegūtu tiesības deleģēt pārvaldes uzdevumu ir efektivitāte.

[51] Katram valsts pārvaldes uzdevuma nodošanas gadījumam ir jāpastāv iestādes (deleģētāja, pilnvarotāja) veiktam izvērtējumam, kas eventuāli pierāda, ka iestāde pati attiecīgo pārvaldes

¹¹ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīgā: zvērināts advokāts Jānis Neimanis. 2004.g. 122.lpp

uzdevumu nespēj vai nespētu veikt tik efektīvi vai efektīvāk, kā tas būtu gadījumā, ja valsts pārvaldes uzdevuma īstenošana tiktu nodota citai publiskai vai privātai personai.¹²

[52] Ne valsts pārvaldes iekārtas likumā, ne arī citos normatīvajos aktos nav regulēts tas, kā noteikt, vai deleģēšanas gadījumā pārvaldes uzdevums tiks veikts efektīvāk. Parasti tiek atzīts, ka efektivitāte uzlabojas šādos gadījumos:

- a. tiek samazināti ieguldītie resursi, bet sasniegtie rezultāti nemainās;
- b. netiek mainīts ieguldīto resursu apjoms, bet sasniegtie rezultāti uzlabojas, paaugstinās;
- c. tiek samazināti ieguldītie resursi, bet sasniegtie rezultāti uzlabojas, paaugstinās.¹³

[53] Taču šādas abstraktas atziņas praksē nav viegli piemērot. Izvērtējot efektivitāti, nevar aprobežoties tikai ar ieguldīto resursu un sasniegto rezultātu kvantitatīviem rādītājiem (piemēram, uzdevuma izpildes izmaksas euro un sasniegtie rezultāti – apmācīto personu skaits vai transportlīdzekļu skaits, kam veikta valsts tehniska apskate), bet ir jāņem vērā arī kvalitatīvie rādītāji (piemēram, uzdevuma izpildē iesaistīto personu pieredze un zināšanas, uzdevumu izpildes kvalitāte).¹⁴

[54] Līdz ar to efektivitāte var tikt pamatota ne tikai ar resursu izmantošanas efektivitāti (kāda tā ir minēta 52.punktā), bet arī citiem kritērijiem, kas apliecina valsts ieguvumu no šādas deleģēšanas.

[55] Jāmin, ka deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 82. punktā kā mērķis ir noteikts - lielo ostu darbībā piemērosim OECD valsts kapitālsabiedrību pārvaldības principus, palielināsim valsts ietekmi lēmumu pieņemšanā un nodrošināsim efektīvāku resursu izmantošanu. Izvērtēsim un reformēsim lielo ostu pārvaldības modeli, kā prioritāro risinājumu paredzot to pārveidošanu par valsts kapitālsabiedrībām¹⁵.

[56] Līdz ar to pieļaujams, ka ostu pārveidošanai par kapitālsabiedrībām *a priori* ir konstatēta efektivitātes uzlabošanās, izmantojot OECD valsts kapitālsabiedrību pārvaldības principus.

[57] Konstatējot, ka deleģēšana ir efektīva, valsts pārvaldes uzdevumus var deleģēt:

- a. citai publiskai personai;
- b. privātpersonai.

¹² Gala ziņojums. Valsts pārvaldes uzdevumu nodošanas analīze un rekomendācijas. 208.lpp Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi>

¹³ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 127.lpp

¹⁴ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 127.lpp

¹⁵ Pieejams: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/kk-valdibas-deklaracija_red-gala.pdf

[58] Saskaņā ar Likuma par ostām 7. panta pirmo daļu - ostas pārvalde, izņemot šā panta 1.¹ un 1.² daļā minētās ostas pārvaldes, ir publisko tiesību subjekts, kuru izveido attiecīgās pilsētas vai novada dome un kura šajā likumā noteiktajos ietvaros ir Ministru kabineta pārraudzībā. [..].

[59] Likuma par ostām 7.panta 1.¹ daļa paredz, ka Rīgas ostas pārvalde ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, kura šajā likumā noteiktajos ietvaros ir Ministru kabineta pārraudzībā. [..].

[60] Savukārt Likuma par ostām 7. panta 1.² daļa paredz, ka ostas pārvaldes funkcijas, uzdevumus un pienākumus Ventspils ostā veic Ministru kabineta noteiktā valsts kapitālsabiedrība, kura atrodas Satiksmes ministrijas pārraudzībā attiecībā uz šajā likumā un Ventspils brīvostas likumā noteikto ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu īstenošanu un kuras kapitāla daļas (akcijas) nav atsavināmas vai iekļājamas.

[61] Ņemot vērā, ka publiskas personas kapitālsabiedrības neietilpst valsts pārvaldes institucionālajā sistēmā un tās tiek uzskatītas par privātpersonām, tad jau šobrīd pastāv divi atšķirīgi modeļi valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanai:

- a. citai publiskai personai – Rīgas brīvostas pārvaldei¹⁶ un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldei;
- b. privātpersonai – AS “Ventas osta”, reģ.Nr.40203235757, kas dibināta saskaņā ar 2019. gada 18. decembra Ministru kabineta rīkojumu Nr.640 “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu¹⁷.

[62] Vienlaikus jāuzsver, ka Valsts pārvaldes iekārtas likuma 41. panta otrā daļa nosaka uzdevumus, kurus vispār nedrīkst deleģēt, tostarp citai publiskai personai un privātpersonai:

- a. nozares politikas veidošanu un attīstības plānošanu;
- b. nozares darbības koordināciju;
- c. iestāžu un pārvaldes amatpersonu uzraudzību;
- d. publisku personu budžeta apstiprināšanu, finanšu resursu sadali programmu un apakšprogrammu līmenī, finanšu resursu kontroli.

[63] Secināms, ka neviena no Likuma par ostām 7. panta otrā daļa uzskaitītajām valsts pārvaldes funkcijām neietver sevī kādu no VPIL 41. panta otrajā daļā norādītajiem valsts pārvaldes uzdevumiem, līdz ar to vispārīgs deleģēšanas aizliegums nav konstatējams.

¹⁶ Lai arī likumā par ostām 7.panta 1.¹ daļā lietots nosaukums “Rīgas ostas pārvalde”, saskaņā ar 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 61 “Rīgas brīvostas pārvaldes nolikums” lietots jēdziens “Rīgas brīvostas pārvalde”

¹⁷ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/311509-par-valsts-akciju-sabiedribas-ventas-osta-dibinasanu>

[64] Savukārt VPIL 41. panta trešā daļa nosaka valsts pārvaldes uzdevumus, kurus nedrīkst deleģēt privātpersonai, tostarp valsts kapitālsabiedrībai:

- a. administratīvo aktu izdošanu, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā;
- b. pārvaldes uzdevumus, kas saistīti ar valsts ārējās un iekšējās drošības funkciju izpildi, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā;
- c. Latvijas Republikas pārstāvību ekonomiskajās, militārajās un politiskajās savienībās un to institūcijās, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā;
- d. pārvaldes uzdevumus, kas nodrošina Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēktiesību īstenošanu un uzraudzību un kuru izpildes kārtību un institūciju ir noteicis likumdevējs;
- e. citus pārvaldes uzdevumus, kuri pēc savas būtības ir valsts pārvaldes funkcijas pamats un kurus drīkst veikt tikai iestādes.

[65] Secināms, ka noteiktus uzdevumus privātpersonai, tostarp valsts kapitālsabiedrībai, var deleģēt:

- a. ar ārēju normatīvu aktu - administratīvo aktu izdošanu;
- b. ar likumu:
 - pārvaldes uzdevumus, kas saistīti ar valsts ārējās un iekšējās drošības funkciju izpildi;
 - Latvijas Republikas pārstāvību ekonomiskajās, militārajās un politiskajās savienībās un to institūcijās.

[66] Ņemot vērā iepriekš minēto jāsecina, ka valsts kapitālsabiedrībai drīkst deleģēt publisko uzdevumu (kas izriet no publiskās funkcijas), ja valsts kapitālsabiedrība to varēs veikt efektīvāk, vienlaikus ņemot vērā, ka nekādos gadījumos nevar deleģēt 62. punktā minētos uzdevumus, savukārt 65. punktā minētās var deleģēt ar atbilstošu normatīvo aktu.

2.1.2. Valsts kapitālsabiedrības tiesības izdot administratīvo aktu un veikt faktisko rīcību administratīvo tiesību jomā

[67] Kā minēts jau iepriekš, tad saskaņā ar VPIL 41. panta trešās daļas 1. punktu – privātpersonai (tātad arī valsts kapitālsabiedrībai), tiesības izdot administratīvos aktus var deleģēt, ja to nosaka ārējā normatīvajā aktā¹⁸.

[68] **Līdz ar to valsts kapitālsabiedrība ir tiesīga izdot administratīvos aktus, ja tai ar ārēju administratīvo aktu, piemēram, likumu, šādas tiesības ir piešķirtas.**

[69] **Faktiskā rīcība** saskaņā ar APL 89. panta pirmo daļu ir iestādes rīcība publisko tiesību jomā, kas neizpaužas tiesību akta veidā un kas ir vērsta uz faktisko seku radīšanu, ja privātpersonai uz šo rīcību ir tiesības vai šīs rīcības rezultātā ir radies vai var rasties personas subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums. Par faktisko rīcību atzīstamas arī iestādes darbības, kas neatkarīgi no iestādes nodoma rada tādas faktiskās sekas, kuru rezultātā privātpersonai ir radies vai var rasties būtisks tiesību aizskārums. Iestādes procesuālās darbības (darbības, kurām trūkst galējā noregulējuma rakstura) nav faktiskā rīcība. Savukārt APL 89. panta otrā daļa paredz, ka faktiskā rīcība ir arī iestādes bezdarbība, ja iestādei saskaņā ar tiesību normām bija vai ir pienākums izpildīt kādu darbību, kā arī iestādes sniegta izziņa.

[70] Galvenā atšķirība starp iestādes faktisko rīcību un administratīvo aktu vai publisko tiesību līgumu ir tā, ka faktiskā rīcība nerada tiesiskas, bet gan faktiskas sekas – proti, faktiskā rīcība nav vērsta uz tiesisko attiecību ietekmēšanu – tā nedibina, negroza, nekonstatē uz neizbeidz tiesiskās attiecības (nepapildina un neierobežo privātpersonu subjektīvās publiskās tiesības un pienākumus). No faktiskās rīcības rodas faktiskas sekas.¹⁹

[71] Iestāde saskaņā ar APL 1.panta pirmo daļu ir tiesību subjekts, tā struktūrvienība vai amatpersona, kurai ar normatīvo aktu vai publisko tiesību līgumu piešķirtas noteiktas valsts varas pilnvaras valsts pārvaldes jomā.

[72] Jēdziens “iestāde” APL izpratnē ir atšķiras no “iestādes” jēdziena VPIL izpratnē²⁰. Proti, “iestāde” APL izpratnē ir plašāks jēdziens nekā Valsts pārvaldes iekārtas likumā. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, tad iestādes jēdziens APL izpratnē ietver ne vien valsts dibinātas institūcijas, bet arī privāto tiesību personas, kuras pilda tām ar likumu, kā arī likumā noteiktos

¹⁸ Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1. panta piekto daļu - ārējais normatīvais akts ir Satversme, likumi, Ministru kabineta noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi, kā arī starptautiskie līgumi un Eiropas Savienības pamatlīgumi un uz to pamata izdotie normatīvie akti.

¹⁹ Briedes J. Zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2013.g. 884.lpp

²⁰ Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1. panta 3. punkts - iestāde - institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finansu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls.

gadījumos ar publiskas personas orgāna izdotu normatīvo aktu vai deleģēšanas līgumu nodotos valsts pārvaldes uzdevumus. Tāpēc iestāde pirmām kārtām ir definēta kā tiesību subjekts, kam piešķirtas pilnvaras valsts pārvaldes jomā²¹. Attiecīgi, APL piemērošanas kontekstā jēdziens “iestāde” var tikt attiecināts arī uz valsts kapitālsabiedrību, kurai deleģēts publisks uzdevums.

[73] Tādēļ “iestāde”, tostarp valsts kapitālsabiedrība, APL izpratnē var veikt faktisko rīcību, ja šis valsts kapitālsabiedrības rīcība atbilst faktiskās rīcības pazīmēm.

[74] Faktiskās rīcības pazīmes ir:

- a. tā ir rīcība (darbība vai bezdarbība);
- b. kuru veic iestāde;
- c. publisko tiesību jomā;
- d. tā adresēta individuālai personai;
- e. tai ir faktiskas sekas (kas rada aizskārumu vai uz ko personai ir tiesības);
- f. tā nav administratīvs akts.²²

[75] Lai konkrētu iestādes rīcību varētu uzskatīt par tās faktisko rīcību ar no tā izrietošajām APL paredzētajām tiesiskajām sekām, jākonstatē visas iepriekšminētās pazīmes²³.

[76] Secināms, ka arī valsts kapitālsabiedrība, ja tā rīkojas publisko tiesību jomā un tās rīcība atbilst faktiskās rīcības pazīmēm, var veikt faktisko rīcību.

2.1.3. Piecu Satiksmes ministrijas precizētu funkciju izpēte ar mērķi konstatēt, vai to ietvaros osta izdod administratīvo aktu

[77] Satiksmes ministrija ir precizējusi šādas funkcijas, attiecībā uz kurām konstatējams, vai to ietvaros osta izdod administratīvo aktu:

- a. nosaka ostas maksu un tarifu robežlīmeņus Likuma par ostām 15.pantā minētajiem pakalpojumiem;
- b. kontrolē ostas teritorijas aizsardzību pret piesārņojumu, nodrošina ostas teritorijā radušos piesārņojuma sekas likvidēšanu, piedalās piesārņojuma sekas likvidēšanā jūrā, organizē kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu, kā arī izstrādā kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu ostās. Ministru kabinets

²¹ Briedes J. Zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2013.g. 14.lpp

²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. TIESU PRAKSES VISPĀRINĀJUMS. Faktiskās rīcības jēdziens – pazīmes un to interpretācija. 2006.g. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

²³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. TIESU PRAKSES VISPĀRINĀJUMS. Faktiskās rīcības jēdziens – pazīmes un to interpretācija. 2006.g. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

- nosaka kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas kārtību un kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādes kārtību;
- c. nosaka Starptautiskā kuģu un ostu iekārtu aizsardzības kodeksa (ISPS) prasību izpildi ostā un kontrolē ostas teritorijā izvietoto organizāciju darbību atbilstoši ostu iekārtu aizsardzības plāniem;
 - d. pieņem lēmumu par atļauju uzsākt paredzēto darbību ostas teritorijā atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”;
 - e. atļaujas sniegšana par licencēto komercdarbību brīvēstā un nodokļu atvieglojumu piemērošanu vai atteikumu sniegt atļauju.

[78] Saskaņā ar APL 1. panta trešo daļu - **administratīvais akts** ir uz āru vērsts tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju. Administratīvais akts ir arī tāds lēmums, kuru likumā paredzētajos gadījumos iestāde izdod attiecībā uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos (vispārīgais administratīvais akts). Administratīvais akts ir arī lēmums par amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā arī cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības. Amatpersona šīs daļas izpratnē nav iestādes darbinieks, ar kuru atbilstoši normatīvajiem aktiem dibināmas darba tiesiskās attiecības. Jāuzsver, ka osta (gan valsts kapitālsabiedrība, kurai deleģētas publisks uzdevums, gan Rīgas brīvēstas pārvalde un Liepājas SEZ pārvalde, kas ir publiskas personas) uzskatāma par “iestādi” APL izpratnē.

[79] Vienlaikus APL 1. panta trešā daļa nosaka arī to, kas nav uzskatāms par administratīvo aktu:

- a. iestādes lēmums vai cita veida darbība privāto tiesību jomā;
- b. iestādes iekšējs lēmums, kas skar tikai pašu iestādi, tai padotu iestādi vai īpaši pakļautu personu;
- c. starplēmums (tostarp procesuāls lēmums) administratīvā procesa ietvaros, izņemot gadījumu, kad tas pats par sevi skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskas intereses vai būtiski apgrūtina to īstenošanu;
- d. Saeimas, Valsts prezidenta, Ministru kabineta vai pašvaldības domes (padomes) politisks lēmums (politisks paziņojums, deklarācija, aicinājums un paziņojums par amatpersonu ievēlēšanu u. tml.);
- e. tiesas nolēmums, kriminālprocesuāls lēmums, kā arī lēmums, kas pieņemts lietvedībā administratīvā pārkāpuma lietā.

- f. kā norādīts tiesību literatūrā, tad administratīvajam aktam jāsaturs šādas pazīmes:
- g. uz āru vērsts;
- h. tiesību akts;
- i. publisko tiesību jomā;
- j. izdod iestāde;
- k. attiecas uz individuāli noteiktu personu vai personām;
- l. nodibina, groza, izbeidz vai konstatē tiesiskās attiecības vai konstatē faktisko tiesiskās attiecības vai konstatē faktisko situāciju;
- m. tas nav kāds no lēmumiem, kas minēti definīcijas negatīvajā daļā (iekšējais lēmums, starplēmums, kriminālprocesuālais lēmums u.c.)²⁴.

[80] Līdz ar to Satiksmes ministrijas precizētās funkcijas tiks vērtētas, izmantojot uzskaitītās administratīvā akta pazīmes.

[81] ***Funkcija - ostas maksu un tarifu robežlīmeņus likuma noteikšana Likuma par ostām 15.pantā minētajiem pakalpojumiem***

[82] Likuma par ostām 7. panta otrās daļas 1. punkts nosaka - ostas pārvaldīšanu nodrošina ostas pārvalde, kura veic šādas valsts pārvaldes funkcijas: nosaka ostas maksu un tarifu robežlīmeņus šā likuma 15.pantā minētajiem pakalpojumiem.

[83] Likuma par ostām 15. panta pirmā daļa nosaka – ostas pārvalde apstiprina šādus tarifu robežlīmeņus šādiem pakalpojumiem, ko sniedz ostā:

- a. maksu par tauvošanas darbu izpildi;
- b. maksu par dzeramā ūdens piegādi;
- c. maksu par atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu;
- d. maksu par ostas velkoņu un citu peldošo līdzekļu izmantošanu;
- e. maksu par ugunsdzēsēju pakalpojumiem.

[84] Saskaņā ar Likuma par ostām 15. panta otro daļu - ostas maksas pakalpojumu tarifu robežlīmeņi stājas spēkā četrdesmit piecas dienas pēc to publicēšanas laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”.

[85] Augstākā tiesa ir atzinusi, ka arī pašvaldības (kas tāpat kā Rīgas un Ventspils brīvostu pārvaldes un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde ir atvasināta juridiskā persona)

²⁴ Briedes J. Zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2013.g. 26.lpp

izdots lēmums, ar kuru nosaka ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu tarifus atbilstoši Administratīvā procesa likuma 1. panta trešajai daļai ir vispārīgais administratīvais akts, jo attiecas uz plašu (individuāli nenoteiktu) personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos. Tāpēc, īstenojot administratīvā akta pieņemšanas procedūru, ir piemērojamas Administratīvā procesa normas.²⁵

[86] Ņemot vērā administratīvā akta kritērijus un tiesu praksi, secināms, ka ostas lēmums par ostas maksu un tarifu robežlīmeņiem, visticamāk, atbilst administratīvā akta kritērijiem.

[87] *Funkcija - kontrolē ostas teritorijas aizsardzību pret piesārņojumu, nodrošina ostas teritorijā radušos piesārņojuma sekas likvidēšanu, piedalās piesārņojuma sekas likvidēšanā jūrā, organizē kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu, kā arī izstrādā kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu ostās. Ministru kabinets nosaka kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas kārtību un kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādes kārtību.*

[88] 2002. gada 8. oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.455 “Kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas kārtība un kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādes kārtība” (turpmāk MK noteikumi Nr.455) 36. punkts paredz, ka ostas pārvalde izstrādā kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu attiecīgajai ostai triju gadu periodam. Vairākām viena reģiona ostām var izstrādāt kopīgu atkritumu apsaimniekošanas plānu, katrai ostai plānā paredzot atsevišķu nodaļu par kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanu un ievērojot katras ostas vajadzības pēc ostas atkritumu pieņemšanas iekārtām. Atkritumu apsaimniekošanas plānu apstiprina ostas valde.

[89] MK noteikumu Nr.455 40. punkts nosaka atkritumu apsaimniekošanas plānā iekļaujamo informāciju:

- a. kuģu radīto atkritumu un kravas pārpalikumu apsaimniekošanas kārtību ostā, tai skaitā šādus detalizētus aprakstus:
 - ostas atkritumu pieņemšanas iekārtas un to nepieciešamības izvērtējums, ņemot vērā to kuģu vajadzības, kādi parasti piestāj ostā;
 - atkritumu priekšapstrāde un tam nepieciešamais aprīkojums;
 - atkritumu pārstrāde un apglabāšana;
 - kuģu radīto atkritumu un kravu pārpalikumu nodošanas kārtība;

²⁵ 2012. gada 26. oktobra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments spriedums lietā Nr. A42509709

- b. informāciju par licencēto atkritumu pieņēmēju un apsaimniekotāju (nosaukums, adrese, tālruna numurs);
- c. informāciju par atkritumu pieņemšanas un apsaimniekošanas iekārtu atrašanās vietu ostā;
- d. informāciju par ostas atkritumu pieņemšanas iekārtu tipu un jaudu;
- e. samaksas kārtību, kas noteikta par kuģu radīto atkritumu pieņemšanu;
- f. informāciju par metodēm, kuras izmanto, lai noteiktu atkritumu pieņemšanas iekārtu noslogojuma patieso apmēru;
- g. atkritumu apsaimniekošanas izmaksas krastā;
- h. informāciju par ostā apsaimniekojamo kuģu radīto atkritumu un kravas pārpalikumu veidu un apjomu, kā arī metodēm, kuras izmanto atkritumu apjoma noteikšanai;
- i. kārtību, kādā ziņo par atkritumu pieņemšanas iekārtu neatbilstību;
- j. starptautisko un Latvijas normatīvo aktu īsu aprakstu atkritumu nodošanas, pieņemšanas un apsaimniekošanas jomā;
- k. kuģu radīto atkritumu un kravas pārpalikumu pieņemšanas un apsaimniekošanas uzskaites kārtību, kā arī pārskatu sagatavošanas un informācijas aprites kārtību;
- l. informāciju par sadarbību starp ostā ienākošajiem kuģiem, atkritumu pieņēmējiem, piestātņu un terminālu lietotājiem un citām ieinteresētajām pusēm;
- m. plāna ieviešanas un papildināšanas kārtību;
- n. plāna ievērošanas kontroles kārtību;
- o. informāciju par personām, kas atbildīgas par atkritumu plāna ieviešanu un izpildi.

[90] Konstatējams, ka atkritumu apsaimniekošanas plāns pamatā satur tehnisku informāciju par atkritumu apsaimniekošanā izmantojamajām iekārtām, to uzglabāšanu, personām, kas tiek iesaistītas atkritumu apstrādē. Tāpat atkritumu apsaimniekošanas plānā tiek ietverta informācija par atkritumu apsaimniekošanas izmaksām krastā. Kā iepriekš konstatēts šajā atzinumā, tad Likuma par ostām 15. panta pirmās daļas kārtībā izdots lēmums, ar kuru nosaka tarifu robežlīmeņus dažādiem ostas pakalpojumiem, tostarp - maksu par atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu, iespējams, ir uzskatāms par vispārīgu administratīvo aktu. Apstākļi, ka arī atkritumu apsaimniekošanas plānā ir jānorāda atkritumu apsaimniekošanas izmaksas krastā uzreiz neliecina, ka šis plāns būtu uzskatāms par administratīvo aktu. Visticamāk, ka atkritumu apsaimniekošanas plāns ir uzskatāms par iekšēju dokumentu, kurā dublēta informācija par atkritumu apsaimniekošanas izmaksām, kas norādītas lēmumā par ostas maksu un tarifu robežlīmeņiem.

[91] Tādējādi, atkritumu apsaimniekošanas plāns, visticamāk, nav uzskatāms par administratīvo aktu, jo tas nosaka ostas iekšējo kārtību, kā tiek organizēta atkritumu apsaimniekošana.

Apstākļi, ka atkritumu apsaimniekošanas plāns ir iekšējs dokuments izslēdz vienu no administratīvā akta pazīmēm, proti, ka tas ir “uz āru vērsts”.

[92] Pazīme “uz āru vērsts” nozīmē to, ka no administratīvo aktu loka tiek izslēgti lēmumi, ko iestāde pieņem attiecībā uz pašu iestādi, iestādes darbiniekiem, tām padotajām personām vai citām iestādēm.²⁶

[93] Par iekšējiem lēmumiem, kuriem var būt līdzība ar administratīvajiem aktiem, bet kas skar tikai pašu iestādi, uzskatāmi tādi lēmumi, rīkojumi vai pavēles, kuras izdotas ar mērķi nodrošināt valsts pārvaldes iestādes darbību un īpaši pakļauto personu, tostarp ierēdņu, vadīšanu.²⁷

[94] **Secināms, ka atkritumu apsaimniekošanas plāns, visticamāk, nav uzskatāms par administratīvo aktu.**

[95] Veicot šādas funkcijas – ostas teritorijas aizsardzība pret piesārņojumu, ostas teritorijā radušos piesārņojuma sekas likvidēšanas nodrošināšana, dalība piesārņojuma sekas likvidēšanā jūrā, kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas organizēšana – osta, iespējams, var izdot administratīvo aktu vai faktisko rīcību, taču katra šāda situācija būtu jāvērtē individuāli, lai konstatētu, vai tik tiešām ir notikusi administratīvā akta izdošana vai faktiskā rīcība.

[96] *Funkcija - nosaka Starptautiskā kuģu un ostu iekārtu aizsardzības kodeksa (ISPS) prasību izpildi ostā un kontrolē ostas teritorijā izvietoto organizāciju darbību atbilstoši ostu iekārtu aizsardzības plāniem.*

[97] Saskaņā ar ISPS 3.1.punktu, šo kodeksu piemēro: [...] starptautiskos reisos iesaistītiem kuģu tipiem [...] un ostas iekārtām, kas apkalpo šos starptautiskos reisos iesaistītos kuģus.

[98] Līdz ar to, lai arī saskaņā ar 2015. gada 22.decembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 746 “Noteikumi par kuģu, kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju sadalījumu, izpildi un uzraudzību” (turpmāk – MK noteikumi Nr.746) ostu pārvaldēm kā ostas aizsardzības iestādēm ir noteikti arī pienākumi attiecībā uz ostas aizsardzības prasību ieviešanu, jāsecina, ka ISPS kontekstā uz ostu pārvaldi tiek attiecinātas prasības tikai attiecībā uz ostu iekārtām.

²⁶ Briedes J. Zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2013.g. 26.lpp

²⁷ Briedes J. Zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2013.g. 40.-41.lpp

[99] MK noteikumu Nr.746 91. punkts nosaka - ostas iekārtas aizsardzības prasību ieviešanā ir šādi posmi:

- a. ostas iekārtas aizsardzības novērtēšana;
- b. ostas iekārtas aizsardzības virsnieka apstiprināšana;
- c. ostas iekārtas aizsardzības plāna sagatavošana;
- d. ostas iekārtas aizsardzības plāna apstiprināšana;
- e. ostas iekārtas aizsardzības plānā noteikto aizsardzības pasākumu ieviešana;
- f. ostas iekārtas aizsardzības sākotnējā pārbaude;
- g. ostas iekārtas aizsardzības atbilstības apstiprinājuma izsniegšana.

[100] Saskaņā ar MK noteikumu Nr.746 94.punktu - ostas iekārtas īpašnieks vai valdītājs saskaņā ar šo noteikumu prasībām organizē aizsardzības novērtēšanu ostas iekārtām [..].

[101] Līdz ar to atbildība par ostas iekārtas novērtēšanu gulstas uz ostas iekārtas īpašnieku vai valdītāju. Nav izslēgts, ka arī ostas pārvalde varētu būt ostas iekārtas īpašnieks vai valdītājs, līdz ar to arī ostas pārvaldei var būt pienākums organizēt aizsardzības novērtēšanu ostas iekārtai, kas tai pieder.

[102] Saskaņā ar MK noteikumu Nr.746 100. punktu ostas iekārtas aizsardzības novērtējumu sagatavo trijos eksemplāros un 15 dienu laikā pēc ostas iekārtas apskates vienu ostas iekārtas aizsardzības novērtējuma eksemplāru nosūta ostas iekārtas īpašniekam vai valdītājam, otru – ostas aizsardzības iestādei (kas saskaņā ar MK noteikumu Nr.746 167.punktu ir attiecīgā ostas pārvalde), bet trešo eksemplāru glabā Akciju sabiedrības “Latvijas Jūras administrācija” Kuģu un ostu aizsardzības inspekcija (KOAI)).

[103] Savukārt ostas pārvalde (kas vienlaikus ir ostas aizsardzības iestāde) saskaņā ar MK noteikumu Nr.746 153. punktu - organizē ostas aizsardzības novērtēšanu (tātad pašas ostas kā teritorijas, nevis atsevišķu iekārtu, *aut. piez.*), iesniedzot KOAI iesniegumu par ostas aizsardzības novērtējuma veikšanu.

[104] Saskaņā ar MK noteikumu Nr.746 6. pielikumu ostas aizsardzības plāna struktūra sevī ietver arī ostas iekārtas, kurās jāievieš ISPS kodeksā paredzētie aizsardzības pasākumi.

[105] Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.746 gan ostas iekārtas aizsardzības prasību ieviešanā, gan ostu aizsardzības novērtēšanā lēmumus pieņem valsts akciju sabiedrības “Latvijas Jūras administrācija” Kuģu un ostu aizsardzības inspekcija, tostarp tādos lēmumos kā: ostas iekārtas aizsardzības virsnieka apstiprināšana²⁸, lēmumu par ostas iekārtas aizsardzības virsnieka

²⁸ MK noteikumu Nr.746 105.punkts

apstiprinājuma anulēšanu²⁹, ostas iekārtas aizsardzības plānu vai tā grozījumu apstiprināšana³⁰, sagatavo ostas aizsardzības novērtējumu un iesniedz to apstiprināšanai Kuģošanas drošības departamenta direktoram³¹, apstiprina ostas aizsardzības virsnieku³², apstiprina ostas aizsardzības plānu³³.

[106] **No minētā secināms, ka darbības, ko veic ostas pārvalde ostu iekārtu aizsardzības jomā pārsvarā izpilda prasības, kas noteiktas MK noteikumos Nr.746, bet apstiprināšanas funkciju izpilda valsts akciju sabiedrības “Latvijas Jūras administrācija” Kuģu un ostu aizsardzības inspekcija. Līdz ar to pieļaujams, ka ostas pārvalde šo funkciju izpildē administratīvos aktus neizdod, tos, visticamāk, ka izdod KOAI, veicot MK noteikumos Nr.746 noteiktās darbības.**

[107] *Funkcija - pieņem lēmumu par atļauju uzsākt paredzēto darbību ostas teritorijā atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”*

[108] Saskaņā ar likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 21. panta pirmo daļu - paredzētās darbības akcepts ir šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņemts attiecīgās valsts institūcijas, pašvaldības, citas likumā noteiktās institūcijas vai Ministru kabineta lēmums par atļauju uzsākt paredzēto darbību. Savukārt likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 22. panta otrā daļa paredz, ka attiecīgā valsts institūcija, pašvaldība vai cita likumā noteiktā institūcija, vispusīgi izvērtējusi ziņojumu, pašvaldības un sabiedrības viedokli un ievērojot kompetentās institūcijas atzinumu par ziņojumu, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņem lēmumu par paredzētās darbības akceptēšanu vai neakceptēšanu.

[109] Kā norādīts Latvijas Republikas Senāta tiesu prakses apkopojumā būvniecības lietās par laika periodu no 2013. līdz 2018. gadam, tad paredzētās darbības akcepta sniegšanas procesu reglamentē likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” V nodaļa. No minētā regulējuma jāsecina, ka ar akceptu saprotama atļauja veikt paredzēto darbību. Atļauja nozīmē tiesības veikt kādas darbības, savukārt pretējā gadījumā – nesniedzot akceptu – tiek noteikts liegums veikt attiecīgās darbības. Abos gadījumos tas ir saistošs tiesību akts – administratīvais akts –, kas konkrētā (individuālā) gadījumā izdots attiecībā uz konkrētu personu (ierosinātāju). Līdz

²⁹ MK noteikumu Nr.746 107.punkts

³⁰ MK noteikumu Nr.746 113.punkts

³¹ MK noteikumu Nr.746 160.punkts

³² MK noteikumu Nr.746 168.punkts

³³ MK noteikumu Nr.746 179.punkts

ar to jebkura institūcija, kas ir pilnvarota sniegt akceptu, izdod administratīvo aktu (*Senāta 2017.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-236/2017 (A420581811, ECLI:LV:AT:2017:1220.A420581811.3.S) 18.punkts*).³⁴

[110] **Secināms, ka ostas pārvaldes lēmums par atļauju uzsākt paredzēto darbību ostas teritorijā atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” ir administratīvais akts.**

[111] *Funkcija - atļaujas sniegšana par licencēto komercdarbību brīvostā un nodokļu atvieglojumu piemērošanu vai atteikumu sniegt atļauju*

[112] Tā kā Liepājas osta (teritorija) ir nevis brīvosta, bet gan daļa no Liepājas SEZ (teritorijas), LSEZL nelieto jēdzienu “licencētā kapitālsabiedrība” un no tā izrietošo jēdzienu “licencētā komercdarbība”, bet lieto jēdzienu Liepājas SEZ komercsabiedrības un Liepājas SEZ ieguldītāji (likumā “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” kopā sauktas – zonas kapitālsabiedrības). Funkcijas “atļauju izsniegšana par licencēto komercdarbību brīvostā un nodokļu atvieglojumu piemērošanu vai atteikumu sniegt atļauju” kontekstā jēdziens “zonas kapitālsabiedrība” ir līdzvērtīgs jēdzienam “licencētā komercdarbība”.

[113] Rīgas brīvostas likuma 12. panta septītā daļa paredz - līgums par licencētu komercdarbību ir pamats, lai izsniegtu atļauju licencētas komercdarbības veikšanai brīvostā. [..]. Tāpat arī Ventpils brīvostas likuma 14. panta sestā daļa nosaka - līgums par licencētu komercdarbību ir pamats, lai brīvostas pārvalde izsniegtu atļauju licencētas komercdarbības veikšanai brīvostā. [..].

[114] Kā norādīts tiesu praksē, tad kopš 2010.gada 10.novembra komercdarbību Rīgas brīvostā var veikt trīs formās: 1) kā licencēta kapitālsabiedrība, kas piemēro brīvās zonas režīmu; 2) kā licencēta kapitālsabiedrība, kas nepiemēro brīvās zonas režīmu; 3) kā komersants, kuram nav licencētas komercsabiedrības statusa un ar kuru līgumu slēdz privāto tiesību jomā saskaņā ar Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 7.punktu.³⁵

[115] Identisks regulējums ir noteikts arī Ventpils brīvostas likuma 3. panta otrajā daļā.

[116] Secināms, ka, lai saņemtu atļauju licencētas komercdarbības veikšanai, līgums par licencētu komercdarbību ir noslēdzams obligāti, tomēr ne visos gadījumos kapitālsabiedrībai ir jābūt licencētai kapitālsabiedrībai.

³⁴ Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

³⁵ 2011.gada 3.maija Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. A420710310, SKA-482/2011

[117] Rīgas brīvostas likuma 1. panta 3. punkts skaidro jēdzienu “licencēta kapitālsabiedrība” kapitālsabiedrība, kas noslēgusi ar Rīgas brīvostas pārvaldi līgumu par licencētu komercdarbību Rīgas brīvostas teritorijā un saņēmusi Rīgas brīvostas pārvaldes atļauju šādai darbībai. Ventspils brīvostas likuma 1. panta 2. punkts skaidro jēdzienu “licencēta kapitālsabiedrība” - kapitālsabiedrība, kas noslēgusi ar Ventspils brīvostas pārvaldi līgumu par licencētu komercdarbību Ventspils brīvostas teritorijā un saņēmusi brīvostas pārvaldes atļauju šādai darbībai.

[118] Tātad atļauja licencētas komercdarbības veikšanai ir uzskatāma par atsevišķu brīvostu darbību, kas, pieļaujams, ir uzskatāma par administratīvo aktu, ja tā atbilst visiem administratīvā akta kritērijiem.

[119] Ne Likums par ostām, ne Rīgas brīvostas likums un Ventspils brīvostas likums tieši nenosaka, ka atļaujas sniegšana par licencēto komercdarbību brīvostā un nodokļu atvieglojumu piemērošanu vai atteikumu sniegt atļauju ir uzskatāms par administratīvo aktu, tomēr abu minēto brīvostu likumi³⁶ paredz, ka brīvostas pārvaldes pieņemtos lēmumus par atļaujas izsniegšanu, atļaujas anulēšanu, līguma slēgšanu un līguma pirmstermiņa izbeigšanu kapitālsabiedrības darbībai brīvās zonas režīmā var pārsūdzēt tiesā APL noteiktajā kārtībā.

[120] Kā norādīts likumprojektos, ar kuriem pieņemti grozījumi abu brīvostu likumos, kas tostarp arī noteica nosacījumu, ka apstrīdēšana neaptur šī lēmuma (attiecīgās brīvostas pārvaldes lēmuma.) darbību³⁷, tad: “Minētie grozījumi ir izstrādāti saskaņā ar Ministru kabineta 2002.gada 29.janvāra sēdes protokollēmumu (prot.Nr.5.42.§) “Par Administratīvā procesa likuma ieviešanai nepieciešamo grozījumu izdarīšanu spēkā esošajos normatīvajos aktos”, kas paredz Satiksmes ministrijai sagatavot grozījumus [...] brīvostas likumā un iesniegt tos Ministru kabinetā, lai novērstu neatbilstības ar APL normām. [...] Kā arī ar šiem grozījumiem tiks izpildīts 2008.gada 11.novembra Ministru kabineta sēdes protokola Nr.80 41.§ “Izvērtējums par Administratīvā akta darbību vai izpildi administratīvā akta apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas gadījumā” 2.9.5.apakšpunktā uzdotais, iekļaujot [...] brīvostas likumā izņēmumu no vispārējā principa, ka administratīvā akta apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur tā darbību.”³⁸

³⁶ Rīgas brīvostas likuma 14. panta pirmā daļa un Ventspils brīvostas likuma 16. panta pirmā daļa

³⁷ Rīgas brīvostas likuma 14. panta otrā daļa un Ventspils brīvostas pārvaldes likuma 16. panta otrā daļa

³⁸ Anotācija Rīgas brīvostas likumā pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7E4983EC2AD5DA6DC225779E0030997F?OpenDocument>

Anotācija Ventspils brīvostas likumā pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/772C7140E6D4F225C225779E0030AC10?OpenDocument>

[121] APL 185. panta nosaukums ir “Pārsūdzēta administratīvā akta vai faktiskās rīcības darbības apturēšana vai atjaunošana”. APL 185. panta pirmā daļa paredz, ka pieteikuma iesniegšana tiesā par administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu aptur administratīvā akta darbību no dienas, kad pieteikums saņemts tiesā. Savukārt 185. panta ceturtnās daļas 2. punkts paredz, ka šā panta pirmā daļa neattiecas uz šādiem gadījumiem: tas paredzēts citos likumos, savukārt 7. punkts paredz, ka apturēšana neattiecas uz faktiskās rīcības pārsūdzēšanu.

[122] Līdz ar to secināms, ka likumdevējs apzināti ir izveidojis atrunu abos brīvostu likumos ar mērķi paredzēt, ka lēmumi, kurus pieņem brīvostu pārvaldes ir administratīvie akti, kuru darbība netiek apturēta ar to apstrīdēšanu.

[123] **Ņemot vērā iepriekš minēto, pieļaujams, ka atļaujas sniegšana par licencēto komercdarbību brīvoztā ir uzskatāma par administratīvo aktu.**

[124] Attiecībā uz nodokļu atvieglojumu piešķiršanu jāmin likums “Par nodokļu piemērošanu brīvoztās un speciālajās ekonomiskajās zonās”, kas ir piemērojams gan Rīgas un Ventpils brīvoztām, kā arī Liepājas SEZ. Likuma “Par nodokļu piemērošanu brīvoztās un speciālajās ekonomiskajās zonās” 1. panta otrā daļa paredz, ka atļauja piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus ir: Liepājas SEZ pārvaldes SEZ kapitālsabiedrībai izsniegta apliecība par tiesībām piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus, [...] Ventpils brīvoztas pārvaldes licencētai kapitālsabiedrībai izsniegta apliecība par tiesībām piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus [...] Rīgas brīvoztas pārvaldes licencētai kapitālsabiedrībai izsniegta apliecība par tiesībām piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus.

[125] **Likums “Par nodokļu piemērošanu brīvoztās un speciālajās ekonomiskajās zonās” nenosaka, vai apliecība, ar kuru dod tiesības piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus, ir uzskatāms par administratīvo aktu. Tomēr, pieļaujams, ka lēmums, ar kuru kapitālsabiedrība iegūst tiesības saņemt nodokļu atvieglojumus, atbilst administratīvā akta kritērijiem, tostarp tas ir uz āru vērstas tiesību akts publisko tiesību jomā, kuru izdod iestāde (APL izpratnē), tas attiecas uz individuāli noteiktu personu (kapitālsabiedrību, kas ir veikusi attiecīgas darbības, lai iegūtu tiesības uz nodokļu atvieglojumiem brīvoztas vai SEZ teritorijā), kas nodibina, groza, izbeidz vai konstatē tiesiskās attiecības vai konstatē faktisko tiesiskās attiecības vai konstatē faktisko situāciju un tas nav kāds no lēmumiem, kas minēti administratīvā akta definīcijas negatīvajā daļā (iekšējais lēmums, starplēmums, kriminālprocesuālais lēmums).**

2.1.4. Iespēja nodot ostu publisko tiesību funkciju veikšanu valstij vai pašvaldībai

[126] Latvijas valsts pārvaldes institucionālo sistēmu veido valsts pārvaldes iestādes, kas ir uzskatāma par tiešo pārvaldi un atvasinātas publiskās personas, tostarp – pašvaldības.

[127] Pašvaldību esība izriet no apsvēruma, ka tiešās pārvaldes iestādes nespēj veikt visus pārvaldes uzdevumus centralizēti un efektīvi visā valsts teritorijā. Ir daudzi tādi pārvaldes uzdevumi, kuru efektīva izpilde iespējama, vienīgi pārzinot vietējos apstākļus, tostarp attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju vajadzības.³⁹

[128] Saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 6. pantu pašvaldības kompetence var tikt dalīta divās grupās:

- a. autonomā kompetence;
- b. deleģētā kompetence.

[129] To valsts pārvaldes uzdevumu kopumu, kuru dēļ pašvaldības pastāv, sauc par pašvaldību autonomo kompetenci, bet katru uzdevumu atsevišķi – **par autonomu funkciju**.⁴⁰

[130] Pašvaldības autonomās funkcijas ir noteiktas likuma “Par pašvaldībām” 15.pantā:

- a. organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus (ūdensapgāde un kanalizācija; siltumapgāde; sadzīves atkritumu apsaimniekošana; notekūdeņu savākšana, novadīšana un attīrīšana) neatkarīgi no tā, kā īpašumā atrodas dzīvojamais fonds;
- b. gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (ielu, ceļu un laukumu būvniecība, rekonstruēšana un uzturēšana; ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; atkritumu savākšanas un izvešanas kontrole; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana);
- c. noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi;
- d. gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpuskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u.c.);

³⁹ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 148.lpp

⁴⁰ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 153.lpp

- e. rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.);
- f. nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu;
- g. nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.);
- h. gādāt par aizgādību, aizbildnību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību;
- i. sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā;
- j. sekmēt saimniecisko darbību attiecīgajā administratīvajā teritorijā, rūpēties par bezdarba samazināšanu;
- k. izsniegt atļaujas un licences komercdarbībai, ja tas paredzēts likumos;
- l. piedalīties sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, apkarot žūpību un netiklību;
- m. saskaņā ar attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojumu noteikt zemes izmantošanas un apbūves kārtību;
- n. nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu;
- o. veikt civilstāvokļa aktu reģistrāciju;
- p. savākt un sniegt valsts statistikai nepieciešamās ziņas;
- q. veikt nepieciešamos pasākumus domes vēlēšanās;
- r. piedalīties civilās aizsardzības pasākumu nodrošināšanā;
- s. organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus;
- t. organizēt pedagoģisko darbinieku tālākizglītību un izglītības metodisko darbu;
- u. veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti;
- v. īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

[131] Konstatējams, ka, likuma “Par pašvaldībām” 15. pants iespējams interpretējams tādejādi, ka virkne no Likuma par ostām 7. panta otrajā daļā minētajām ostu pārvalžu veiktajām valsts pārvaldes funkcijām varētu tikt uzskatītas par pašvaldības autonomajām funkcijām. Piemēram, funkcija gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību, varētu tikt sasaistīta ar Likuma par ostām 7. panta otrās daļas 6. punktā noteikto funkciju - kontrolēt ostas teritorijas aizsardzību pret piesārņojumu, nodrošina ostas teritorijā radušos piesārņojuma seku likvidēšanu, piedalīties piesārņojuma seku likvidēšanā jūrā, organizēt kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu, kā arī izstrādāt kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas

plānu ostās. Vai arī, piemēram, funkcijas - noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi, varētu tikt sasaistīta ar Likuma par ostām 7. panta otrās daļas 3. punktu, kurš paredz, ka ostas pārvalde - nosaka apsardzes un caurlaižu režīmu ostā, Likuma par ostām 7. panta otrās daļas 5. punktu, kurš paredz, ka ostas pārvalde - savas kompetences ietvaros kontrolē ostas komercsabiedrību darbības atbilstību likumiem, Ministru kabineta normatīvajiem aktiem un attiecīgās ostas pārvaldes nolikumam; Likuma par ostām 7. panta otrās daļas 7. punktu, kurš paredz, ka ostas pārvalde - nodrošina ziemas navigāciju ostā. Tāpat arī pašvaldības funkcija izsniegt atļaujas un licences komercdarbībai, ja tas paredzēts likumos, varētu tikt sasaistīta ar Likuma par ostām 7. panta otrās daļas 5. punktu, kurš paredz, ka ostas pārvaldes - savas kompetences ietvaros kontrolē ostas komercsabiedrību darbības atbilstību likumiem, Ministru kabineta normatīvajiem aktiem un attiecīgās ostas pārvaldes nolikumam.

[132] Papildus minētajam uzskaitījumam saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 8. panta pirmo daļu - ar likumu pašvaldībām var uzdot pildīt autonomās funkcijas, kas nav paredzētas likumā “Par pašvaldībām”, vienlaikus attiecīgajā likumā nosakot papildu finansēšanas avotus, ja funkciju izpilde saistīta ar izdevumu palielināšanos.

[133] Jāņem vērā, ka daļa no pašvaldības autonomajām funkcijām paredz samērā konkrētus pienākumus, turpretim daļa no autonomajām funkcijām ir likumā paredzēta iespēja pašvaldībai rīkoties attiecīgajā jomā, neuzliekot konkrētus pienākumus. Šādā gadījumā pašvaldība autonomo kompetenci īsteno tiktāl, ciktāl to ļauj pašvaldības līdzekļi.⁴¹

[134] Vienlaikus jānorāda, ka pašvaldība ir samērā brīvas savu autonomo funkciju izpildē, proti, kā norādījusi Augstākā tiesa, tad savu autonomo funkciju organizēšanā pašvaldībām ir rīcības brīvība. Tas nozīmē, ka pašvaldībai ir plaša kompetence izvērtēt arī to, kurai no autonomajām funkcijām konkrētajā gadījumā ir piešķirama lielāka nozīme.⁴²

[135] Turklāt saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 7. panta otro daļu - autonomo funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldības. Šo funkciju izpilde tiek finansēta no attiecīgās pašvaldības budžeta, ja likumā nav noteikts citādi.

⁴¹ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 154.lpp

⁴² 2019. gada 12. novembra Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. 670014519, SKA-1640/2019

[136] Līdz ar to, ja pašvaldībai kā autonomā funkcija tiek piešķirta tāda ar ostas darbību saistītu funkciju izpilde, kura nav ietverta likuma “Par pašvaldībām” 15. pantā, tad jāņem vērā, ka:

- a. šī autonomā funkcija ir jānosaka ar likumu;
- b. attiecīgajā likumā jānosaka papildu finansēšanas avotus, ja funkciju izpilde saistīta ar izdevumu palielināšanos;
- c. savu autonomo funkciju organizēšanā pašvaldībām ir rīcības brīvība;
- d. pašvaldība nes atbildību par savu autonomo funkciju izpildi.

[137] **Deleģētā kompetence** ietver tādu pārvaldes uzdevumu veikšanu, kuri neietilpst attiecīgās pašvaldības autonomajā kompetencē, bet citas publiskas personas kompetencē ietilpstošs uzdevums. Šādā gadījumā pašvaldība attiecīgos lēmumus pieņem un rīcību veic nevis savā, bet citas publiskas personas (deleģētāja) vārdā.⁴³

[138] Deleģēšanu jautājumā par publisko funkciju veikšanu saistībā ar ostu darbību varētu veikt:

- a. **valsts pārvaldes iestāde** - ja tas paredzēts likumos vai Ministru kabineta noteikumos, var pilnvarot pašvaldības pildīt atsevišķas valsts pārvaldes iestāžu funkcijas, nosakot to izpildes kārtību un uzraugot šo funkciju izpildi. Nododot valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi pašvaldībām, vienlaikus tām nododami līdzekļi, kas paredzēti attiecīgo valsts pārvaldes iestāžu budžetā šo funkciju veikšanai. Pašvaldībām nodoto valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi organizē attiecīgā pašvaldība, bet par to izpildi ir atbildīga valsts pārvaldes iestāde, kas šīs funkcijas nodevusi pašvaldībai. (likuma “Par pašvaldībām” 9.pants);
- b. **Ministru kabinets** - likumā paredzētajos gadījumos un VPIL noteiktajā kārtībā var deleģēt pašvaldībai atsevišķu pārvaldes uzdevumu. Deleģējot pārvaldes uzdevumu, Ministru kabinets nodrošina pašvaldībai finanšu līdzekļus, kas nepieciešami šā uzdevuma izpildei. Ja pašvaldība piekrīt, tā var veikt uzdevumu par saviem līdzekļiem. (likuma “Par pašvaldībām” 11. pants).

[139] Jāņem vērā, ka saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 13. panta pirmo daļu - valsts pārvaldes iestādēm nav tiesību uzdot pašvaldībām pildīt tādas funkcijas un uzdevumus, kuru finansēšana nav nodrošināta.

⁴³ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 157.lpp

[140] Secināms, ka gadījumā, ja deleģētais uzdevums rada pašvaldībai izdevumus, šos izdevumus ir pienākums segt valstij.

[141] **Līdz ar to, ja pašvaldībai kā deleģētā funkcija tiek piešķirta ar ostas darbību saistītu funkciju izpilde, tad jāņem vērā, ka:**

- a. šī autonomā funkcija ir jānosaka ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem;**
- b. attiecīgajā normatīvajā aktā jānosaka papildu finansēšanas avotus, ja funkciju izpilde saistīta ar pašvaldības izdevumu rašanos;**
- c. pašvaldība, pildot deleģēto pārvaldes uzdevumu, ir deleģētāja funkcionālā padotībā⁴⁴.**

[142] **Tāpat valsts pati var organizēt publisko funkciju izpildi, neiesaistot pašvaldības, izvēloties piemērotāko veidu, piemēram:**

- a. dibinot atvasinātu juridisko personu, kas saskaņā ar VPIL 1. panta 2. punktu ir [...] ar likumu vai uz likuma pamata izveidota publiska persona. Tai ar likumu piešķirta sava autonoma kompetence, kas ietver arī sava budžeta veidošanu un apstiprināšanu. Tai var būt sava manta (šobrīd gan Rīgas brīvostas pārvalde, gan Ventspils brīvostas pārvalde, gan Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde ir uzskatāmas par atvasinātām juridiskajām personām);**
- b. dibinot iestādi, kas saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1. panta 3. punktu ir institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls;**
- c. dibinot kapitālsabiedrību vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā un deleģējot tai attiecīgos publiskos uzdevumus (skat. plašāk šī atzinuma 2.2.2. daļu);**
- d. deleģējot kādai esošai atvasinātai juridiskajai personai vai iestādei, vai kapitālsabiedrībai.**

⁴⁴ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 157.lpp

2.1.5. Ostu lēmumu pārsūdzēšanas kārtība saskaņā ar ostu darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem un kārtība, kādā apstrīdami valsts kapitālsabiedrību pieņemtie lēmumi publisko tiesību jomā

[143] Ņemot vērā, ka Rīgas ostas pārvalde ir Ministru kabineta pārraudzībā⁴⁵, AS “Ventas osta” ir Satiksmes ministrijas pārraudzībā, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde atrodas Ministru kabineta pārraudzībā, tad uz šo subjektu pārraudzību ir attiecināms arī VPIL. Proti, saskaņā ar VPIL 7. panta piekto daļu - pārraudzība nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu.

[144] **Līdz ar to attiecīgajai augstākai iestādei ir tiesības atcelt attiecīgās iestādes vai amatpersonas prettiesisko lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu.**

[145] Tāpat jānorāda, ka saskaņā ar ES ostu regulas 16. panta pirmo daļu - katra dalībvalsts nodrošina, lai tiktu ieviesta efektīva procedūra to sūdzību izskatīšanai, kuras rodas saistībā ar šīs regulas piemērošanu tās jūras ostās, uz kurām attiecas šī regula. Atbilstoši ES Ostu regulas 16. panta sestajai daļai - par sūdzību izskatīšanu atbildīgās iestādes saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir pilnvarotas pieņemt lēmumus, kam ir saistošs spēks, kurus attiecīgā gadījumā var pārskatīt tiesa. Tāpat saskaņā ar ES Ostu regulas 18. panta pirmo daļu - jebkurai pusei, kurai ir leģitīmas intereses, ir tiesības pārsūdzēt lēmumus vai atsevišķus pasākumus, ko saskaņā ar ES ostu regulu pieņēmusi ostas pārvaldes iestāde, kompetentā iestāde vai kāda cita atbildīgā valsts iestāde. Pārsūdzības struktūras ir neatkarīgas no iesaistītajām pusēm, un tās var būt tiesas. Savukārt ES Ostu regulas 18. panta otrā daļa paredz, ka gadījumā, ja pirmajā daļā minētā pārsūdzības struktūra pēc būtības nav tiesu iestāde, tā savu lēmumu iemeslus norāda rakstveidā. Tās lēmumus arī var pārsūdzēt valsts tiesā.

[146] Likums par ostām nenosaka īpašu kārtību, kādā apstrīdami ostu pārvalžu lēmumi. Izņēmums ir Likuma par ostām 17. panta otrā daļa, kas paredz, ka ostas kapteiņa (ostas kapteinis vienlaikus ir ostas pārvaldes amatpersona⁴⁶) rīkojumi, kas saistīti ar kuģošanas drošības pasākumiem, tai skaitā ar ziemas navigācijas kārtību ledus apstākļos, ir obligāti visiem kuģiem, organizācijām, komercsabiedrībām, kā arī citām juridiskajām un fiziskajām personām. Šajā daļā minēto rīkojumu apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur to izpildi.

⁴⁵ Likuma par ostām 7. panta pirmā prim daļa

⁴⁶ Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likuma 33. panta pirmā daļa

[147] Kā norādīts tiesu praksē, tad Likuma par ostām 17.panta otrajā daļā *express verbis* nav noteikts, ka ostas kapteiņa rīkojums ir administratīvais akts, tomēr no iepriekš minētās norādes par tā darbības apturēšanu apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas gadījumā izriet, ka likumdevējs normatīvajā aktā ir noteicis, ka konkrētie ostas kapteiņa rīkojumi ir administratīvie akti.⁴⁷

[148] **Līdz ar to ostu lēmumi, kurus ir pieņēmis ostas kapteinis kā ostas pārvaldes amatpersona ir administratīvie akti un tie ir apstrīdami APL kārtībā.**

[149] Savukārt Rīgas brīvostas likuma 14. panta pirmā daļa paredz, ka saskaņā ar šā likuma 12.pantu⁴⁸ un 13.pantu⁴⁹ Rīgas brīvostas valdes pieņemtos lēmumus par atļaujas izsniegšanu, atļaujas anulēšanu, līguma slēgšanu un līguma pirmstermiņa izbeigšanu kapitālsabiedrības darbībai brīvās zonas režīmā var pārsūdzēt tiesā APL noteiktajā kārtībā.

[150] Rīgas brīvostas likuma 14. panta trešā daļa paredz, ka strīdus par līguma slēgšanu ar komercsabiedrībām par darbību brīvostas teritorijā saskaņā ar Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 7.punktu⁵⁰ un par šāda līguma pirmstermiņa izbeigšanu izskata tiesa Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

[151] Konstatējams, ka minētais uzskaitījums par Rīgas brīvostas strīdiem un to piekritību administratīvajai vai vispārējās jurisdikcijas tiesai nav izsmeļošs, jo attiecībā uz civilprocesa kārtībā izskatāmajiem strīdiem nav minēts, kādā kārtībā izskatāmi citi strīdi, kas izriet no Likuma par ostām 7. panta trešajā daļā minētajām ostas pārvaldes funkcijām privāto tiesību jomā. Turklāt pieļaujams, ka ostas pārvaldes rīcība privāto tiesību jomā ir vēl plašāka, nekā tas ir uzskaitīts Likuma par ostām 7. panta trešajā daļā, jo tā nenosauc, piemēram, tādu ostas pārvaldes rīcību privāto tiesību jomā kā darba tiesisko attiecību nodibināšana, kas ir privāttiesiska rakstura.

[152] Ventspils brīvostas likuma 16. panta pirmā daļa paredz, ka saskaņā ar šā likuma 14.pantu⁵¹ un 15.pantu⁵² brīvostas pārvaldes pieņemtos lēmumus par atļaujas izsniegšanu, atļaujas anulēšanu, līguma slēgšanu un līguma pirmstermiņa izbeigšanu kapitālsabiedrības darbībai brīvās zonas režīmā var pārsūdzēt tiesā APL noteiktajā kārtībā.

⁴⁷ 2013. gada 24. jūlija Administratīvā rajona tiesas Rīgas tiesu nama spriedums lietā Nr. A420529612

⁴⁸ Rīgas brīvostas likuma 12. pants nosaka kārtību, kādā noslēdzams līgums par licencētu komercdarbību Brīvēstā un izsniedzama atļauja

⁴⁹ Rīgas brīvostas likuma 13. pants nosaka kārtību, kādā līgums par licencētu komercdarbību Brīvēstā izbeidzams pirms termiņa un atļauja anulējama

⁵⁰ Rīgas brīvostas likuma 7. panta trešās daļas 7. punkts paredz, ka ostas pārvalde privāto tiesību jomā veic šādas funkcijas slēdz līgumus ar komercsabiedrībām par to darbību ostā, lai nodrošinātu un pilnveidotu ostas pakalpojumu kompleksu atbilstoši ostas pārvaldes nolikumam un ostas attīstības programmai

⁵¹ Ventspils brīvostas pārvaldes likuma 14. pants nosaka kārtību, kādā noslēdzams līgums par licencētu komercdarbību Brīvēstā un izsniedzama atļauja

⁵² Ventspils brīvostas pārvaldes likuma 15. pants nosaka kārtību, kādā līgums par licencētu komercdarbību Brīvēstā izbeidzams pirms termiņa un atļauja anulējama

- [153] Konstatējams, ka Ventspils brīvostas likums nenosaka vispār, kādi strīdi ir risināmi Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Tomēr tas nekādā veidā neizslēdz, ka noteikta Ventspils brīvostas rīcība ir apstrīdama civilprocesuālajā kārtībā, piemēram, strīdi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām.
- [154] Turklāt gan 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 61 “Rīgas brīvostas pārvaldes nolikums”, gan 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 62 “Ventspils brīvostas pārvaldes nolikums” paredz īpašu kārtību, kādā tiek nodrošināts tiesiskums brīvostu pārvaldes darbībā. Proti, saskaņā ar abu brīvostu pārvalžu nolikumiem⁵³ brīvostas pārvaldes darbības tiesiskumu nodrošina brīvostas pārvaldnieks. Tāpat abu brīvostu nolikumi paredz, ka brīvostas pārvaldnieka pieņemtos lēmumus un faktisko rīcību publisko tiesību jomā, kā arī publisko tiesību līgumus var apstrīdēt brīvostas valdē normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā⁵⁴. Savukārt abu brīvostu izdotos administratīvos aktus un faktisko rīcību publisko tiesību jomā, kā arī publisko tiesību līgumus var apstrīdēt tiesā⁵⁵.
- [155] Savukārt 1997. gada 23. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr.336 “Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes nolikums” paredz, ka Liepājas SEZ valdei ir tiesības atcelt jebkuru Liepājas SEZ pārvaldnieka vai citas Liepājas SEZ amatpersonas rīkojumu vai lēmumu, kā arī Liepājas SEZ valde izskata visas sūdzības par ES ostu regulas pārkāpumiem.
- [156] Tāpat arī valsts kapitālsabiedrību darbībai piemērojamais vispārējais regulējums nenosaka kārtību, kādā izskatāmi to strīdi.
- [157] Nosakot, kādā kārtībā strīdi ir izskatāmi, ir svarīgi konstatēt – vai šī rīcība, tostarp valsts kapitālsabiedrības rīcība, tiek veikta publisko tiesību jomā vai privāto tiesību jomā.
- [158] Kā minēts jau iepriekš, tad APL lietotais jēdziens “iestāde” var ietvert arī valsts kapitālsabiedrību, kurai atbilstošā kārtībā ir deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi.
- [159] APL 3.panta pirmā daļa paredz, ka šo likumu piemēro administratīvajā procesā iestādē, ciktāl citu likumu speciālajās tiesību normās nav noteikta cita kārtība.
- [160] **Līdz ar to, neatkarīgi no tā, kas pieņem lēmumu administratīvo tiesību jomā (atvasināta publiskā persona vai kapitālsabiedrība, kurai deleģēts pārvaldes uzdevums), strīds tiek izskatīts administratīvā procesa kārtībā, jo APL par “iestādi” uzskata plašāku subjektu loku, tostarp kapitālsabiedrības, kas darbojas publisko tiesību jomā.**

⁵³ 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 61 “Rīgas brīvostas pārvaldes nolikums” un 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 62 “Ventspils brīvostas pārvaldes nolikums” 41. punkts

⁵⁴ 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 61 “Rīgas brīvostas pārvaldes nolikums” un 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 62 “Ventspils brīvostas pārvaldes nolikums” 43. punkts

⁵⁵ 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 61 “Rīgas brīvostas pārvaldes nolikums” un 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 62 “Ventspils brīvostas pārvaldes nolikums” 44. punkts

2.2. Normatīvajos aktos noteiktās ostu funkcijas privāto tiesību jomā

[161] Šajā atzinuma daļā tiks analizētas normatīvajos aktos noteiktās ostu funkcijas privāto tiesību jomā, tajā skaitā ar mērķi konstatēt, vai Likuma par ostām 7. panta trešajā daļā noteiktās ostu pārvaldes funkcijas privāto tiesību jomā tik tiešām ir privāto tiesību funkcijas (skat. 2.2.1. daļu), kā arī tiks aprakstīti ostām un valsts kapitālsabiedrībām ar normatīvajiem aktiem noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā (skat. 2.2.2. daļu), rezultātā izdarot secinājumus, vai atsevišķas Satiksmes ministrijas norādītas ostu funkcijas privāto tiesību jomā var veikt valsts kapitālsabiedrības, ņemot vērām tām noteiktos ierobežojumus iesaistei komercdarbībā (skat. 2.2.3. daļu).

2.2.1. Likuma par ostām 7. panta trešajā daļā noteikto ostu pārvaldes funkciju privāto tiesību jomā analīze ar mērķi konstatēt, vai minētajā normā uzskaitītās funkcijas tik tiešām ir privāto tiesību funkcijas

[162] Kā norādīts jau iepriekš, tad Latvijā tiesību nozares, atkarībā no tiesisko attiecību veida, tiek dalītas publiskajās un privātajās tiesībās.

[163] Starp publisku personu un privātpersonu var pastāvēt gan publiski tiesiskas attiecības, gan privāttiesiskas attiecības. Arī starp privātpersonām var pastāvēt publiski tiesiskas attiecības, ja viena no tām saskaņā ar normatīvo aktu vai publisko tiesību līgumu pilda valsts pārvaldes uzdevumu⁵⁶.

[164] Pastāv daudz un dažādas publisko un privāto tiesību nošķiršanas teorijas, tomēr biežāk pielietotās ir: **interesešu teorija, subordinācijas teorija un subjektu teorija.**

[165] **Interesešu teorija** nošķir publiskās tiesības no privātajām tiesībām atkarībā no tā, kādas ir tiesību normās ietvertās intereses. [...] Tiesību normas, kuras aizstāv valsts intereses, pieskaita pie publiskajām tiesībām. Tiesību normas, kuras aizstāv indivīda intereses, pieskaita pie privātajām tiesībām. Tomēr pastāv liels skaits tiesību normu, kuras vienlaicīgi ir vērstas uz publiskajām un privātajām interesēm, un ne vienmēr ir iespējams nošķirt publisko interesi no privātās intereses. Šo apsvērumu dēļ interesešu teorija tiek kritizēta.⁵⁷

[166] **Subordinācijas teorija** nošķir publiskās tiesības no privātajām tiesībām atkarībā no tā, kādā padotības stāvoklī atrodas tiesisko attiecību dalībnieki. Publiski tiesiskās attiecības ir tādas, kurās tiesisko attiecību dalībnieki atrodas it kā pakārtoti viens otram. Privāttiesiskajās

⁵⁶ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 25.lpp

⁵⁷ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīgā: zvērināts advokāts Jānis Neimanis. 2004.g. 116.lpp

attiecībās valda dalībnieku līdztiesība. Tomēr arī publiskajās tiesībās var pastāvēt līdztiesīgas attiecības, bet privātajās tiesībās var pastāvēt pakļautības attiecības. Šo apsvērumu dēļ arī subordinācijas teorija tiek kritizēta.⁵⁸

[167] **Subjektu teorija** nošķir publiskās tiesības no privātajām tiesībām atkarībā no tā, kas un uz kāda tiesiskā pamata darbojas. Publisko tiesību norma piešķir tiesības un uzliek pienākumu publiskās varas subjektam. Publiskās tiesības piešķir valstij pilnvaras un nosaka to robežas attiecībās ar indivīdiem, kā arī uzliek valstij pienākumus un piešķir vienpusējas tiesības īstenot pilnvaras attiecībā uz indivīdu. Privāto tiesību norma piešķir tiesības un uzliek pienākumus indivīdam. Privātās tiesības pamatojas uz indivīda privātautonomiju un nodrošina tiesisko regulējumu, ar kura palīdzību var atrisināt starp privātpersonām radušos strīdus. Arī subjektu teorija ir kritizēta.⁵⁹

[168] Kā norādījis tiesībzinātnieks J. Neimanis, tad neviena no publisko un privāto tiesību norobežošanas teorijām [...] nav radījusi pārliecinošus publisko un privāto tiesību nošķiršanas kritērijus un devusi viennozīmīgu atbildi. Juridiskajā praksē publisko un privāto tiesību nošķiršana balstās uz līdzīgu gadījumu izšķiršanas prakses (judikatūras) izpēti, tiesību zinātnes atziņām un katra praktiķa pieredzi.⁶⁰

[169] Vienlaikus, izvērtējot piemērojamo tiesību jomu, piemērojams princips - ja, izmantojot visas metodes, joprojām ir šaubas par to, vai tiesību norma uzskatāma par privāto tiesību vai publisko tiesību normu, jāuzskata, ka tiesību norma ir publiski tiesiska. Tas arī tādēļ, ka valsts tiesībām darboties privāto tiesību jomā jābūt noteiktām pietiekami skaidri. Valsts primāri darbojas publisko tiesību jomā, darbība privāto tiesību jomā ir izņēmums.⁶¹

[170] Papildus iepriekš minētajam jāņem vērā, ka Likums par ostām tika pieņemts 1994. gadā un jau šī likuma vēsturiskajā redakcijā ostu pārvaldes funkcijas tika dalītas “publiskajās” un “privātajās” funkcijās. Kā norādījis Edvīns Danovskis savā promocijas darbā “Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā” - publisko un privāto tiesību dalījuma ieviešana Latvijas tiesību sistēmā notika fragmentāri un bez publiskas, zinātniskas diskusijas par šāda dalījuma nepieciešamību. Pirmo reizi šis dalījums normatīvi nostiprināts 1994. gadā pieņemtajā likumā „Par pašvaldībām”. Likuma 4. pants noteica, ka „realizējot valsts vietējo pārvaldi, pašvaldības likumā noteiktajos ietvaros ir publisko tiesību

⁵⁸ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīgā: zvērināts advokāts Jānis Neimanis. 2004.g. 116.lpp

⁵⁹ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīgā: zvērināts advokāts Jānis Neimanis. 2004.g. 116. – 117. lpp

⁶⁰ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīgā: zvērināts advokāts Jānis Neimanis. 2004.g. 117. lpp

⁶¹ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra.

2016.g. 32.lpp Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 32.lpp

subjekts, bet privāttiesību jomā pašvaldībām ir juridiskās personas tiesības”; likuma 6. pants noteica pašvaldību kompetenci „publisko tiesību jomā”⁶².

[171] Ņemot vērā, ka Likums par ostām” un likums “Par pašvaldībām” tika pieņemti ar aptuveni viena mēneša atšķirību, izpratne par “publiski” un “privāto” tiesību nozaru nošķiršanu varētu būt bijusi tikai sākotnējā stadijā. Edvīns Danovskis arī norāda, ka: “Vienā un tajā pašā tiesību sistēmā, bet dažādos laikmetos ar publisko un privāto tiesību dalījumu var tikt apzīmētas dažādas parādības.”⁶³ Līdz ar to pieļaujams, ka Likuma par ostām pieņemšanas brīdī uzskaitītās ostu pārvaldes funkcijas privāto tiesību jomā bija uzskatāmas par funkcijām privāto tiesību jomā, bet attīstoties tiesību zinātnei un izpratnei par tiesību jomu nošķiršanu, šo funkciju nepieciešamība tik iedalītām privāto tiesību jomā var būt mainījusies.

[172] Līdz ar to analizējams, vai Likumā par ostām uzskaitītās privāto tiesību funkcijas joprojām ir uzskatāmas par privāto tiesību funkcijām.

[173] Saskaņā ar Likuma par ostām 7. panta trešo daļu - ostas pārvalde privāto tiesību jomā veic šādas funkcijas:

- 1) izstrādā ostas attīstības programmas projektu atbilstoši apstiprinātai Latvijas ostu attīstības koncepcijai un teritorijas plānojumam;
- 2) nodrošina Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomē akceptētās ostas attīstības programmas realizāciju;
- 3) apsaimnieko īpašumā esošo vai valdījumā nodoto īpašumu — hidrotehniskās būves, piestātnes, kuģu ceļus, navigācijas iekārtas un ierīces ostā, akvatoriju un navigācijas ierīces Satiksmes ministrijas noteiktajos apsaimniekošanas rajonos, kā arī ar ostas darbību saistīto infrastruktūru;
- 4) izstrādā un apstiprina ostas pārvaldes nolikumā noteiktajā kārtībā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmē projektu nākamajam kalendārajam gadam un turpmākajiem pieciem gadiem un, ja nepieciešams, precizējumus iepriekšējā gadā iesniegtajā perspektīvajā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmē;
- 5) organizē ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai;

⁶² Danovskis E. Promocijas darbs “Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā” Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5196/33476-Edvins_Danovskis_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁶³ Danovskis E. Promocijas darbs “Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā” Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5196/33476-Edvins_Danovskis_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- 6) veic ostas pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma izpēti;
- 7) slēdz līgumus ar komercsabiedrībām par to darbību ostā, lai nodrošinātu un pilnveidotu ostas pakalpojumu kompleksu atbilstoši ostas pārvaldes nolikumam un ostas attīstības programmai;
- 8) savu pilnvaru ietvaros rīkojas ar ostas zemi un uz tās esošajiem valdījumā nodotajiem valsts vai pašvaldības īpašuma objektiem;
- 9) nodrošina tās īpašumā esošās vai valdījumā nodotās infrastruktūras uzturēšanu un attīstību, kā arī piedalās ar ostas darbību saistītās infrastruktūras attīstīšanā;
- 10) nodrošina ostas maksas un nomas (īres) maksas iekasēšanu.

[174] Kā norādījusi Augstākā tiesa, tad likumdevējs Likumā par ostām skaidri ir nošķīris ostas pārvaldes darbību publisko un privāto tiesību jomā, minot konkrētas funkcijas, kas pieskaitītas pie vienas vai otras tiesību jomas. Publiski tiesiskās funkcijas pamatā vērstas uz ostas pārvaldes darbību uz āru, nosakot dažādus maksājumus, kontrolējot ostā darbojošās personas, nodrošinot ostas atbilstību vides, ziemas navigācijas, kuģu un ostu iekārtu aizsardzības prasībām. Savukārt privāttiesiskā rakstura funkcijas vairāk vērstas uz ostas attīstīšanu un ostas pamatuzdevumu (kuģu piestāšanas un komersantu saimnieciskās darbības veikšanas) izpildes nodrošināšanu.⁶⁴

[175] Lai arī tā ir likumdevēja griba - nodalīt publiskās funkcijas un privātās funkcijas, to piederība citai tiesību jomai nav izslēdzama, jo ka iepriekš citētajā Augstākās tiesas, iepriekš citētajā spriedumā, analizētas tikai atsevišķas privāto tiesību funkcijas, neanalizējot visas, tostarp neanalizējot tās funkcijas, kas Advokātu biroja ieskatā vairāk atbilst publisko tiesību funkcijām.

[176] ***Funkcija - izstrādā ostas attīstības programmas projektu atbilstoši apstiprinātai Latvijas ostu attīstības koncepcijai un teritorijas plānojumam.***

[177] Ostu attīstības koncepcija publiski nav pieejama, bet ir pieejama Satiksmes ministrijas Latvijas ostu attīstības programma 2014. – 2020. gadam⁶⁵, kas apstiprināta Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomes sēdē 2015.gada 15.aprīlī. Pieļaujams, ka ar Latvijas ostu attīstības koncepciju ir domāta tieši šī Latvijas ostu attīstības programma.

⁶⁴ 2007. gada 26. janvāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums ;lietā Nr. SKA-78/2007

⁶⁵Pieejams:http://www.sam.gov.lv/images/modules/items/PDF/item_5347_Latvijas_ostu_attistibas_programma_fin_al_25052015.pdf

- [178] Latvijas ostu attīstības programma ir uzskatāma par vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments, kurā noteikti Latvijas ostu attīstības mērķi, galvenie darbības virzieni un prioritātes to sasniegšanai.
- [179] Attīstības plānošanas sistēmas likuma 4. pants paredz, ka attīstības plānošanas dokumentā izvirza mērķus un sasniedzamos rezultātus attiecīgā politikas jomā vai teritorijā, apraksta noskaidrotās problēmas un paredz to risinājumus, izvērtē šo risinājumu iespējamo ietekmi, kā arī plāno turpmāko politikas īstenošanai un rezultātu novērtēšanai nepieciešamo rīcību.
- [180] Plānošanas dokumentā paredz valsts pārvaldes institūciju rīcību, lai panāktu nepieciešamās pozitīvās pārmaiņas valsts un sabiedrības sociāli ekonomiskajā attīstībā. Valsts un pašvaldību institūcijas pilda tām normatīvajos aktos noteiktos uzdevumus, ievērojot attīstības plānošanas dokumentus.⁶⁶
- [181] Attīstības plānošanas sistēmas likuma 3. panta otrā daļa paredz, ka attīstības plānošanas sistēma aptver politikas un teritorijas attīstības plānošanu, kā arī nodrošina attīstības plānošanas sasaisti ar finanšu plānošanu un valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu savstarpējo saskaņotību. Tāpat arī Attīstības plānošanas sistēmas likuma 6. panta pirmā daļa nosaka - izšķir šādus attīstības plānošanas dokumentu veidus: politikas plānošanas dokumenti, institūciju vadības dokumenti un teritorijas attīstības plānošanas dokumenti.
- [182] Līdz ar to gan Latvijas ostu attīstības programma, kā arī teritorijas plānošanas dokumenti ir attīstības plānošanas dokumenti, ko izstrādā attiecīgā publiskā persona ar mērķi veidot vienotu pozitīvu attīstību valstī konkrētajā nozarē.
- [183] Saskaņā ar Likuma par ostām 7. panta trešās daļas 1. punktu ostu pārvaldēm ir pienākums izstrādāt savas ostas attīstības programmu, kas attiecīgi atbilst gan Latvijas ostu attīstības programmai, gan teritorijas plānojumam, tātad jānodrošina, ka ostas attīstības programma atbilst attīstības plānošanas dokumentiem.
- [184] Arī pati ostas attīstības programma būtu uzskatāma par attiecīgās ostas attīstības plānošanas dokumentu.
- [185] Izmantojot subjektu teoriju konstatējams, ka konkrētajās attiecībās darbojas publiskā persona, kas izstrādā Latvijas ostu attīstības programmu un attiecīgā publiskā persona, kas izstrādā attiecīgā līmeņa teritorijas plānojumu⁶⁷ un attiecīgā ostas pārvalde, kas izstrādā tās

⁶⁶ Pārresoru koordinācijas centrs. Politikas veidošanas rokasgrāmata. Pieejams:

https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/pkc_rokasgramata_090316_web.pdf

⁶⁷ Teritorijas attīstības plānošanas likuma 5.panta pirmā daļa nosaka šādus teritorijas plānošanas līmeņus: 1) nacionālajā līmenī — Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un Nacionālo attīstības plānu; 2) reģionālajā līmenī — plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un attīstības programmu; 3) vietējā līmenī — vietējās pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, attīstības programmu, teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu.

pārvaldītās ostas attīstības programmu. Ar Attīstības plānošanas sistēmas likumu tiek piešķirtas īpašas tiesības publiskajām personām (Satiksmes ministrijai un attiecīgajai publiskajai personai, kas izstrādā attiecīgā līmeņa teritorijas plānojuma dokumentu) izstrādāt attīstības plānošanas dokumentus.

[186] Saskaņā ar subjektu teoriju, publisko tiesību normas piešķir noteiktas valstiskas pilnvaras vienīgi valsts varas subjektiem (piemēram, pasi var izsniegt tikai noteikta iestāde) [..].⁶⁸ Konkrētajā gadījumā publiskajām personām ir piešķirtas tiesības izstrādāt attīstības plānošanas dokumentus, savukārt ostas pārvaldei ir pienākums savu attīstības plānošanas dokumentu izstrādāt atbilstoši šo publisko personu attīstības dokumentiem. Tiesības un pienākums izstrādāt attīstības plānošanas dokumentus ir piešķirts tikai noteiktiem subjektiem saskaņā ar Attīstības plānošanas sistēmas likuma 2. pantu - likums attiecas uz attīstības plānošanu Saeimā, Ministru kabinetā, tiešās valsts pārvaldes iestādēs, plānošanas reģionos, pašvaldībās un valsts pārvaldes iestādēs, kas nav padotas Ministru kabinetam (turpmāk — valsts un pašvaldību institūcijas). Savukārt ostu pārvaldei pienākums izstrādāt savu attīstības programmu izriet no Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 1. punktu.

[187] Līdz ar to izstrādāt ostas attīstības programmas projektu pēc subjektu teorijas vairāk atbilst publisko tiesību jomai.

[188] Tāpat arī saskaņā ar interešu teoriju, kas diferencē tiesības atkarībā no interesēm, kuras aizsargā attiecīgā tiesību norma: ja tiesību norma kalpo valsts vai vispārības interesēm – tā pieskaitāma publiskajām tiesībām.⁶⁹

[189] Tā kā attīstības plānošana tiek veikta ar mērķi sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu⁷⁰, tad ir uzskatāms, ka pienākums izstrādāt ostas attīstības programmas projektu atbilstoši attīstības plānošanas dokumentiem, ir rīcība publisko tiesību jomā.

[190] Uz apstākli, ka šī funkcija, varētu piederēt publiskajām tiesībām ir norādījusi arī Konkurences padome: “Konkurences padomes ieskatā, piemēram, Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 1.punktā noteiktais ostas pārvaldes pienākums pēc būtības attiecas uz ostas pārvaldes darbību publisko tiesību jomā.”⁷¹

⁶⁸ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 32.lpp

⁶⁹ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 32.lpp

⁷⁰ Attīstības plānošanas sistēmas likuma 1. pants

⁷¹ 2006. gada 11. oktobra Konkurences padomes lēmums Nr.E02-116 “Par lietas izpētes izbeigšanu daļā un pārkāpuma konstatēšanu, tieiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu daļā”

[191] Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka funkcija – izstrādāt ostas attīstības programmas projektu atbilstoši apstiprinātai Latvijas ostu attīstības koncepcijai un teritorijas plānojumam, visticamāk, atbilst publiskajām funkcijām.

[192] *Funkcija - nodrošina Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomē akceptētās ostas attīstības programmas realizāciju.*

[193] Saskaņā ar Likuma par ostām 10. panta pirmo daļu valsts politiku ostu attīstībā un visu ostu darbību koordinē Padome.

[194] Padomes sastāvā saskaņā ar Likuma par ostām 10 panta otro daļu ir.

- a. padomes priekšsēdētājs — Ministru prezidents; padomes locekļi:
- b. satiksmes ministrs un divi Satiksmes ministrijas pārstāvji;
- c. Rīgas pašvaldības pārstāvis;
- d. Liepājas pašvaldības pārstāvis;
- e. Ventspils pašvaldības pārstāvis;
- f. Rīgas, Liepājas un Ventspils ostu pārvaldnieki;
- g. citu Latvijas ostu pārstāvis, kuru ieteikusi Latvijas Mazo ostu asociācija;
- h. Latvijas Jūras administrācijas valdes priekšsēdētājs;
- i. Latvijas Attīstības aģentūras pārstāvis;
- j. finanšu ministrs;
- k. ekonomikas ministrs;
- l. iekšlietu ministrs;
- m. vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs;
- n. zemkopības ministrs;
- o. Ārlietu ministrijas valsts sekretārs;
- p. Jūrniecības savienības pārstāvis;
- q. Aizsardzības ministrijas pārstāvis;
- r. AS “Ventas osta” pārstāvis.

[195] Tātad Padomi veido dažādu publisko personu un valsts kapitālsabiedrības pārstāvji, kuru viens no uzdevumiem ir akceptēt konkrētās ostas attīstības programmu.

[196] **Kā minēts jau iepriekšējās funkcijas “izstrādāt ostas attīstības programmas projektu atbilstoši apstiprinātai Latvijas ostu attīstības koncepcijai un teritorijas plānojumam” analīzei, tad tā, visticamāk, ka atbilst publisko tiesību jomai. Tādēļ, visticamāk, ka arī funkcija “nodrošināt Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomē akceptētās ostas attīstības programmas realizāciju” ir pieskaitāma publiskajām tiesībām.**

[197] *Funkcija - apsaimnieko īpašumā esošo vai valdījumā nodoto īpašumu — hidrotehniskās būves, piestātnes, kuģu ceļus, navigācijas iekārtas un ierīces ostā, akvatoriju un navigācijas ierīces Satiksmes ministrijas noteiktajos apsaimniekošanas rajonos, kā arī ar ostas darbību saistīto infrastruktūru.*

[198] *Funkcija - savu pilnvaru ietvaros rīkojas ar ostas zemi un uz tās esošajiem valdījumā nodotajiem valsts vai pašvaldības īpašuma objektiem;*

[199] *Funkcija - nodrošina ostas maksas un nomas (īres) maksas iekasēšanu.*

[200] Kā interpretējusi Latvijas Republikas Augstākā tiesa savā spriedumā, tad: “Ar 2013.gada 6.novembra likuma „Grozījumi Likumā par ostām” 1.pantu nomas maksu iekasēšana kvalificēta kā ostas pārvaldes darbība privāto tiesību jomā. Tādēļ secināms, ka likumdevējs ar Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 3., 8. un 10.punktu skaidri izšķīries noteikt, ka ostas pārvalde piestātņu iznomāšanā ostā rīkojas privāttiesiski, t.i., šie nomas līgumi ir privāttiesiski. Attiecīgi strīdi, kas saistīti ar šo līgumu izpildi, risināmi Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā vispārējās jurisdikcijas tiesā.”⁷²

[201] Tāpat arī citā spriedumā Augstākā tiesa ir konstatējusi: “Ar 2013.gada 6.novembra likuma „Grozījumi Likumā par ostām” 1.pantu nomas maksu iekasēšana kvalificēta kā ostas pārvaldes darbība privāto tiesību jomā. Tādēļ secināms, ka likumdevējs ar Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 3., 8. un 10.punktu skaidri izšķīries noteikt, ka ostas pārvalde piestātņu iznomāšanā ostā rīkojas privāttiesiski, t.i., šie nomas līgumi ir privāttiesiski.”⁷³

[202] **Līdz ar to uzskatāms, ka šāda funkcijas pieder pie privātajām funkcijām:**

a. apsaimnieko īpašumā esošo vai valdījumā nodoto īpašumu — hidrotehniskās būves, piestātnes, kuģu ceļus, navigācijas iekārtas un ierīces ostā, akvatoriju un navigācijas ierīces Satiksmes ministrijas noteiktajos apsaimniekošanas rajonos, kā arī ar ostas darbību saistīto infrastruktūru.

b. savu pilnvaru ietvaros rīkojas ar ostas zemi un uz tās esošajiem valdījumā nodotajiem valsts vai pašvaldības īpašuma objektiem;

c. nodrošina ostas maksas un nomas (īres) maksas iekasēšanu.

[203] *Funkcija - izstrādā un apstiprina ostas pārvaldes nolikumā noteiktajā kārtībā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmes projektu nākamajam kalendārajam gadam un turpmākajiem*

⁷² 2018. gada 16. janvāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.670018317, SKA-825/2018

⁷³ 2016.gada 6.jūnija Latvijas Republikas Augstākās tiesas lēmuma lietā Nr. 670006916, SKA-1059/2016

pieciem gadiem un, ja nepieciešams, precizējumus iepriekšējā gadā iesniegtajā perspektīvajā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmē.

[204] Finanšu līdzekļu izlietojuma tāmes izstrāde un apstiprināšana, kā arī korekciju veikšana iepriekšējā gada perspektīvajā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmē uzskatāms par ostas pārvaldes iekšēju procesu.

[205] Pieļaujams, ka tāmes izstrāde, apstiprināšana un izmaiņu veikšana būtu uzskatāma par iekšēju lēmumu, kas ir vērsts uz valsts pārvaldes iekšējā darba organizēšanu⁷⁴.

[206] Iekšēji lēmumi nav pārbaudāmi administratīvā procesa kārtībā. To tiesiskums tiek kontrolēts tikai valsts pārvaldes ietvaros.⁷⁵

[207] Tāpat, piemērojot interešu teoriju, secināms, ka tāmes izstrāde, apstiprināšana un izmaiņu veikšana neliecina par valsts interesēm, tāme ir nepieciešama pašai ostas pārvaldei.

[208] **Līdz ar to secināms, ka funkcija - izstrādāt un apstiprināt ostas pārvaldes nolikumā noteiktajā kārtībā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmes projektu nākamajam kalendārajam gadam un turpmākajiem pieciem gadiem un, ja nepieciešams, precizēt iepriekšējā gadā iesniegtajā perspektīvajā finanšu līdzekļu izlietojuma tāmē, visticamāk, atbilst privātai funkcijai.**

[209] *Funkcija - organizē ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai.*

[210] Osta ir uzskatāma par publisku lietu. Publiska lieta ir tāda lieta, kas kalpo (vai tai atbilstoši tiesiskajam regulējumam būtu jākalpo) sabiedrības vajadzību nodrošināšanai.⁷⁶

[211] Svarīgi ir akcentēt, īpaši, vērtējot Nākotnes modeļu kontekstā, ka apstāklis, ka konkrēta lieta pieder privātpersonai, pats par sevi nenozīmē, ka attiecīgajai lietai nevar būt publiski tiesiskas lietas statuss⁷⁷. Līdz ar to, ja Nākotnes modelī ostu funkcijas veiks valsts kapitālsabiedrība, tad tas nemainīs apstākli, ka valsts kapitālsabiedrība, kas ir uzskatāma par privātpersonu, arī var rīkoties ar publisku lietu.

[212] Publiskas lietas statuss izriet no tās lietošanas mērķa (sabiedrības interesēs), nevis no tā īpašnieka (publiska vai privātas personas). Līdz ar to arī situācijā, ja ostas teritorijā atrodas

⁷⁴ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 114.lpp

⁷⁵ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 114.lpp

⁷⁶ 2017. gada 10. februāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. 670021116/5, SKA-808/2017

⁷⁷ 2017. gada 10. februāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. 670021116/5, SKA-808/2017

nekustamie īpašumi tiktu atsavināti kapitālsabiedrībai, tas nemainītu apstākli, ka osta ir uzskatāma par publisku lietu, tātad tādu lietu, kuras mērķis ir nodrošināt sabiedrības vajadzības

[213] Vienlaikus jāmin, ka personas rīcība ar publisku lietu, tostarp ostas un ostas infrastruktūras izbūve, ne vienmēr nozīmē, ka rīcība notiek publisko tiesību jomā.

[214] Judikatūra ir risinājusi publisko un privāto tiesību nošķiršanu attiecībā par ceļu (kas arī lielākoties ir uzskatāmi par publiskām lietām) uzturēšanu atbilstošā stāvoklī: “Apgabaltiesa šajā sakarā pamatoti ir minējusi piemēru par valsts ēku un zemes apsaimniekošanu. Arī valstij piederošās ēkas, kuras izmanto valsts funkciju izpildei (piemēram, kā valsts iestāžu ēkas), attiecībā uz šo izmantošanu ir publiskas lietas. Taču, neraugoties uz to, šo ēku uzturēšana (remonti, sniega tīrīšana no jumta, pieguļošās teritorijas kopšana u.tml.) ir īpašnieka darbība privāto tiesību jomā. To nemaina arī apstākļi, ka atsevišķu ēkas uzturēšanas darbību neveikšana var apdraudēt ēkas lietotāju un citu personu drošību (piemēram, garāmgājējam var uzkrīst lāstekas). Attiecībā uz ceļu satiksmi publisko tiesību jomā tiek veikti īpašie satiksmes drošības pienākumi, piemēram, satiksmes regulēšana ar luksoforiem un ceļa zīmēm. Šajos gadījumos valsts izmanto valsts varu, lai piespiedu (obligātā) kārtā nodrošinātu vienveidīgu ceļu satiksmes dalībnieku rīcību noteiktās situācijās. Savukārt vispārējie satiksmes drošības pienākumi, kuri ietver ceļu tīrīšanu, kopšanu un citus ceļa apsaimniekošanas pasākumus, proti, kuru veikšanai netiek izmantota valsts vara un kuru veikšanas pienākums vienādi attiecas uz jebkuru ceļa īpašnieku vai valdītāju, tiek veikti privāto tiesību jomā.”⁷⁸

[215] **Līdz ar to funkcija - organizēt ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai, visticamāk, ka būtu uzskatāma par darbību privāto tiesību jomā, tātad – privāto tiesību funkciju.**

[216] *Funkcija - veic ostas pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma izpēti*

[217] Likums par ostām neuzskaita, kas tieši ir uzskatāmi par “ostas pakalpojumiem”. Likuma par ostām 7. panta trešās daļas 7. punkts paredz, ka ostas pārvalde privāto tiesību jomā veic šādas funkcijas: slēdz līgumus ar komercsabiedrībām par to darbību ostā, lai nodrošinātu un pilnveidotu ostas pakalpojumu kompleksu atbilstoši ostas pārvaldes nolikumam un ostas attīstības programmai.

[218] Konstatējams, ka “ostas pakalpojumi” tiek pilnveidoti atbilstoši ostas pārvaldes nolikumam un ostas attīstības programmai, līdz ar to “ostas pakalpojumi” dažādās ostās var atšķirties, pamatojoties uz ostas iespējām un tās attīstības programmu.

⁷⁸ 2011. gada 7. oktobra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. A42589108, SKA-957/2011

[219] Likums par ostām neprecizē vai ostai pašai ir jāveic pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma izpēte, vai arī osta ir tiesīga šo pakalpojumu uzticēt trešajām personām, līdz ar to pieļaujams, ka ostas pārvalde var izvēlēties efektīvāko veidu, kā šo izpēti veikt.

[220] Pieļaujams, ka līdzīgi kā tāmes izstrāde, apstiprināšana un izmaiņu veikšana, arī ostas pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma izpēte būtu uzskatāma par iekšēju lēmumu, kas ir vērsts uz valsts pārvaldes iekšējā darba organizēšanu⁷⁹ Kā iepriekš jau norādīts, iekšēji lēmumi nav pārbaudāmi administratīvā procesa kārtībā. To tiesiskums tiek kontrolēts tikai valsts pārvaldes ietvaros.⁸⁰

[221] Tāpat, piemērojot interešu teoriju, secināms, ka ostas pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma izpēte par valsts interesēm, tāme ir nepieciešama pašai ostas pārvaldei.

[222] **Līdz ar to secināms, ka funkcija – ostas pakalpojumu pieprasījuma un piedāvājuma izpēte, visticamāk, ir saistīta ar privātajām funkcijām.**

[223] *Funkcija - slēdz līgumus ar komercsabiedrībām par to darbību ostā, lai nodrošinātu un pilnveidotu ostas pakalpojumu kompleksu atbilstoši ostas pārvaldes nolikumam un ostas attīstības programmai.*

[224] Kā konstatējusi Augstākā tiesa, tad: “[..] kopš 2010.gada 10.novembra komercdarbību Rīgas brīvostā var veikt trīs formās:

- a. kā licencēta kapitālsabiedrība, kas piemēro brīvās zonas režīmu;
- b. kā licencēta kapitālsabiedrība, kas nepiemēro brīvās zonas režīmu;
- c. kā komersants, kuram nav licencētas komercsabiedrības statusa un ar kuru līgumu slēdz privāto tiesību jomā saskaņā ar Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 7.punktu.⁸¹

[225] Arī citā Augstākās tiesas lēmumā tiesa ir konstatējusi, ka: “Lai gan osta ir publiska lieta, tai tiesību normās ir paredzēta privāttiesiska lietošanas kārtība (noslēdzot privāttiesiskus līgumus).”⁸²

⁷⁹ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 114.lpp

⁸⁰ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2016.g. 114.lpp

⁸¹ 2011. gada 3.maija Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. A420710310 SKA-482/2011

⁸² 2018. gada 16.janvāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.670018317, SKA-825/2018

[226] Tāpat arī Konkurences padome ir konstatējusi, ka: “[..] Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 7.punktā [..] minētās funkcijas attiecas pēc būtības uz ostas pārvaldes darbību privāto tiesību jomā.”⁸³

[227] **Līdz ar to visticamāk, ka funkcija slēgt līgumus ar komercsabiedrībām par to darbību ostā, lai nodrošinātu un pilnveidotu ostas pakalpojumu kompleksu atbilstoši ostas pārvaldes nolikumam un ostas attīstības programmai, uzskatāma par privāto tiesību funkciju.**

[228] *Funkcija - nodrošina tās īpašumā esošās vai valdījumā nodotās infrastruktūras uzturēšanu un attīstību, kā arī piedalās ar ostas darbību saistītās infrastruktūras attīstīšanā.*

[229] Kā norādīts jau pie iepriekš analizētās funkcijas – “organizēt ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai”, tad arī valstij piederošās ēkas, kuras izmanto valsts funkciju izpildei (piemēram, kā valsts iestāžu ēkas), attiecībā uz šo izmantošanu ir publiskas lietas. Taču, neraugoties uz to, šo ēku uzturēšana (remonti, sniega tīrīšana no jumta, pieguļošās teritorijas košana u.tml.) ir īpašnieka darbība privāto tiesību jomā.⁸⁴

[230] Tāpat Augstākā tiesa min, ka: “Publisko tiesību subjekts rīkojas privāttiesiski apsaimniekojot savu mantu, piemēram, iznomājot zemi vai telpas. Nomas attiecību nodibināšanas gadījumā, atšķirībā no publisko iepirkumu regulējuma, likums atrunā tikai vispārējus principus rīcībai ar valsts mantu. Rīkojoties privāttiesiski, publisko tiesību subjekts paliek saistīts ar publiski tiesiskiem ierobežojumiem, taču tie neatņem darbībai privāttiesisku raksturu.”⁸⁵

[231] **Secināms, ka funkcija - nodrošināt tās īpašumā esošās vai valdījumā nodotās infrastruktūras uzturēšanu un attīstību, kā arī piedalīties ar ostas darbību saistītās infrastruktūras attīstīšanā, visticamāk, uzskatāma par darbību privāto tiesību jomā, tātad privātu funkciju.**

⁸³ 2006. gada 11. oktobra Konkurences padomes lēmums Nr.E02-116 “Par lietas izpētes izbeigšanu daļā un pārkāpuma konstatēšanu, tieiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu daļā”

⁸⁴ 2011. gada 7. oktobra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. A42589108, SKA-957/2011

⁸⁵ 2012. gada 1. jūnija Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.A7033011/6, SKA-235/2012

2.2.2. Ostām un valsts kapitālsabiedrībām ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā

[232] Šīs daļas kontekstā ar komercdarbību tiek saprasta Komerclikuma 1.panta otrajā daļā lietotā legāļdefinīcija - komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants.

Ostām noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā

[233] Likuma par ostām 7.panta trešajā daļā ir dots to funkciju uzskaitījums, ko ostu pārvaldes veic privāto tiesību jomā⁸⁶. Advokātu biroja ieskatā minētais uzskaitījums, iespējams, ka neietver izsmeļošu ostu funkciju privāto tiesību jomā uzskaitījumu, jo, visticamāk, ka ostas pārvaldes veido arī citas privāttiesiskas attiecība, piemēram, nodibina darba tiesiskās attiecības, tāpat, kā plašāk aprakstīts šī atzinuma 2.2.1. daļā, tad pieļaujams, ka ne visas likuma par ostām 7. panta trešajā daļā uzskaitītās privātās funkcijas ir uzskatāmas par privāto tiesību funkcijām. Tāpat minēto privāto funkciju uzskaitījumu var paplašināt vai sašaurināt ar citu speciālo likumu (piemēram, Rīgas brīvotas likumu u. tml.).

[234] Likuma par ostām 12. panta trešajā daļā ir noteikts, ka ostas pārvalde nedrīkst ar saviem finanšu līdzekļiem piedalīties komercsabiedrību darbībā ārpus ostas teritorijas.

[235] Tāpat ostu pārvalžu tiesības iesaistīties komercdarbībā, jo īpaši gadījumos, ja tām tiek piešķirtas noteiktas ekskluzīvas tiesības, var ietekmēt LESD normas par tiesībām veikt uzņēmējdarbību un sniegt pakalpojumus (LESD 49.pants, 56. pants), kā arī LESD 106. pantā noteiktie dalībvalstu pienākumi attiecībā uz īpašu vai ekskluzīvu tiesību piešķiršanu publiskiem uzņēmumiem (LESD ietvertie ierobežojumi ir detalizētāk analizēti šī atzinuma 2.2.2. daļā).

[236] Vienlaikus jānorāda, ka ostu pārvalžu tiesības iesaistīties komercdarbībā nenoliedzami var ietekmēt (t.sk. ierobežot) Konkurences likuma 14.¹ pantā ietvertais pienākums nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci (Konkurences likuma 14.¹ pantā ietvertie ierobežojumi detalizētāk ir analizēti šī atzinuma 2.2.2.daļā).

[237] Tāpat, jāuzsver, ka Rīgas brīvostas pārvalde un Liepājas SEZ pārvalde ir publiskas personas.⁸⁷ Tādejādi, to iesaistei komercdarbībā jānotiek ne vien saskaņā ar augstāk uzskaitītajiem normatīvajiem aktiem (kuri attiecināmi uz jebkuru ostu pārvaldošo subjektu),

⁸⁶ skat. atzinuma XX. daļu, kurā ir analizēts, vai minētajā pantā minētās funkcijas ir uzskatāmas par privāto tiesību funkcijām

⁸⁷ Skat. Likuma par ostām 7. pantu; piemēram, Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 16. maija spriedumu lietā Nr. CA-0172-17/26

bet arī saskaņā ar VPIL. Proti, VPIL 87. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka publiska persona privāto tiesību jomā darbojas šādos gadījumos:

- a. veicot darījumus, kas nepieciešami tās darbības nodrošināšanai;
- b. sniedzot pakalpojumus;
- c. dibinot kapitālsabiedrības vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā.

[238] Jāuzsver, ka līdz pat 2015. gadam no VPIL 87. panta pirmās daļas 3) punkta, kā arī minētā likuma 88. panta otrajā daļas izrietēja, ka publiskas personas komercdarbību veic, tikai dibinot komercsabiedrību. Ņemot vērā minēto, tiesa atzina, ka, piemēram, Rīgas brīvostas pārvalde velkoņa pakalpojumus varēja sniegt, tikai dibinot komercsabiedrību un šādu pakalpojumu sniegšana bez komercsabiedrības dibināšanas bija prettiesiska⁸⁸. Vienlaikus, ņemot vērā VPIL pašreiz spēkā esošo redakciju, Advokātu biroja ieskatā publiskas personas, t.sk. attiecīgās ostu pārvaldes, komercdarbību var veikt arī nedibinot kapitālsabiedrību vai neiegūstot tajā līdzdalību, bet gan, piemēram, sniedzot pakalpojumus saskaņā ar VPIL 87. panta pirmās daļas 2) punktu (apsaimniekojot savu mantu, piemēram, iznomājot zemi vai telpas⁸⁹). Turklāt, kā norādījusi Augstākā tiesa, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. pantā norādītais uzskaitījums nav izsmeļošs⁹⁰.

[239] Visbeidzot, ostu iesaisti komercdarbībā nenoliedzami ietekmē arī ES ostu regulā ietvertie noteikumi. Proti, ES ostu regulas ievadapsvērums 4. punktā ir norādīts uz nepieciešamību atvieglot piekļuvi ostu pakalpojumu tirgum. Vienlaikus, ES ostu regula nenosaka konkrētu ostu pakalpojumu organizācijas modeli, tieši pretēji – ES ostu regula paredz, ka ostas pārvaldītājs var ostu pakalpojumus sniegt arī pats vai ar ostu pārvaldītāja kontrolēta uzņēmuma starpniecību. Šādā gadījumā ostas pārvaldītājam gan ir jāveic pasākumi, lai novērstu interešu konfliktu un lai nodrošinātu taisnīgu un pārredzamu tirgus piekļuvi ostas pakalpojumiem gadījumos, kad ostas pakalpojumu sniedzēju skaits ir ierobežots. Kā izriet no ES ostu regulas, šādā gadījumā lēmuma pieņemšanu par ostas pakalpojumu sniedzēju skaita ierobežojumiem varētu uzticēt valsts iestādei, kas ir neatkarīga no ostas pārvaldītāja.

Valsts kapitālsabiedrībām noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā

[240] Valsts kapitālsabiedrībām noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā pamatā izriet no Valsts pārvaldes iekārtas likuma un LESD, kā arī konkurences tiesību normām.

[241] Valsts pārvaldes iekārtas likums

⁸⁸ Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 16.maija spriedums lietā Nr. CA-0172-17/26

⁸⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 8.jūnija spriedums lietā Nr.C33335911, 8.2. punkts

⁹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2018. gada 16. oktobra spriedums lietā SKA-1515/2018, 7.punkts

[242] Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87.panta pirmās daļas 3. punktā ir noteikts, ka publiska persona privāto tiesību jomā darbojas dibinot kapitālsabiedrību vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā.

[243] Savukārt kā izriet no VPIL 88.panta pirmās daļas, valsts ir tiesīga, savu funkciju efektīvai izpildei, dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, tikai tad, ja īstenojas viens⁹¹ no šādiem nosacījumiem:

- a. tiek novērsta tirgus nepilnība — situācija, kad tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;
- b. publiskas personas kapitālsabiedrības vai publisku personu kontrolētas kapitālsabiedrības darbības rezultātā tiek radītas preces vai pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai;
- c. tiek pārvaldīti tādi īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai.

[244] Tātad, VPIL 88. panta pirmajā daļā ir noteikts ierobežojums valsts kapitālsabiedrības iesaistei komercdarbībā, paredzot, ka valsts var dibināt kapitālsabiedrību, kura iesaistās komercsabiedrībā, tikai gadījumā, ja tiek izpildīts kāds no minētā likuma 88. panta pirmajā daļā noteiktajiem kritērijiem.

[245] Augstākās tiesa attiecībā uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. panta piemērošanu ir norādījusi, ka: *“Ierobežojumi publisko personu komercdarbībai ir paredzēti tamdēļ, ka publisko personu mērķis nav peļņas gūšana, turklāt šo personu iesaistīšanās komercdarbībā rada tirgus izkropļojuma risku. Tāpēc publisko personu komercdarbība ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kad pastāv sevišķs attaisnojums šādas komercdarbības veikšanai”⁹².*

[246] Turklāt, jāņem vērā, ka VPIL 88. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktie ierobežojumi ir interpretējami kopsakarā ar VPIL 10. panta trešajā daļā noteikto principu, ka valsts pārvalde

⁹¹ Lai gan tiesību normā norādīts, ka jāizpildās tikai vienam no 88.panta pirmajā daļā norādītajiem nosacījumiem, Konkurences Padome savā informatīvajā materiālā “Priekšnoteikumi publiskas personas līdzdalībai kapitālsabiedrībā un tās izvērtēšana” 10. un 11.lpp norādījusi, ka Konkurences Padomes ieskatā 88.panta pirmās daļas 2. un 3.punkts jāvērtē kopsakarā ar 1.punktu. Respektīvi, stratēģiski svarīga pakalpojuma/teritorijas apstāklim jābūt papildinātam ar tirgus nepilnību. Papildus jānorāda, ka šāds viedoklis nesaskan ar Pārresoru koordinācijas centra viedokli, jo Pārresoru koordinācijas centrs savā 2016.gada dokumentā “Valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanas vadlīnijas 5.lpp norādījis, ka jāizpildās tikai vienam no 88.panta pirmajā daļā noteiktajiem nosacījumiem, lai publiskai personai būtu pamats iesaistīties kapitālsabiedrībā.

⁹² Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-340/2010, 15.punkts

darbojas sabiedrības interesēs, tātad – arī publiskas personas komercdarbība ir veicama vienīgi sabiedrības interesēs⁹³.

[247] VPIL 88.panta pirmās daļas 1.punktā norādītā tirgus nepilnība ir situācija, kad tirgus sektors nespēj nodrošināt ierobežoto resursu efektīvu izmantošanu, sistemātiski radot preces vai pakalpojumu pārprodukciju vai nepietiekamību, kas varētu rasties neregulējamā tirgus sistēmā, pastāvot tādām problēmām kā sabiedriskas preces, ārēji (blakus) efekti vai nepilnīga konkurence.⁹⁴

[248] Ņemot vērā, ka VPIL 88.panta pirmās daļas 2. un 3.punktā izmantots termins “valsts drošība”, kas ir viens iespējamajiem priekšnoteikumiem, lai valsts varētu iesaistīties komercdarbībā, nepieciešams izanalizēt, ko nozīmē termins “valsts drošība”. Tiesību aktos, piemēram, Nacionālās drošības likumā un Valsts drošības iestāžu likumā, tiek lietots termins “nacionālā drošība”, savukārt citās tiesību normās, piemēram, VPIL un Operatīvās darbības likumā, tiek lietots termins “valsts drošība”. Tā piemēram, arī Operatīvās darbības likuma 24.panta otrajā daļā ir atsauce uz valsts drošības un aizsardzības stratēģiju, tomēr šāda stratēģija, vismaz publiski, nav pieejama, bet ir pieejama Nacionālās drošības koncepcija⁹⁵. Tiesību normās nav sniegta legāldefinīcija jēdzienam “valsts drošība”, tomēr ir sniegta legāldefinīcija “nacionālā drošība”, kas liek secināt, ka, iespējams, termins “valsts drošība” ir sinonīms terminam “nacionālā drošība” un tie pēc savas būtības apzīmē vienu un to pašu.

[249] Saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 1.panta pirmo daļu, nacionālā drošība ir valsts un sabiedrības īstenotu vienotu, mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, tās konstitucionālā iekārta un teritoriālā integritāte, sabiedrības brīvas attīstības perspektīva, labklājība un stabilitāte.

[250] VPIL 88.panta pirmās daļas 2.punktā ietvertā kritērija - preces vai pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai pamatā esošo jēdzienu “stratēģiski svarīgas preces vai pakalpojumi” raksturo tas, ka tās skar ievērojamu sabiedrības daļu, nodrošinot pakalpojumus, kuru kvalitāte un kvantitāte ir svarīga tautsaimniecības nozaru funkcionēšanai. Noteikt precei vai pakalpojumam statusu – “stratēģiski svarīgs”, ir tiesīga valsts vai pašvaldība.⁹⁶ Šī statusa noteikšana galvenokārt ir

⁹³ Likumprojekta “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums, pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40277183>

⁹⁴ Ministru kabineta 2012.gada 4.jūnija Rīkojuma Nr.245 Pielikums. “Publisko personu komercdarbības koncepcija” 49.lpp. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5483>.

⁹⁵ Nacionālās drošības koncepcija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309647-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

⁹⁶ Pārresoru koordinācijas centrs. Valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanas vadlīnijas. Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/SMNV_30032016_.pdf

atkarīga no ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem, kā arī normatīvajiem aktiem.⁹⁷ PKC ir norādījis, ka jēdziens “stratēģiski svarīgs” ir saturiski mainīgs un galvenokārt izriet no ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentiem noteiktajiem mērķiem, kā arī normatīvajiem aktiem. Mainoties apstākļiem, statuss “stratēģiski svarīgs” katrā konkrētajā gadījumā ir pārskatāms.⁹⁸

[251] VPIL 88.panta pirmās daļas 3.punktā minētie īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai ir tādi īpašumi, kas uzskatāmi par valsts ierobežoto resursu, kā piemēram, infrastruktūras objekti, kas sevī ietver cita starpā arī inženiertehniskas būves, telekomunikācijas, ģeogrāfiskās vietas.⁹⁹ Saistībā ar minēto kritēriju jānorāda, ka, piemēram, no publiski pieejamās informācijas izriet, ka Rīgas brīvosta vistīcāmāk ir iekļauta valsts kritiskās infrastruktūras objektu sarakstā¹⁰⁰, kas ļautu tās pārvaldīšanai dibināt kapitālsabiedrību.

[252] Turklāt jāmin, ka VPIL 88. panta otrajā daļā ir noteikts, ka publiska persona pirms kapitālsabiedrības dibināšanas veic paredzētās rīcības izvērtējumu, ietverot arī ekonomisko izvērtējumu, lai pamatotu, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi sasniegt VPIL 88. panta pirmajā daļā noteiktos mērķus.

[253] Visbeidzot, jānorāda, ka, kā izriet no Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma, ierosinot valsts izšķirošas ietekmes iegūšanu kapitālsabiedrībā, nozares ministrija vai valsts kapitāla daļu turētājs iesniedz Ministru kabinetam attiecīgu priekšlikumu, kuram pievieno ne vien vērtējumu par līdzdalības vai izšķirošās ietekmes iegūšanas atbilstību Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta pirmās daļas nosacījumiem attiecībā uz publiskas personas līdzdalību kapitālsabiedrībās, bet arī vispārējo stratēģisko mērķi, ko priekšlikuma iesniedzējs piedāvā valstij sasniegt ar līdzdalību kapitālsabiedrībā.

[254] Saskaņā ar PKC vadlīnijām, vērtējot katru līdzdalības priekšnosacījumu, publiska persona vienlaikus izvērtē visus iespējamus alternatīvos mehānismus, ar kuriem varētu sasniegt analogus rezultātus, neveicot komercdarbību, kā arī izvērtē iespējamo risinājumu lietderību, ekonomiskos un sociālos ieguvumus, ietekmi uz konkurences veicināšanu utt. Ja tiek

⁹⁷Pieejams:

https://www.kp.gov.lv/files/documents/Informat%C4%ABvairs%20materi%C4%81ls_Priek%C5%A1noteikumi%20PP%201%C4%ABdzdal%C4%ABbai%20kapit%C4%81lsabiedr%C4%AB%81%20un%20t%C4%81s%20izv%C4%93rt%C4%93%C5%A1ana.pdf

⁹⁸ Valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanas vadlīnijas. Pieejams:

https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/SMNV_30032016_.pdf

⁹⁹ Valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanas vadlīnijas. Pieejams:

https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/SMNV_30032016_.pdf

¹⁰⁰Pieejams: <http://rop.lv/lv/jaunumi/6686-eksperti-klatiene-iepazistas-ar-latvijas-drosibai-svarigo-rigas-ostas-infrastrukturu.html>

konstatēts, ka efektīvākais risinājums ir kapitālsabiedrības izveide, publiska persona definē jaunizveidojamās kapitālsabiedrības vispārējos stratēģiskos mērķus vai izvērtē jau esošas kapitālsabiedrības vispārējo stratēģisko mērķu atbilstību publiskās personas komercdarbības mērķiem.¹⁰¹

[255] **Secināms, ka VPIL 88. pantā noteikts izsmelošs to situāciju uzskaitījums, kurās valsts var iesaistīties komercdarbībā, dibinot vai iegūstot līdzdalību kapitālsabiedrībā, turklāt iesaistei komercdarbībā vienmēr jānotiek sabiedrības interesēs, nepastāvot efektīvākam risinājumam līdzvērtīga rezultāta sasniegšanai.**

LESD noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā

[256] LESD noteikto pamatbrīvību (*fundamental freedoms*) lokā ir brīvība veikt uzņēmējdarbību (LESD 49.-55. panti) un pakalpojumu sniegšanas brīvība (LESD 56.-62. panti).

[257] Iepriekšminēto pamatbrīvību ierobežojumi ir pieļaujami tikai noteiktos gadījumos, kuri precizēti LESD un izriet no EST judikatūras. Proti, no EST judikatūras izriet, ka LESD garantētās pamatbrīvības var tikt ierobežotas tikai gadījumā, ja ierobežojums ir pamatots ar primāriem vispārējo interešu apsvērumiem, ja tā piemērošana nodrošina izvirzītā mērķa sasniegšanu un ja tas nepārsniedz šā mērķa sasniegšanai vajadzīgo¹⁰². Savukārt no LESD izriet, ka tiesības sniegt pakalpojumus vai veikt uzņēmējdarbību var tikt ierobežotas attiecībā uz darbībām, kuras saistītas ar valsts varas īstenošanu (LESD 51.pants, 62. pants), vai sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai veselības aizsardzības interesēs (LESD 52.pants, 62.pants).

[258] Vienlaikus, no EST judikatūras izriet, ka pamatbrīvību ierobežošana var tikt konstatēta visdažādākajās situācijās¹⁰³, tostarp, piemēram, piešķirot konkrētai sabiedrībai ekskluzīvas tiesības, nosakot prasību iegūt īpašas atļaujas vai licences konkrēto pakalpojumu sniegšanai, nosakot, ka pakalpojumu var sniegt tikai konkrētā valstī reģistrēta sabiedrība.

[259] Piemērojot LESD gan jāņem vērā ES ostu regulā noteiktais. Proti, ES ostu regula paredz gan iespēju ierobežot ostu pakalpojumu sniedzēju skaitu, gan izvirzīt tiem noteiktas minimālās prasības, vienlaikus uzliekot par pienākumu saglabāt neierobežotu pakalpojumu sniegšanas

¹⁰¹ Valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanas vadlīnijas. Pieejams:

https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/SMNV_30032016_.pdf

¹⁰² Skat., piemēram, EST 2010. gada 1. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-570/07 un C-571/07 Blanco Pérez un Chao Gómez, 61.punkts

¹⁰³ European Commission, Guide to the case law of European Court of Justice on Article 56 et seq. TFEU, pieejams: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/16743/attachments/1/translations/en/renditions/native>; European Commission, Guide to the case law of European Court of Justice on Article 49 et seq. TFEU, pieejams: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/22543/attachments/1/translations/en/renditions/native>

brīvību. Tā attiecībā uz pakalpojumu sniedzēju skaita ierobežošanu ES ostu regulā tiek norādīts ka jebkādam ostas pakalpojumu sniedzēju skaita ierobežojumam gan jābūt pamatotam ar skaidriem un objektīviem iemesliem, un tam nevajadzētu radīt nesamērīgus tirgus šķēršļus. Tāpat ES ostu regulā ir ietverti konkrēti nosacījumi uz ostu pakalpojumu sniedzējiem izvirzāmajām minimālajām prasībām.

[260] **Tādejādi, piešķirot valsts kapitālsabiedrībai, kura veic ostas pārvaldību, ekskluzīvas tiesības vai ieviešot kādus citus nosacījumus, kuru rezultātā tiek ierobežota citu personu uzņēmējdarbības veikšanas vai pakalpojumu sniegšanas brīvība, vienmēr jāizvērtē, vai šādi pamatbrīvību ierobežojumi ir pieļaujami saskaņā ar LESD normām un izrietošo EST judikatūru, vienlaikus ņemot vērā arī ES ostu regulā ietvertos noteikumus.**

Konkurences tiesību normās noteiktie ierobežojumi iesaistei komercdarbībā

[261] Valsts kapitālsabiedrību iesaisti komercdarbības veikšanā būtiski ietekmē nacionālās un ES konkurences tiesību normas.

[262] 2020. gada 1. janvārī Latvijā stājās spēkā grozījumi Konkurences likumā (likums papildināts ar 14.¹ un 14.² pantiem), kas aizliedz tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestādei, kā arī kā arī kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, pārkāpt vienlīdzīgas konkurences principus, nepamatoti ierobežojot vai pat liedzot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties tirgū. Kā norāda Konkurences padome, publisku personu (ar publisku personu Konkurences padome minētajā kontekstā apzīmē arī publiskai personai piederošu kapitālsabiedrību) radīti konkurences kropļojumi var izpausties visdažādākajos veidos, tomēr visbiežāk publiskas personas savā darbībā neievēro konkurences neitralitātes principu (visām kapitālsabiedrībām – publiskām un privātām – jādarbojas vienlīdzīgos apstākļos) un diskriminē privātos uzņēmējus, piemēram, izrādot īpašu labvēlību savai kapitālsabiedrībai, tādejādi nepamatoti ierobežojot privāto uzņēmēju iespējas piedāvāt līdzvērtīgus pakalpojumus¹⁰⁴.

[263] Proti, Konkurences likuma 14.¹ pants nosaka, ka [...] kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, aizliegts ar savu darbību kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci, kas var izpausties arī kā:

- a. tirgus dalībnieku diskriminācija, radot atšķirīgus konkurences apstākļus;

¹⁰⁴ Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/posts/stajies-speka-jaunais-konkurences-tiesibu-regulejums-pret-valsts-un-pasvaldibu-raditiem-konkurences-kroplojumiem>

- b. priekšrocību radīšana kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir tieša vai netieša līdzdalība;
- c. darbības, kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana vai darbība tirgū.
- d. Jāuzsver, ka iepriekšminētais 14.¹ panta pirmās daļas 1. līdz 3. punktā ietvertais aizliegto darbību uzskaitījums nav izsmeļošs¹⁰⁵.

[264] Kā izriet no minēto Konkurences likuma grozījumu, kuri stājās spēkā 2020.gada 1.janvārī, anotācijas, Konkurences likuma 14.¹panta mērķis ir ļaut Konkurences padomei vērsties, tostarp, bet ne tikai, pret situāciju, kad kapitālsabiedrība, kurā publiska persona realizē izšķirošu ietekmi, iesaistās kādā noteiktā tirgū, papildus radot ierobežojumus pārējiem tirgus dalībniekiem vai priekšrocības savam uzņēmumam, kas cita starpā var izpausties arī kā šķērssubsidēšana vai infrastruktūras izmantošana.¹⁰⁶ Kā piemēri iespējamajām aizliegtajām darbībām tiek minēta arī nepamatota atļauju neizsniegšana (kā rezultātā tiek pārkāpts diskriminācijas aizliegums), šķēršļu likšana privātā konkurenta ienākšanai tirgū (kā rezultātā tiek pārkāpts tirgus dalībnieka izslēgšanas no tirgus aizliegums)¹⁰⁷, nepamatotu ekskluzīvu tiesību noteikšana un tirgu rezervēšana, konkurenta ierobežošana darīt tā klientiem zināmu informāciju par tā sniegto pakalpojumu u.tml.¹⁰⁸.

[265] Kā norāda Konkurences padome, konkurences neitralitātes principa, kurš ir Konkurences likuma 14.¹ panta pamatā, ievērošana izpaužas, nodrošinot sekojošu četru principu piemērošanu

- a. saimnieciskās darbības un publisko funkciju nodalīšana;
- b. cenu noteikšana, balstoties uz izmaksām;
- c. vienlīdzīga regulējuma nodrošināšana;
- d. konkurenci veicinoša publisko iepirkumu organizēšana.¹⁰⁹

[266] Konstatējot tādu kapitālsabiedrības, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, darbību, kura ir pretrunā Konkurences likuma 14.¹ pantā noteiktajam, Konkurences padome cita starpā var pieņemt lēmumu par attiecīga tiesiskā pienākuma uzlikšanu minētajai kapitālsabiedrībai,

¹⁰⁵ "Konkurences zelta principi", Konkurences padome, 25.11.2019, pieejams:

https://www.lps.lv/uploads/docs_module/Konkurences_zelta_pamati.pdf

¹⁰⁶<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/91F6A9EB656D3E33C225835A00373D0C?OpenDocument>

¹⁰⁷ "Konkurences zelta principi", Konkurences padome, 25.11.2019, pieejams:

https://www.lps.lv/uploads/docs_module/Konkurences_zelta_pamati.pdf

¹⁰⁸

<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/91F6A9EB656D3E33C225835A00373D0C?OpenDocument>

¹⁰⁹Konkurences Padome. Konkurences neitralitātes izvērtēšanas vadlīnijas. Pieejams:

<https://www.kp.gov.lv/files/documents/Konkurences%20neitralit%C4%81tes%20Vadl%C4%ABnijas.pdf>

piemēram – nekavējoties izbeigt konkrētu darbību, kuras rezultātā tiek kavēta konkurence¹¹⁰. Vienlaikus, Konkurences likuma 14.² panta otrajā daļā ir tieši noteikts, ka Konkurences padome nevar uzlikt tādu tiesisku pienākumu, kas padara neiespējamu valsts pārvaldes uzdevumu, kā arī pašvaldības autonomo funkciju un pašvaldībai deleģēto pārvaldes uzdevumu izpildi – šādā gadījumā, ja konkurences ierobežojumu pārrunu ceļā neizdosies novērtēt, Konkurences padome jautājumu risinās atbilstoši VPIL un likumam “Par pašvaldībām”, iesaistot ekonomikas ministru un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministru¹¹¹.

[267] Jāuzsver, ka, kā norādījusi Konkurences padome – tās galvenā darbības prioritāte 2020. gadā būs valsts, pašvaldību un to kapitālsabiedrību darbību uzraudzība tirgū¹¹².

[268] Saistībā ar konkurences tiesību normās rodamajiem ierobežojumiem kapitālsabiedrību iesaistei komercdarbībā jāmin arī LESD 106. pants, kurā noteikts, ka: “*Attiecībā uz publiskiem uzņēmumiem un uzņēmumiem, kam dalībvalstis piešķirušas īpašas vai ekskluzīvas tiesības, dalībvalstis nedz ievieš, nedz uztur spēkā tādas pasākumus, kas ir pretrunā Līgumiem, jo īpaši noteikumiem, kas ietverti 18. pantā un 101. līdz 109. pantā.*” (LESD 101 – 109. pantos ietvertas ES konkurences tiesību normas – valsts atbalsta piešķiršanas aizliegums, dominējoša tirgus stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums un pret konkurenci vērstu vienošanos aizliegums, savukārt 18. pants paredz diskriminācijas aizliegumu pilsonības dēļ). Kā LESD 106. panta pārkāpumu piemērus var minēt pārlieku augstu tarifu noteikšanu, kapitālsabiedrībai uzticētu visai nozarei saistošu tehnisko prasību izstrādi, monopoltiesību piešķiršanu valstij piederošai sabiedrībai, kurai trūkst kapacitātes tai uzlikto pienākumu izpildei u.tml.¹¹³

[269] Visbeidzot, jāuzsver, ka, kamēr vien valsts kapitālsabiedrība būs uzskatāma par tirgus dalībnieku Konkurences likuma vai LESD izpratnē, tai saistošas ir arī vispārējās konkurences tiesību normas – aizliegums ļaunprātīgi izmantot dominējošo tirgus stāvokli (Konkurences likuma 13. pants, LESD 102. pants), kā arī aizliegums slēgt pret konkurenci vērstas vienošanās (Konkurences likuma 11. pants, LESD 102.). Tirgus dalībnieks ir jebkura persona, kas ir iesaistīta ekonomiskā darbībā, neatkarīgi no tās tiesiskā statusa un finansējuma veida, ar ekonomisko aktivitāti saprotot jebkādu darbību, kuras ietvaros tirgū tiek piedāvātas preces un pakalpojumi.¹¹⁴

¹¹⁰<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/91F6A9EB656D3E33C225835A00373D0C?OpenDocument>

¹¹¹ <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/91F6A9EB656D3E33C225835A00373D0C?OpenDocument>
¹¹² Skat. <https://lvportals.lv/dienaskartiba/312790-konkurences-padomes-2020-gada-prioritate-publisku-personu-darbiba-tirgu-2020>

¹¹³ European Union Treaties, Geiger R., Khan D., Kotzur, M., 2015, C.H.BECK Hart, 519. lpp.

¹¹⁴ Detalizēti skat. šī atzinuma 2.3. daļu attiecībā uz valsts atbalsta piešķiršanas aizliegumu.

[270] Vienlaikus, vērtējot valsts kapitālsabiedrības iesaisti komercdarbībā no konkurences tiesību normu viedokļa, jāņem vērā, ka nozari regulējošie speciālie normatīvie akti – proti, ES ostu regula paredz iespēju gan ierobežot ostu pakalpojumu sniedzēju skaitu, gan izvirzīt tiem noteiktas minimālās prasības.

[271] **Jāsecina, ka valsts kapitālsabiedrībai, iesaistoties komercdarbībā, ir būtiski ievērot ES un Latvijas konkurences tiesību normas, pretējā gadījumā minētajai kapitālsabiedrībai var tikt uzlikts pienākums pārtraukt tādu darbību veikšanu, kuru rezultātā tiek pārkāptas konkurences tiesību normas (vienlaikus neizslēdzot arī ievērojama naudas soda piemērošanu).**

2.2.3. Piecu Satiksmes ministrijas precizētu ostu funkciju privāto tiesību jomā izpēte ar mērķi konstatēt, vai osta kā valsts kapitālsabiedrība var veikt minētās funkcijas, ņemot vērā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus valsts kapitālsabiedrību iesaistei komercdarbībā

[272] Satiksmes ministrija Advokātu birojam ir lūgusi izvērtēt šādas funkcijas privāto tiesību jomā, ar mērķi konstatēt, vai osta kā valsts kapitālsabiedrība var veikt minētās funkcijas, ņemot vērā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus valsts kapitālsabiedrību iesaistei komercdarbībā:

- a. sniegt ostu pakalpojumus, kas minēti ES Ostu regulā (loči, velkoņi, tauvošana, atkritumu apsaimniekošana, degvielas uzņemšana (bunkurēšana), kravas apstrāde un pasažieru pakalpojumi),
- b. saimnieciskā darbība, papildpakalpojumi, kas atvieglo un sekmē privāto uzņēmumu iesaisti ostā (dokeri, biznesa atbalsta funkcijas kā inkubatoros, konsultācijas, pakošanas un citas palīgdarbības)
- c. jaunu biznesu attīstība, kas kāpina pašu ieņēmumus un atvieglo infrastruktūras uzturēšanu un attīstību tautsaimniecības interesēs, tai skaitā kopuzņēmumu veidošana gan ostā, gan ārpus tās.
- d. zemes nomas līgumu, apbūves tiesību līgumu slēgšana vai atteikums tādus slēgt, kā arī to izpildes kontrole.
- e. organizē ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai;

[273] Kā norādīts šī atzinuma 2.2.2. daļā, ierobežojumi valsts kapitālsabiedrībai veikt komercdarbību pamatā izriet no VPIL, Konkurences likuma un LESD, tādēļ katra no augstāk

uzskaitītajam funkcijām tiks analizēta ņemot vērā no minētajām tiesību normām izrietošos ierobežojumus, lai varētu konstatēt ostas kā valsts kapitālsabiedrības tiesības iesaistei komercdarbībā 5 noteikto privāto tiesību funkciju izpildei.

[274] *Funkcija - ES Ostu regulā minēto ostu pakalpojumu sniegšana (loči, velkoņi, tauvošana, atkritumu apsaimniekošana, degvielas uzņemšana (bunkurēšana), kravas apstrāde un pasažieru pakalpojumi).*

[275] Atbilstība VPIL 88.panta nosacījumiem

[276] Uz loču, velkoņu, tauvošanas, degvielas uzņemšanas (bunkurēšana), kravas apstrādes un pasažieru pakalpojumu sniegšanu, visticamāk, nebūtu attiecināms VPIL 88. panta pirmās daļas trešajā punktā minētais nosacījums, ka kapitālsabiedrība ir dibināma ar mērķi pārvaldīti tādus īpašumus, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai.

[277] Tādējādi, valsts kapitālsabiedrība var sniegt loču, velkoņu, tauvošanas, degvielas uzņemšanas (bunkurēšana), kravas apstrādes un pasažieru pakalpojumus, ja izpildās viens no sekojošiem VPIL 88.panta pirmajā daļā norādītajiem priekšnoteikumiem, proti - ja tiek novērsta tirgus nepilnība vai tiek nodrošināti pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai.

[278] Turklāt, lai varētu secināt, vai attiecīgo pakalpojumu sniegšana nododama valsts kapitālsabiedrības pārziņā, nepieciešams izvērtēt, vai katru no iepriekš minētajiem pakalpojumiem efektīvāk nevar veikt privātas kapitālsabiedrības, atbilstoši VPIL 88.panta otrajai daļai. Proti, VPIL 88. panta otrajā daļā noteikts, ka publiska persona pirms kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības iegūšanas esošā kapitālsabiedrībā veic paredzētās rīcības izvērtējamu, ietverot arī ekonomisko izvērtējamu, lai pamatotu, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi sasniegt šā panta pirmajā daļā noteiktos mērķus.

[279] Analizējot, vai loča pakalpojumus var sniegt valsts kapitālsabiedrība, jānorāda, ka loča pakalpojumu nodrošināšana ostas teritorijā ir obligāta saskaņā ar MK noteikumiem Nr.102. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.102 4.punktu, ja attiecīgās ostas noteikumos nav noteikti stingrāki ierobežojumi, loča pakalpojumu izmantošana ostā ir obligāta šādiem kuģiem:

a.kuģiem ar bīstamām vai piesārņojošām kravām (ieskaitot nedegazētus tank-kuģus balastā);

b.kuģiem, kuru bruto tilpība atbilstoši 1969.gada Starptautiskajai konvencijai par kuģu tilpības mērīšanu ir 700 vai lielāka.

[280] Turklāt atbilstoši MK noteikumu Nr.102 7.punktam, saskaņā ar Likuma par ostām 17.panta otro daļu, īpašos apstākļos (piemēram, stiprs vējš vai viļņošanās, ierobežota

redzamība, avārijas situācija ostā) ostas kapteinis ir tiesīgs jebkuram kuģim dot rīkojumu par loča pakalpojumu obligātu izmantošanu. No attiecīgajām tiesību normām var secināt, ka loča pakalpojumu nodrošināšana ir svarīga ostas funkcija, kas nodrošina ostas un tajā ienākošo, izejošo kuģu drošību.

[281] Loču pakalpojumus ostās nodrošina ostas¹¹⁵. Rīgas brīvastā publiskas personas Rīgas brīvastas pārvaldes kapitālsabiedrība veic loču trasferu.

[282] ES ostu regulā attiecībā uz loču pakalpojumiem ir norādīts sekojošais: Saskaņā ar Starptautiskās Jūrniecības organizācijas Rezolūciju A.960 katrā loča pakalpojumu zonā ir nepieciešama loču augsti specializēta pieredze un zināšanas par vietējiem apstākļiem. Turklāt loča pakalpojumi parasti ir obligāti, un tos bieži organizē vai nodrošina pašas dalībvalstis.

[283] **Ņemot vērā loču būtisko lomu ostas darbības nodrošināšanā, loču pakalpojumu sniegšanu, visticamāk var veikt arī valsts kapitālsabiedrība. Vienlaikus, ņemot vērā, ka jēdziens “stratēģiski svarīgs” ir saturiski mainīgs, nevar izslēgt iespēju, ka, atjaunojot diskusiju par loču pakalpojumu sniegšanu, tiktu secināts, ka minēto pakalpojumu var sniegt privātas kapitālsabiedrības.**

[284] Attiecībā uz velkoņu pakalpojumiem jānorāda, ka Ventspils brīvastā un Liepājas ostā tos nodrošina privātas komercsabiedrības, un tikai Rīgas brīvastā velkoņu pakalpojumus vienlaicīgi ar privātām kapitālsabiedrībām nodrošina arī publiskas personas kapitālsabiedrība. Tādējādi jāsecina, ka velkoņu pakalpojuma sniegšana ar privāta komersanta pakalpojumu piesaistīšanu ir iespējama (tajā skaitā Rīgas brīvastā) un tirgus nepilnība šo pakalpojumu sniegšanā nav konstatējama. Arī Valsts kontrole 2013.gada Revīzijas ziņojumā “Rīgas brīvastas pārvaldes darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām” atzinusi, ka tirgus spēj nodrošināt velkoņu pakalpojuma sniegšanu.¹¹⁶

[285] Tādējādi, velkoņu pakalpojumu sniegšanu valsts kapitālsabiedrība var veikt vien gadījumā, ja konstatējams, ka pakalpojums ir stratēģiski svarīgs valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai. Kā izriet Rīgas brīvastas valdes sēžu, kuru laikā pieņemts lēmums par SIA „Rīgas brīvastas flote” dibināšanu, protokoliem - velkoņu pakalpojumu sniegšana ir stratēģiski jūtīgs jautājums, un osta nespētu darboties bez velkoņu pakalpojumiem, tādēļ tie jānodrošina ostai.¹¹⁷ Tomēr Valsts kontrole atzinusi, ka šis

¹¹⁵ Informācija iegūta, 13.03.2020 pa telefonu sazinoties ar Ventspils brīvastas pārvaldi un Liepājas SEZ pārvaldi.

¹¹⁶ Valsts kontrole. 2013.gada 15.februāra Revīzijas ziņojums Nr.5.1 -2-41/2011. “Rīgas brīvastas pārvaldes darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām”. 36.lpp. Pieejams: <http://www.lrvk.gov.lv/revizija/rigas-brivostas-parvaldes-darbibas-atbilstiba-normativo-aktu-prasibam/>

¹¹⁷ Valsts kontrole. 2013.gada 15.februāra Revīzijas ziņojums Nr.5.1 -2-41/2011. “Rīgas brīvastas pārvaldes darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām”. 33.lpp. Pieejams: <http://www.lrvk.gov.lv/revizija/rigas-brivostas-parvaldes-darbibas-atbilstiba-normativo-aktu-prasibam/>

arguments nav būtisks, jo tirgus spēj nodrošināt attiecīgā pakalpojuma sniegšanu.¹¹⁸ Šāds viedoklis pamatots ar VPIL 88.panta otro daļu, un proti, publiskas personas pienākumu pārlicināties par to, vai pakalpojumu efektīvāk nav iespējams nodrošināt neveidojot publiskai personai piederošu kapitālsabiedrību. Ņemot vērā minēto secināms, ka pat ja velkoņu pakalpojums atzīstams par stratēģiski svarīgu, atbilstoši VPIL 88.panta pirmās daļas 2.punktam to visticamāk nevar veikt valsts kapitālsabiedrībai, jo efektīvāk šo pakalpojumu var sniegt jau esošas privātas kapitālsabiedrības.

[286] Arī attiecībā uz kravu apstrādes pakalpojumiem jāsecina, ka valsts kapitālsabiedrībai, visticamāk, nav pamata iesaistīties šādu pakalpojumu sniegšanā. Piemēram, Rīgas brīvdostā patreiz darbojas vairāk kā 30 stividorkompānijas (uzņēmums, kas veic kuģu iekraušanas un izkraušanas darbus¹¹⁹)¹²⁰. Liepājas SEZ teritorijā esošajā ostā kravu apstrādi patreiz nodrošina 16 komersanti, bet Ventspils brīvdostā kravas apstrādes pakalpojumus nodrošina 12 privātas kapitālsabiedrības.¹²¹ Tādējādi, saistībā ar kravu apstrādes pakalpojuma sniegšanu viennozīmīgi nav konstatējama tirgus nepilnība. Turklāt, pat ja kravu apstrādes pakalpojums būtu atzīstams par stratēģiski svarīgu (kas, Advokātu biroja ieskatā, ir maz ticams), netiktu izpildīts VPIL 88. pantā noteiktais efektivitātes kritērijs – proti, visticamāk, ka minēto pakalpojumu gana efektīvi spēj sniegt privātās kapitālsabiedrības.

[287] Savukārt vērtējot bunkurēšanas pakalpojumu sniegšanu, no publiski pieejamās informācijas ir secināms, ka šādus pakalpojumus ostās spēj nodrošināt privāti komersanti, piemēram - Ventspils brīvdostā¹²² un Rīgas brīvdostā¹²³ bunkurēšanas pakalpojumus nodrošina pat četras privātas kapitālsabiedrības un arī Liepājas ostā¹²⁴ bunkurēšanu veic privāta kapitālsabiedrība. Tādējādi, līdzīgi kā attiecībā uz kravu apstrādi ir jāsecina, ka arī bunkurēšanas pakalpojumu sniegšanas jomā tirgus nepilnība viennozīmīgi nav konstatējama. Turklāt, pat ja pakalpojums būtu atzīstams par stratēģiski svarīgu (kas, advokātu biroja ieskatā, ir maz ticams), netiktu izpildīts VPIL 88. pantā noteiktais efektivitātes kritērijs – proti, visticamāk, ka minēto pakalpojumu gana efektīvi spēj sniegt privātās kapitālsabiedrības.

¹¹⁸ Valsts kontrole. 2013.gada 15.februāra Revīzijas ziņojums Nr.5.1 -2-41/2011. "Rīgas brīvdostas pārvaldes darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām". 36.lpp. Pieejams: <http://www.lrvk.gov.lv/revizija/rigas-brivostas-parvaldes-darbibas-atbilstiba-normativo-aktu-prasibam/>

¹¹⁹ Latvijas Enciklopēdija. 1.–5. Rīga, Valērija Belokoņa izdevniecība, 2002.–2009.

¹²⁰ Pieejams: <http://rop.lv/lv/kravu-apstrade2.html> un <http://rop.lv/lv/kravu-apstrade2/kravu-parkrausana/ogles.html>

¹²¹ Pieejams : <http://www.portofventspils.lv/lv/pakalpojumi-osta/terminali/>

¹²² Pieejams: <http://www.portofventspils.lv/lv/pakalpojumi-osta/kugu-bunkuresana/>

¹²³ Pieejams: <http://rop.lv/lv/serviss2/kugu-apgade-ar-degvielu.html>

¹²⁴ Pieejams: <https://www.liepajniekiem.lv/zinas/business/darbu-saks-kugu-bunkuresanas-un-agentesanas-uznemumi-no-ventspils/>

[288] Attiecībā uz pasażieru pārvadājumu veikšanu jānorāda, ka šobrīd gan Rīgas un Ventspils brīvostās, gan Liepājas ostā šos pakalpojumus sniedz privātas kapitālsabiedrības, kas nodrošina pasažieru pārvadājumus starp Latviju, Eiropu un Skandināviju. Rīgas brīvostā pakalpojumus nodrošina AS “Tallink Latvija”, reģ. nr. LV40003781531, Ventspilī - SIA “Stena Line”, reģ. nr.40103763706, bet Liepājā - Liepājas SEZ “TERRABALT” SIA, reģ. nr.42103002309. Tādejādi, maz ticama ir tirgus nepilnības konstatēšanas iespējamība, savukārt, pat ja pakalpojums būtu atzīstams par stratēģiski svarīgu (kas, advokātu biroja ieskatā, ir maz ticams), netiktu izpildīts VPIL 88.pantā noteiktais efektivitātes kritērijs – proti, visticamāk, ka minēto pakalpojumu gana efektīvi spēj sniegt privātas kapitālsabiedrības.

[289] Tauvošanas pakalpojumus Ventspils brīvostā nodrošina Ventspils brīvostas pārvaldes Kuģu tauvotāju grupa, kas ir Ventspils brīvostas pārvaldes struktūrvienība.¹²⁵ Arī Liepājas ostā šo pakalpojumu nodrošina pati Liepājas SEZ pārvalde.¹²⁶ Savukārt Rīgas brīvostā šo pakalpojumu nodrošina privātas kapitālsabiedrības no kurām viena nodrošina lielo kuģu tauvošanu. Secināms, ka neskatoties uz to, ka Liepājas un Ventspils ostās šī pakalpojuma sniegšanu nenodrošina privātas kapitālsabiedrības, visticamāk, tauvošanas pakalpojumu var nodrošināt privātas kapitālsabiedrības, kā tas notiek Rīgas brīvostā. Tādēļ, maz ticams, ka attiecībā uz tauvošanas pakalpojumu sniegšanu iespējams konstatēt tirgus nepilnību. Vienlaikus, konkrētā pakalpojuma būtība (ūdens transportlīdzekļa nostiprināšana pie, piemēram, piestātnes ar tauvām) neizslēdz iespēju, ka tas varētu tikt atzīts par stratēģiski svarīgu, ja tas tiktu noteikts attīstības plānošanas dokumentos vai normatīvajos aktos. Ja iespējams pamatot, ka minēto pakalpojumu privātas kapitālsabiedrības gana efektīvi nespēj sniegt, tad šo pakalpojumu var sniegt valsts kapitālsabiedrība.

[290] Jānorāda, ka atkritumu apsaimniekošana nav uzskatāma par privāto funkciju, bet gan publisko funkciju, kas izriet arī no Likuma par ostām 7.panta otrās daļas 6.punkta un uz tā pamata izdotajiem MK noteikumiem Nr.455.

[291] Ostām, atbilstoši šobrīd spēkā esošajām tiesību normām, ir tiesības veikt kuģu atkritumu un kravu atlieku savākšanu, jo šī publiskā funkcija ostām deleģēta atbilstoši VPIL 40.pantam ar MK noteikumu Nr.455 7.punktu, kurā noteikts, ka kuģu radītos atkritumus un kravas pārpalikumus pieņem un turpmāk apsaimnieko ostas pārvalde vai komercsabiedrības. No iepriekš minētā izriet, ka ostas pārvalde pati, vai slēdzot līgumus ar kapitālsabiedrībām, veic kuģu radīto atkritumu un kravas pārpalikumu savākšanu un tālāku apsaimniekošanu. Ja osta

¹²⁵ <http://www.portofventspils.lv/lv/pakalpojumi-osta/tauvosana/>

¹²⁶ Liepājas SEZ ostas pārstāve telefona sarunā informēja, ka ņemot vērā audita atzinumu, tiek apsvērta iespēja pakalpojumu nodot veikšanai privātām kapitālsabiedrībām.

tiek pārveidota par valsts kapitālsabiedrību, tādā veidā kļūstot par privātu personu, veikt kuģu atkritumu un kravu atlieku savākšanu tai iespējams deleģēt saskaņā ar VPIL 40., 41. un 42.pantu.

[292] Atbilstība KL 14.¹ pantam un LESD

[293] Kā šajā atzinumā ticis minēts jau iepriekš, ES ostu regula nenosaka konkrētu ostu pakalpojumu organizācijas modeli, tieši pretēji – ES ostu regula paredz, ka ostas pārvaldītājs var ostu pakalpojumus sniegt arī pats vai ar ostu pārvaldītāja kontrolēta uzņēmuma starpniecību, turklāt pieļaujot gan ierobežot ostu pakalpojumu sniedzēju skaitu, gan nosakot tiem minimālās prasības. Vienlaikus, ostu pakalpojumu sniedzēju skaits var tikt ierobežots un tiem minimālās prasības var tikt noteiktas, tikai ievērojot ES ostu regulā noteikto kārtību, tādējādi saglabājot atbilstību LESD noteiktajam pakalpojumu sniegšanas brīvības principam. Advokātu biroja rīcībā nav informācija, ka valsts kapitālsabiedrība plānotu liegt vai ierobežot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties konkrētajā tirgū. Tāpat, Advokātu biroja rīcībā nav informācija par tādiem plānotiem pasākumiem, kuru rezultātā valsts kapitālsabiedrībai iesaistoties augstāk aprakstīto pakalpojumu sniegšanā varētu tikt ierobežota uzņēmējdarbības veikšanas un pakalpojumu sniegšanas brīvība LESD izpratnē.

[294] ***Funkcija - saimnieciskā darbība, papildpakalpojumi, kas atvieglo un sekmē privāto uzņēmumu iesaisti ostā (dokeri, biznesa atbalsta funkcijas kā inkubatoros, konsultācijas, pakošanas un citas palīgdarbības).***

[295] Atbilstība VPIL 88.panta nosacījumiem

[296] VPIL 88.panta mērķis ir ierobežot valsts kapitālsabiedrību iesaisti komercdarbībā tādās situācijās, kad privātās kapitālsabiedrības var nodrošināt attiecīgo pakalpojumu tirgū pietiekamā apmērā un kvalitātē. Tādēļ uzskatāms, ka tādās valsts kapitālsabiedrības saimnieciskās darbības, kas vērstas uz jaunu privāto kapitālsabiedrību ienākšanu ostas teritorijā ar mērķi uzlabot ostas funkciju izpildi un kvalitāti, piemēram biznesa atbalsta funkcijas, biznesa inkubatora funkcija, vispārināti vērtējot, nav pretējas VPIL 88.pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

[297] Tajā pat laikā tādu pakalpojumu sniegšana kā pakošana, dokeri un citas palīgdarbības, kuras uzskatāmas par pastāvīgiem saimnieciskās darbības veidiem, jāizvērtē, ņemot vērā VPIL 88.panta noteiktos ierobežojumus identiski kā attiecībā uz augstāk veikto Ostu regulā minēto pakalpojumu sniegšanas iespējamības novērtējumu.

[298] Pirmšķietami, dokeri un pakošana nav uzskatāmi par tādiem pakalpojumiem, kuru veikšanā būtu jāiesaistās valsts kapitālsabiedrībai. Proti, dokers ir - darbinieks, kas atbilstoši darba uzdevumam ostas teritorijā veic kravu stropēšanu, iekraušanu, izkraušanu tālākai

transportēšanai ar pārkraušanas mehānismu vai fiziskā veidā, nodrošinot kravu drošu pārvietošanu. Dokers strādā uzņēmumos, kas veic kravu uzglabāšanu un pārkraušanu ostā.¹²⁷ Kā iepriekš secināts, kravas apstrādes pakalpojums, visticamāk, nav uzskatāms par tādu, kas būtu jānodrošina valsts kapitālsabiedrībai, jo attiecībā uz tā sniegšanu nav konstatējama tirgus nepilnība, kā arī tas, visticamāk, nav stratēģiski svarīgs pakalpojums, kuru privātas kapitālsabiedrības nevar veikt pietiekami efektīvi. Tādēļ secināms, ka arī dokera un pakošanas pakalpojumus var nodrošināt tās pašas kapitālsabiedrības, kuras jau šobrīd nodrošina kravu apstrādi ostas teritorijā un valsts kapitālsabiedrībai nebūtu jāiesaistās šādu pakalpojumu sniegšanā.

[299] Atbilstība KL 14.¹ pantam un LESD

[300] Gadījumos, kad valsts kapitālsabiedrība iesaistītos tādu pakalpojumu sniegšanā, kas atvieglo un sekmē privāto uzņēmumu iesaisti ostā, jāņem vērā, ka minētā valsts kapitālsabiedrība nedrīkstēs pārkāpt vienlīdzīgas konkurences principus, nepamatoti ierobežojot vai liedzot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties konkrētajā tirgū – proti, arī citiem privātajiem uzņēmējiem ir jābūt tiesībām sniegt līdzvērtīgas konsultācijas u.tml. pakalpojumus. Advokātu biroja rīcībā nav informācija, ka valsts kapitālsabiedrība plānotu liegt vai ierobežot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties konkrētajā tirgū. Tāpat, Advokātu biroja rīcībā nav informācija par tādiem plānotiem pasākumiem, kuru rezultātā valsts kapitālsabiedrībai iesaistoties augstāk aprakstīto pakalpojumu sniegšanā varētu tikt ierobežota uzņēmējdarbības veikšanas un pakalpojumu sniegšanas brīvība LESD izpratnē.

[301] ***Funkcija - jaunu biznesu attīstība, kas kāpina pašu ieņēmumus un atvieglo infrastruktūras uzturēšanu un attīstību tautsaimniecības interesēs, tai skaitā kopuzņēmumu veidošana gan ostā, gan ārpus tās.***

[302] Jebkura jauna komercdarbības veida uzsākšana jāvērtē VPIL 88.panta kontekstā, proti – jauna komercdarbība uzsākama tikai tad, ja ir konstatēta tirgus nepilnība, vai attiecīgais pakalpojums ir stratēģiski svarīgs, vai arī tiek pārvaldīti stratēģiski svarīgi īpašumi. Advokātu biroja ieskatā valsts kapitālsabiedrības iesaistīšanās komercdarbībā tikai un vienīgi ar mērķi kāpināt ieņēmumus, kaut arī tie tiktu izmantoti infrastruktūras uzturēšanai un tautsaimniecības attīstības interesēs, pirmšķietami neatbilst VPIL 88. pantā minētajiem nosacījumiem.

[303] Papildus jāvērs uzmanība uz jau iepriekš minēto Augstākās tiesas nolēmumu attiecībā uz VPIL 88. panta piemērošanu, kurā norādīts, ka: *“Ierobežojumi publisko personu*

¹²⁷ Valsts izglītības satura centrs. Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes 2014.gada 31.marta sēdē protokols Nr.2 “Dokera profesijas standarts”. Pieejams : <https://visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0518.pdf>

*komercdarbībai ir paredzēti tamdēļ, ka publisko personu mērķis nav peļņas gūšana, turklāt šo personu iesaistīšanās komercdarbībā rada tirgus izkropļojuma risku. Tāpēc publisko personu komercdarbība ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kad pastāv sevišķs attaisnojums šādas komercdarbības veikšanai”.*¹²⁸

[304] Attiecībā uz kopuzņēmumu dibināšanu jānorāda, ka VPIL 4.pantā ir noteikts, ka publiskas personas kapitālsabiedrībai (tātad – arī valsts kapitālsabiedrībai) var būt līdzdalība citā kapitālsabiedrībā, ja izpildās viens no sekojošiem nosacījumiem: 1) kapitālsabiedrības darbība atbilst VPIL 88. panta pirmās daļas nosacījumiem; 2) līdzdalība tieši nodrošina publiskas personas kapitālsabiedrības (tātad – arī valsts kapitālsabiedrības) vispārējo stratēģisko mērķu un vidēja termiņa darbības stratēģijā noteikto mērķu sasniegšanu. Turklāt, pirms lēmuma pieņemšanas par līdzdalības iegūšanu, valsts kapitālsabiedrībai būs jāsniedz Ministru kabinetam vērtējums, vai ar līdzdalību citā kapitālsabiedrībā attiecīgās valsts kapitālsabiedrības resursi tiks izmantoti racionāli un ekonomiski pamatoti, ievērojot labas korporatīvās pārvaldības principus. Tādejādi, kopuzņēmumu dibināšana būtu iespējama, pat ja netiek izpildīti VPIL 88. panta nosacījumi, ciktāl šāda kopuzņēmuma dibināšana tieši nodrošina attiecīgās valsts kapitālsabiedrības vispārējo stratēģisko mērķu un vidēja termiņa darbības stratēģijā noteikto mērķu sasniegšanu. Advokātu biroja ieskatā gan nebūtu pieļaujama situācija, kad valsts kapitālsabiedrības vispārējie stratēģiskie mērķi noved pie valsts kapitālsabiedrības darbības neatbilstības VPIL 88. panta nosacījumiem. Visbeidzot, attiecībā uz kopuzņēmumu dibināšanu arī jānorāda, ka Likuma par ostām 12. pantā ir noteikts, ka ostas pārvalde nedrīkst ar saviem finanšu līdzekļiem piedalīties komercsabiedrību darbībā ārpus ostas teritorijas, tādejādi gadījumā, ja uz valsts kapitālsabiedrību, kura veiks ostas pārvaldīšanu, tiks attiecināts Likuma par ostām 12. pants, attiecīgās valsts kapitālsabiedrības iespēja dibināt kopuzņēmums darbībai ārpus ostas teritorijas nenoliedzami būs ierobežota.

[305] Atbilstība KL 14.¹ pantam un LESD.

[306] Gadījumos, kad valsts kapitālsabiedrība iesaistītos jaunu biznesu attīstīšanā, jāņem vērā, ka minētā valsts kapitālsabiedrība nedrīkstēs pārkāpt vienlīdzīgas konkurences principus, nepamatoti ierobežojot vai liedzot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties konkrētajā tirgū – proti, arī citiem privātajiem uzņēmējiem ir jābūt tiesībām sniegt līdzvērtīgus pakalpojumus. Advokātu biroja rīcībā nav informācija, ka valsts kapitālsabiedrība plānotu liegt vai ierobežot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties konkrētajā tirgū. Tāpat, Advokātu biroja rīcībā nav informācija par tādiem plānotiem pasākumiem, kuru rezultātā valsts kapitālsabiedrībai

¹²⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-340/2010, 15.punkts.

iesaistoties augstāk aprakstīto pakalpojumu sniegšanā varētu tikt ierobežota uzņēmējdarbības veikšanas un pakalpojumu sniegšanas brīvība LESD izpratnē.

[307] *Funkcija - zemes nomas līgumu, apbūves tiesību līgumu slēgšana vai atteikums tādus slēgt, kā arī to izpildes kontrole.*

[308] Šo funkciju Advokātu birojs ir analizējis attiecībā uz valsts kapitālsabiedrības tiesībām veikt tādu zemesgabalu iznomāšanu un nodošanu apbūves tiesībām, kuru īpašnieks ir valsts, pašvaldība vai citas juridiskas vai fiziskas personas (valsts kapitālsabiedrības tiesības lemt par tai piederošo zemesgabalu nodošanu nomā vai apbūves tiesībām ir pašsaprotamas).

[309] Ostu pārvalžu vispārīgās tiesības nodot valsts, pašvaldības un privātu personu zemi nomai trešajām personām, lemt par zemes apbūves tiesībām, kā arī nodrošināt šādu līgumu kontroli izriet no Likuma par ostām 7.panta trešās daļas 8.punkta un 4.panta piektās daļas, kā arī no brīvostu speciālajiem likumiem, brīvostu pārvalžu nolikumiem un LSEZL un Liepājas SEZ pārvaldes nolikuma. Kā papildus izriet arī no iepriekš minētajiem normatīvajiem aktiem, apbūve ostas teritorijā veicama, tikai būvējot ostas darbībai nepieciešamās ēkas un būves.

[310] Ņemot vērā iepriekš minēto, jau šobrīd tiesību normās noteiktas ostu pārvalžu tiesības slēgt valstij, pašvaldībai un privātpersonām piederošu zemes gabalu nomas un apbūves tiesību līgumus ar trešajām personām, kā arī nodrošināt šo līgumu izpildes kontroli.

[311] Atbilstība VPIL 88.panta nosacījumiem

[312] Advokātu biroja ieskatā zemes nomas līgumu, apbūves tiesību līgumu noslēgšana un uzraudzība pār ostas teritorijā esošu nekustamo īpašumu apbūvi vai nomu vērtējami kā VPIL 88.panta pirmās daļas 3.punkta apstākļi, jo tiek pārvaldīti tādi īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai. Šāds secinājums izriet no 1) iepriekš norādītā pieņēmuma par ostām kā kritiskās infrastruktūras objektiem, un 2) Ministru kabineta rīkojuma projekta “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma anotācijas, kurā norādīts, ka ostu teritorijas uzskatāmas par stratēģiski svarīgām teritorijām.¹²⁹

[313] Ņemot vērā minēto, piešķirot valsts kapitālsabiedrībai funkcijas slēgt nomas un apbūves tiesību līgumus par valstij, pašvaldībai un privātām personām piederošiem nekustamajiem īpašumiem ostas teritorijā, kā arī veikt to izpildes kontroli, pirmšķietami, netiktu pārkāpti VPIL 88.panta pirmās daļas ierobežojumi valsts kapitālsabiedrību iesaistei komercdarbībā.

¹²⁹ Ministru kabineta rīkojuma projekts “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu”. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40482033>

- [314] Vienlaikus nepieciešams izvērtēt, vai, ņemot vērā VPIL 88.panta otrās daļas regulējumu, šādu funkciju nodošana kādai valsts iestādei vai jau esošai valsts kapitālsabiedrībai nav efektīvāks veids, kā nodrošināt zemes nomas un apbūves tiesību administrēšanu. Jāizvērtē, vai, piemēram, VAS “Valsts nekustamie īpašumi” šādas funkcijas nevar veikt efektīvāk, ņemot vērā to, ka jau šobrīd VAS “Valsts nekustamie īpašumi” ir valsts kapitālsabiedrība, kas nodrošina valsts nekustamo īpašumu pārvaldīšanu.
- [315] PPFLMINL 6.²panta otrā daļa nosaka, ka publiskas personas nekustamā īpašuma valdītājs šā īpašuma pārvaldīšanu nodrošina tieši vai pastarpināti, uzdodot pārvaldīšanas darbības veikt savā padotībā esošai iestādei vai kapitālsabiedrībai, kuras pamatdarbības veids ir nekustamā īpašuma pārvaldīšana. Ministru kabinets nosaka pārvaldīšanas darbību uzdošanas kārtību, kā arī atsevišķas valsts nekustamā īpašuma pārvaldīšanas darbības, kuras var uzdot veikt citām valsts iestādēm vai privāto tiesību subjektiem.
- [316] No minētā izriet, ka PPFLMINL, kas uzskatāms par vispārīgo tiesību normu, nosaka, ka nekustamā īpašuma pārvaldīšana, kas sevī ietver arī nomas līgumu slēgšanu¹³⁰, būtu jānodod tādai padotībā esošai iestādei vai kapitālsabiedrībai, kuras galvenais darbības veids ir nekustamā īpašuma pārvaldīšana. Šajā gadījumā par tādu būtu uzskatāma VAS “Valsts nekustamie īpašumi”. Tai pat laikā Likumā par ostām, kas uzskatāms par speciālo tiesību normu (un kuram, attiecīgi, ir prevalējošs spēks), noteiktas ostu pārvalžu tiesības iznomāt ostas teritorijā esošo teritoriju.
- [317] Advokātu biroja ieskatā šis speciālais regulējums ir pamatots ar lietderības apsvērumu, kas balstīts uz pieņēmumu, ka ostas pārvaldes spēj efektīvāk izvērtēt un lemt par to teritorijā esošo nekustamo īpašumu apsaimniekošanu nekā VAS “Valsts nekustamie īpašumi”, tāpēc tāds pats regulējums būtu saglabājams arī valsts kapitālsabiedrības gadījumā.
- [318] Papildus Advokātu birojs vērš uzmanību, ka gadījumā, ja uz ostu teritorijām nav attiecināms VPIL 88.panta pirmās daļas 3.punkts un attiecīgās teritorijas nav uzskatāmas par stratēģiski svarīgām, tad nav nekāda pamata šīs funkcijas nodot valsts kapitālsabiedrībai, jo šāda nodošana nebūtu uzskatāma par atbilstošu VPIL 88.panta pirmajai daļai.
- [319] Atbilstība KL 14.¹ pantam
- [320] Nomas un apbūves tiesību līgumu slēgšana pati par sevi nav Konkurences likuma 14.¹panta pārkāpums. Tomēr jāņem vērā, ka nomas un apbūves tiesību līgumu slēgšana jāveic caurspīdīgi un saprotami, lai nerastos šaubas par Konkurences likuma 14.¹panta pirmās daļas

¹³⁰ 2011.gada 6.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.934 “Noteikumi par valsts nekustamā īpašuma pārvaldīšanas principiem un kārtību, kā arī kārtību, kādā apkopojama informācija par valsts nekustamo īpašumu pārvaldīšanu un valsts iestāžu lietotajiem nekustamajiem īpašumiem” 4.6.punkts.

1. un 3.punkta noteikumu izpildi, kuri nosaka, ka kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, aizliegts ar savu darbību kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci, kas var izpausties arī kā tirgus dalībnieku diskriminācija, radot atšķirīgus konkurences apstākļus, kā arī, veikt darbības, kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana vai darbība tirgū. No minētā secināms, ka trešo personu tiesībām noslēgt līgumu par nomu vai apbūves tiesībām jābūt vienlīdzīgām. Ja tiek noteikti kādi ierobežojoši faktori, šiem ierobežojumiem jābūt pamatotiem.

[321] Šobrīd, atbilstoši pārvalžu nolikumiem,¹³¹ pārvalžu valdēm ir pienākums pieņemt noteikumus par nomas un apbūves tiesību līgumu noslēgšanas kārtību un šos noteikumus ievietot ostu mājaslapās, lai tie būtu publiski pieejami. Lai novērstu iespējamās konkurences tiesību pārkāpumus, Advokātu biroja ieskatā, ostām kā valsts kapitālsabiedrībām arī būtu jāpieņem šādus noteikumus, lai ar tiem varētu iepazīties jebkura persona, kura vēlas noslēgt nomas vai apbūves tiesību līgums, kā arī, šiem noteikumiem jābūt samērīgiem un tādiem, kas nepamatoti neierobežo personas tiesības noslēgt attiecīgos līgumus.

[322] Atbilstība LESD

[323] LESD 56. un 49.pants nosaka aizliegumu ES dalībvalstīm veikt tādas darbības, kuras rada pakalpojumu sniegšanas un uzņēmējdarbības veikšanas ierobežojumus citiem ES pilsoņiem. Šajā gadījumā nav konstatējams LESD normu pārkāpums, tiktāl ciktāl netiek radīti ierobežojumi kādiem noteiktiem komersantiem, ES valstu pilsoņiem, slēgt nomas vai apbūves tiesību līgumus.

[324] ***Funkcija - organizē ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai.***

[325] Atbilstība VPIL 88.panta nosacījumiem

[326] Ministru kabineta rīkojuma projekta “Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma anotācijā norādīts, ka ostas akvatorijas, kopējo hidrotehnisko būvju, kuģu ceļu uzturēšana labā kārtībā ir stratēģiski svarīga ostas darbības un tranzīta kravu plūsmas nepārtrauktības nodrošināšanai. Tādēļ secināms, ka ostas teritorijas infrastruktūras uzturēšanu, t.sk. izbūvi, iespējams vērtēt kā funkciju, kuru valsts kapitālsabiedrība veic atbilstoši VPIL 88.panta pirmās daļas 3.punktam – pārvaldot stratēģiski svarīgu īpašumu. Tādejādi Advokātu birojs uzskata, ka valsts kapitālsabiedrība, kura veic ostas pārvaldīšanas funkcijas, var organizēt ostas izbūvi un ar

¹³¹ 1997.gada 23.septembra Ministru kabineta noteikumu Nr.336 “Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes nolikums”; 2020.gada 28.janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr.61 “Rīgas brīvdostas pārvaldes nolikums”; 2020.gada 28. janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 62 “Ventspils brīvdostas pārvaldes nolikums”.

ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai.

[327] Ostas izbūves un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūves darbus var organizēt divos veidos – šos darbus veic kapitālsabiedrība pati vai arī organizē to iepirkšanu no trešajām personām – attiecīgo pakalpojumu sniedzējiem.

[328] Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma likuma 11.pantā paredzēts izņēmums, kad nepieciešamos būvdarbus, piegādes vai pakalpojumus iespējams iepirkt nepiemērojot likumā noteiktās iepirkuma procedūras, jeb tā sauktie “in-house” iepirkumi.

[329] Saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma likuma pirmo daļu likumu nepiemēro tādas personas veiktiem būvdarbiem, piegādēm vai sniegtajiem pakalpojumiem, kura atbilst visām šādām pazīmēm:

- a. tā atrodas tādā pasūtītāja kontrolē, kas izpaužas kā tiesības ietekmēt kontrolētās personas darbības stratēģiskos mērķus un lēmumus, vai tādas personas kontrolē, kuru minētajā veidā kontrolē pasūtītājs;
- b. vairāk nekā 80 procentus no tās darbībām veido konkrētu uzdevumu izpilde kontrolējošā pasūtītāja vai citu minētā pasūtītāja kontrolēto personu interesēs;
- c. tajā nav tiešas privātā kapitāla līdzdalības, izņemot tādu privātā kapitāla līdzdalības veidu, kas atbilstoši komerciesības regulējošiem normatīvajiem aktiem un LESD neietver tiesības ietekmēt un kontrolēt šīs personas lēmumus un kam nav izšķirošas ietekmes uz to.

[330] Kopumā iepriekš minētais paredz tiesības nepiemērot iepirkuma procedūras, ja attiecīgos pakalpojumus vai piegādes nodrošina kontrolē esoša persona, kura atbilst norādītajām prasībām. Turpmākās minētā panta daļas paredz līdzvērtīgus izņēmumus arī attiecībā uz otrādi vērstām attiecībām un gadījumiem, kad pakalpojumus vai preces var iepirkt no vairāku pasūtītāju izveidota viena pakalpojumu sniedzēja vai preču piegādātāja.

[331] Tomēr šeit jānorāda uz EST judikatūrā paustajām atziņām, ka galvenais ES tiesību normu mērķis publiskā iepirkuma līgumu jomā ir neizkropļotas konkurences nodrošināšana visās dalībvalstīs būvdarbu izpildes, preču piegādes un pakalpojumu sniegšanas jomās, kas ikvienai līgumslēdzējai iestādei rada pienākumu piemērot attiecīgās ES tiesību normas, ja ir izpildīti tajās paredzētie nosacījumi. Līdz ar to ikviens izņēmums no šī pienākuma piemērošanas ir interpretējams šauri. Ņemot vērā minēts EST apsvērumus ostas faktiska iesaiste būvniecības darbu veikšanā, neatkarīgi no tā, kādā formā vai struktūrā tas tiek veikts, nebūtu uzskatāma par atbilstošu minētajai judikatūrai un būtībā arī VPIL noteiktajiem gadījumiem, kad valsts var iesaistīties komercdarbībā. Tirgū ir liels skaits komersantu, kas būtu spējīgi nodrošināt

ostas pasūtītu būvdarbu izpildi, iespējams pat, tos veicot ātrāk un efektīvāk, nekā osta vai tās struktūra, jo komersantu rīcībā ir gan nepieciešamais tehniskais nodrošinājums, personāls un citi aktīvi, kas nepieciešami un obligāti būvniecības darbu veikšanai.

2.3. Valsts kapitālsabiedrībai saistošie ierobežojumi rīcībai ar finanšu līdzekļiem un mantu, kuri izriet no spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem (t.sk. valsts atbalsta piešķiršanas aizliegums, finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas un nelietderīgas izmantošanas aizliegums)

[332] Valsts kapitālsabiedrībai saistoši ierobežojumi rīcībai ar finanšu līdzekļiem un mantu noteikti virknē normatīvo aktu no kuriem kā būtiskākie jāmin PPFLMINL, Likums par budžetu un finanšu vadību, MK noteikumi Nr.806, Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums. Tāpat, nenoliedzami, jāņem vērā LESD noteiktais valsts atbalsta piešķiršanas aizliegums kā arī iepirkumu veikšanu regulējošie normatīvie akti.

Rīcība ar finanšu līdzekļiem un mantu – vispārīgie principi

[333] PPFLMINL 2.panta trešā daļa noteic, ka publiskas personas kapitālsabiedrība (tostarp - valsts kapitālsabiedrība)¹³² savā rīcībā ar finanšu līdzekļiem un mantu ievēro VPIL noteiktos publiskas personas komercdarbības pamatus, kā arī attiecībā uz minētajām kapitālsabiedrībām šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos pienākumus un ierobežojumus.

[334] No minētā secināms, ka uz valsts kapitālsabiedrību attiecināmas PPFLMINL normas.

[335] Saskaņā ar PPFLMINL 3.pantu, valsts kapitālsabiedrība rīkojas ar finanšu līdzekļiem un mantu lietderīgi, tas ir:

- d. rīcībai jābūt tādai, lai mērķi sasniegtu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu;
- e. manta atsavināma un nododama īpašumā vai lietošanā citai personai par iespējami augstāku cenu;
- f. manta iegūstama īpašumā vai lietošanā par izdevīgāko cenu.

[336] Savukārt no Pārvaldības likuma 2. panta izriet, ka valsts kapitālsabiedrībām resursi ir jāizmanto racionāli un ekonomiski pamatoti.

[337] No iepriekš minētā secināms, ka valsts kapitālsabiedrībai jebkurā rīcībā ar finanšu līdzekļiem un mantu jāievēro noteikti principi, t.i., finanšu līdzekļi un manta jāizmanto ekonomiski pamatoti, efektīvi, racionāli un tā, lai mērķa sasniegšanai tiktu iztērēti pēc iespējas

¹³² Papildus valsts kapitālsabiedrībai, minētā likuma normas attiecināmas arī uz kapitālsabiedrību, kurā publiskas personas daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, kā arī kapitālsabiedrību, kurā vienas vai vairāku publisku personu kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus.

mazāk finanšu un mantas resursu. Tas attiecināms uz jebkuru valsts kapitālsabiedrības darbību ar tās mantu vai finansēm, neatkarīgi no tā vai izdevumu segšanai tiek izmantota sabiedrības peļņas daļa, kas būtu novirzāma dividenžu izmaksai valstij vai citi sabiedrības rīcībā esoši finanšu līdzekļi vai manta.¹³³

Aizdevumu, galvojumu un garantiju izsniegšana, kapitāldaļu ieķīlāšana

[338] Atbilstoši PPFLMINL 4.pantam valsts kapitālsabiedrībai, izņemot likumā konkrēti paredzētos gadījumus, ir aizliegts izsniegt jebkāda veida aizdevumus un dot galvojumus vai garantijas. Pamatā nosacījumi, kuriem izpildoties valsts kapitālsabiedrība aizdevumus, galvojumus vai garantijas tomēr ir tiesīga izsniegt, ir noteikti PPFLMINL 4.pantā. Proti, valsts kapitālsabiedrība ir tiesīga izsniegt aizdevumus un dot galvojumus un garantijas, iepriekš izvērtējot vai aizdevuma izsniedzējs vai galvojuma vai garantijas devējs ir samaksājis valstij un pašvaldībai visus nodokļus, darbiniekiem izmaksājis algas, kā arī ir izvērtēti attiecīgās kapitālsabiedrības iepriekšējā kalendārā gada darbības rezultāti, aizdevuma, galvojuma vai garantijas izsniegšanas lietderība un ietekme uz kapitālsabiedrības turpmāko darbību un saņemta rakstveida atļauja no kapitāla daļu turētāja. Atbilstoši PPFLMINL 4.pantam, izņēmuma gadījumus, kad valsts kapitālsabiedrība ir tiesīga izsniegt aizdevumus, galvojumus vai garantijas, ir iespējams noteikt arī citos likumos.

[339] Saskaņā ar PPFLMINL 9.pantu kapitāla daļas, kas pieder valsts kapitālsabiedrībai, atļauts ieķīlāt, ja pirms tam ir saņemta kapitālsabiedrībai piederošo kapitāla daļu turētāja piekrišana un finanšu ministra atļauja, izņemot gadījumus, kad likumā vai statūtos noteikts kapitāla daļu ieķīlāšanas aizliegums.

[340] No minētā izriet, ka valsts kapitālsabiedrības ir tiesīgas izsniegt aizdevumus, dot galvojumus vai garantijas, ja izpildītas visas saistības pret valsti, pašvaldību, darbiniekiem kā arī izvērtēta darbības lietderība un saņemta atļauja no kapitāldaļu turētāja, t.i., šajā gadījumā – valsts.

[341] Savukārt valsts kapitāldaļu ieķīlāšana atļauta tikai ar kapitāldaļu turētāja un finanšu ministra atļauja, bet nav iespējama nekādā gadījumā, ja likumā vai statūtos noteikts šīs kapitālsabiedrības kapitāldaļu ieķīlāšanas aizliegums.

Mantas nodošana lietošanā citai personai

¹³³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 25.februāra Spriedums Lietā Nr.A42922609, SKA–106/2013.

[342] Kā izriet no PPFLMINL 5.¹panta, tad valsts kapitālsabiedrības mantu aizliegts nodot bezatlīdzības lietošanā, ja vien tas nav uzskatāms par lietderīgu mantas izmantošanas veidu, kā arī tad, ja manta tiek nodota lietošanā atvasinātai publiskai personai vai publiskas personas institūcijai, sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajam uzņēmumam. Par lietderīgu var uzskatīt arī valsts kapitālsabiedrības mantas nodošanu bezatlīdzības lietošanā citai kapitālsabiedrībai vai citai privātpersonai tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanai, arī publiskas personas pakalpojumu sniegšanai. Savukārt personai, kura saņēmusi mantu bezatlīdzības lietošanā, ir pienākums nodrošināt tās uzturēšanu un atbilstošu izmantošanu, bet attiecīgajai valsts kapitālsabiedrībai ir tiesības kontrolēt, vai bezatlīdzības lietošanā nodotā manta ir izlietota likumīgi un lietderīgi.

[343] Papildus PPFLMINL 6.pantā noteikts, ka valsts kapitālsabiedrībai aizliegts, izmantojot privātpersonu starpniecību, nodot kapitālsabiedrības mantu lietošanā citai publiskai personai vai publiskas personas institūcijai vai kapitālsabiedrībai. Šie noteikumi neattiecas uz gadījumiem, kad nomnieks publiskas personas mantas nomas tiesības ieguvīs publiskā izsolē.

[344] No minētā izriet, ka bezatlīdzības lietošanā valsts kapitālsabiedrības mantu var nodot tikai tad, ja tas uzskatāms par lietderīgu mantas izmantošanas veidu, vai manta nodota lietošanā specifiskam privāto un publisko personu lokam. Tāpat, aizliegta mantas nodošana citai publiskai personai vai publiskai personai piederošai kapitālsabiedrībai, izmantojot citas privātas personas starpniecību.

Nekustamā īpašuma iznomāšana un nomāšana no citām personām

[345] PPFLMINL 6.⁴ panta pirmā daļa noteic, ka ja valsts kapitālsabiedrība iznomā savu nekustamo īpašumu vai nomā savas darbības nodrošināšanai nepieciešamo nekustamo īpašumu no citas personas, tai ir pienākums izstrādāt ar kapitāla daļu turētāju saskaņotu kapitālsabiedrības nekustamā īpašuma iznomāšanas un nekustamā īpašuma nomāšanas kārtību un nodrošināt tās publisku pieejamību kapitālsabiedrības juridiskajā adresē un savā mājaslapā internetā, ja tāda ir.

Mantas, pakalpojumu, darbu iegādāšanās

[346] Atbilstoši PPFLMINL 8.pantam valsts kapitālsabiedrībai aizliegts iegādāties īpašumā vai lietošanā mantu vai arī pasūtīt pakalpojumus vai darbus par acīmredzami paaugstinātu cenu.

[347] Vienlaikus, iegādājoties mantu, pakalpojumus vai darbu nenoliedzami ir jāņem vērā iepriekš aprakstītie rīcības ar finanšu līdzekļiem un mantu vispārīgie principi:

- a. rīcībai jābūt tādai, lai mērķi sasniegtu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu;
- b. manta atsavināma un nododama īpašumā vai lietošanā citai personai par iespējami augstāku cenu;
- c. manta iegūstama īpašumā vai lietošanā par izdevīgāko cenu.

[348] Valsts kapitālsabiedrības rīcība ar publiskas personas mantu, kuru tā saņēmusi bezatlīdzības lietošanā.

[349] Saskaņā ar PPFLMINL 5. panta otrās daļas piekto punktu, publiskas personas mantu var nodot bezatlīdzības lietošanā valsts kapitālsabiedrībai tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanai vai publiskas personas pakalpojumu sniegšanai.

[350] Šādā gadījumā valsts kapitālsabiedrībai ir pienākums nodrošināt attiecīgās mantas uzturēšanu un segt ar to saistītos izdevumus, savukārt attiecīgajai publiskās personas institūcijai ir tiesības kontrolēt, vai bezatlīdzības lietošanā nodotā manta ir izlietota likumīgi un lietderīgi.

Valsts kapitālsabiedrības rīcība ar publiskas personas nekustamo īpašumu, kurš ir valsts kapitālsabiedrības valdījumā

[351] Valsts kapitālsabiedrībai, kura ir publiskas personas nekustamā īpašuma valdītājs, saskaņā ar PPFLMINL 6.2 pantu ir pienākums pārvaldīt attiecīgo nekustamo īpašumu, tajā skaitā nodrošināt nekustamā īpašuma lietošanu un uzturēšanu (fizisku saglabāšanu visā tā ekspluatācijas laikā) atbilstoši normatīvo aktu prasībām un veicināt tā uzlabošanu.

[352] Vienlaikus jāuzsver, ka PPFLMINL 6.² panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka pārvaldot valsts nekustamo īpašumu, ostas pārvaldēm nav jāņem vērā Ministru kabineta noteiktie valsts nekustamā īpašuma pārvaldīšanas principi un kārtībā (Ministru kabineta 2011. gada 6. decembra noteikumi Nr.934 “Noteikumi par valsts nekustamā īpašuma pārvaldīšanas principiem un kārtību, kā arī kārtību, kādā apkopojama informācija par valsts nekustamo īpašumu pārvaldīšanu un valsts iestāžu lietotajiem nekustamajiem īpašumiem”).

Dāvinājumi un ziedojumi.

[353] Dāvinājums (ziedojums) PPFLMINL izpratnē ir valsts kapitālsabiedrības finanšu līdzekļu vai mantas bezatlīdzības nodošana privātpersonas vai citas kapitālsabiedrības īpašumā, kā arī valsts kapitālsabiedrības finanšu līdzekļu vai mantas bezatlīdzības nodošana publiskas personas īpašumā.

[354] Atbilstoši PPFLMINL 10. un 11.pantam, valsts kapitālsabiedrība finanšu līdzekļus vai mantu drīkst dāvināt (ziedot), ja vienlaikus pastāv šādi nosacījumi:

- a.dāvinājums (ziedojums) paredzēts kultūras, mākslas, zinātnes, izglītības, sporta, vides vai veselības aizsardzības, kā arī sociālās palīdzības veicināšanai;
- b.pastāv iespēja kontrolēt dāvinājuma (ziedojuma) izlietošanu;
- c.attiecīgā kapitālsabiedrība dāvināšanas (ziedošanas) brīdī ir samaksājusi valstij vai pašvaldībai visus nodokļus un darbiniekiem izmaksājusi algas;
- d.attiecīgā kapitālsabiedrība iepriekšējā pārskata gadā ir strādājusi ar peļņu.

[355] Valsts kapitālsabiedrība dāvināšanai (ziedošanai) drīkst atvēlēt ne vairāk par 20 procentiem no iepriekšējā pārskata gada peļņas.

[356] Ja atsevišķa dāvinājuma (ziedojuma) summa nepārsniedz 1500 euro, lēmumu par tā piešķiršanu pieņem attiecīgās valsts kapitālsabiedrības izpildinstitūcija. Savukārt, ja dāvinājuma (ziedojuma) summa pārsniedz 1500 euro vai kalendārajā gadā veikto dāvinājumu (ziedojumu) kopsumma vienam saņēmējam pārsniedz 1500 euro, to drīkst piešķirt tikai ar finanšu ministra atļauju.

Dividendēs izmaksājamā peļņas daļa un maksājumi valsts budžetā par valsts kapitāla izmantošanu

[357] Kā izriet no Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 28. panta, prognozējamo peļņas daļu, kas izmaksājama dividendēs, un dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka, pamatojoties uz kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģiju, tajā noteiktajiem kapitālsabiedrības mērķiem un to īstenošanu. Priekšlikumu par prognozējamo peļņas daļu, kas izmaksājama dividendēs, un dividendēs izmaksājamo peļņas daļu, sagatavo attiecīgās valsts kapitālsabiedrības valde un iesniedz priekšlikumu kapitāla daļu turētājam. Ja minētais priekšlikums atšķiras no vidējā termiņa darbības stratēģijā noteiktā, valsts kapitāla daļu turētājs iesniedz Finanšu ministrijai un PKC priekšlikumu ar dividendēs izmaksājamās peļņas daļas pamatojumu. Ja PKC ar Finanšu ministriju un kapitāla daļu turētāju nevienojas par dividenžu apmēru, valsts kapitāla daļu turētājs sagatavo un iesniedz rīkojuma projektu Ministru kabinetam, kas pieņem valsts kapitāla daļu turētājam saistošu lēmumu.

[358] Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 806 3.punktu, minimālā prognozējamā peļņas daļa, kas izmaksājama dividendēs, un dividendēs izmaksājamā peļņas daļa ir 80% no kapitālsabiedrības pārskata gada peļņas, ja kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā nav noteikts citādi. Dividendēs izmaksājamā peļņas daļa ietver maksājumu par valsts kapitāla izmantošanu un uzņēmumu ienākuma nodokli.

[359] Saskaņā ar Likuma par budžetu un finanšu vadību 5.panta otro daļu, maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu ir valsts budžeta līdzekļi, kurus katru gadu veic valsts uzņēmumi, kā arī uzņēmēj sabiedrības, kurās ir valsts kapitāla daļa.

Darba samaksas noteikšanas kārtība un darba samaksas apmēra publiskošanas pienākums

[360] Kā izriet no Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 112. panta, valsts kapitālsabiedrības padomes locekļu mēneša atlīdzību nosaka, ievērojot Ministru kabineta noteikumus paredzēto mēneša atlīdzības maksimālo apmēru, kurš noteikts, ņemot vērā vidējo atlīdzību vadībai līdzīga lieluma (neto apgrozījums, bilances kopsumma, darbinieku skaits) sabiedrībās privātajā sektorā vai — atsevišķos gadījumos — nozarē, kurā attiecīgā sabiedrība darbojas. Padomes locekļa mēneša atlīdzības maksimālais apmērs nekādā gadījumā nedrīkst pārsniegt Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicēto valstī strādājošo iepriekšējā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēru, kas noapaļots pilnos euro un kam piemērots koeficients 10. Padomes locekļiem prēmijas netiek izmaksātas.

[361] Savukārt valdes locekļu atlīdzības noteikšanas kārtība valsts kapitālsabiedrībā (akciju sabiedrībā un sabiedrībā ar ierobežotu atbildību) ir noteikta Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 79. pantā un 117. pantā. Proti, mēneša atlīdzību valdes loceklim nosaka, ievērojot Ministru kabineta noteikumus paredzēto mēneša atlīdzības maksimālo apmēru. Ministru kabinets nosaka valdes locekļa mēneša atlīdzības maksimālo apmēru, ņemot vērā vidējo atlīdzību vadībai līdzīga lieluma (neto apgrozījums, bilances kopsumma, darbinieku skaits) kapitālsabiedrībās privātajā sektorā vai — atsevišķos gadījumos — nozarē, kurā attiecīgā kapitālsabiedrība darbojas. Valdes locekļa mēneša atlīdzības maksimālais apmērs nekādā gadījumā nedrīkst pārsniegt Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicēto valstī strādājošo iepriekšējā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēru, kas noapaļots pilnos euro un kam piemērots koeficients 10. Valdes locekļa mēneša atlīdzību nosaka uz visu valdes locekļa pilnvaru termiņu ar tiesībām to pārskatīt reizi gadā.

[362] Valdes loceklim var izmaksāt prēmiju reizi gadā pēc gada pārskata apstiprināšanas. Prēmija nedrīkst pārsniegt kapitālsabiedrības valdes locekļa divu mēnešu atlīdzības apmēru. Prēmijas noteikšanā ņem vērā šādus kritērijus:

- a. kapitālsabiedrības darbības rezultāti iepriekšējā pārskata gadā;
- b. vidēja termiņa darbības stratēģijas izpilde un kapitālsabiedrības darbības rezultāti saskaņā ar definētajiem finanšu un nefinanšu mērķiem;

c. valdes locekļa darbības rezultāti iepriekšējā pārskata gadā.

[363] Detalizēta valdes un padomes locekļu mēneša atlīdzības noteikšanas kārtība ir ietverta Ministru kabineta 2020. gada 4. februāra noteikumos Nr. 63 “Noteikumi par publiskas personas kapitālsabiedrību un publiski privāto kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu skaitu, kā arī valdes un padomes locekļu mēneša atlīdzības maksimālo apmēru”.

[364] Savukārt Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 2.panta 4.¹daļa noteic, ka valsts kapitālsabiedrībām informācija par amatpersonu (darbinieku) atlīdzības noteikšanas kritērijiem un darba samaksas apmēru sadalījumā pa amatu grupām normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā tiek publiskota attiecīgās kapitālsabiedrības vai kapitāla daļu turētāja mājaslapā internetā, ja pastāv vismaz viens no šādiem nosacījumiem:

- a. kapitālsabiedrība saņem valsts budžeta līdzekļus, valsts budžeta dotāciju vai samaksu par sniegto pakalpojumu valsts deleģēto funkciju veikšanai vai valsts pasūtījuma (sabiedriskā vai nacionālā pasūtījuma) īstenošanai vai kompensāciju par zaudējumiem, sniedzot universālo pakalpojumu, izņemot Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējo ārvalstu finanšu palīdzību;
- b. kapitālsabiedrība nesaņem valsts budžeta līdzekļus, bet pilda tai deleģētos valsts pārvaldes uzdevumus vai tās darbība ir saistīta ar maksājumu valsts budžetā administrēšanu;
- c. kapitālsabiedrība pilda tai ar likumu uzdotās funkcijas pārvaldīt un apsaimniekot valsts īpašumu vai organizēt valsts īpašuma privatizāciju;
- d. kapitālsabiedrība saņem pašvaldību budžetu līdzekļus, pašvaldību budžetu dotāciju, samaksu par sniegto pakalpojumu pašvaldības vai tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu veikšanai vai kapitālsabiedrībai pašvaldība ir palielinājusi šīs kapitālsabiedrības pamatkapitālu vai sniegusi galvojumu tās aizņēmumam, izņemot Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējo ārvalstu finanšu palīdzību;
- e. kapitālsabiedrība izveidota, lai piedalītos pašvaldības autonomo funkciju pildīšanā.

Naudas līdzekļu izmaksa kapitāla daļu turētājam

[365] Kā izriet no Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 55. panta, valsts kapitālsabiedrība naudas līdzekļus dalībniekam (akcionāram) var izmaksāt, ievērojot Komerclikuma 182. pantā noteiktos ierobežojumus. Minētos līdzekļus ieskaita attiecīgās publiskās personas budžetā.

[366] Komerclikuma 182. pantā ir noteikts, ka kapitālsabiedrība drīkst izdarīt izmaksas dalībniekiem (akcionāriem) tikai tad, ja tiek izmaksātas dividendes vai samazināts pamatkapitāls vai ja kapitālsabiedrība tiek likvidēta un tās manta sadalīta starp dalībniekiem (akcionāriem). Citas dalībniekam (akcionāram) veiktas izmaksas, izņemot ja to pamatā esošās saistības radušās citādi, nevis no dalības kapitālsabiedrībā, uzskatāmas par nepamatotām. Par kapitālsabiedrības līdzekļu nepamatotu izmaksu uzskatāmi arī gadījumi, kad dalībnieks (akcionārs) bez maksas izmanto kapitālsabiedrības mantu, kad dalībniekam (akcionāram) par kapitālsabiedrībai sniegtajiem pakalpojumiem izmaksā augstāku atlīdzību, nekā noteikts līgumā, vai kad kapitālsabiedrība pērk no dalībnieka (akcionāra) mantu par paaugstinātu cenu.

Darījumi ar būtisku ietekmi

[367] Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 26. pantā ir noteikts, ka valsts kapitāla daļu turētājs valsts kapitālsabiedrībā un valsts kapitālsabiedrības padome (ja tāda ir izveidota) saņem PKC atzinumu, pirms dod piekrišanu [izlieto balsstiesības dalībnieku (akcionāru) sapulcē vai padomes lēmuma pieņemšanā] darījumam, kas būtiski ietekmē (vismaz par 15 procentiem un nav paredzēts vidēja termiņa darbības stratēģijā) kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā noteikto aktīvu apjomu.

[368] PKC izvērtē šāda darījuma ietekmi uz kapitālsabiedrības vērtību un finanšu mērķu sasniegšanu, novērtējot ar paredzētajiem lēmumiem saistītos riskus vai ieguvumus, ilgtermiņa izmaksas un alternatīvas, kā arī darījuma lietderību.

[369] Ja valsts kapitāla daļu turētājs vai valsts kapitālsabiedrības padome (ja tāda ir izveidota) neņem vērā PKC atzinumā norādīto, tad, dodot piekrišanu darījumam, PKC rakstveidā nosūtāma attiecīga argumentācija. Ja valsts kapitāla daļu turētājs, dodot piekrišanu darījumam, neievēro PKC atzinumā norādīto, valsts kapitāla daļu turētāja pārstāvis ir atbildīgs par attiecīgo pieņemto lēmumu.

Iepirkumu organizēšana

[370] Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 7.pants paredz, ka teritorijas izmantošanas jomā šo likumu cita starpā piemēro attiecībā uz ostu pārvaldīšanu, kas nozīmē, ka osta kļūs par Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma subjektu un tai būs jāpiemēro likumā paredzētās iepirkuma procedūras.

[371] Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 13.panta pirmajā daļā ir noteiktas iepirkuma procedūras, kuras piemēro saskaņā ar likumu. Minētā panta ceturtā daļa nosaka, ka noteiktās iepirkuma procedūras piemēro būvdarbu, piegādes vai pakalpojuma līgumiem, ja to

līgumcena ir vienāda ar Ministru kabineta noteiktajām līgumcenu robežvērtībām vai lielāka, izņemot iepirkuma līgumus, kas tiek slēgti par likuma 2.pielikumā minētajiem pakalpojumiem jeb sociālajiem pakalpojumiem.

[372] Ministru kabineta noteiktās līgumcenu robežvērtības atrodamas Ministru kabineta 2017.gada 28.februāra noteikumos Nr.105 “Noteikumi par publisko iepirkumu līgumcenu robežvērtībām” un publiskā iepirkuma procedūra būvdarbu iepirkumiem piemērojama, ja paredzamā līgumcena ir 5`350`000 euro un 428`000 euro piegādes un pakalpojumu līgumiem.

Valsts atbalsta piešķiršanas aizliegums

[373] Ostas pārvaldītāja (attiecībā uz valsts atbalsta piešķiršanas aizliegumu ar ostas pārvaldītāju vienlīdz saprotama gan ostas pārvalde saskaņā ar pašreiz spēkā esošo regulējumu, gan valsts kapitālsabiedrība) tiesības dažādiem mērķiem saņemt valsts vai pašvaldības finansējumu var tikt ierobežotas saskaņā ar valsts atbalsta piešķiršanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem. Tāpat, noteiktos gadījumos ostas pārvaldītājs, t.sk. valsts kapitālsabiedrība, var būt iesaistīta nelikumīga valsts atbalsta piešķiršanā.

[374] LESD¹³⁴ 107. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka: “Ja vien Līgumi neparedz ko citu, ar iekšējo tirgu nav saderīgs nekāds atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšrocību konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm”¹³⁵.

[375] Kā lēmusi EK un EST¹³⁶, lai konstatētu valsts atbalsta esamību, nepieciešams identificēt visu turpmāko kritēriju klātesamību:

- a. atbalstu tieši vai pastarpināti sniedz no valsts līdzekļiem (ar valsts līdzekļiem saprotot arī pašvaldību un citus publiskus līdzekļus);
- b. uzņēmums, kas saņēmis atbalstu, iegūst ekonomiskas priekšrocības, kādas tas nevarētu iegūt, ja atbalsts netiktu sniegts;
- c. atbalsts tiek piešķirts selektīvi un rada vai draud radīt konkurences izkropļojumu;

¹³⁴ OJ C 326, 26.10.2012, 47.–390. lpp.

¹³⁵ Atsevišķos gadījumos valsts atbalsta piešķiršana var būt jāvērtē arī saskaņā ar citiem LESD pantiem, piemēram, LESD 106. pantu un LESD 93. pantu, taču Advokātu biroja ieskatā konkrētajā situācijā to piemērošana nebūtu pamatota. Proti, LESD 106. pants valsts atbalsta kontekstā piemērojams gadījumos, kad atbalsts piešķirts saistībā ar tādu pakalpojumu sniegšanu, kam ir vispārēja tautsaimnieciska nozīme, savukārt LESD 93. pants ir attiecināms uz transporta nozari. Tāpat, Advokātu biroja ieskatā konkrētajā gadījumā nav piemērojamas EK Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014. – 2020. gadam (2014/C 200/1), jo plānotais atbalsta pasākums pirmšķietami neatbilst nevienam no minētajās pamatnostādnēs noteiktajiem atbalsta pasākumiem.

¹³⁶ Līdz 2009.gada 1.decembrim Eiropas Kopienu tiesa. Eiropas Savienības tiesa sastāv no Tiesas, Vispārējās tiesas un Civildienesta tiesas.

d. Atbalsts var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.¹³⁷

[376] Turklāt, lai atbalsts tiktu uzskatīts par valsts atbalstu, tā saņēmējam ir jābūt uzņēmumam LESD 107. panta izpratnē.

[377] Augstāk minētie kritēriji ir atspoguļoti arī Komercedarbības atbalsta kontroles likuma (turpmāk – Atbalsta likums) 5. pantā:

- a. finansiālo palīdzību tieši vai pastarpināti sniedz no valsts, pašvaldības, ES vai citiem publiskiem līdzekļiem (valsts vai pašvaldību līdzekļi, un valsts institūcijām ir kontrolējoša ietekme pār finanšu līdzekļiem);
- b. komercsabiedrība veic saimniecisko darbību un attiecībā uz saimniecisko darbību iegūst ekonomiskas priekšrocības, kādas tā nevarētu iegūt, ja komercdarbības atbalsts netiktu sniegts;
- c. finansiālā palīdzība neattiecas uz visām komercsabiedrībām vienādi, bet ir paredzēta komercsabiedrībām atkarībā no to lieluma, darbības veida vai atrašanās vietas, kā arī citiem diferencējošiem kritērijiem vai arī ir paredzēta tikai konkrētai komercsabiedrībai;

[378] Finansiālā palīdzība ietekmē tirdzniecību un izkropļo konkurenci ES iekšējā tirgū.

[379] Gadījumā, ja konstatējams, ka uzņēmumam sniegtais atbalsts atbilst augstāk minētajiem kritērijiem un, attiecīgi, ir uzskatāms par valsts atbalstu LESD 107. panta izpratnē, konkrētā valsts atbalsta piešķiršana ir aizliegta, izņemot ja konkrētais valsts atbalsts ir saderīgs ar iekšējo tirgu.

[380] Tie valsts atbalsta veidi, kuri uzskatāmi par saderīgiem ar iekšējo tirgu, ir uzskaitīti LESD 107.panta otrajā daļā (atbalsta veidi, kuri vienmēr atzīstami par saderīgiem) un trešajā daļā (atbalsta veidi, kuri var tikt atzīti par saderīgiem).

[381] Proti, sekojoši valsts atbalsta veidi vienmēr ir saderīgi ar iekšējo tirgu:

- a. sociāls atbalsts, ko piešķir individuāliem patērētājiem ar noteikumu, ka to piešķir bez diskriminācijas attiecībā uz konkrēto ražojumu izcelsmi;
- b. atbalsts, ko sniedz, lai novērstu kaitējumu, ko nodarījušas dabas katastrofas vai ārkārtēji notikumi;
- c. atbalsts, ko sniedz tautsaimniecībai dažos Vācijas Federatīvās Republikas apvidos, kurus iespaidojusi Vācijas sadalīšana, ciktāl šāds atbalsts vajadzīgs, lai kompensētu saimnieciskās grūtības, ko radījusi šī sadalīšana.

¹³⁷ Skat., piemēram, EK lēmumu lietā SA.38375 (2014/NN) – Luxembourg, alleged aid to FFT, 11.06.2014, 53.punkts.

[382] Savukārt turpmāk minētie atbalsta veidi var tikt atzīti par saderīgiem ar iekšējo tirgu:

- a. atbalsts, kas veicina ekonomikas attīstību apgabalos, kur dzīves līmenis ir ārkārtīgi zems vai kur valda liels bezdarbs, un LESD 349. pantā minētajos reģionos [Gvadelupa, Franču Gviāna, Martinika, Reinjona, Senberteļemī, Senmartēna, Azoru salas, Madeiras sala un Kanāriju salas], ņemot vērā to strukturālo, sociālo un ekonomisko stāvokli;
- b. atbalsts, kas veicina kāda svarīga projekta īstenojumu visas Eiropas interesēs vai novērš nopietnus traucējumus kādas dalībvalsts tautsaimniecībā;
- c. atbalsts, kas veicina konkrētu saimniecisko darbību vai konkrētu tautsaimniecības jomu attīstību, ja šādam atbalstam nav tāds nelabvēlīgs iespaids uz tirdzniecības apstākļiem, kas ir pretrunā kopīgām interesēm;
- d. atbalsts, kas veicina kultūru un kultūras mantojuma saglabāšanu, ja tāds atbalsts neiespaido tirdzniecības apstākļus un konkurenci Savienībā tiktāl, ka tas ir pretrunā kopīgām interesēm.

[383] Papildus augstāk minētajiem valsts atbalsta veidiem, kuri var tikt atzīti par saderīgiem ar iekšējo tirgu, Eiropas Padome pēc EK priekšlikuma var pieņemt lēmumu arī par cita veida atbalsta pasākumu saderīgumu ar iekšējo tirgu.

[384] Saskaņā ar LESD 108. panta trešo daļu un Procedūras Regulas¹³⁸ 2. pantu, visi plāni piešķirt vai mainīt valsts atbalstu ir laikus (t.i. pirms atbalsta piešķiršanas) jādara zināmi EK. Izņēmumi no minētā paziņošanas pienākuma saskaņā ar LESD 109. pantu var tikt noteikti, pieņemot attiecīgas regulas. Proti, obligātais iepriekšējas paziņošanas pienākums pamatā nav piemērojams vien sekojošos gadījumos:

- a. uz atbalstu attiecināma tā saucamā Vispārējā grupu atbrīvojuma regula (GBER)¹³⁹, kura nosaka, ka atsevišķi atbalsta veidi, kuri atbilst minētajā regulā noteiktajiem kritērijiem, automātiski uzskatāmi par saderīgiem ar iekšējo tirgu;
- b. atbalsts ir tā sauktais *de minimis* atbalsts (vienam uzņēmuma trīs gadu laikā piešķirtais atbalsts, kurš nepārsniedz 200 000 Euro);
- c. atbalsts, kurš ir piešķirts saskaņā ar EK jau apstiprinātu atbalsta shēmu.

¹³⁸ Padomes Regula (ES) 2015/1589 (2015. gada 13.jūlijs), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta piemērošanai, OJ L 248, 24.9.2015.

¹³⁹ Komisijas Regula (ES) Nr.651/2014 (2014.gada 17.jūnijs) ar ko noteiktas atbalsta kategorijas nosaka par saderīgām ar iekšējo tirgu OJ L 187, 26.6.2014.

[385] Tātad, ja vien plānotais valsts atbalsta pasākums neietilpst kādā no iepriekšminētajām atbalsta pasākumu kategorijām, kuras nav nepieciešams iepriekš saskaņot ar EK, tad par plānoto valsts atbalsta pasākumu pirms tā piešķiršanas ir jāpaziņo EK un atbalstu drīkst piešķirt tikai pēc tam, kad EK ir pieņēmusi lēmumu par konkrētā valsts atbalsta pasākuma saderību ar iekšējo tirgu. Minētais ES tiesību aktos nostiprinātais princips ir atspoguļots arī Atbalsta likuma 6. pantā.

[386] Turklāt, Atbalsta likumā ir izklāstīta arī kārtība, kāda ievērojama saistībā ar Latvijas piešķirtu valsts atbalstu pirms tā paziņošanas EK – tajā skaitā, piemēram, Finanšu ministrijas pienākums veikt plānotā atbalsta pasākuma sākotnējo izvērtējumu, atbalsta sniedzēja pienākums iesniegt Finanšu ministrijai informāciju par plānoto atbalsta pasākumu u.tml.

[387] Ja ticis piešķirts tāds valsts atbalsts, kuru EK atzīst par nesaderīgu ar iekšējo tirgu, EK saskaņā ar Procedūras Regulas 16. pantu uzliek attiecīgajai dalībvalstij par pienākumu atgūt nelikumīgo valsts atbalstu no atbalsta saņēmēja.

Ostas pārvaldītājs kā valsts atbalsta saņēmējs

[388] Vērtējot valsts atbalsta piešķiršanu, ostu pārvaldītāji nereti argumentē, ka to veiktās darbības nav saimnieciskās darbības, jo tiem ir publiska rakstura pilnvaras un tiem ir uzticēts pildīt vispārējo interešu uzdevumus. Tātad – ostu pārvaldītājs nebūtu uzskatāms par uzņēmumu LESD 107. panta izpratnē un, attiecīgi, uz to nebūtu attiecināms valsts atbalsta saņemšanas aizliegums.

[389] Saistībā ar iepriekšminēto vispirms jāuzsver, ka LESD 107. pantā lietotais jēdziens “uzņēmums” ir Eiropas Savienības tiesību jēdziens¹⁴⁰. Sekojoši, tas nekādā gadījumā nav interpretējams, pamatojoties uz Komerclikuma 18. pantā sniegto uzņēmuma definīciju, vai jebkuru citu nacionālajos tiesību aktos ietvertu jēdziena uzņēmums skaidrojumu. Tajā skaitā, par uzņēmumu LESD 107. panta izpratnē var tikt atzīta gan valsts vai pašvaldībai piederoša kapitālsabiedrība, gan publisko tiesību juridiskā persona – ostas pārvalde.

[390] No EST jurisprudences nepārprotami izriet, ka uzņēmums ir subjekts, kas veic saimniecisko darbību, neatkarīgi no tā juridiskā statusa un finansēšanas veida¹⁴¹. Tāpat nebūtisks ir apstāklis, vai attiecīgais subjekts gūst peļņu. Tātad, to, vai finansējuma (atbalsta) saņēmējs uzskatāms par uzņēmumu, faktiski izšķir tikai un vienīgi minētā finansējuma saņēmēja darbības veids – saimnieciska darbība pretstatā ne-saimnieciska rakstura darbībai (*non-economic activity*).

¹⁴⁰ EST spriedums lietās C-231/11 P līdz C-233/11 P Siemens AG Österreich v Commission (2014), 51. punkts.

¹⁴¹ EST spriedums lietā C-180/98 Pavlov un citi (2000) ECR I-6451, 74.punkts.

[391] Kā norādījusi EST, saimnieciskā darbība ir ikviena darbība, kas ietver preču un pakalpojumu piedāvāšanu tirgū.¹⁴² Pat ja valsts ir lēmusi, ka kādu konkrēto pakalpojumu nodrošinās ar saviem resursiem, faktiski slēdzot minēto tirgu konkurencei, saimnieciskās darbības klātbūtne var tikt konstatēta, ja vien iespējams identificēt citus pakalpojumu sniedzējus, kas vēlētos sniegt pakalpojumu attiecīgajā tirgū¹⁴³. Turklāt jēdziens “saimnieciskā darbība” ir saistīts ar faktiem, jo īpaši ar attiecīgo pakalpojumu tirgus esamību, un tas nav atkarīgs no valsts izvēles vai novērtējumiem, tādējādi valsts pati vai valsts veidojums var rīkoties kā uzņēmums¹⁴⁴.

[392] Tajā pat laikā, kā izriet no EST jurisprudences un EK lēmumiem, LESD 107. pants nav piemērojams gadījumos, kad valsts (ar valsti saprotot arī atvasinātas publiskas personas, tajā skaitā pašvaldības, kā arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības) rīkojas, īstenojot valsts varu, proti, gadījumā, ja attiecīgā darbība ir daļa no valsts pamatfunkcijām vai ir saistīta ar šīm funkcijām. Kā norādījusi EK, ja vien attiecīgā dalībvalsts nav nolēmusi ieviest tirgus mehānismus, darbība, kas ir publiskas iestādes prerogatīvu neatņemama daļa un ko veic valsts, nav saimnieciska darbība. Kā piemēru EK min darbības, kas saistītas ar armiju un policiju, aeronavigācijas drošību un kontroli, jūras satiksmes kontroli un drošību, piesārņojuma kontroli, kā arī cietumsodu organizēšanu¹⁴⁵. No minētajiem piemēriem redzams, ka LESD 107. panta piemērošanas izņēmums, kas saistīts valsts varas īstenošanu, ir tulkojams šauri un, kā secinājusi EK, pat tādas darbības, kas saistītas ar sociālo nodrošinājumu, izglītību, kultūru un veselības aprūpi ne vienmēr ir saistītas ar valsts varas īstenošanu¹⁴⁶.

[393] Piemērojot augstāk izklāstītos principus lietās, kuras saistītas ar ostu darbību, EK un EST ir vairākkārt atzinušas, ka ostas (t.i., to pārvaldītāji) var tikt atzīti par uzņēmumiem. Kā piemēri ostu veiktajai saimnieciskajai darbībai EK un EST ieskatā minami: pirmkārt, ostas sniedz vispārēju pakalpojumu to izmantotājiem (galvenokārt kuģu īpašniekiem, plašākā nozīmē – ikvienam kuģa operatoram), nodrošinot kuģiem piekļuvi ostas infrastruktūrai par atlīdzību, ko parasti dēvē par “ostas nodevu”; otrkārt, atsevišķas ostas kuģiem sniedz īpašus pakalpojumus, piemēram, loča, celtņu, preču uzglabāšanas vai pietauvošanas pakalpojumus, arī par atlīdzību; treškārt, ostas par atlīdzību nodod noteiktu infrastruktūru vai noteiktas teritorijas uzņēmumu rīcībā, kuri tās izmanto paši savām vajadzībām vai lai sniegtu kuģiem noteiktus īpašus iepriekš

¹⁴² Turpat, 75.punkts.

¹⁴³ Eiropas Komisijas paziņojums par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. panta 1.punktā minēto valsts atbalsta jēdzienu (2016/C 262/01), 14.punkts.

¹⁴⁴ skat. spriedumu, 2012. gada 12. jūlijs, Compass-Datenbank, C-138/11, EU:C:2012:449, 35. punkts un tajā minētā judikatūra

¹⁴⁵ Komisijas paziņojums par Eiropas Savienības atbalsta noteikumu piemērošanu kompensācijai, kas piešķirta par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu sniegšanu, 2012/C 8/02, 16.punkts.

¹⁴⁶ Eiropas Komisijas paziņojums par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. panta 1.punktā minēto valsts atbalsta jēdzienu (2016/C 262/01), 2.nodaļa.

minētos pakalpojumus (turklāt tas, ka trešo personu uzņēmumi izmanto noteiktu ostas teritoriju un infrastruktūru, lai sniegtu pakalpojumus kuģu īpašniekiem vai kuģiem, neizslēdz to, ka ostu pārvalžu veiktās pārvaldīšanas darbības, kas izpaužas kā minēto teritoriju un infrastruktūru iznomāšana šiem trešo personu uzņēmumiem, arī ir saimnieciska rakstura darbības).¹⁴⁷

[394] Vienlaikus, EK un EST atzīst, ka ostām var tikt deleģētas konkrētas publiskās pilnvaras, kurām nav saimniecisks raksturs, piemēram, jūras satiksmes kontrole un drošība vai piesārņojuma uzraudzība¹⁴⁸.

[395] Tātad, jāsecina, ka ostu pārvaldītāji var tikt uzskatīti par uzņēmumiem LESD 107. panta izpratnē un uz tiem ir attiecināms valsts atbalsta piešķiršanas aizliegums, izņemot atsevišķus gadījumus, kad ostas pārvaldnieks nepārprotami veic tam deleģētas publiskas pilnvaras, kurām nav saimnieciska rakstura.

[396] Valsts atbalsta piešķiršana var izpausties dažādos veidos, cita starpā:

*Ostas infrastruktūras celtniecības, aizvietošanas, atjaunošanas, uzturēšanas finansēšana (turpmāk kopā- infrastruktūras attīstība)*¹⁴⁹:

[397] Ja ostas infrastruktūra tiek lietota komerciālos nolūkos, valsts finansējuma piešķiršana šādas infrastruktūras attīstībai principā ir pakļauta valsts atbalsta piešķiršanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem.

[398] Savukārt attiecībā uz tādas ostas infrastruktūras attīstības finansēšanu, kura netiek lietota komerciālos nolūkos, valsts atbalsta piešķiršanu regulējošie normatīvie akti nav attiecināmi. Šāda ne-komerciālos nolūkos izmantojama infrastruktūra ir tāda, kura saistīta ar publisku pilnvaru īstenošanu, piemēram – satiksmes kontrole; aizsardzība pret ārkārtējiem laika apstākļiem, viļņiem, plūdiem, krasta eroziju; policija; robezsardze; piesārņojuma uzraudzība; navigācijas kontrole un drošība, ieskaitot bākas. Tāpat, ne-komerciālos nolūkos izmantojama infrastruktūra ir tā, kura nodrošina piekļuvi ostai un atrodas ārpus ostas teritorijas (publiski ceļi, dzelzceļš, upes, kanāli), ja tā ir pieejama visiem lietotājiem bez maksas un uz vienlīdzīgiem nosacījumiem.

[399] Ja ostas infrastruktūra tiek izmantota gan komerciāliem, gan ne-komerciāliem mērķiem, valsts atbalsta nosacījumi ir attiecināmi tikai uz komerciāli lietojamās infrastruktūras attīstības finansēšanu, taču dalībvalstīm šādā gadījumā ir jānodrošina, ka finansējums, kurš piešķirts

¹⁴⁷ Skat., piemēram, 2019. gada 20. septembra spriedumu lietā T-696/17, 50.-56.punkti

¹⁴⁸ Turpat

¹⁴⁹ Skat. "Infrastructure analytical grid for port infrastructure", pieejams:

https://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/grid_ports_en.pdf

saistībā ar ne-komerčiālām aktivitātēm, nevar tikt izmantots komerciālo aktivitāšu šķērssubsidēšanai. Ja ostas infrastruktūra pamatā (vismaz 80% apmērā) tiek izmantota tikai ne-komerčiālai aktivitātei, un komerciālā aktivitāte pēc savas būtības ir tikai papildinoša un nepieciešama ne-komerčiālās aktivitātes nodrošināšanai, valsts atbalsta piešķiršanu regulējošie normatīvie akti nav piemērojami.

[400] Vērtējot valsts atbalsta piešķiršanu saistībā ar ostas infrastruktūru, kā potenciālie atbalsta saņēmēji parasti atsevišķi tiek izdalīti: 1) infrastruktūras īpašnieki / attīstītāji; infrastruktūras pārvaldītāji, kas izmanto infrastruktūru, lai sniegtu pakalpojumus galalietotājiem; un 3) lietotāji (piemēram, kuģniecības).

[401] Infrastruktūras īpašnieka / attīstītāja līmenī valsts atbalsts nebūs konstatējams gadījumos, kad valsts, finansējot infrastruktūras attīstību, rīkojas tā pat, kā līdzīgā situācijā būtu rīkojies privāts investors (tā sauktais *market economy operator* princips jeb MEO). Aspekti, kuri ņemami vērā, lai novērtētu, vai ievērots MEO princips, ietver sekojošos: privātie infrastruktūras pārvaldītāji līdztekus valstij veic ievērojamu ieguldījumu infrastruktūras attīstībā tajā pašā laikā un uz tiem pašiem nosacījumiem (kritērijs parasti piemērojams publiski privātās partnerības ietvaros); un / vai *ex ante* sagatavots komercdarbības plāns liecina, ka attiecīgā investīcija garantēs investoriem adekvātu atdevi saskaņā ar tirgū pieņemto atdevi, kuru līdzīgos projektos sagaidītu komerciālie ostas pārvaldītāji (t.i. personas, kuras nav valsts). Jānorāda gan, ka gadījumā, ja tiek veiktas būtiskas investīcijas, kuras var atgūt tikai ļoti ilgā laika periodā, dalībvalstīm jāspēj sniegt pārlicinoši skaidrojumi par to, ka ir ievērots MEO princips.

[402] Infrastruktūras pārvaldītājs, kas izmanto infrastruktūru, lai sniegtu pakalpojumus galalietotājiem (Latvijas gadījumā tā varētu būt gan attiecīgā ostas pārvalde vai valsts kapitālsabiedrība, kā arī privātpersona, kura sniedz pakalpojumus, izmantojot ostas infrastruktūru) varētu tikt uzskatīts par valsts atbalsta saņēmēju, ja pārvaldītājs par tiesībām izmantot infrastruktūru maksā mazāk, nekā tam būtu jāmaksā par salīdzināmu infrastruktūru normālos tirgus apstākļos. Tiek uzskatīts, ka iepriekšminētais risks tiek novērsts, ja tiesības izmantot infrastruktūru tiek piešķirtas konkurenci nodrošinošā, pārredzamā, nediskriminējošā un beznosacījumu konkursa procedūrā. Ja šāda konkursa procedūra netiek piemērota, infrastruktūras izmantošanas maksas atbilstība nosakāma, izmantojot salīdzinošo analīzi (*benchmarking*) vai citas vispārpieņemtas vērtēšanas metodes. Tāpat, valsts atbalsta piešķiršana infrastruktūras pārvaldītāja līmenī nebūs konstatējama, ja infrastruktūras attīstība

ir nepieciešama vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu¹⁵⁰ (turpmāk - VTNP) sniegšanai, attiecībā uz kuru sniegšanu ir skaidri definētas sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības, kā arī ir ievēroti sekojoši tā sauktie *Altmark* kritēriji: kompensācijas aprēķināšanas parametri ir iepriekš objektīvi un pārredzami noteikti; kompensācija nepārsniedz summu, kas nepieciešama, lai segtu visus saistībā ar sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībā radušos izdevumus vai to daļu, ņemot vērā attiecīgos izdevumus un saprātīgu peļņu; pakalpojumu sniedzējs ir izvēlēts publiska iepirkuma procedūras rezultātā vai kompensācija ir noteikta, pamatojoties uz to izdevumu analīzi, kādi rastos tipiskam uzņēmuma, kas ir labi vadīts un adekvāti nodrošināts ar līdzekļiem.

Ieguldījumi ostas pārvaldītāja kapitālā:

[403] Ieguldījumi ostas pārvaldītāja kapitālā netiks uzskatīti par nelikumīgu valsts atbalstu, ja tie būs veiktas saskaņā ar augstāk aprakstīto MEO principu. Jāuzsver, ka vērtējot ieguldījumu atbilstību MEO principam, nav nozīmes tam, vai šāds ieguldījums ir racionāls veids, kādā valsts var sasniegt valsts politikas mērķus, kā arī nav nozīmes ieguldījumu saņēmēja peļņai / zaudējumiem – izšķirošais faktors ir tikai un vienīgi tas, ka valsts ir rīkojies tā pat, kā līdzīgā situācijā būt rīkojies tirgus ekonomikas dalībnieks.

[404] Būtiski, ka novērtējums par to, vai valsts iejaukšanās atbilst tirgus nosacījumiem, ir jāveic *ex ante*, jo šaubu gadījumā dalībvalstij būs jāspēj pierādīt, ka tā ir rīkojusies saskaņā ar MEO principu. Turklāt, veicot šādu novērtējumu, ir jāņem vērā visi konkrētā gadījuma apstākļi.

Citi valsts atbalsta veidi:

[405] Par valsts atbalstu var tikt uzskatīti visdažādākie pasākumi, ciktāl tie izpilda iepriekš norādītos EST noteiktos un Atbalsta likumā atspoguļotos valsts atbalsta kritērijus.

[406] Proti, kā norādīts Atbalsta likuma 7. pantā - atbalsts var tikt piešķirts kā tiešie maksājumi no valsts vai pašvaldības budžeta (subsīdijas), nodokļu vai sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu jomā veiktie pasākumi, valsts vai pašvaldības galvojums, kredītu procentu likmju subsidēšana, valsts vai pašvaldības pilnīga vai daļēja atteikšanās no dividendēm tās kontrolē esošajās kapitālsabiedrībās, valsts vai pašvaldības ieguldījums kapitālsabiedrībā, parādu norakstīšana, preferenciālo likmju noteikšana valsts kapitālsabiedrību sniegtajiem pakalpojumiem, nekustamā īpašuma pārdošana vai iznomāšana par cenu, kas ir zemāka par tā

¹⁵⁰ ES līmenī nav izstrādāti konkrēti noteikumi par to, kad pakalpojums ir uzskatāms par VTNP, dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība, attiecīgo pakalpojumu definējot par VTNP. Savukārt EK kompetencē ir pārbaudīt, vai attiecīgā dalībvalsts ir pieļāvusi acīmredzamu kļūdu, konkrēto pakalpojumu definējot kā VTNP (Komisijas paziņojums par Eiropas Savienības atbalsta noteikumu piemērošanu kompensācijai, kas piešķirta par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu sniegšanu, 2012/C 8/02, 45., 46. punkti)

tirgus vērtību, vai pirkšana vai nomāšana par cenu, kas ir augstāka par tā tirgus vērtību, kā arī cita finansiālā palīdzība, ko piešķir no valsts vai pašvaldību līdzekļiem, pār kuriem valsts vai pašvaldības institūcijām ir kontrolējoša ietekme.

Ostas pārvaldītājs kā valsts atbalsta sniedzējs

[407] Valsts līdzekļi saņēmējam var tikt piešķirti visdažādākajos veidos, un nereti tieši valstij piederošie uzņēmumi (t.i., valsts kapitālsabiedrības) ir tie, kuri faktiski piešķir valsts atbalstu.

[408] Tā, piemēram, ja ostas pārvaldītājs ir saņēmis valsts atbalstu vai tā rīcībā citādi ir pieejami valsts līdzekļi, ostas pārvaldītājs var piešķirt valsts atbalstu infrastruktūras lietotājiem (piemēram, kuģniecībām – ja tām tiek piemērotas tādas maksas par infrastruktūras lietošanu, kuras ir neatbilstoši zemas)¹⁵¹.

[409] Ņemot vērā iepriekš minēto jāsecina, ka ostas pārvaldītājs var tikt uzskatīts par uzņēmumu, kurš ir valsts atbalsta saņēmējs, turklāt neatkarīgi no tā juridiskā statusa un finansēšanas veida, t.sk. par uzņēmumu – valsts atbalsta saņēmēju var tikt uzskatīta gan valsts kapitālsabiedrība, gan esošās Rīgas brīvostas un Liepājas ostas pārvaldes, kuras ir publiskas personas. Tā kā nelikumīgi saņemts valsts atbalsts tā saņēmējam ir jāatgriež, lemjot par valsts finansējuma piešķiršanu infrastruktūras attīstībai vai valsts finansējuma / īpašumu ieguldīšanu ostas pārvaldītāja kapitālā, vienmēr iepriekš jāpārlicinās, vai tiek ievēroti valsts atbalsta piešķiršanu regulējošo normatīvo aktu prasības, nepieciešamības gadījumā iepriekš ziņojot par plānoto pasākumu EK un saņemot EK pozitīvu lēmumu.

¹⁵¹Skat. "Infrastructure analytical grid for port infrastructure", pieejams: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/grid_ports_en.pdf

3. Iespējamie ostu pārvaldības Nākotnes modeļi

[410] Šajā atzinuma daļā tiks analizēti iespējami ostu pārvaldības Nākotnes modeļi, tajā skaitā tiks sniegts Nākotnes modeļu vispārīgs apraksts (skat. 3.1. daļu), tiks analizēta pašvaldību loma Nākotnes modelī (skat. 3.2. daļu), kā arī Nākotnes modeļi tiks analizēti, ņemot vērā virkni to darbībai būtiskus aspektus, t.sk. pārvaldības struktūru, attīstības plānošanu, darbības finansēšanu, finansiālo situāciju, piemērojamos nodokļus un nodevas, ostās esošos īpašumu veidus, atbilstību OECD vadlīnijām (skat. 3.3. daļu). Visbeidzot, 3.4. daļā tiks analizēta brīvostas un speciālās ekonomiskā zonas statusa ietekme uz Nākotnes modeli.

3.1. Nākotnes modeļu vispārīgs apraksts

[411] Ostu pārvaldības modeļa izmaiņas un arī ostu pārvalžu apvienošana nav unikāls process, tā, piemēram, Itālijas valdība 2016. gadā izlēma apvienot vairākas ostu pārvaldes, samazinot kopējo neatkarīgo ostu pārvalžu skaitu no 24 uz 15¹⁵², ar mērķi uzlabot tuvumā esošo ostu sadarbību un veicināt kopējo nozares konkurētspēju. Līdzīgi piemēri ir atrodamī arī Kanādā un Ķīnā, kā arī dažādu valstu ostu, kā piemēram Malmes un Kopenhāģenas, vai Zēlandes ostu Nīderlandē apvienošanās ar Gentes ostu Beļģijā, lai stiprinātu ostu konkurētspēju arvien pieaugošas konkurences apstākļos. Arī ostu pārvaldības modeļa maiņa, valstīm pārveidojot ostu pārvaldes par kapitālsabiedrībām (komercializācija - *commercialization*) vai piemērojot tām kapitālsabiedrību pārvaldības prasības (korporatizācija – *corporatization*) kļūst par izplatītu praksi¹⁵³, tā nodrošinot ostu pārvaldēm lielāku pastāvību un rīcības brīvību.

[412] Baltijas valstu ostas (Klaipēda, Ventspils, Liepāja, Rīga, Tallina) var klasificēt kā perifēriālās ostas¹⁵⁴ un/vai vairāku ostu vārtejas reģionu (*multi-port gateway region*)¹⁵⁵, kuras raksturo salīdzinoši vājš iekšējās tirgus (*domestic market*), kas ierobežo konteineru kravu potenciālu, kā arī kopīga iekšzeme (*contested hinterland*), kā rezultātā visu trīs valstu ostas savstarpēji konkurē par vienu potenciālo klientu loku. Tieši kopējā iekšzeme un ierobežotais potenciālo klientu loks praksē nozīmē to, ka ostu konkurētspēja lielā mērā ir atkarīga no

¹⁵² https://www.sipotra.it/old/wp-content/uploads/2018/07/Planning-and-concession-management-under-port-co-o_2018_Research-in-Transport.pdf

¹⁵³ World Bank. 2017. Achieving full and effective corporatization of port authorities: reform models from global experience (English). Washington, D.C. : World Bank Group.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/710621508517325031/Achieving-full-and-effective-corporatization-of-port-authorities-reform-models-from-global-experience>

¹⁵⁴ Brooks, M. R., McCalla, R., Pallis, A. A., & van der Lugt, L. M. (2009). Coordination and cooperation in strategic port management: The case of Atlantic Canada's ports. *Atlantic Gateway Initiative Working Paper*.

¹⁵⁵ Notteboom, Theo E. "Concentration and the formation of multi-port gateway regions in the European container port system: an update." *Journal of transport geography* 18.4 (2010): 567-583.

iekšzemes (*hinterland*) piegādes tīklu efektivitātes¹⁵⁶. Papildus tam, Latvijā vienīgajā ir 3 neatkarīgas un savstarpēji konkurējošas ostas (Ventspils, Rīga un Liepāja), kas papildus ārējai konkurencei (ar Klaipēdu un Tallinu) nodrošina arī Latvijas ostu savstarpējo konkurenci.

[413] Reaģējot uz tradicionālo kravu (beramkravas un lejamkravas) apjomu samazināšanos, var novērot, ka ostu pārvaldes mēģina diversificēt to darbību, tajā skaitā attīstot dažādu puduru (*cluster*) veidošanos ostu teritorijās, kas nav saistīti ar tradicionāliem ostu pakalpojumiem (kravu pārkraušana), bet ar ražošanu, loģistiku vai citiem pakalpojumiem (piemēram, IT). Ventspils ostas pārvalde un Liepājas SEZ pārvalde aktīvi attīsta ražošanas uzņēmumu ienākšanu pilsētā, lai arī tiem nav tieša ietekme uz ostas pamatpakalpojumiem. Tas iezīmē ostu pārvalžu funkciju paplašināšanu ārpus klasiskā *landlord* tipa modeļa, uzņemoties aktīvu lomu puduru veidošanā. Šis ir veids, kā ostu pārvalde samazina ienākšanas šķēršļus (*entry barrier*) un daļēji uzņemas uzņēmēju risku, piemēram, nodrošinot ražošanas ēku būvniecību un īrnieku piesaisti tajās, kas katram atsevišķam uzņēmumam būtu apgrūtināši vai pat neiespējams vai pat tieši iesaistās uzņēmējdarbībā (Dīsburgas piemērs). Arī pasaules pieredze liecina, ka arvien biežāk ostu pārvaldes nosaka ne tikai komerciālos mērķus (ieņēmumi no kravu pārkraušanas, ostas maksām, zemes nomas maksām u.c.), bet arī pudura mērķus (*cluster goals*)¹⁵⁷, iekļaujot tādus kritērijus kā noliktavu platības, uzņēmumu skaits un produkcijas pievienotā vērtība ostu uzņēmumos u.c.¹⁵⁸.

[414] Atbilstoši arvien pieaugošajai ostu pārvalžu lomai, tiek paplašināts arī *landlord* tipa ostu darbības ietvars:

<i>Landlord</i>	Management and development of port area including nautical access			
<i>Beyond the Landlord</i>	Non-own port related activities	Own port related activities		
		Operational activities		Supporting activities
		Within port boundaries	Extending to hinterland	

Avots: Van der Lugt, Larissa, and Peter W. De Langen. "Port authority strategy: beyond the landlord—a conceptual approach." *Proceedings of the 2007 IAME Conference*. 2007.

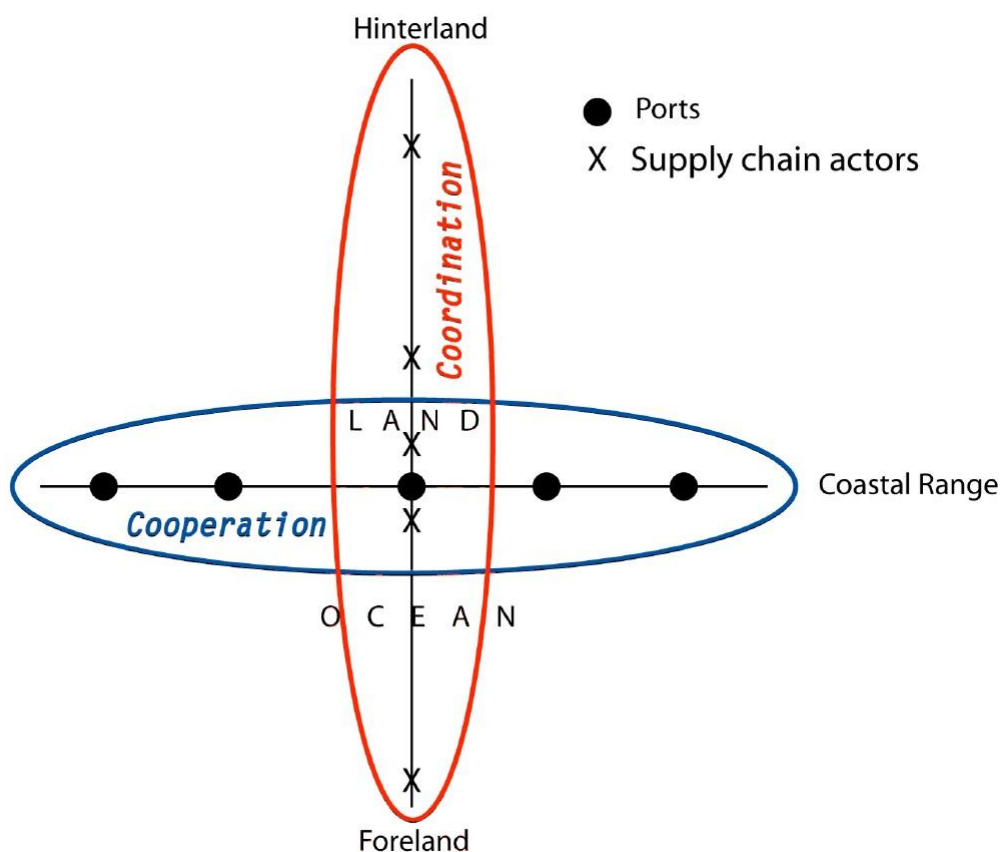
¹⁵⁶ Hintjens, J. (2018). Cooperation in the hinterland of adjacent seaport authorities, empiricalization for the European TEN-T core ports.

¹⁵⁷ Van der Lugt, Larissa, and Peter W. De Langen. "Port authority strategy: beyond the landlord—a conceptual approach." *Proceedings of the 2007 IAME Conference*. 2007.

¹⁵⁸ de Langen, P., Nidjam, M., & van der Horst, M. (2007). New indicators to measure port performance. *Journal of Maritime Research*, 4(1), 23-36.

[415] Būtiska nozīme šajā izmaiņu procesā ir attiecīgās pašvaldības, kas vairumā gadījumā ir ostu pārvaldes kapitāldaļu turētājs vai tās padotībā atrodas ostu pārvalde kā publiskā institūcija, vēlmei izmantot ostu pārvaldes resursus un zināšanas, lai nodrošinātu ne tikai ostas, bet arī pilsētas vai reģiona ekonomisko attīstību, kas ir novērojams gandrīz visās ostās Eiropā un arī pasaulē. Ņemot vērā, ka ostas vēsturiski ir veidojušās kā būtiska pilsētas sastāvdaļa, Pasaules Bankas Ostu reformas instrumentu komplektā (*WB port Reform Toolkit, Module 3*) tiek ieteikts nodrošināt jēgpilnu ostas pilsētas iesaisti plānojot un arī realizējot ostu pārvaldības modeļa izmaiņas, ievērojot ostu un attiecīgo pilsētu attīstības mērķus. Būtiski ir saglabāt labu ostas pārvaldes un attiecīgās pilsētas sadarbību, lai nodrošinātu efektīvu ostas pakalpojumu sniegšanu ne tikai ostas iekšienē, bet arī ārpus tās, jo tas būtiski ietekmē piegādes ķēdes efektivitāti, kas ir viens no būtiskākajiem ostas konkurētspējas nosacījumiem.

[416] Analizējot iespējamās ostu sadarbības mehānismus stratēģiskajā ostu pārvaldībā var izcelt divas dimensijas, koordinācija (*coordination*) un sadarbība (*cooperation*):

Avots: Brooks, M. R., McCalla, R., Pallis, A. A., & van der Lugt, L. M. (2009). Coordination and cooperation in strategic port management: The case of Atlantic Canada's ports. *Atlantic Gateway Initiative Working Paper*.

[417] Kooperēšanās jeb sadarbība ir vienā piekrastes areālā (*coastal range*) atrodošos ostu sadarbība, savukārt koordinēšanās ir dažādu iesaistīto pušu sadarbība vienas piegādes ķēdes ietvaros. Jo labāka ir iesaistīto pušu sadarbība šajās dimensijās, jo konkurētspējīgāks ir to

piedāvājums salīdzinot ar citām ostām vai piegādes ķēdēm. Savukārt, jo sliktāka ir šāda sadarbība, jo lielāki zaudējumi un efektivitātes zudumi, kas rodas no augstākām koordinācijas izmaksām, un tas tieši ietekmē ostu un ar piegādes ķēdi saistīto uzņēmumu konkurētspēju. Augstas koordinācijas izmaksas rodas lielā iesaistīto dalībnieku skaita un neefektīvā koordinācijas mehānisma un/vai ietvara dēļ. Veiksmīgāka ostu pārvalžu sadarbība vai koordinēšanās (tajā skaitā arī apvienojot ostu pārvaldes) būtiski uzlabo to spēju aizstāvēt savas intereses (*bargaining power*) gan iekšēji (ar ostu operatoriem), gan ārēji (dzelzceļa pārvadājumu operatori, kuģošanas kompānijas, kravu īpašnieki u.c.). Viens no veidiem kā uzlabot sadarbību ir arī resursu koplietošana, piemēram: mārketinga, administrācijas, zināšanu (*know-how*) un citās jomās. Ostu padziļināta sadarbība vai apvienošanās sekmē arī vienota koordinācijas mehānisma izveidi tieši iekšzemes (*hinterland*) pārvadājumu ķēdē, kas ir būtisks priekšnoteikums konkurētspējas veicināšanai, kā arī ļauj ostu pārvaldēm izvērtēt darbības paplašināšanu ārpus to ierastajām teritorijām, piemēram, iekšzemes multimodālajos termināļos.

[418] Pasaules Bankas ostu reformu instrumentu komplektā, cita starpā, tiek analizētas arī ostu pārvalžu tipiskās funkcijas un dažādi iespējamie risinājumi atbildības dalīšanai starp publisko un privāto sektoru:

Box 5: Public-Private Roles in Port Management

Port Activity	Port Administration	Nautical Management	Nautical Infrastructure	Port Infrastructure	Superstructure (equipment)	Superstructure (buildings)	Cargo Handling Activities	Pilotage	Towage	Mooring Services	Dredging	Other Functions
Public service port												
Tool port												
Landlord port												
Private service port												

Public Responsibility Private Responsibility

Avots: Pasaules Bankas ostu reformu instrumentu komplekts, 2.modulis

[419] Tiek atzīmēts, ka praktiski visas no uzskaitītajām funkcijām ir iespējams vismaz daļēji nodot privātā sektora atbildībā, bet atsevišķos gadījumos (loču pakalpojumi, vilkšana, pietauvošana u.c.) valstij ir nepieciešams saglabāt uzraudzības un kontroles funkciju, lai neveidotos pakalpojumu sniedzēju monopols un tiktu nodrošināta cenu veidošanas pārskatāmība un caurredzamība. To tiek ieteikts šādu funkciju uzticot atbildīgās nozares ministrijai vai neatkarīgai iestādei.

[420] Apkopojot pasaules pieredzi ostu pārvaldības modeļu reformās, var secināt, ka analizējot nākotnes modeļus, tie ir jāvērtē ne tikai no esošajām vajadzībām (Latvijas gadījumā: uzlabota pārvaldība), bet arī jāvērtē iespējamie ostu un loģistikas sektora nākotnes mērķi un konkurētspējas paaugstināšana, it sevišķi ārpus tradicionālā *landlord* tipa ostu darbības mērķiem (industriālie un loģistikas puduri u.c. aktivitātes). Atbilstoši, tiek piedāvāts nākotnes modeļus salīdzināt izmantojot ne tikai Pasūtītāja noteiktos kritērijus, bet paplašināt tos ar sekojošiem faktoriem:

- a. ostu savstarpējā sadarbība;
- b. ostu koordinācija;
- c. pašvaldības loma un iesaiste;
- d. puduru attīstīšana;
- e. Ietekme uz iekšzemes piegādes tīklu;
- f. Ostu iekšējā konkurence;
- g. Ostu ārējā konkurence;
- h. kaulēšanās spēja (*bargaining power*)

A variants

[421] Veidot trīs atsevišķas valsts kapitālsabiedrības (ostu pārvalžu komercializācija), kuras pārņemtu attiecīgo ostu pārvalžu funkcijas un saistības. Kapitālsabiedrības veiktu gan publiskās, gan privātās funkcijas. Tām būtu tiesības iesaistīties komercdarbībā, ievērojot šajā atzinumā iepriekš izklāstītos valsts kapitālsabiedrībām saistošos ierobežojumus iesaistei komercdarbībā (skat. 2.2.2. punktu). Būtu jāvērtē, kas veiktu publisko funkciju izpildes uzraudzību.

B variants

[422] Veidot vienu valsts kapitālsabiedrību, kas pārņemtu ostas pārvalžu funkcijas un saistības. Kapitālsabiedrība veiktu gan publiskās, gan privātās funkcijas. Publisko funkciju uzraudzību veiktu vai nu Satiksmes ministrija vai neatkarīga iestāde. Kapitālsabiedrība veiktu gan publiskās, gan privātās funkcijas. Tai būtu tiesības iesaistīties komercdarbībā, ievērojot šajā atzinumā iepriekš izklāstītos valsts kapitālsabiedrībām saistošos ierobežojumus iesaistei komercdarbībā (skat. 2.2.2. punktu).

[423] Atzinuma ietvaros ir identificēti, bet netiek detalizētāk apskatīti, sekojoši iespējamie nākotnes modeļi:

- a. Ostu pārvalžu korporatizācija, kuras ietvaros ostu pārvaldes saglabā atvasinātas publiskas personas statusu, bet tiek pārņemtas Pārvaldības likuma vai OECD vadlīniju prasības attiecībā uz to pārvaldību (padomes/valdes locekļu atlases kārtība, informācijas publiskošana u.c.), netiek mainītas to funkcijas;

- b. Ostu pārvalžu korporatizācija, kuras ietvaros ostu pārvaldes veic tikai publisko funkciju realizēšanu un tiek veidota jauna kapitālsabiedrība komerciālo un puduru mērķu attīstībai (viena vai 3);
- c. Pašvaldību iesaiste kapitālsabiedrībās kā dalībniekam / akcionāram;
- d. Ostu pārvalžu daļēja vai pilnīga privatizācija.

3.2. Pašvaldības loma Nākotnes modeļi

[424] Atbilstoši 06.03.2020 klātienē tikšanās laikā ar Satiksmes ministriju saņemtajiem norādījumiem, atzinuma ietvaros tiek analizēti tikai tādi nākotnes modeļi, kas paredz valsts kapitālsabiedrību izveidi. Attiecīgi, pašvaldībām kapitālsabiedrībās nepieder kapitāla daļas /akcijas.

3.2.1. Rīcība ar pašvaldības īpašumiem ostu teritorijā

[425] Atbilstoši Satiksmes ministrijas iesniegtajai informācijai, Rīgas Brīvdostas pārvaldes bilancē ir pašvaldības īpašumi ar kopējo uzskaites vērtību vairāk nekā 13 miljoni euro, kas sevī iekļauj 1 darbnīcu, 3 piestātnes un 41 gruntsgabalu. Salīdzinājumam, Rīgas Brīvdostas pārvaldes pašas īpašumu uzskaites vērtība pārsniedz 315 miljonus euro.

[426] Liepājas SEZ tādi īpašumi, kas atrodas ostas teritorijā, ir 12 pašvaldībai kā īpašniekam piederoši īpašumi (nekustamais īpašums ar vai bez būvēm), kā arī 18 īpašumi, kuriem Liepājas pilsētas pašvaldība ir norādītā kā tiesiskais valdītājs (pašvaldībai piekritīga zeme ar vai bez būvēm), to kadastra vērtība pārsniedz 1.7 miljonus euro (iesniegtajos datos nav norādīta īpašumu uzskaites vērtība, kas apgrūtināta datu savstarpējo salīdzināšanu).

[427] Ventspils Brīvdostas pārvaldes zembilances uzskaitē ir vairāki simti nekustamo īpašumu un ēku, kas saņemti valdījumā no Ventspils pilsētas domes un to uzskaites atlikusī vērtība pārsniedz 186 miljonus euro. Salīdzinājumam, Ventspils Brīvdostas pārvaldes gada pārskatā iekļauto Ventspils Brīvdostas pārvaldes īpašumā esošo pamatlīdzekļu (ēku, būvju, zemes gabalu) atlikusī vērtība pārsniedz 85 miljonus euro, kā arī Ventspils pilsētas domes līdzīgu pamatlīdzekļu atlikusī vērtība ir nepilni 45 miljoni euro.

[428] Viens no iespējamajiem iemesliem, kāpēc pašvaldības ir nodevušas ostu pārvalžu valdījumā salīdzinoši daudz īpašumus, ir Likumā par ostām minētie ierobežojumi, kas nosaka, ka ostu pārvaldes nevar iesaistīties komercdarbībā ārpus ostas teritorijas.

[429] Abos Nākotnes modeļos pastāv vairāki iespējamie rīcības scenāriji ar pašvaldības īpašumiem. Pirms tam būtu ieteicams veikt papildus izvērtējumu par ostu pārvalžu bilancē vai

valdījumā esošajiem pašvaldību īpašumiem, lai noteikt to nepieciešamību plānotajai valsts kapitālsabiedrību darbībai (ostas darbības, puduru attīstība u.t.t.).

[430] Iespējamie turpmākās rīcības varianti ar pašvaldības īpašumiem, kas atrodas ostu teritorijā:

- a. Atsavināt pašvaldību īpašumus par labu valstij vai valsts kapitālsabiedrībai.
- b. Vienoties ar pašvaldību par īpašumu nodošanu valsts kapitālsabiedrībām bezatlīdzības lietošanā. Jāņem vērā, ka saskaņā ar PPFLMINL 5. pantu, publiskas personas mantu var nodot kapitālsabiedrībai bezatlīdzības lietošanā tikai gadījumā, ja tas nepieciešams kapitālsabiedrībai tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanai, arī publiskas personas pakalpojumu sniegšanai, vai gadījumā, ja likumos vai Ministru kabineta noteikumos ir atļauts publiskas personas mantu nodot bezatlīdzības lietošanā. Turklāt, nododot īpašumu bezatlīdzības lietošanā ir būtisks valsts atbalsta piešķiršanas aizlieguma pārkāpšanas risks;
- c. Vienoties ar pašvaldību par īpašumu iznomāšanu valsts kapitālsabiedrībām par tirgus situācijai atbilstošu nomas maksu. Šajā gadījumā būs jāievēro Likuma par publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu prasības;
- d. Vienoties ar pašvaldību par nepieciešamo īpašumu iegādi no pašvaldībām par tirgus situācijai atbilstošu cenu.

[431] Jāatzīmē, ka, atbilstoši Pārvaldības likuma 49. pantam un Komerclikuma 154. pantam, pieņemot lēmumu par īpašuma ieguldīšanu kapitālsabiedrības pamatkapitālā būtu jāveic tā novērtēšana Komerclikumā paredzētajā kārtībā (mantisko ieguldījumu novērtē un atzinumu par tā vērtību sniedz persona, kas ir iekļauta mantiskā ieguldījuma vērtētāju sarakstā). Turklāt, jāpatur prātā, ka analizētie Nākotnes modeļi neparedz, ka pašvaldība kļūtu par akcionāru / kapitāla daļu īpašnieku.

3.3. Nākotnes modeļu analīze

[432] Šajā atzinuma daļā Nākotnes modeļi tiks analizēti, ņemot vērā virkni to darbībai būtiskus aspektus, t.sk. pārvaldības struktūru, attīstības plānošanu, darbības finansēšanu, finansiālo situāciju, piemērojamos nodokļus un nodevas, ostās esošos īpašumu veidus, atbilstību OECD vadlīnijām.

[433] Zemāk esošajā tabulā ir salīdzināti divi iespējamie Nākotnes modeļi. Tiek vērtēti tie kritēriji, kurus Satiksmes ministrija ir noteikusi darba uzdevumā, kā arī papildus kritēriji, kas tika identificēti veicot ārvalstu pieredzes analīzi:

Nr.	Kritērijs	A variants	B variants
1.	Īpašumu ieguldīšana kapitālā	Īpašumu ieguldīšanu pamatkapitālā nosaka Pārvaldības likuma 49. panta 1. daļa, kas atsaucas uz Komerclikuma 154. pantu. Īpašumu ieguldīšanu kapitālā regulē Komerclikuma 153. pants, abos gadījumos būtu jāveic ieguldāmās mantas vērtības noteikšana atbilstoši likumā minētajai kārtībai.	Nosacījumi par īpašumu ieguldīšanu kapitālā ir identiski A variantā aprakstītajam.
2.	Ostu iekasēto maksu par sniegtajiem pakalpojumiem izlietošana	Līdzīgi kā atzinumā iepriekš apskatītajos piemēros ārvalstīs, ostu pārvaldēm kā valsts kapitālsabiedrībām būs tiesības izmantot ostu maksas to darbības nodrošināšanai, tajā skaitā pakalpojumu apmaksai, kā arī citu darbības virzienu finansēšanai (ievērojot normatīvo aktu ierobežojumus iesaistei komercdarbībā) arī ārpus ostas teritorijas (atbilstoši esošajam Likuma par ostām regulējumam šāda iespēja pašreiz nav paredzēta).	Nosacījumi par ostu maksu izlietošanu ir līdzīgi A variantā aprakstītajam.
3.	Ostu darbības finansēšana saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem salīdzinājumā ar normatīvo aktu noteikumiem par valsts kapitālsabiedrību finansēšanu	Ostu, kā valsts kapitālsabiedrību, darbības finansēšana būtu jāpamato ar publiskas funkcijas veikšanu un jāievēro valsts atbalsta piešķiršanas noteikumi, kas paredz skaidrus kritērijus, kādu publisko funkciju realizēšanai šāds finansējums var tik piešķirts (skatīt atzinuma 2.3.daļu par	Nosacījumi par ostu darbības finansēšanu ir līdzīgi A variantā aprakstītajam.

		valsts atbalsta piešķiršanu). Jānorāda, ka LESD noteiktie valsts atbalsta piešķiršanas aizlieguma nosacījumi ostu pārvaldēm ir saistoši jau šobrīd, un tie nemainīsies, ieviešot Nākotnes modeli, jo LESD nediferencē valsts atbalsta piešķiršanas aizlieguma nosacījumus atkarībā no atbalsta saņēmēja juridiskās formas.	
4.	Ostu iekasēto maksu un tiem pielīdzināmo maksājumu novirzīšana pašvaldībām	Atbilstoši Likuma par ostām 14. panta 2. daļai 10% no noteiktām ostu maksām (tonnāžas, kanāla, mazo kuģu, enkura un kravas maksas) tiek novirzītas attiecīgās pašvaldības speciālajā budžetā. Atbilstoši spēkā esošajam normatīvajam regulējumam, pārveidojot ostu pārvaldes par valsts kapitālsabiedrībām, ja tas tiek noteikts speciālā likumā, šādu maksājumu novirzīšanu joprojām varētu saglabāt. Jāņem vērā, ka šāda veida mehānisms citās valsts kapitālsabiedrībās netiek izmantots.	Nosacījumi par ostu iekasēto maksu un tiem pielīdzināmo maksājumu novirzīšanu ir līdzīgi A variantā aprakstītajam.
5.	Ostu savstarpējā sadarbība	Saglabājoties trim neatkarīgām ostu pārvaldēm kā kapitālsabiedrībām, ostu savstarpējā sadarbība būs salīdzinoši vāja. Lai to uzlabot arī turpmāk būs nepieciešams veidot vienotu nozares attīstības stratēģiju un instrumentus kā šādu stratēģiju efektīvi ieviest. Ņemot vērā, ka kapitālsabiedrības un to pārvaldes institūcijas (padomes un valdes) ir neatkarīgas un ar lielu autonomijas pakāpi, šādas vienotas stratēģijas realizēšana un ciešāka ostu savstarpējā sadarbība būs lielā mērā atkarīga no tās pārvaldes institūciju vēlmes un spējas to praktiski realizēt. To var stimulēt ar kopīgām iniciatīvām vai motivējošiem pasākumiem no kapitāldaļu turētāja puses, tomēr saglabājoties lielam dažādu	Apvienojot ostu pārvaldību vienā kapitālsabiedrībā tiktu būtiski uzlabota to savstarpējā sadarbība, jo tiks samazināts savstarpēji neatkarīgo iesaistīto pušu skaits (augstas koordinācijas izmaksas), kā arī apvienota lēmumu pieņemšana. Tas arī ļautu uzlabot resursu (administratīvo, mārketinga u.c.), kā arī zināšanu (NĪ iznomāšana, specifisku objektu būvniecība u.c.) koplietošanu tā padarot ostu darbību efektīvāku. Tas arī ļautu kapitāldaļu turētājam uzstādīt tādas finanšu un nefinanšu darbības mērķus, kas būtu saistīti ar nozari kopumā, nevis katrai atsevišķai ostas pārvaldei, kā arī šo mērķu sasniegšanai kapitālsabiedrībai būtu iespēja izmantot visu Latvijas ostu resursus

		iesaistīto ieinteresēto pušu skaitam sadarbības mehānisma efektīva izmantošana var būt apgrūtināta. Atbilstoši esošā publiskās personas kapitāldaļu pārvaldības likuma regulējumam koordinējošajās institūcijas (PKC) atzinumiem par kapitālsabiedrību vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem mērķiem ir tikai atzinuma raksturs, līdz ar to lielākā ietekme uz ostu savstarpējo sadarbību būs kapitāldaļu turētāja lēmumiem un šo kapitālsabiedrību valdēm un padomēm.	vienkopus izvēloties labāko pieejamo alternatīvu. Tas arī ļautu nozarei elastīgāk reaģēt uz dažādām izmaiņām piedāvājot dažādas alternatīvas, ņemot vērā kopējos, nevis katras ostas individuālos mērķus un intereses. Nosakot kopējos mērķus visām trim ostām, ostu pārvaldniekam būtu plašākas iespējas noteikt ostu specializāciju, veidot piedāvājumu atbilstoši tirgus vajadzībām, kā arī elastīgi reaģēt uz tā izmaiņām.
6.	Ostu koordinācija	Ostu koordinācija iekšzemes un priekšzemes (<i>foreland</i>) piegādes tīklos būs atkarīga no ostu pārvalžu spējas vienoties kopīgiem mērķiem un to efektīvai realizācijai. Saglabājoties trim savstarpēji neatkarīgām kapitālsabiedrībām, šāda koordinācijas mehānisma izveide un praktiska realizēšana, visticamāk, būs apgrūtināta, ņemot vērā, ka katrai no kapitālsabiedrībām prioritāri būs to individuālie mērķi un intereses. Arī kapitāldaļu turētāja vai koordinējošās institūcijas (PKC) ietekme uz koordinācijas veicināšanu ir pastarpināta un realizējama tikai caur vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģiju.	Vienai kapitālsabiedrībai pārņemot visu trīs ostu pārvaldību uzlabotos ostu koordinācija iekšzemes un priekšzemes piegādes tīklos, jo tiktu konsolidēts viens no būtiskiem šo tīklu elementiem (osta jeb jūras-sauszemes savienojums), tādējādi samazinot iesaistīto pušu skaitu un pakļaujot to vienotai un neatkarīgai pārvaldes institūcijai.
7.	Pašvaldības loma un iesaiste	Ņemot vērā, ka nākotnes modelī tiek piedāvāts veidot valsts kapitālsabiedrības, pašvaldību lomu un iesaisti nosaka to darbību reglamentējošie normatīvie akti, piemēram Likums par pašvaldībām. Pašvaldības lomu attiecībā uz ostām var iedalīt vairākās kategorijās: saimnieciskās darbības sekmēšana, zemes izmantošanas un apbūves kārtības	Pašvaldību loma un iesaiste būtiski neatšķirtos no A variantā aprakstītā.

		<p>noteikšana, būvniecības procesa tiesiskuma noteikšana, kā arī vides prasību ievērošana. Lai arī pašvaldībām kopumā ir jābūt ieinteresētām ostu pārvalžu un saistīto uzņēmumu sekmīgā darbībā, jo tas ietekmē pilsētas ekonomisko aktivitāti un labklājību, pašvaldību tiešas ietekmes samazināšana var būtiski apgrūtināt to vēlmi konstruktīvi sadarboties ar ostas pārvaldi, it sevišķi finansiāli ietilpīgu projektu realizēšanā, kas ir ārpus ostas teritorijas (pievedceļi, cita veida infrastruktūra), bet kuriem var būt būtiska ietekme uz ostas darbību. Arī pieaugošā vides prasību līdzsvarošana, kuras ievērošanas uzraudzība ir daļēji pašvaldības kompetencē, var kļūt par izaicinājumu.</p>	
8.	Puduru attīstīšana	<p>Katra no valsts kapitālsabiedrībām būtu tiesīga paplašināt savu darbības jomu, tajā skaitā arī attīstot dažādus pudurus (industriālos parkus, noliktavas u.c.) ievērojot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus iesaistei komercdarbībā, kā arī ievērojot attiecīgo kapitālsabiedrību darbības stratēģijā noteiktos mērķus. Jāņem vērā, ka puduru attīstīšanā liela nozīme ir apstākļiem, kas ir ārpus ostu pārvaldes ietekmes un atbildības (darba spēka un izglītības jautājumi, kopējā pilsētas un reģiona attīstības stratēģija u.c.) un tai ir jābūt salāgotai ar konkrētās pilsētas stratēģiskajiem attīstības mērķiem un iespējām. Saglabājot trīs neatkarīgas valsts kapitālsabiedrības to sekmīgai puduru stratēģijai liela nozīme būs konkrētās pilsētas mērķiem šajā jomā un iesaistīto pušu</p>	<p>Līdzīgi kā A variantā, arī vienai valsts kapitālsabiedrībai būtu tiesības paplašināt savu darbības jomu attīstot dažādus pudurus, kas būtu jāsalāgo ar attiecīgās pašvaldības mērķiem un iespējām (darba spēka un izglītības pieejamība u.c.). Papildus tam vienai valsts kapitālsabiedrībai būtu iespēja apvienot un efektīvāk izmantot esošās zināšanas, kas jau ir uzkrātas atsevišķās ostu pārvaldēs par puduru attīstīšanu, kā arī finanšu un citus resursus (piemēram, mārketinga).</p>

		koordinētām darbībām (piemēram, investoru piesaiste notiektos puduros).	
9.	Ietekme uz iekšzemes piegādes tīklu	Saglabājot trīs savstarpēji neatkarīgas ostu pārvaldes to ietekme uz iekšzemes piegādes tīklu joprojām būs zema, ja netiks izveidots efektīvs to sadarbības un koordinācijas mehānisms. Iesaistīto pušu skaits būs galvenais šķērslis, kas apgrūtinās vai kavēs kopīgas pozīcijas un piedāvājuma realizāciju iekšzemes piegādes tīklu uzlabošanai, jo katrai kapitālsabiedrībai prioritāti būs to individuālie mērķi. Jāņem vērā, ka tieši iekšzemes piegādes tīklu efektivitāte un izmaksas ir būtisks faktors kravu pārvadātāju izvēlē, jo ostu maksas sastāda salīdzinoši mazu daļu no kopējām izmaksām.	Izveidojot vienu valsts kapitālsabiedrību ostu pārvaldībai būtiski uzlabotos to spēja ietekmēt iekšzemes piegādes tīkla efektivitāti, jo tiktu samazināts iesaistīto savstarpēji neatkarīgo pušu skaits, kā arī to darbība būtu pakļauta vienotiem mērķiem vai uzdevumiem.
10.	Ostu iekšējā konkurence	Ostu iekšējā konkurence saglabāsies augsta. Jāņem vērā, ka ostas nosedz kopīgu iekšzemi (<i>hinterland</i>) un līdz ar to potenciālo klientu loku, tādēļ tās turpinātu savstarpēji konkurēt ar līdzīgiem pakalpojumiem, kā arī to rīcībā esošajiem instrumentiem (pamatā ostu un citas maksas), kas var apgrūtināt to turpmāko izaugsmi un citu darbības segmentu attīstīšanu (noliktavas, industriālie puduri u.c.).	Ostu iekšēja konkurence modelī ar vienu valsts kapitālsabiedrību, kas pārvalda visas trīs ostas, samazināsies, bet uzlabosies to darbības efektivitāte. Vienotajam pārvaldniekam būs iespēja nodrošināt atsevišķu ostu specializāciju un samazināt iekšējo konkurenci (potenciāli augstāks ostu un citu maksu apjoms), kā arī pielāgojot ostu un citu maksu līmeni ārējo konkurentu piedāvājumam (piemēram, Klaipēdas). Lai arī saglabātos konkurence starp dažādiem termināliem, no ostu iekšējās konkurences samazināšanās varētu ciest Latvijas iekšzemes kravu īpašnieki un pārvadātāji (piemēram, koksnes un tās produktu, graudaugu u.c. ražotāji).
11.	Ostu ārējā konkurence	Saglabājoties augstai iekšējai ostu konkurencei, kas ietekmēs arī to savstarpējo koordināciju un sadarbību, visticamāk, turpināsies arī salīdzinoši	Apvienojot ostu pārvaldību vienā valsts kapitālsabiedrībā uzlabosies ostu ārējā konkurence. To noteiks vienotā pārvaldnieka

		vājā ārējā konkurence, it sevišķi attiecībā uz Klaipēdas ostu. To papildus ietekmēs arī zems sadarbības līmenis iekšzemes piegādes tīklu efektivitātes uzlabošanā.	lielāka ietekme uz iekšzemes un ārzemes piegādes tīkliem, ostu pārvalžu resursu un zināšanu efektīvāka izmantošana, ostu iekšējās konkurences samazināšana un vienota piedāvājuma izstrāde, ņemot vērā visu trīs ostu specifiku un iespējas.
12.	Kaulēšanās spēja (<i>bargaining power</i>)	Gan iekšējā (attiecībā pret terminālu operatoriem un citiem lietotājiem), gan ārējā (dzelzceļa pārvadājumu operatori, pašvaldības un to iestādes, kuģniecības un konteineru līnijas u.c.) kaulēšanās spēja paliks salīdzinoši zema. To ietekmēs kapitālsabiedrību zemā sadarbība un koordinēšanās (arī savstarpējā konkurence), kā arī ierobežotais alternatīvu (piemēram, piedāvāt citu atbilstošu nekustamo īpašumu) skaits katrai atsevišķai kapitālsabiedrībai. Ostām atsevišķi būs grūtāk panākt sev izdevīgākus nosacījumus, jo iesaistītajai pusei pastāvēs iespēja izmantot konkurējošo ostu piedāvājumu ne tikai reģionā, bet arī Latvijā, līdz ar to ostu būtiskākais konkurētspējas instruments būs to iekasētās ostu un citas maksas (piemēram, zemes noma), kas sastāda nelielu daļu no kopējām piegādes ķēdes izmaksām.	Šajā variantā vienotas valsts kapitālsabiedrības kaulēšanās spējas pieaugtu gan attiecībā uz iekšējiem klientiem (terminālu operatori, pārvadātāji un citi lietotāji), gan arī attiecībā uz ārējiem klientiem (dzelzceļa operatori, kuģniecības, prāmju kompānijas u.c.). Vienai valsts kapitālsabiedrībai būtu iespējas izstrādāt vienotas prasības un piedāvājumus, kā arī elastīgāk reaģēt uz tirgus izmaiņām.

3.3.1. Ostu pārvaldības struktūra saskaņā ar to darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem salīdzinājumā ar valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūru

Ostu pārvaldības struktūra saskaņā ar to darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem

[434] Ostām ar to darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem ir noteikta īpaša pārvaldības struktūra, kura būtiski atšķiras no valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras. Izņēmums ir AS Ventas osta, kas pārvalda Ventpils ostu līdztekus Ventpils brīvostas pārvaldei, un attiecībā uz kuru Likuma par ostām 8. panta septītajā daļā ir tieši noteikts, ka uz to nav attiecināmi Likumā par ostām ietvertie noteikumi par ostu pārvaldes struktūru, bet ir jāattiecinā normatīvie akti publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības jomā.

[435] Tādejādi, šajā atzinuma sadaļā tiks analizēta tikai Rīgas brīvostas pārvaldes, Liepājas SEZ pārvaldes un Ventpils brīvostas pārvaldes darbība, savukārt uz AS Ventas osta kā valsts kapitālsabiedrību attiecināms atzinuma nākamajā sadaļā (Valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūra) izklāstītais.

Ostu pārvaldošā subjekta veids

[436] Kā izriet no Likuma par ostām 7. panta, Rīgas brīvostas likuma, Ventpils brīvostas likuma, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likuma, Ministru kabineta 2020. gada 28. janvāra noteikumiem Nr. 61 “Rīgas brīvostas pārvaldes nolikums”, Ministru kabineta 1997. gada 23. septembra noteikumiem Nr. 336 “Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes nolikums”, Ministru kabineta 2020. gada 28. janvāra noteikumiem Nr. 62 “Ventpils brīvostas pārvaldes nolikums”:

- a. Rīgas brīvostas pārvalde* ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, kas atrodas Ministru kabineta pārraudzībā, kura tiek īstenota ar satiksmes ministra starpniecību.
- b. Ventpils brīvostas pārvalde* ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, kas ir Ministru kabineta pārraudzībā, kura tiek īstenota ar satiksmes ministra starpniecību.
- c. Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde* (turpmāk – Liepājas SEZ pārvalde) ir atvasināta publiska persona, kas ir Ministru kabineta pārraudzībā.

[437] Tātad, saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu iepriekšminētās pārvaldes ir atvasinātas publiskās personas.

[438] Kā izriet no Valsts pārvaldes iekārtas 7. panta piektās daļas, Ministru kabinetam, īstenojot institucionālo pārraudzību pār iepriekšminētajām ostu pārvaldēm (t.sk. ar nozares ministra starpniecību) ir tiesības pārbaudīt ostu pārvaldes lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. Funkcionālās padotības (t.i., padotības pār ostu pārvaldēm uzdoto valsts pārvaldes funkciju īstenošanu) forma un saturs ir atrunāts konkrēto ostu pārvalžu darbību regulējošajos normatīvajos aktos, ieskaitot katras konkrētās ostas pārvaldes likumu.

Ostas pārvaldes struktūra un sastāvs

[439] Likuma par ostām 8. pantā ir noteikta vienota ostu pārvalžu struktūra un sastāvs. Proti, ostu pārvalžu sastāvā ir **ostas valde**, kas ir ostas pārvaldes augstākā lēmējinstītūcija, un tai pakļauts **izpildaparāts**, ko vada **ostas pārvaldnieks**, kuru ieceļ ostas valde.

[440] **Rīgas brīvostas valde un Ventspils brīvostas valde:**

- a. 4 valdes locekļi, t.sk. valdes locekļu no sava vidus ieceltais valdes priekšsēdētājs un tā vietnieks;
- b. Valdes locekļi ir ekonomikas ministra, finanšu ministra, satiksmes ministra un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra izvirzīti pārstāvji, kurus amatā ieceļ un no amata atbrīvo Ministru kabinets;
- c. Valdes locekļus ieceļ amatā uz 5 gadiem un pēc pilnvaru termiņa beigām var iecelt uz jaunu pilnvaru termiņu (attiecībā uz Ventspils brīvostas valdi – tās locekļi turpina veikt savus pienākumus līdz atbrīvošanai vai līdz brīdim, kad iestājas cits tiesisks pamats valdes locekļa amata zaudēšanai);
- d. Valde ir lemttiesīga, ja valdes sēdē piedalās ne mazāk kā trīs valdes locekļi, un lēmumu pieņem, ja par to nobalso ne mazāk kā trīs valdes locekļi.

[441] **Liepājas SEZ valde:**

- a. 9 valdes locekļi t.sk. valdes locekļu no sava vidus ieceltais valdes priekšsēdētājs un tā vietnieks;
- b. Valdes locekļi ir 3 Liepājas pilsētas domes pārstāvji, 3 Liepājas komersantu pārstāvji, kurus amatā ieceļ un no amata atbrīvo ar Liepājas pilsētas domes lēmumu, 3 valsts interešu pārstāvji, kuri deleģēti no Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas un Satiksmes ministrijas, kurus amatā ieceļ un no amata atbrīvo Ministru kabinets;
- c. Valdes locekļus ieceļ amatā uz 5 gadiem un pēc pilnvaru termiņa beigām var iecelt uz jaunu pilnvaru termiņu;

- d. Valdes sēde ir pilntiesīga, ja tajā piedalās ne mazāk kā seši valdes locekļi, lēmumu valde pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu.

[442] ***Ostu valžu kompetencē cita starpā ietilpst:***

- a. Apstiprināt attiecīgās ostas attīstības programmu / plānu;
- b. Izskatīt un akceptēt / pieņemt lēmumu par ostas noteikumu projektu;
- c. Izskatīt un pieņemt ostas robežu projektu;
- d. Apstiprināt budžetu;
- e. Noteikt ostas maksas un tarifus.

[443] ***Rīgas brīvosta pārvaldes, Ventspils brīvostas pārvaldes, Liepājas SEZ pārvaldes pārvaldnieks:***

- a. Nodrošina pārvaldes funkciju izpildi, ieceļ un vada pārvaldes izpildaparāta darbu;
- b. Pienākumos cita starpā ietilpst nodrošināt valdes pieņemto lēmumu un apstiprinātā budžeta izpildi; organizēt pārvaldes īpašuma kā arī tās valdījumā nodotā valsts un pašvaldības īpašuma apsaimniekošanu; nodrošināt ostas maksu iekasēšanu; kontrolēt komersantu darbības atbilstību noslēgtajiem līgumiem; vadīt izpildaparāta darbu, t.sk. pieņemt un atbrīvot no darba tā darbiniekus; pārstāvēt pārvaldi valsts un pašvaldību institūcijās.

[444] Papildus ostas pārvaldes valdei un pārvaldniekam, būtiska loma ostas darbībā ir arī **ostas kapteinim**, kurš gan saskaņā ar normatīvajiem aktiem neietilpst ostas pārvaldes sastāvā, bet ir ostas pārvaldes amatpersona. Osta kapteiņa funkcijās cita starpā parasti ietilpst kuģu satiksmes vadības nodrošināšana un drošības kontrole.

Valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūra

[445] Valsts kapitālsabiedrība ir kapitālsabiedrība, kurā visas kapitāla daļas vai balsstiesīgās akcijas pieder valstij.

[446] Valsts kapitālsabiedrību pārvaldības jautājumi pamatā ir atrunāti Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā kā arī Komerclikumā, ciktāl Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā nav noteikts savādāk.

[447] Publiskas personas **augstākā lēmējinstiūcija** attiecībā uz valsts kapitālā daļu un kapitālsabiedrību pārvaldību ir Ministru kabinets.

[448] **Valsts kapitāla daļu turētājs** kapitālsabiedrībā ir ministrija vai cita valsts pārvaldes iestāde, kuru par valsts kapitāla daļu turētāju iecēlis Ministru kabinets, vai arī instiūcija, kura atsavina vai privatizē valsts kapitāla daļas. Ministrijas kā kapitāla daļu turētāja lēmumus

pieņem un to dalībnieku (akcionāru) sapulcē pārstāv **kapitāla daļu turētājā pārstāvis** - ministrijas valsts sekretārs vai ar tā rīkojumu noteikta cita ministrijas amatpersona.

[449] Valsts kapitālsabiedrība var būt gan akciju sabiedrība (AS), gan sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA).

Valsts kapitālsabiedrības pārvalde

[450] Valstij piederošas kapitālsabiedrības pārvaldi īsteno dalībnieks /akcionārs, dalībnieku sapulce / akcionāru sapulce un valde, kā arī padome (ja tāda ir izveidota)

[451] **Dalībnieks /akcionārs** pieņem lēmumus par līdzdalības iegūšanu, turpināšanu vai izbeigšanu kapitālsabiedrībā. Minētos lēmumus pieņem publiskas personas augstākā lēmējinstītūcija, kas valsts kapitālsabiedrību gadījumā ir Ministru kabinets.

[452] **Dalībnieku /akcionāru sapulces** kompetencē esošos lēmumus pieņem kapitāla daļu turētāja pārstāvis. Tikai dalībnieku / akcionāru sapulcei ir tiesības pieņemt lēmumus par:

- a. sabiedrības gada pārskata apstiprināšanu;
- b. peļņas izlietošanu, t.sk. dividendēs izmaksājamo peļņas daļu (ja tā atšķiras no vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktās, par dividenžu apmēru nepieciešams vienoties arī ar Finanšu ministriju un Pārresoru koordinācijas centru, bet ja vienošanos panākt nav iespējams, Ministru kabinets pieņem kapitāla daļu turētājam saistošu lēmumu);
- c. valdes locekļu un valdes priekšsēdētāja ievēlēšanu un atsaukšanu, izņemot gadījumus, kad sabiedrībā ir izveidota padome;
- d. padomes (ja tāda ir izveidota) locekļu ievēlēšanu un atsaukšanu;
- e. revidenta ievēlēšanu un atsaukšanu;
- f. prasības celšanu pret valdes vai padomes (ja tāda ir izveidota) locekli vai par atteikšanos no prasības pret viņiem, kā arī par sabiedrības pārstāvja iecelšanu sabiedrības pārstāvēšanai tiesā;
- g. sabiedrības statūtu apstiprināšanu un grozīšanu;
- h. atlīdzības apmēru revidentam, padomes locekļiem (ja tāda ir izveidota) un valdes locekļiem (izņemot gadījumus, kad ir izveidota padome);
- i. pamatkapitāla palielināšanu vai samazināšanu;
- j. sabiedrības reorganizāciju;
- k. likvidatora ievēlēšanu un atsaukšanu;
- l. vidēja termiņa darbības stratēģiju, izņemot gadījumus, kad ir izveidota padome;
- m. jautājumiem, kuru izlemšanai valdei nepieciešama dalībnieku / akcionāru sapulces piekrišana;

n. citiem jautājumiem, ja tas paredzēts likumā.

[453] **Padome** ir sabiedrības pārraudzības institūcija, kas pārstāv dalībnieku / akcionāru intereses sapulču starplaikā un pārrauga valdes darbību. Valsts AS ir pienākums izveidot padomi, bet SIA to ir pienākums izveidot, ja iepriekšējā pārskata gada rādītāji atbilst visiem sekojošiem kritērijiem: neto apgrozījums ir lielāks par 21 milj. euro; bilances kopsumma ir lielāka par 4 milj. euro. SIA var izveidot padomi, ja iepriekšējā pārskata gada rādītāji atbilst visiem sekojošiem kritērijiem: neto apgrozījums ir lielāks par 8 milj. euro; bilances kopsumma ir lielāka par 4 milj. euro. Tādējādi, gadījumā, ja tiktu izveidota viena kapitālsabiedrība visu trīs ostu pārvaldībai, tai nenoliedzami būtu jāveido padome, savukārt gadījumā, ja katras ostas pārvaldību veiktu atsevišķa kapitālsabiedrība, padomi obligāti būtu jāveido tikai Rīgas ostā.

[454] Padomē ir trīs līdz septiņi locekļi (skaitu nosaka atbilstoši sabiedrības lielumu raksturojošajiem rādītājiem), kurus dalībnieku / akcionāru sapulce ievēl uz 5 gadiem.

[455] Padomei ir sekojoši uzdevumi:

- a. ievēlēt un atsaukt valdes priekšsēdētāju un valdes locekļus;
- b. noteikt valdes locekļu atlīdzību;
- c. apstiprināt vidēja termiņa darbības stratēģiju un uzraudzīt tās īstenošanu;
- d. pastāvīgi uzraudzīt, lai sabiedrības lietas tiktu kārtotas saskaņā ar normatīvo tiesību aktu, sabiedrības statūtu, akcionāru sapulces lēmumu prasībām;
- e. izskatīt sabiedrības gada pārskatu, valdes ziņojumu un valdes priekšlikumus par peļņas izlietošanu, sagatavot par tiem padomes ziņojumu un iesniegt tos dalībnieku /akcionāru sapulcei;
- f. pārstāvēt sabiedrību tiesā visās sabiedrības celtajās prasībās pret valdes locekļiem un valdes locekļu celtajās prasībās pret sabiedrību;
- g. apstiprināt darījuma slēgšanu starp sabiedrību un valdes locekli vai revidentu;
- h. iepriekš izskatīt visus jautājumus, kas ir dalībnieka /akcionāra vai dalībnieku /akcionāru sapulces kompetencē vai kas pēc valdes vai padomes locekļu ierosinājuma ieteikti izskatīšanai dalībnieku/akcionāru sapulcē, un sniegt atzinumu par tiem;
- i. sniegt dalībniekam / akcionāram priekšlikumus par sabiedrības darbības uzlabošanu;
- j. apstiprināt ikgadējo budžetu un uzraudzīt tā izpildi;
- k. uzraudzīt iekšējās kontroles un risku pārvaldības sistēmu darbību, pārskatīt to atbilstību un efektivitāti;

- l. apstiprināt būtiskākās politikas, kurās definēti sabiedrības darbības principi attiecībā uz risku pārvaldību, interešu konflikta novēršanu, korupcijas apkarošanu, korporatīvo pārvaldību un citiem jautājumiem;
- m. veikt padomes darba ikgadējo pašvērtējumu;
- n. izvērtēt piekrišanas sniegšanu valdei svarīgu jautājumu izlemšanai (ja tas noteikts statūtos).

[456] **Valde** ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura kopīgi vada un pārstāv sabiedrību. Valdes locekļu skaitu nosaka atbilstoši sabiedrības lielumu raksturojošajiem rādītājiem, bet tas nevar būt lielāks kā pieci valdes locekļi. Valdes locekļus uz pieciem gadiem ievēl padome, bet ja padomes nav – dalībnieku sapulce.

[457] Valde pieņem lēmumus visos sabiedrības darbības jautājumos, izņemot jautājumus, kuros lēmumus pieņem akcionārs / dalībnieks vai akcionāru / dalībnieku sapulce vai padome.

[458] Valdei nepieciešama augstākās lēmēj institūcijas (t.i., Ministru kabineta) iepriekšēja piekrišana līdzdalības iegūšanai vai izbeigšanai, kā arī izšķirošās ietekmes iegūšanai vai izbeigšanai citā sabiedrībā.

[459] Valdei nepieciešama dalībnieku / akcionāru sapulces iepriekšēja piekrišana šādu jautājumu izlemšanai:

- a. uzņēmuma iegūšana vai atsavināšana;
- b. konkrētu darbības veidu pārtraukšana un jaunu darbības veidu uzsākšana.

[460] Valdei nepieciešama padomes iepriekšēja piekrišana šādu jautājumu izlemšanai (ja padomes nav, lēmumu pieņem dalībnieku sapulce):

- a. filiāļu un pārstāvniecību atvēršana vai slēgšana;
- b. tādu darījumu slēgšana, kuri pārsniedz statūtos vai padomes lēmumos noteikto summu;
- c. tādu aizdevumu izsniegšana, kuri nav saistīti ar sabiedrības parasto komercdarbību;
- d. kredītu izsniegšana sabiedrības darbiniekiem;
- e. vispārīgo komercdarbības principu noteikšana.
- f. statūtos var noteikt arī citus jautājumus, kuru izņemšanai valdei jāsaņem dalībnieku / akcionāru sapulces vai padomes piekrišana.

[461] SIA valde ir lemttiesīga, ja sēdē piedalās vairāk nekā puse no valdes locekļiem, un pieņem lēmumus ar vienkāršu klātesošo balsu vairākumu, ja statūtos nav noteikts lielāks balsu skaits. Nosacījumi par VAS valdes lemttiesīgumu un lēmumu pieņemšanas kārtību izriet no Komerclikuma.

[462] Būtiska loma valsts kapitālsabiedrību pārvaldībā ir arī koordinācijas institūcijai – **Pārresoru koordinācijas centram**, kurš cita starpā: sniedz atzinumu Ministru kabinetam par valsts līdzdalības iegūšanu, saglabāšanu vai izbeigšanu; sniedz kapitāla daļu turētājam atzinumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem finanšu mērķiem un darbības finanšu rādītājiem, kā arī to saskaņotību ar kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem nefinanšu mērķiem; sniedz atzinumu valsts kapitālsabiedrībai veicot noteikta apjoma darījumus; nodrošina informācijas atklātību.

Valdes un padomes locekļu kandidātu atlase

[463] Padomes locekļu amata kandidātu nominēšanu nodrošina Pārresoru koordinācijas centrs sadarbībā ar valsts kapitāla daļu turētāju.

[464] Ja kapitālsabiedrībai nav padomes, tad valdes locekļu amata kandidātu nominēšanu nodrošina valsts kapitāla daļu turētājs savukārt, ja kapitālsabiedrībai ir padome – kandidātu nominēšanu nodrošina padome.

[465] Valdes un padomes locekļu kandidāti tiek atlasīti, organizējot publisku kandidātu pieteikšanās procedūru, noteikta lieluma kapitālsabiedrību gadījumā piesaistot arī personāla atlases konsultantu. Valsts kapitāla daļu turētājs vai kapitālsabiedrības padome (ja tāda ir izveidota) izveido nominācijas komisiju, kuras uzdevums ir izvērtēt valdes vai padomes locekļu kandidātus. Nominācijas komisijā iekļauj valsts kapitāla daļu turētāja vai padomes (ja tāda ir) un Pārresoru koordinācijas centra izvirzītos pārstāvjus, kā arī neatkarīgus ekspertus un, ja nepieciešams, novērotājus ar padomdevēja tiesībām. Kapitāla daļu turētājs izstrādā padomes un valdes locekļu kandidātiem (ja kapitālsabiedrībā nav izveidota padome), bet padome – valdes locekļu kandidātiem izvirzāmās prasības, ietverot nepieciešamās kompetences un profesionālo pieredzi, kā arī sagatavo informāciju par situāciju kapitālsabiedrībā, tās stratēģiju (kopsavilkumu), mērķiem un izaicinājumiem, informāciju par personāla atlases konsultanta iesaistes apjomu un uzdevumiem un iesniedz to nominācijas komisijai. Prasības, kas izvirzāmas padomes locekļu kandidātiem, kapitāla daļu turētājs saskaņo ar Pārresoru koordinācijas centru. Nominācijas komisija izstrādā un apstiprina nolikumu, kurā ietver nominācijas procesa organizatoriskos jautājumus, definē kandidātu vērtēšanas kritērijus, reputācijas izvērtēšanas un kandidātu novērtēšanas kārtību. Nominācijas komisija izvērtē un izvirza kandidātus ievēlēšanai valdes vai padomes locekļa amatā no tiem kandidātiem, kas pieteikušies publiskā kandidātu pieteikšanās procedūrā. Vienlaikus, valsts kapitāla daļu turētājam vai padomei ir tiesības, pamatoti argumentējot, noraidīt nominācijas komisijas izvirzītos kandidātus, šādā gadījumā atlases procesu organizējot atkārtoti. Detalizēta valdes un padomes locekļu kandidātu nominēšanas kārtība ir ietverta Ministru kabineta 2020. gada

7.janvāra noteikumos Nr. 20 “Valdes un padomes locekļu nominēšanas kārtība kapitālsabiedrībās, kurās kapitāla daļas pieder valstij vai atvasinātai publiskai personai”.

[466] Jāsecina, ka ostu pārvaldības struktūra saskaņā ar to darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem būtiski atšķiras no valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras. Vienlaikus, nepastāv šaubas, ka ostu pārvaldība var tikt īstenota arī valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras ietvaros.

[467] Ņemot vērā valsts kapitālsabiedrības pārvaldības kārtību, lielākā daļa ostu pārvaldnieku funkciju visticamāk piekrītu valsts kapitālsabiedrības valdei, tāpat – valsts kapitālsabiedrības valdei piekrītu virkne ostu pārvalžu valdes funkciju. Vienlaikus, virkne būtisku funkciju piekrītu valsts kapitālsabiedrības padomei vai dalībnieku /akcionāru sapulcei, piemēram – attīstības dokumentu apstiprināšana (vidēja termiņa darbības stratēģiju apstiprina dalībnieku vai akcionāru sapulce vai padome, ja tāda ir izveidota, savukārt par peļņas izlietošanu vienmēr lemj dalībnieku / akcionāru sapulce).

[468] Visbeidzot, jānorāda, ka raugoties no valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras juridiskā regulējuma viedokļa, nav būtisku atšķirību, vai ostu pārvaldību nodrošina viena kapitālsabiedrība, jeb trīs kapitālsabiedrības, - proti, konkrēta pārvaldības modeļa izvēles rezultātā varētu mainīties vien valdes locekļu skaits kā arī pienākums izveidot padomi (ja kapitālsabiedrība tiek dibināta SIA formā). Vienlaikus, jāņem vērā, ka valde vada sabiedrību kopīgi, tādejādi strikta katras konkrētās ostas pārvaldības nodalīšana vienas kapitālsabiedrības ietvaros nav iespējama. Tāpat, kā ir izklāstīts šī atzinuma nākamajā daļā attiecībā uz ostu attīstību – izvēloties veidot vienu kapitālsabiedrību, kura pārvalda visas trīs ostas, tā darbosies saskaņā vienu kopīgu vispārējo stratēģisko mērķi un vidēja termiņa darbības stratēģiju, kas gan neizslēdz iespēju vispārējā stratēģiskajā mērķī un vidēja termiņa darbības stratēģijā diferencēt pasākumus, kuri veicami attiecībā uz katras konkrētās ostas attīstību. Savukārt, ja katras ostas pārvaldību veiks atsevišķa kapitālsabiedrība, katras konkrētās ostas attīstības scenārijus būtu iespējams vēl vairāk nodalīt, jo katru ostu pārvaldošajai kapitālsabiedrībai būtu tās individuālais vispārējais stratēģiskais mērķis un vidēja termiņa darbības stratēģija. Turklāt, tā kā būtiska loma kapitālsabiedrības attīstībā ir dividendēs neizmaksātās peļņas izlietošanai, jāņem vērā, ka gadījumā, ja viena kapitālsabiedrība īsteno visu trīs ostu pārvaldību, atsevišķas ostas finanšu rādītāji var negatīvi ietekmēt arī pārējo ostu attīstības īstenošanu.

3.3.2. Valsts un pašvaldību loma ostu attīstībā saskaņā ar ostu darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem salīdzinājumā ar valsts un pašvaldības lomu tās kapitālsabiedrību attīstībā

Valsts un pašvaldības loma ostu attīstībā saskaņā ar ostu darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem

[469] Kā izriet no Likuma par ostām 10. panta pirmās daļas, valsts politiku ostu attīstībā un visu ostu darbību koordinē Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padome (turpmāk – Padome), kas ir Ministru kabineta izveidota institūcija.

[470] Padomes sastāvā ir:

- a. Ministru prezidents (padomes priekšsēdētājs);
- b. satiksmes ministrs;
- c. divi Satiksmes ministrijas pārstāvji;
- d. Rīgas pašvaldības pārstāvis;
- e. Liepājas pašvaldības pārstāvis;
- f. Ventspils pašvaldības pārstāvis;
- g. Rīgas, Liepājas un Ventspils ostu pārvaldnieki;
- h. citu Latvijas ostu pārstāvis, kuru ieteikusi Latvijas Mazo ostu asociācija;
- i. Latvijas Jūras administrācijas valdes priekšsēdētājs;
- j. Latvijas Attīstības aģentūras pārstāvis;
- k. finanšu ministrs;
- l. ekonomikas ministrs;
- m. iekšlietu ministrs;
- n. vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs;
- o. zemkopības ministrs;
- p. Ārlietu ministrijas valsts sekretārs;
- q. Jūrniecības savienības pārstāvis;
- r. Aizsardzības ministrijas pārstāvis;
- s. AS Ventas osta pārstāvis.

[471] Saskaņā ar Ministru prezidenta rīkojumu Nr.45 (2011. gada 10. februāris) “Par Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomes nolikumu” (turpmāk – Padomes nolikums), Padomei ir arī sekretārs (sekretariāts) – Satiksmes ministrijas pārstāvis.

[472] Kā Padomes galvenie uzdevumi Likuma par ostām 11. pantā ir uzskaitīti sekojošie:

- a. izvērtēt politikas plānošanas dokumentus un normatīvo aktu projektus, kas ietekmē Latvijas ostu, tranzīta un loģistikas sektora attīstību, un sniegt atzinumu par tiem;
- b. izvirzīt priekšlikumus Latvijas ārpolitiskajām aktivitātēm, kas vērstas uz Latvijas ostu, tranzīta un loģistikas sektora attīstības veicināšanu;
- c. sekmēt un atbalstīt Latvijas ostu, tranzīta un loģistikas sektora atpazīstamību starptautiskā biznesa vidē un atbalstīt Latvijas ostu dalību starptautiskās izstādēs un konferencēs;

- d. sniegt atzinumu par priekšlikumiem atsavināt nekustamo īpašumu ostās valsts vai sabiedriskajām vajadzībām;
- e. apstiprināt ostu attīstības fonda līdzekļu izlietojumu;
- f. veicināt Latvijas ostu, tranzīta un loģistikas sektora attīstību, koordinējot iesaistīto pušu sadarbību un risinot kopējas aktuālas problēmas.

[473] Padomes nolikuma 13. punktā ir noteikts, ka izpildot Likumā par ostām noteiktos uzdevumus, kuri ir saistīti ar attiecīgu dokumentu apstiprināšanu (akceptēšanu), Padome pieņem lēmumu, atklāti balsojot, ar vienkāršu balsu vairākumu. Padome ir lemttiesīga, ja tajā piedalās vairāk nekā puse no Padomes locekļiem. Ja balsis sadalās līdzīgi, izšķirošā ir Padomes priekšsēdētāja balss.

[474] Izņemot Likumā par ostām konkrēti noteiktos gadījumus (piemēram, ostas attīstības programmas akceptēšana, Latvijas ostu attīstības koncepcijas apstiprināšana) Padomes lēmumiem ir ieteikuma raksturs.

[475] Jāuzsver, ka būtiska loma ostu attīstībā ir arī ostu pārvaldēm. Proti, kā izriet no Likuma par ostām 7. panta trešās daļas, ostas pārvalde **izstrādā ostas attīstības programmas projektu**¹⁵⁹ atbilstoši apstiprinātajai **Latvijas ostu attīstības koncepcijai**¹⁶⁰ **un teritorijas plānojumam**. Ostas pārvaldei ir arī pienākums nodrošināt Padomes akceptētās ostas attīstības programmas realizāciju (Likuma par ostām 7. panta trešās daļas 2) punkts).

[476] Tāpat, ostas pārvaldes funkcijās saskaņā ar Likuma par ostām 7. panta trešo daļu cita starpā ietilpst sekojošas ar attīstību saistītas funkcijas:

- a. organizēt ostas izbūvi un ar ostas darbību saistītās infrastruktūras izbūvi ostas teritorijā atbilstoši ostas attīstības programmai;
- b. slēgt līgumus ar komercsabiedrībām par to darbību ostā, lai nodrošinātu un pilnveidotu ostas pakalpojumu kompleksu atbilstoši ostas attīstības programmai;
- c. nodrošināt tās īpašumā esošās vai valdījumā nodotās infrastruktūras uzturēšanu un attīstību, kā arī piedalīties ar ostas darbību saistītās infrastruktūras attīstīšanā;
- d. izstrādāt un apstiprināt finanšu līdzekļu izlietojuma tāmes projektu nākamajam kalendārajam gadam un turpmākajiem pieciem gadiem.

¹⁵⁹ Rīgas brīvostas attīstības programma 2019. – 2028. gadam, pieejama: <http://rop.lv/lv/klientiem-un-investoriem/attistibas-programma.html>; Liepājas SEZ attīstības plāns 2018.-2035. gadam, pieejams: <https://liepaja-sez.lv/uploads/assetDocument/source/59ca55623885b.pdf>

¹⁶⁰ Neviena Latvijas ostu attīstības koncepcija publiski nav pieejama, taču publiski ir pieejama Padomes apstiprinātā Latvijas Ostu attīstības programma 2014.-2020. gadam, skat.: http://www.sam.gov.lv/images/modules/items/PDF/item_5347_Latvijas_ostu_attistibas_programma_final_25052015.pdf

[477] Jāpiemin arī, ka saskaņā ar Rīgas brīvdostas pārvaldes nolikumu un Ventspils brīvdostas pārvaldes nolikumu iepriekšminētās pārvaldes saskaņā ar pašvaldības teritorijas plānojumu uztur ostas infrastruktūru, būvē un uztur ēkas un būves ostas darbības nodrošināšanai, kā arī sadarbojas ar pašvaldību brīvdostai nozīmīgas pilsētas infrastruktūras objektu (piemēram, pievedceļu ostu termināļiem un rūpnieciskajām zonām) uzturēšanā un attīstīšanā. Tāpat, iepriekšminēto pārvalžu valdes iesniedz Padomei priekšlikumus par valsts investīciju piesaistīšanu brīvdostai.

[478] Lēmumus, t.sk. par attiecīgās ostas attīstības programmu, Rīgas brīvdostas pārvaldes valde pieņem, ja par tiem nobalsojuši ne mazāk kā trīs valdes locekļi no kopējā četrus valdes locekļu skaita (Likuma par ostām 8. panta trešā daļa); Liepājas SEZ pārvaldes valde lēmumu pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu (Liepājas SEZ pārvaldes nolikuma 28. punkts). Kā izriet no Likuma par ostām pārejas noteikumu 15. punkta un Ministru kabineta 2020. gada 25. februāra noteikumiem Nr. 119 "Noteikumi par ostas pārvaldes funkciju veikšanu Ventspils ostā", Ventspils brīvdostas pārvalde joprojām nodrošina ostas attīstības programmas izstrādāšanu kā arī nodrošina Padomes akceptētās Latvijas ostu attīstības programmas realizāciju, lēmumus pieņemot, ja par tiem nobalsojuši ne mazāk kā trīs valdes locekļi no kopējā četrus valdes locekļu skaita; savukārt AS Ventas osta nodrošina tās un Ventspils brīvdostas pārvaldes īpašumā vai valdījumā esošās infrastruktūras attīstību, kā arī piedalās ar ostas darbību saistītās infrastruktūras attīstībā.

[479] Ostu attīstības plānošanas kontekstā būtiski ir pieminēt, ka Likums par ostām paredz arī Ostu attīstības fonda izveidošanu un darbību ar mērķi nodrošināt valsts intereses ostu attīstībā un Latvijas ostu prestiža celšanu. Kā izriet no Likuma par ostām 20. panta otrās daļas, Ostu attīstības fonda uzdevums cita starpā ir ostu kopējo projektu realizācija. Ostu attīstības fonda finanšu līdzekļus veido ostu pārvalžu iemaksas un personu ziedojumi, savukārt fonda turētāja un rīkotāja ir Latvijas Jūras administrācijas. Lēmumus par fondā iemaksājamo līdzekļu apjomu un to izlietojumu pieņem Padome (Likuma par ostām 22.pants).

[480] Visbeidzot jānorāda, ka tā kā Rīgas brīvdostas pārvalde, Ventspils brīvdostas pārvalde (bet ne AS Ventas osta) un Liepājas SEZ pārvalde ir tiešās pārvaldes iestādes¹⁶¹, uz tām attiecināmas arī Attīstības plānošanas sistēmas likuma un tam pakārtoto normatīvo aktu prasības. Tādejādi, izstrādājot ostu attīstības plānošanas dokumentus, jāievēro attīstības plānošanas dokumentu hierarhija: vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenti ir pakārtoti ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentiem, savukārt hierarhiski augstākais ilgtermiņa

¹⁶¹ Tiešās pārvaldes iestāžu datu bāze, pieejama: <http://tap.mk.gov.lv/valsts-parvaldes-politika/>

attīstības plānošanas dokument ir Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija; īstermiņa attīstības plānošanas dokumenti ir hierarhiski pakārtoti vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem, savukārt hierarhiski augstākais vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments ir Nacionālais attīstības plāns. Vietēja līmeņa attīstības plānošanas dokumenti ir hierarhiski pakārtoti reģionālā un nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentiem, savukārt reģionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumenti ir hierarhiski pakārtoti nacionālā līmeņa plānošanas dokumentiem.

[481] Jāsecina, ka valsts politiku ostu attīstībā un visu ostu darbību koordinē Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padome, tajā skaitā apstiprinot Latvijas ostu attīstības programmu. Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padome arī lemj par Ostu attīstības fonda līdzekļu izlietojumu. Savukārt katras konkrētās ostas attīstības programmu (plānu) apstiprina tās pārvalde (parasti valde). Izstrādājot katras konkrētās ostas attīstības programmu (plānu), ir jāņem vērā Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomes apstiprinātā Latvijas ostu attīstības programma, kā arī konkrētās teritorijas plānojums. Rīgas un Ventspils brīvostu pārvalžu nolikumi arī paredz, ka minētās pārvaldes sadarbojas ar pašvaldību brīvostai nozīmīgas pilsētas infrastruktūras objektu (piemēram, pievedceļu ostu termināļiem un rūpnieciskajām zonām) uzturēšanā un attīstīšanā, vienlaikus nenosakot konkrētus sadarbības noteikumus.

Valsts un pašvaldības loma tās kapitālsabiedrību attīstībā

[482] Valsts un pašvaldību loma tās kapitālsabiedrību attīstībā pamatā izriet no Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā (turpmāk – Pārvaldības likums).

[483] Kā izriet no Pārvaldības likuma 5. panta, publiskas personas augstākā lēmējinstītūcija (attiecībā uz valsts kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldību – Ministru kabinets; attiecībā uz pašvaldības kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldību – pašvaldības dome), pieņemot lēmumu par līdzdalības vai izšķirošas ietekmes iegūšanu kapitālsabiedrībā, ietver minētajā lēmumā attiecīgās kapitālsabiedrības vispārējos stratēģiskos mērķus. Vispārējie stratēģiskie mērķi Pārvaldes likumā ir definēti kā “publiskas personas augstākās lēmējinstītūcijas noteikti kapitālsabiedrības mērķi, kurus publiska persona vēlas sasniegt ar līdzdalību kapitālsabiedrībā un kuri izriet no tiesību aktiem un politikas plānošanas dokumentiem”.

[484] Kā izriet no Pārvaldības likuma 7. panta un 25. panta, publiskai personai (t.i. valstij vai atvasinātai publiskai personai – pašvaldībai) ir pienākums ne retāk kā reizi piecos gados pārvērtēt katru tās tiešo līdzdalību kapitālsabiedrībā, lēmumā par līdzdalības saglabāšanu

ietverot vispārējo stratēģisko mērķi. Vienlaikus jāuzsver, ka minētā pārvērtēšana nav jāveic, ja attiecīgās kapitālsabiedrības daļas vai akcijas nav atsavināmas.

[485] Attiecībā uz valsts līdzdalību kapitālsabiedrībā papildus jānorāda, ka pirms valsts iegūst līdzdalību vai izšķirošo ietekmi kapitālsabiedrībā attiecīgās nozares ministrija vai valsts kapitāla daļu turētājs par piedāvāto stratēģisko mērķi informē Ministru kabinetu, iesniedzot attiecīgu priekšlikumu, kuram tiek pievienots PKC atzinums (Pārvaldības likuma 25. pants).

[486] Tāpat, valstij un pašvaldībai piederošām kapitālsabiedrībām (gan publiskas personas kapitālsabiedrībām, gan publiski privātām kapitālsabiedrībām) saskaņā ar Pārvaldības likumu ir pienākums izstrādāt vidēja termiņa darbības stratēģiju. Vidēja termiņa darbības stratēģija Pārvaldības likumā ir definēta kā kapitālsabiedrības darbības plānošanas dokuments vismaz triju gadu periodam, uz kura pamata tiek plānota kapitālsabiedrības darbība, dividendēs izmaksājamā peļņas daļa un kapitālsabiedrības budžets.

[487] Kā izriet no Pārvaldības likuma 57. panta, vidēja termiņa darbības stratēģiju izstrādā, ņemot vērā:

- a. publiskas personas augstākās lēmējinstītūcijas noteiktos kapitālsabiedrības vispārējos stratēģiskos mērķus;
 - b. nozares ministrijas vai atvasinātas publiskas personas (piemēram, pašvaldības) orgāna izvirzītos nefinanšu mērķus (ja attiecināms);
 - c. kapitālsabiedrības finanšu mērķus, kā arī kapitālsabiedrības darbības efektivitāti raksturojošos rezultātīvos rādītājus (piemēram, tirgus daļa, izmaksu, procesu efektivitāte, klientu apmierinātība, darbinieku produktivitāte).
- b. Vidēja termiņa darbības stratēģijā tiek ietverta vismaz šāda informācija:
- a. vispārīga informācija par kapitālsabiedrību [kapitālsabiedrības firma, pamatkapitāla lielums, dalībnieku (akcionāru) sastāvs un tiem piederošo daļu (akciju) skaits, veiktās iemaksas valsts vai pašvaldības budžetā, informācija par saņemto valsts vai pašvaldības budžeta finansējumu, informācija par īpašuma struktūru (tai skaitā līdzdalība citās sabiedrībās), kapitālsabiedrības darbības veids, vēsture, vadības modelis];
 - b. informācija par biznesa modeli, tai skaitā kapitālsabiedrības produktiem un pakalpojumiem;
 - c. kapitālsabiedrības stipro un vājo pušu analīze;
 - d. tirgus analīze, konkurentu un klientu apraksts;
 - e. kapitālsabiedrības vispārējie stratēģiskie mērķi;
 - f. nefinanšu mērķi (ja attiecināms);

- g. kapitālsabiedrības finanšu mērķi, kā arī tās darbības efektivitāti raksturojošie rezultatīvie rādītāji;
- h. prognoze peļņas vai zaudējumu aprēķinam, bilancei un naudas plūsmas plānam;
- i. risku analīze.

[488] Jānorāda, ka finanšu mērķi Pārvaldības likumā ir definēti kā “kapitālsabiedrības mērķi, kas saistīti ar tās finanšu darbības stāvokli (tai skaitā rentabilitāte, kapitāla struktūra, apgrozījums, dividendes un peļņa)”, savukārt nefinanšu mērķi ir definēti kā “kapitālsabiedrības mērķi, kas izriet no kapitālsabiedrībai noteiktā vispārējā stratēģiskā mērķa, tiesību aktiem un politikas plānošanas dokumentiem un ir saistīti ar publiskai personai noteikto funkciju izpildes nodrošināšanu”.

[489] Stratēģiju apstiprina attiecīgās kapitālsabiedrības padome vai dalībnieku (akcionāru) sapulce, ja padome nav izveidota.

[490] Attiecībā uz tādas kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģiju, kurā valstij ir izšķiroša ietekme, Pārvaldības likuma 26. pantā cita starpā ir noteikts sekojošais:

- i. Ja valsts kapitāla daļu turētājs kapitālsabiedrībā nav nozares ministrija un ja kapitālsabiedrībā nav izveidota padome, kapitāla daļu turētājs pirms kapitālsabiedrības izstrādātās vidēja termiņa darbības stratēģijas apstiprināšanas [balsstiesību izlietošanas dalībnieku (akcionāru) sapulcē] saņem nozares ministrijas un PKC atzinumu.
- ii. Ja nozares ministrija ir valsts kapitāla daļu turētājs kapitālsabiedrībā, un ja kapitālsabiedrībā nav izveidota padome, kapitāla daļu turētājs pirms kapitālsabiedrības izstrādātās vidēja termiņa darbības stratēģijas apstiprināšanas [balsstiesību izlietošanas dalībnieku (akcionāru) sapulcē] saņem PKC atzinumu.
- iii. Ja kapitālsabiedrībā ir izveidota padome, tā pirms kapitālsabiedrības izstrādātās vidēja termiņa darbības stratēģijas apstiprināšanas saņem nozares ministrijas un PKC atzinumu.

[491] Pirmajā, otrajā un trešajā punktā minētajā atzinumā PKC sniedz vērtējumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem finanšu mērķiem un darbības finanšu rādītājiem (peļņas rādītājiem, dividendēs izmaksājamo peļņas daļu, kapitāla atdevi u.c.), kā arī to saskaņotību ar kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem nefinanšu mērķiem. Savukārt nozares ministrija pirmajā un trešajā punktā minētajā atzinumā sniedz vērtējumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem nefinanšu mērķiem un to atbilstību nozares politikas mērķiem.

[492] Ja valsts kapitālsabiedrības vai valsts izšķirošā ietekmē esošās kapitālsabiedrības padome (ja tāda ir izveidota) neņem vērā nozares ministrijas atzinumā norādīto, tad, apstiprinot kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģiju, padome savu argumentāciju rakstveidā nosūta nozares ministrijai. Ja valsts kapitāla daļu turētājs neņem vērā nozares ministrijas atzinumā norādīto un nevar vienoties par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā ietveramiem nefinanšu mērķiem, attiecīgo jautājumu izskata Ministru kabinets. Šādā gadījumā valsts kapitāla daļu turētājs, apstiprinot [izlietojot balsstiesības dalībnieku (akcionāru) sapulcē] kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģiju, ievēro attiecīgu Ministru kabineta lēmumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā ietveramiem nefinanšu mērķiem.

[493] Attiecībā uz tādas kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģiju, kurā kapitāla daļas pieder pašvaldībai, attiecīgā pašvaldības dome nosaka kārtību, kādā kapitāla daļu turētāja pārstāvis vai kapitālsabiedrības padome saņem un izvērtē atsevišķu atvasinātu publisku personu orgānu viedokli pirms vidēja termiņa darbības stratēģijas apstiprināšanas (Pārvaldības likuma 33. pants).

[494] Tāpat, jānorāda, ka saskaņā ar Pārvaldības likuma 19. panta trešo daļu, kapitāla daļu turētāja pārstāvis publiskas personas kontrolētā kapitālsabiedrībā (tātad, gan valsts, gan pašvaldības kontrolētā kapitālsabiedrībā) veicina likumos, Ministru kabineta noteikumos un apstiprinātajās nozares attīstības koncepcijās, stratēģijās un citos nozares attīstību reglamentējošos dokumentos noteikto mērķu un uzdevumu īstenošanu.

[495] Visbeidzot, attīstības plānošanas kontekstā būtiska loma ir arī kapitālsabiedrības dividenžu izmaksas normatīvajam regulējumam. Proti, kā izriet no Pārvaldības likuma 28. panta, kapitālsabiedrībā, kurā valsts ir valsts ir dalībnieks (akcionārs) prognozējamo peļņas daļu, kas izmaksājama dividendēs, un dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka, pamatojoties uz kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģiju, tajā noteiktajiem kapitālsabiedrības mērķiem un to īstenošanu. Priekšlikumu par prognozējamo peļņas daļu, kas izmaksājama dividendēs, un dividendēs izmaksājamo peļņas daļu, sagatavo attiecīgās valsts kapitālsabiedrības valde un iesniedz priekšlikumu kapitāla daļu turētājam. Ja minētais priekšlikums atšķiras no vidējā termiņa darbības stratēģijā noteiktā, valsts kapitāla daļu turētājs iesniedz Finanšu ministrijai un PKC priekšlikumu ar dividendēs izmaksājamās peļņas daļas pamatojumu. Ja PKC ar Finanšu ministriju un kapitāla daļu turētāju nevienojas par dividenžu apmēru, valsts kapitāla daļu turētājs sagatavo un iesniedz rīkojuma projektu Ministru kabinetam, kas pieņem valsts kapitāla daļu turētājam saistošu lēmumu. Pārvaldības likuma 56. panta trešajā daļā ir precizēts, ka dalībnieku (akcionāru) sapulce nosaka dividendēs

neizmaksātās peļņas izlietošanas principus, ievērojot kapitālsabiedrības darbības rezultātus un vidēja termiņa darbības stratēģiju.

[496] Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 806 3.punktu, minimālā prognozējamā peļņas daļa, kas izmaksājama dividendēs, un dividendēs izmaksājamā peļņas daļa ir 80% no kapitālsabiedrības pārskata gada peļņas, ja kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā nav noteikts citādi. Dividendēs izmaksājamā peļņas daļa ietver maksājumu par valsts kapitāla izmantošanu un uzņēmumu ienākuma nodokli.

[497] Savukārt kapitālsabiedrībām, kurās pašvaldībai ir izšķiroša ietekme, attiecīgās pašvaldības dome kā augstākā lēmējinstītūcija reglamentē kārtību, kādā nosakāma dividendēs izmaksājamā peļņas daļa. Kapitāla daļu turētāja pārstāvis, nosakot attiecīgās kapitālsabiedrības dividendēs izmaksājamo peļņas daļu, ievēro kapitālsabiedrības mērķus un to īstenošanu; kapitālsabiedrības budžetu un tajā iekļauto peļņas prognozi; vidēja termiņa darbības stratēģijā iekļauto informāciju par plānoto sabiedrības budžetu nākamajiem gadiem, turpmākajiem kapitālsabiedrības attīstības un investīciju piesaistes virzieniem, finanšu ieguldījumiem un to avotiem un citiem pasākumiem, kas palielina kapitālsabiedrības vērtību un kapitāla turpmāko atdevi; nepieciešamību nodrošināt optimālu kapitāla struktūru (pašu kapitāla un aizņemtā kapitāla attiecību), sabalansējot finanšu riskus, kā arī izvērtējot kapitāla pietiekamības un atdeves rādītājus.

[498] **Jāsecina, ka valsts un pašvaldības loma tai piederošo kapitālsabiedrību attīstībā galvenokārt tiek īstenota, nosakot attiecīgo kapitālsabiedrību vispārējos stratēģiskos mērķus, kā arī apstiprinot to vidēja termiņa darbības stratēģiju. Gadījumā, ja viena kapitālsabiedrība pārvaldīs visas trīs ostas, tā darbosies saskaņā vienu kopīgu vispārējo stratēģisko mērķi un vidēja termiņa darbības stratēģiju, kas gan neizslēdz iespēju vispārējā stratēģiskajā mērķī un vidēja termiņa darbības stratēģijā diferencēt pasākumus, kuri veicami attiecībā uz katras konkrētās ostas attīstību. Savukārt, ja katras ostas pārvaldību veiks atsevišķa kapitālsabiedrība, katras konkrētās ostas attīstības scenārijus būtu iespējams vēl vairāk nodalīt, jo katru ostu pārvaldošajai kapitālsabiedrībai būtu tās individuālais vispārējais stratēģiskais mērķis un vidēja termiņa darbības stratēģija. Turklāt, tā kā būtiska loma kapitālsabiedrības attīstībā ir dividendēs neizmaksātās peļņas izlietošanai, jāņem vērā, ka gadījumā, ja viena kapitālsabiedrība īsteno visu trīs ostu pārvaldību, atsevišķas ostas finanšu rādītāji var negatīvi ietekmēt arī pārējo ostu attīstības īstenošanu.**

3.3.3. Esošo saistību restrukturizācija

[499] Atbilstoši 2018. gada pārskatu datiem, esošās ostu pārvalžu ilgtermiņa saistības pārsniedz 96 miljonus eiro (66 miljoni euro Rīgas brīvosta pārvalde, 23 miljoni euro Ventspils brīvostas pārvalde, 7.55 miljoni euro Liepājas SEZ). Pie tam iepriekšējos gados visas trīs institūcijas ir aktīvi realizējušas dažādus ES finansētus projektus, kas paredz ilgtermiņa ieguldījumus infrastruktūrā un tiem ir jānodrošina darbības nepārtrauktība vismaz 5 gadus pēc projekta beigām. Savukārt īstermiņa saistības pārsniedz 16 miljonus euro (5.4 miljoni euro Rīgas Brīvostas pārvaldei, 10.8 miljoni euro Ventspils Brīvostas pārvaldei un 0.6 miljoni euro Liepājas SEZ).

[500] Būtiskākie riski ir saistīti ar ilgtermiņa aizdevuma un ES fondu projektu līgumos minētajām prasībām attiecībā uz darbības turpināšanu, saistību apmēra attiecību pret pašu kapitālu un/vai bilances vērtību, naudas plūsmas seguma un citiem rādītājiem, kuru neizpilde var radīt kreditoriem pamatu uzteikt līgumus vai pieprasīt papildus nodrošinājumu no kapitālsabiedrības vai kapitāldaļu īpašnieka. Arī īstermiņa aizdevumu līgumiem var būt prasības uz finanšu likviditāti un/vai papildus nodrošinājumu.

[501] Nākotnes modelī ar 3 valsts kapitālsabiedrībām, katra no tām pārņemtu esošās saistības un aktīvus, tomēr, gadījumā, ja tiktu pārvērtēta atsevišķu aktīvu nepieciešamība (piemēram, valdījumā vai īpašumā ieguldāmo nekustamo īpašumu apjoms), tas var būtiski ietekmēt kapitālsabiedrības finanšu rādītājus un spēju nodrošināt minimālās finanšu prasības, kas izriet no noslēgtajiem saistību līgumiem. Veidojot vienu valsts kapitālsabiedrību būtu iespēja efektīvāk izmantot esošos resursus un izmantot tos kā papildus nodrošinājumu vajadzības gadījumā.

3.3.4. ostās esošie nekustamo īpašumu veidi un ostu darbību regulējošo speciālo normatīvo aktu noteikumi attiecībā uz ostās esošajiem nekustamajiem īpašumiem, iespējamie riski Nākotnes modeļa ieviešanā, atsavinot nekustamos īpašumus publiskai kapitālsabiedrībai.

[502] Saskaņā ar Likuma par ostām 2. pantu - osta ir ar robežām noteikta Latvijas sauszemes teritorijas daļa, ieskaitot mākslīgi izveidotos uzbērumus, un iekšējo ūdeņu daļa, ieskaitot iekšējos un ārējos reidus un kuģu ceļus ostas pieejā, kas iekārtoti kuģu un pasažieru apkalpošanai, kravas, transporta un ekspedīciju operāciju veikšanai un citai saimnieciskai darbībai.

[503] Tātad osta saskaņā ar Likumu par ostām ir noteikta teritorija.

[504] Likuma par ostām 4. panta pirmā daļa nosaka - ostas teritorijas sauszemes daļa (turpmāk — ostas zeme) var būt valsts, pašvaldības vai citas juridiskās vai fiziskās personas īpašums.

[505] Līdz ar to ostas teritorijas sauszemes daļas **veidi pēc tās īpašnieka** var būt:

- a. valsts;
- b. pašvaldība;
- c. citas juridiskās vai fiziskās personas.

[506] **Secināms, ka ostas teritorijas sauszemes daļa var piederēt jebkurai personai, tostarp – citām juridiskām personām. Ņemot vērā, ka valsts kapitālsabiedrības neietilpst valsts pārvaldes institucionālajā sistēmā, tad pieļaujams, ka valsts kapitālsabiedrība atbilstu statusam “juridiskas persona”, kurai ir īpašumtiesības uz ostas teritorijā sauszemes daļu. Līdz ar to nepastāv šķēršļi valsts kapitālsabiedrībai iegūt nekustamos īpašumus ostas teritorijā.**

[507] Likuma par ostām 4. panta otrā daļa paredz, ka ostas iekšējo ūdeņu daļa (turpmāk — akvatorija) ir valsts īpašums.

[508] Savukārt Likuma par ostām 4. panta trešā daļa paredz, **ka valsts zemi un akvatoriju nodod valdījumā attiecīgās ostas pārvaldei**, izņemot to valsts zemi, uz kuras izvietota valsts publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras zemes nodalījuma josla, kuru nodod valdījumā valsts publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītājam. Valsts zemi nodod valdījumā Satiksmes ministrs. Pašvaldības zemi nodod valdījumā ar attiecīgās pilsētas domes vai pagasta padomes lēmumu.

[509] Likuma par ostām 4. panta ceturtnā daļa paredz, ka **ostas kopējās hidrotehniskās būves (moli, straumes regulēšanas dambji, viļņlauži, krasta nostiprinājumi), kuģuceļi Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās ir valsts vai pašvaldības īpašums, kas atrodas attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā. Navigācijas iekārtas un ierīces visās ostās ir ostas pārvaldes valdījumā. Piestātnes Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās var būt arī citu juridisko un fizisko personu īpašums.**

[510] No minētā secināms, ka likums par ostām 4. pants izdala šādus nekustamā īpašuma veidus:

- a. zeme;
- b. ostas iekšējā ūdeņu daļa jeb akvatorijs;
- c. publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras zemes nodalījuma josla;
- d. ostas kopējās hidrotehniskās būves;
- e. kuģuceļi;
- f. navigācijas iekārtas un ierīces;
- g. piestātnes.

[511] Secināms, ka šādi **valstij piederoši nekustamie īpašumi** tiek nodoti ostas pārvaldes valdījumā:

- a. zeme;
- b. akvatorijs;
- c. ostas kopējās hidrotehniskās būves;
- d. kuģuceļi (Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās).

[512] Savukārt **valstij piederoša publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras zemes nodalījuma josla**¹⁶² ostas teritorijā tiek nodota lietošanā dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītājam.

[513] **Pašvaldība** nodod valdījumā ostas pārvaldei šādus nekustamos īpašumus:

- a. zeme;
- b. ostas kopējās hidrotehniskās būves;
- c. kuģuceļi (Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās).

[514] No likuma par ostām 4. panta trešās daļas skaidri izriet, ka visu valsts īpašumā esošo zemi un akvatoriju Satiksmes ministrs nodod valdījumā attiecīgajai ostai pārvaldei, tomēr nav skaidrs, vai arī pašvaldībai ir pienākums savu īpašumā esošo zemi nodot valdījumā ostas pārvaldei, jo Likuma par ostām 4. panta trešās daļas pirmais teikums min tikai to, ka valsts (nevis pašvaldības) zeme ir nododama valdījumā attiecīgajai ostas pārvaldei.

[515] Satiksmes ministrijas iesūtītie dati liecina, ka visās, Rīgas, Ventspils un Liepājas ostu teritorijās, ir pašvaldībām piederoši nekustamie īpašumi. Līdz ar to pieļaujams, ka visās ostu teritorijās ir pašvaldībām piederoši īpašumi, kas nodoti attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā.

[516] Attiecībā uz pašvaldībām likumā par ostām ir skaidri norādīts, ka zemes nodošana notiek ar domes lēmumu. Attiecībā uz valstij piederošu zemi nav precizēts, kādā formā zemes nodošana notiek, proti, vai arī valsts zemes nodošanas gadījumā Satiksmes ministrs pieņem lēmumu. Tāpat nav skaidrs, vai pēc lēmuma pieņemšanas ar attiecīgo ostas pārvaldi tiek arī noslēgts attiecīgs līgums.

[517] Civillikuma 927. pants paredz, ka īpašums ir pilnīgas varas tiesība par lietu, t. i. tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt to atpakaļ no katras trešās personas ar īpašuma prasību.

¹⁶² Saskaņā ar Dzelzceļa likuma 1. pantu - dzelzceļa zemes nodalījuma josla ir zemes platība, kas ir dzelzceļa infrastruktūras sastāvdaļa un kas paredzēta dzelzceļa infrastruktūras objektu izvietojumam, lai nodrošinātu dzelzceļa infrastruktūras attīstību un drošu ekspluatāciju, kā arī pasargātu cilvēkus un vidi no dzelzceļa kaitīgās ietekmes.

- [518] No minētā secināms, ka lietas īpašniekam (ar lietu saprotot arī nekustamo īpašumu), pilnīgās varas tiesības raksturo īpašniekam piešķirto tiesību uzskaitījums – valdīt, lietot, tīkoties ar lietu.
- [519] Īpašnieks var viņam piederošo lietu izlietot pēc sava ieskata savas mantas pavairošanai un vispār to lietot visādā kārtā, kaut arī no tam rastos zaudējumi citai personai (sk. Civillikuma 1038.pantu). Tādejādi īpašnieka īpašuma tiesība ietver iespēju tiesiski rīkoties ar lietu, tostarp, slēdzot darījumus, pārnēsot īpašumu uz lietu citai personai (piemēram, pamatojoties uz pirkuma vai uztura līgumu), ierobežot savu tiesisku varu pār lietu ar lietu tiesībām (piemēram, nodibinot servitūta vai ķīlas tiesību) vai saistību tiesībām (piemēram, pamatojoties uz nomas vai īres līgumu), kā arī atņemt lietu, nepārnēsot īpašumu citai personai (sk. Civillikuma 1032. un 1037.pantu).¹⁶³
- [520] Līdz ar to īpašniekam ar savu pilnīgo varu ir tiesības arī atprasīt nekustamo īpašumu no tās valdītāja. Tomēr jāņem vērā, ka šī atprasīšana var būt aprobežota ar saistību tiesībām, ja nekustamā īpašuma īpašnieks un tā valdītājs ir noslēguši līgumu.
- [521] Jāņem vērā, ka nekustamā īpašuma īpašniekam, tostarp valstij un pašvaldībai ir tiesības prasīt, lai valdījumā nodotais īpašums tiek uzturēts atbilstošā kārtībā. Proti, Civillikuma 1040. pants paredz, ka īpašniekam ir paš aizstāvības tiesība un, sakarā ar to, tiesība pat iznīcināt svešas lietas, kuru dēļ viņam būtu jābaidās pazaudēt savu paša, ja viņam nav iespējams citādi novērst draudošo zaudējumu.
- [522] Tāpat, ja valdītājs nodara zaudējumus nekustamā īpašuma īpašniekam, tad valdītājam var iestāties atbildība par nodarītajiem zaudējumiem saskaņā ar Civillikuma 1775. pantu - katrs zaudējums, kas nav nejaušs, ir jāatlīdzina.
- [523] Tomēr jāņem vērā – lai prasītu zaudējumu atlīdzību ir jāpierāda:
- a. zaudējumu esamība; un
 - b. prettiesiskā rīcība; un
 - c. cēloniskais sakars starp zaudējumu esamību un prettiesisko rīcību.
- [524] Civillikuma 1776. pants paredz, ka tiesību aizskārējs var prasīt atlīdzināmo zaudējumu apmēra samazinājumu tādā apmērā, kādā cietušais, ievērojot pienācīgu rūpību (1646.p.), varēja zaudējumus novērst, izņemot gadījumu, kad tiesību aizskārums izdarīts ļaunā nolūkā. Civillikuma 1646. pants nosaka - 1646. par vieglu neuzmanību atzīstams tās rūpības un čaklības trūkums, kāda vispār jāievēro krietnam un rūpīgam saimniekam.

¹⁶³ 2011. gada 2. novembra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-781/2011, 11. paragrāfs

- [525] Kritērijs “krietns un rūpīgs saimnieks” ir ģenerālklausula, kas katrā konkrētā gadījumā tiesību normu piemērotājam jāpiepilda ar saturu.¹⁶⁴
- [526] Augstākā tiesa skaidro, ka ar “krietnu un rūpīgu saimnieku” vispārpieņemtā nozīmē saprot tādu, kas labi un apzinīgi veic savu darbu, izpilda savus pienākumus, ir kārtīgs, precīzs, kam ir apzinīga attieksme pret darbu, pienākumiem.¹⁶⁵
- [527] Līdz ar to – izpildot pienākumus atbilstoši “krietna un rūpīga saimnieka” kritērijam, atbildība neiestājas.
- [528] Jāņem vērā, ka arī valdītājam ir Civillikumā noteiktas tiesības, proti, Civillikuma 912. pants nosaka - katru valdījumu likums aizsargā. Civillikuma 913. pants paredz, ka katrs drīkst aizsargāt savu valdījumu no jebkāda ierobežojuma vai traucējuma, pat ar varu, ja vien pēdējo izlieto nekavējoties un likumā atļautas paš aizstāvības robežās. Savukārt Civillikuma 914. pants skaidro, ka valdījums ir traucēts, kad kāds mēģina piesavināties lietu, vai tās daļu, vai tiesību, vai kavē valdītāju izlietot viņa valdījumu, kas notiek arī ar draudiem, kuri var modināt viņā dibinātas bažas.
- [529] Ja praksē veidojas atšķirīgas izpratnes par atbilstošām rūpēm par nekustamo īpašumu, nepieciešams precizēt, kādas darbības, kādā periodā ir jāveic ar mērķi saglabāt nekustamo īpašumu atbilstošā stāvoklī, piemēram, pieņemot Ministru kabineta noteikumus, kas precizē, kādas ir minimālās prasības ostu teritorijās esošo nekustamo īpašumu uzturēšanai kārtībā.
- [530] **Līdz ar to nekustamos īpašumus, kas ir nodoti ostas pārvalžu valdījumā, valsts un pašvaldības var nodot valsts kapitālsabiedrībai. Tomēr jāņem vērā, ka, iespējams, valstij un pašvaldībām ar ostu pārvaldēm pastāv arī saistībtiesiskas attiecības, kas var paredzēt nosacījumus, kas var apgrūtināt valdījuma izbeigšanu.**
- [531] Vienlaikus jānorāda, ka viens no saistības izbeigšanas veidiem ir pušu vienošanās par saistības izbeigšanu, līdz ar to, ja valsts un pašvaldības var vienoties par valdījuma izbeigšanu, piemēram, noslēdzot atcēlējīgumu¹⁶⁶ ar attiecīgo ostas pārvaldi, tad arī gadījumā, ja pušu starpā pastāv saistībtiesiskas attiecības, šīs attiecības var izbeigt ar atcēlējīgumu.
- [532] Secināms, ka pēc valdījuma izbeigšanas ar ostu pārvaldēm valsts vai pašvaldības var šos nekustamos īpašumus nodot valsts kapitālsabiedrībai, tomēr ir jāievēro tie nosacījumi, kas

¹⁶⁴ Kārklis J. Vainas, prettiesiskas rīcības un atbildības ideja privāttiesībās. Pieejams:

https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No8/8.Janis_Karklins.pdf

¹⁶⁵ 2014. gada 27. maija Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillikuma departamenta spriedums lietā Nr. SKC-102/2014

¹⁶⁶ Civillikuma 1862. pants - katram kreditoram ir tiesība atteikties no sava prasījuma; ja viņš to nedara pēdējās gribas rīkojumā, tad šim nolūkam vajadzīga savstarpēja vienošanās starp viņu un parādnieku, t.i. saistības atcēlējīgums. Vienpusējs tiesīgās personas paziņojums par atteikšanos no sava prasījuma nesaista.

izriet no PPFLMINL, kā arī valsts atbalsta aizliegumu, kas plašāk analizēts šī atzinuma 2.3. daļā.

[533] Jāvērš uzmanība, ka saskaņā ar PPFLMINL 5. panta pirmo daļu - publiskas personas mantu aizliegts nodot privātpersonai vai kapitālsabiedrībai bezatlīdzības lietošanā. Tomēr Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 5. panta otrās daļas nosaka - šā panta pirmās daļas noteikumi neattiecas uz gadījumiem, kad: publiska persona savu mantu nodod privātpersonai vai kapitālsabiedrībai tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanai, arī publiskas personas pakalpojumu sniegšanai; vai arī 6. punkts - citos likumos vai Ministru kabineta noteikumos ir atļauts publiskas personas mantu nodot bezatlīdzības lietošanā.

[534] **Līdz ar to situācijā, ja valsts vai pašvaldība nodos savus nekustamos īpašumus bezatlīdzības lietošanā valsts kapitālsabiedrībai, tad nodošanu jāpamato ar:**

a. tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanu un/vai publiskas personas pakalpojumu sniegšanu;

b. likumu vai Ministru kabineta noteikumiem.

[535] Tāpat ostas teritorijā var būt **pašai ostas pārvaldei piederoši nekustamie īpašumi**, kas būtu nododami valsts kapitālsabiedrībai.

[536] Kā norādīts Ministru kabineta rīkojuma projekta „Par valsts akciju sabiedrības “Ventas osta” dibināšanu” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums anotācijā, tad: *“Ventspils brīvostas pārvaldes valdei būs uzdevums veikt pilnīgu Ventspils brīvostas pārvaldes saistību, mantas un aktīvu apzināšanu, lai piedāvātu Ministru kabinetam un pašvaldībai priekšlikumus tālākām darbībām. Piemēram, nodot saistību, mantu vai aktīvu jaundibinātai kapitālsabiedrībai, nodot to pašvaldībai vai risināt jautājumu par noslēgtās vienošanās izbeigšanu (īpaši gadījumā, ja tiek konstatēts, ka līgumus slēgs ar sankciju sarakstā esošu personu vai saistītajām personām). Šo uzdevumu izpildē būs jāiesaista Ventspils brīvostas pārvaldes valde, jaunās kapitālsabiedrības valde, kā arī valsts un pašvaldības pārstāvji.”*¹⁶⁷

[537] **Līdz ar to veids, kādā ostas pārvaldes nodos savus nekustamos īpašumus ir atkarīgs no izstrādātā plāna, kura izstrādē piedalīsies attiecīgā brīvostas pārvaldes valde, jaunās kapitālsabiedrības valde, kā arī valsts un pašvaldības pārstāvji.**

¹⁶⁷ Pieejams:

<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2019-03-19&dateTo=2020-03-19&text=Ventas+osta&org=0&area=0&type=0>

[538] Kā minēts Likuma par ostām 4. panta ceturtajā daļā, tad **navigācijas iekārtas un ierīces**¹⁶⁸ visās ostās ir ostas pārvaldes valdījumā.

[539] Līdz ar to neatkarīgi no navigācijas iekārtu un ierīču īpašnieka, tam ir pienākums nodot tā īpašumā esošās navigācijas iekārtas un ierīces ostas pārvaldes valdījumā.

[540] Tādēļ – ja navigācijas iekārtas un ierīces pieder kādai trešajai personai (nevis ostas pārvaldei, valstij vai pašvaldībai, jo šīm personām piederošā nekustamā īpašuma nodošana jaunajai kapitālsabiedrībai ir aprakstīts iepriekš), tad atkarībā no veida, kādā šīs navigācijas iekārtas ir nodotas brīvostas pārvaldes valdījumā, piemēram, uz līguma pamata, šis līgums ir izbeidzams un pēc tam noslēdzams vai pārjaunojams ar jauno kapitālsabiedrību.

[541] *Tāpat jāņem vērā, ka uz nekustamajiem īpašumiem var gulties gan dažādas lietu tiesības, gan saistību tiesības, kas jāņem vērā nekustamo īpašumu atsavināšanas procesā.*

[542] *Apbūves tiesības.*

[543] Saskaņā ar Civillikuma 1129.¹ panta pirmo daļu - apbūves tiesība ir ar līgumu piešķirta mantojama un atsavināma lietu tiesība celt un lietot uz sveša zemes gabala nedzīvojamo ēku vai inženierbūvi kā īpašniekam šīs tiesības spēkā esamības laikā.

[544] Tātad uz apbūves tiesību pamata uz zemes gabala ir atļauts būvēt tikai nedzīvojamo ēku¹⁶⁹ vai inženierbūvi¹⁷⁰, ir aizliegts uz apbūves tiesību pamata būvēt dzīvojamo ēku.

[545] Saskaņā ar PPFLMINL 6.⁵ panta pirmo daļu arī publiskas personas var piešķirt apbūves tiesības.

[546] Attiecībā uz publisku personu saskaņā ar PPFLMINL ir noteikti papildus nosacījumi apbūves tiesību izmantošanai:

Kritērijs	Vispārīgais regulējums¹⁷¹	Speciālais regulējums publiskajām personām¹⁷²
Termiņš	vismaz 10 gadi (bez maksimālā ierobežojuma)	no 10 līdz 30 gadiem

¹⁶⁸ Citos normatīvajos aktos netiek lietots jēdziens “navigācijas iekārtas un ierīces”, tā vietā Aizsargjoslu likuma 1. panta 3. punktu tiek lietots jēdziens “navigācijas tehniskie līdzekļi”- būves, iekārtas un konstrukcijas (bākas, stoderes u.c.) ar apgaismojumu vai bez apgaismojuma, kuras uzbūvētas (uzstādītas) uz zemes vai novietotas ūdenī kuģošanas un gaisa kuģu lidojumu drošības nodrošināšanai Latvijas valsts jurisdikcijā esošajos ūdeņos un gaisa telpā

¹⁶⁹ Skat. 2018. gada 12. jūnija Ministru kabineta noteikumu „Noteikumi par būvju klasifikāciju” pielikuma 24.punktu, kur ir uzskaitītas nedzīvojamās ēkas

¹⁷⁰ Skat. 2018. gada 12. jūnija Ministru kabineta noteikumu „Noteikumi par būvju klasifikāciju” pielikuma 125.punktu, kur ir uzskaitītas nedzīvojamās ēkas

¹⁷¹ Saskaņā ar Civillikuma 3.A nodaļu

¹⁷² Saskaņā ar PPFLMINL 6.⁵ pantu

Atlīdzība	gan atlīdzības, gan bezatlīdzības	tikai atlīdzības
Zeme	gan uz jau apbūvētu, gan neapbūvētu	tikai neapbūvēta

[547] Ņemot vērā, ka saskaņā ar PPFLMINL 2. panta trešo daļu, kā arī 3. panta pirmo daļu, PPFLMINL ir attiecināms arī uz valsts kapitālsabiedrību, tad nepastāv ierobežojumi nodibināt apbūves tiesību uz valsts kapitālsabiedrības zemes gabalu. Līdz ar to nepastāv šķēršļi, lai valsts kapitālsabiedrība pārņemtu no atvasinātas publiskās personas nodibinātās apbūves tiesības.

[548] *Servitūti.*

[549] Civillikuma 1130. pants paredz, ka servitūts ir tāda tiesība uz svešu lietu, ar kuru īpašuma tiesība uz to ir lietošanas ziņā aprobežota kādai noteiktai personai vai noteiktam zemes gabalam par labu.

[550] Saskaņā ar Civillikuma 1131. pantu pastāv divu veidu servitūti - servitūts, kas nodibināts par labu noteiktai fiziskai vai juridiskai personai, ir personālservitūts; servitūts, kas nodibināts par labu kādam noteiktam nekustamam īpašumam, tā ka to izlieto katreizējais tā īpašnieks, ir reālservitūts.

[551] Civillikuma 1237. pants paredz – kā personālie, tā reālie servitūti izbeidzas:

- a. ar atteikšanos no tiem;
- b. ar tiesības un pienākuma sakritumu vienā personā;
- c. ar kalpojošās vai valdošās lietas bojā eju;
- d. ar atceļoša nosacījuma iestāšanos vai termiņa notecējumu;
- e. ar izpirkumu;
- f. ar noilgumu.

[552] **Līdz ar to, ja neiestājas kāds no Civillikuma 1237. pantā noteiktajiem gadījumiem, uz nekustamo īpašumu attiecināmie servitūti turpinās pastāvēt par spīti īpašumtiesību pārejai no ostu pārvaldes uz valsts kapitālsabiedrību.**

[553] *Ķīlas tiesība.*

[554] Civillikuma 1278. pants nosaka - ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu.

[555] Civillikuma 1279.pants paskaidro, ka ķīlas tiesību par kustamu lietu, ja tā ieķīlājot nodota kreditora valdījumā, sauc par rokas ķīlu. Nekustamas lietas ieķīlājumu, nenododot valdījumu, sauc par hipotēku.

[556] Saskaņā ar Civillikuma 1280. pantu - katrā ķīlas tiesībā ir nepieciešams prasījums, par ko ķīla atbild. Līdz ar to, ja uz ostas pārvaldes nekustamo īpašumu ir nodibināta ķīla par labu kreditoram, tad šim kreditoram ir prasīja tiesība pret attiecīgo ostas pārvaldi. Līdz ar to, ja ostas pārvaldei ir saistības pret kreditoru, jārisina jautājums par šīs saistības izbeigšanu vai pārjaunošanu, aizstājot attiecīgo ostas pārvaldi ar valsts kapitālsabiedrību.

[557] Civillikuma 1286. pants nosaka ķīlas tiesība paliek spēkā tik ilgi, kamēr pilnīgi apmierināts kreditors, kuram tādēļ ķīla atbild pēc daļas samaksas arī par vēl nesamaksāto parāda daļu.

[558] **Līdz ar to, lai atsavinātu ostas pārvaldes nekustamo īpašumu valsts kapitālsabiedrībai, nepieciešams izpildīt saistību vai vienoties ar kreditoru par pārjaunojumu.**

[559] *Nacionālās drošības likumā noteiktie ierobežojumi.*

[560] Pieļaujot, ka kāda no ostām ir uzskatāma pat kritisko infrastruktūru, jāņem vērā, ka Nacionālās drošības likuma 22.² panta septītā daļa nosaka, ka - šā panta otrās daļas 1. vai 2. punktā vai trešajā daļā minētās kritiskās infrastruktūras nodošanai valdījumā vai īpašumā citai personai ir nepieciešama Ministru kabineta atļauja.

[561] Nacionālās drošības likuma 22.² panta otrās daļas 1. punkts un 2. punkts nosaka, ka Kritisko infrastruktūru klasificē šādi:

- 1) valsts līmeņa sevišķi svarīga kritiskā infrastruktūra (A kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana būtiski apdraud valsts pārvaldīšanu un drošību;
- 2) valsts līmeņa svarīga kritiskā infrastruktūra (B kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana apgrūtina valsts pārvaldīšanu un apdraud sabiedrības un valsts drošību.

[562] Savukārt, Nacionālās drošības likuma 22.² panta trešā daļa paredz, ka atsevišķu kritisko infrastruktūru, kuras iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu vismaz divas Eiropas Savienības dalībvalstis, var noteikt kā Eiropas kritisko infrastruktūru.

[563] **Līdz ar to, ja kāda no ostām ir uzskatāma par kritisko infrastruktūru, tās nodošanai valsts kapitālsabiedrībai nepieciešama Ministru kabineta atļauja.**

3.3.5. Ostu pašreizējā pārvaldības modeļa ietvaros maksājamo nodokļu, nodevu un tiem pielīdzināmo maksājumu salīdzinājums ar attiecīgajiem maksājumiem Nākotnes modelī

[564] Analizējot Nākotnes modeļos ietvaros maksājamo nodokļu, nodevu un tiem pielīdzināmos maksājumus var secināt, ka ostu pārvaldēm kā kapitālsabiedrībām būtu jāmaksā uzņēmuma ienākuma nodoklis (pašreiz nemaksā pamatojoties uz Likuma par ostām 12.panta 2.daļu), kā arī nekustamā īpašuma nodoklis (pieņemot, ka tiek saglabātas esošās nekustamo īpašumu valdījumu un bezatlīdzības lietošanas tiesības), ko esošajā modelī nemaksā par tiem īpašumiem, kas atrodas speciālās ekonomiskās zonas vai brīvostas teritorijā un pieder valstij vai pašvaldībai un kas atbilstoši likumam ir piešķirts lietošanā zonas pārvaldei vai brīvostas pārvaldei un nav nodots tālāk citam lietotājam (atbilstoši likumam "Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās" 6.panta 5.daļu). Jāņem vērā, ka ostu pārvalžu kā kapitālsabiedrību atbrīvošana no atsevišķu nodokļu nomaksas var tikt vērtēta kā nelikumīga valsts atbalsta piešķiršana.

[565] Datne ar aprēķināto maksājumu izmaiņām un ietekmi uz valsts un pašvaldību ieņēmumiem ir pievienota šim atzinumam .xlsx formātā kā Pielikums nr.1.

3.3.6. Nākotnes modeļu atbilstība OECD vadlīnijām valsts kapitālsabiedrību pārvaldībai

[566] Nākotnes modeļu atbilstība OECD vadlīnijām ir apkopota zemāk esošajā tabulā. No OECD vadlīniju viedokļa raugoties, abi Nākotnes modeļi būtiski neatšķirtos, tādēļ salīdzinājums ir veikts neizdalot atsevišķi katru no modeļiem. Tiek pieņemts, ka Nākotnes modeļu ietvaros attiecīgo valsts kapitālsabiedrību, kuras pārvaldītu konkrētās ostas, pārvaldības struktūra atbilstu Pārvaldības likuma prasībām, un ostu darbību regulējošie speciālie normatīvie akti (piemēram, Likums par ostām) nenoteiktu atšķirīgu ostu pārvaldības modeli (piemēram, attiecībā uz valdes un padomes locekļu nominācijas kārtība un tiem izvirzītajām atbilstības prasībām):

OECD vadlīniju pamatprincips	Izvērtējums un komentāri
Valsts īpašumtiesību pamatojums	Pārveidojot ostu pārvaldes par kapitālsabiedrībām, to darbība tiktu pakļauta Pārvaldības likuma prasībām, kas paredz skaidru pamatojumu šādas kapitālsabiedrības izveidei un darbībai visas sabiedrības interesēs. Tāpat tiktu skaidri noteikti to darbības mērķi (vidēja termiņa darbības stratēģijas), kā arī regulāra (ne retāk kā reizi 5 gados) šādas iesaistes pamatojuma pārvērtēšana (šis nosacījums nav saistošs, ja kapitāla daļas tiek noteiktas kā neatsavināmas).

Valsts kā īpašnieka loma	Likums noteiktu skaidru valdes un padomes locekļu kandidātu atlases kārtību, nodrošinot, ka kapitālsabiedrību pārvaldība tiek realizēta pārredzami un atbildīgi, ar augstu profesionalitāti un efektivitāti. Atbilstoši Pārvaldības likumam tiktu skaidri noteikts kapitāla daļu turētājs un tā loma kapitālsabiedrību pārvaldībā. Ievērojot pamatprincipa prasības tiktu vienkāršotas un standartizētas ostu pārvaldes juridiskās formas (valsts kapitālsabiedrības), kas atbilst vispārpieņemtajām korporatīvajām normām. Kapitālsabiedrību darbības mērķu noteikšana būtu pārredzama un tām tiktu noteikta lielāka darbības autonomija (profesionālas padomes un valdes). Tiktu nodrošināta informācijas atklāšanas politika par kapitālsabiedrību darbību.
Valsts kapitālsabiedrība tirgus apstākļos	Būtiskākās izmaiņas no šī vadlīniju pamatprincipa ieviešanas, būtu tieši publisko uzdevumu skaidra nošķiršana no komerciālajiem kapitālsabiedrības mērķiem un tā caurskatāma finansēšana no valsts puses, lai nepieļautu tirgus kropļošanu un izdevīgākus apstākļus valsts kapitālsabiedrībām. Likums arī skaidri nosaka peļņas likmes un citus finanšu rādītājus, kas būs saistoši valsts kapitālsabiedrībām un kuriem būs jābūt līdzvērtīgiem ar konkurējošajiem privātajiem uzņēmumiem.
Vienlīdzīga attieksme pret akcionāriem un citiem investoriem	Valsts būtu vienīgais akcionārs, līdz ar to šī pamatprincipa prasības tiktu pilnībā ievērotas.
Attiecības ar ieinteresētajām pusēm un atbildība uzņēmējdarbība	Pārveidojot ostu pārvaldes par kapitālsabiedrībām tām arī turpmāk būtu jāievēro vispārējās normatīvā regulējuma prasības attiecībā ar ieinteresētajām pusēm (pašvaldības, sabiedrība, komerciālie partneri). Pārvaldības likums neregulē atbildīgas uzņēmējdarbības prasības, to ievērošana būtu valdes un padomes atbildība.
Informācijas atklāšana un pārredzamība	Atbilstoši Pārvaldības likumam tiktu skaidri definēts publiskojamās informācijas apjoms, tajā skaitā kapitālsabiedrību mērķi (ievērojot vienotas vadlīnijas), darbības rezultāti, korporatīvās vadības kodekss un cita informācija.
Valsts kapitālsabiedrību valžu atbildība	Atbilstoši Pārvaldības likumam tiktu uzlabotas valdes un padomes locekļu atlases procedūras, padarot tās par atklātām un balstītām uz profesionālo pieredzi un zināšanām, samazināts politiskās iejaukšanās risks, kā arī tām tiktu piešķirta lielāka patstāvība lēmumu pieņemšanā.

3.4.No brīvostas (brīvās zonas režīms) un speciālās ekonomiskās zonas statusa izrietošā Rīgas, Ventspils un Liepājas ostu darbības specifika esošajā pārvaldības modelī saskaņā ar Rīgas brīvostas likumu, Ventspils brīvostas likumu un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likumu un apsvērumi, kuri jāņem vērā, ieviešot Nākotnes modeli

- [567] Kā izriet no LSEZL 3. panta, Liepājas SEZ ir izveidota ar mērķi attīstīt un veicināt tirdzniecību, rūpniecību, kuģniecību un gaisa satiksmi, kā arī starptautisku preču apmaiņu caur Latviju. Liepājas SEZ uzdevums ir piesaistīt ieguldījumus ražošanas un infrastruktūras attīstībai un jaunu darba vietu radīšanai Liepājā. Tāpat, Liepājas SEZ ir jāveicina Liepājas reģiona attīstība. Liepājas SEZ pārvalda un uzrauga Liepājas SEZ pārvalde.
- [568] Savukārt no Rīgas brīvostas likuma 2. panta un Ventspils brīvostas likuma 2. panta izriet, ka minētās brīvostas darbojas ar mērķi veicināt Latvijas līdzdalību starptautiskajā tirdzniecībā, investīciju piesaisti, ražošanas un pakalpojumu attīstību, kā arī jaunu darba vietu radīšanu.
- [569] Turklāt Liepājas SEZ, Rīgas brīvosta un Ventspils brīvosta ir noteiktas kā brīvās zonas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 952/2013 (2013. gada 9.oktobris) ar ko izveido Savienības Muitas kodeksu (turpmāk – ES Muitas kodekss) 243. pantu, kurš nosaka, ka dalībvalstis var ES muitas teritorijas daļas noteikt kā brīvās zonas, informējot Eiropas Komisiju par attiecīgajām brīvajām zonām.
- [570] Tādejādi kapitālsabiedrībām, kuras darbojas Rīgas brīvostā, Ventspils brīvostā un Liepājas SEZ ir pieejami dažādi atvieglojumi.

Tiešo nodokļu atvieglojumi un netiešo nodokļu piemērošanas kārtība

- [571] Tā netiešo nodokļu piemērošanas kārtība un tiešo nodokļu atvieglojumi SEZ un brīvostās ir noteikti likumā “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās”.
- [572] No minētā likuma izriet, ka tiešie nodokļi ir uzņēmumu ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis, savukārt netiešie nodokļi ir muitas nodoklis, dabas resursu nodoklis, akcīzes nodoklis un pievienotās vērtības nodoklis.
- [573] Īpaša netiešo nodokļu piemērošanas kārtība (piemēram, noteiktos gadījumos piemērojot PVN 0 procentu likmi vai atbrīvojot no akcīzes nodokļa) tiek attiecināta uz licencētām kapitālsabiedrībām (kapitālsabiedrības, kas noslēgušas līgumu ar brīvostas pārvaldi par licencētu komercdarbību Rīgas brīvostas vai Ventspils brīvostas teritorijā), zonas kapitālsabiedrībām (Liepājas SEZ kapitālsabiedrības, ar kuru zonas pārvalde noslēgusi līgumu par komercdarbību un ieguldījumu veikšanu Liepājas speciālās ekonomiskās zonas

teritorijā), kā arī Rīgas brīvostas pārvaldi, Ventspils brīvostas pārvaldi un Liepājas SEZ pārvaldi.

[574] Savukārt, lai iegūtu tiešo nodokļu atvieglojumus, zonas kapitālsabiedrībai un licencētai kapitālsabiedrība ir jāsaņem attiecīgās ostas pārvaldes izsniegta atļauja (apliecība). Atļauja tiek izsniegta tikai gadījumos, ja attiecīgā kapitālsabiedrība atbilst noteiktiem kritērijiem attiecībā uz tās atrašanās vietu un veikto komercdarbību. Izsniegtā atļauja apliecina tiesības saņemt likumā noteiktos tiešo nodokļu atvieglojumus. Savukārt zonas kapitālsabiedrības vai licencētās kapitālsabiedrības ar ostas pārvaldi noslēgtais līgums par ieguldījumu veikšanu brīvostā vai SEZ nosaka tiešo nodokļu atvieglojumu piemērošanas nosacījumus konkrētajā līgumā par ieguldījumu veikšanu paredzētajiem ieguldījumiem.

[575] Tātad - ostu pārvaldēm ir būtiska loma tiešo nodokļu atvieglojumu un netiešo nodokļu piemērošanas kārtības ievērošanas nodrošināšanā – proti, ostu pārvaldes slēdz līgumus ar kapitālsabiedrībām par to darbību attiecīgajā brīvostas vai SEZ teritorijā; izsniedz atļaujas tiešo nodokļu saņemšanai; uzrauga, vai attiecīgās kapitālsabiedrības izpilda kritērijus atļauju saņemšanai; sniedz informāciju, kura saistīta ar atvieglojumu piemērošanu, VID un dažādām ministrijām u.tml.

Ārvalstnieku uzturēšanās un darbs Liepājas SEZ

[576] Kā izriet no LSEZL 53. panta, Liepājas SEZ ir tiesības atvieglotā veidā iesniegt pieprasījumu ārvalstnieku termiņuzturēšanās atļauju saņemšanai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes apstiprinātajā kārtībā, kas ir saskaņota ar Liepājas SEZ pārvaldi.

Muitas kontroles pasākumi

[577] Licencētās kapitālsabiedrības un zonas kapitālsabiedrības veic komercdarbību brīvās zonas režīmā, kas nozīmē, ka šādu kapitālsabiedrību teritorijas ir brīvās zonas, un šīm kapitālsabiedrībām tiek piemērots brīvās zonas režīms, tajā skaitā īpašu muitas kontroles pasākumu kopums, kuru piemēro muitas iestādes.

[578] **Jāsecina, ka ostu pārvaldēm brīvostas un SEZ režīma darbības nodrošināšana uzliek papildus administratīvo slogu. Tādēļ, lemjot par Nākotnes modeļa ieviešanu, ir ieteicams apsvērt iespēju, ka ostas pārvaldošā kapitālsabiedrība (vai trīs kapitālsabiedrības) pašas darbojas kā licencētās kapitālsabiedrības vai zonas kapitālsabiedrības brīvostas un SEZ teritorijā, iegūstot attiecīgos atvieglojumus, taču administratīvo funkciju veikšana brīvostas un SEZ režīma darbības nodrošināšanai tiek deleģēta citai personai vai personām. Jo īpaši minētā iespēja apsverama saistībā ar Liepājas SEZ, ņemot vērā, ka**

Liepājas SEZ aizņem aptuveni 65% no Liepājas teritorijas, savukārt ostas aizņem tikai nepilnu trešo daļu no Liepājas SEZ teritorijas.

4. Secinājumi un ieteikumi

[579] Pašreiz ar ostu pārvaldīšanu nodarbojas ostu pārvaldes, kas ir uzskatāmas par atvasinātām publiskām personām, kas tiek izveidotas ar mērķi veikt kādu publisko uzdevumu.

[580] Spēkā esošie normatīvie akti atļauj arī valsts kapitālsabiedrībai iesaistīties publisko uzdevumu (kas izriet no publiskajām funkcijā) veikšanā, vienlaikus spēkā ir noteikti ierobežojumi attiecībā uz uzdevumiem, ko valsts nekādā gadījumā nedrīkst deleģēt citai personai, proti, tādus uzdevumus, kas saistīti ar Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēktiesību īstenošanu un uzraudzību un kuru izpildes kārtību un institūciju ir noteicis likumdevējs un citus pārvaldes uzdevumus, kuri pēc savas būtības ir valsts pārvaldes funkcijas pamats, un kurus drīkst veikt tikai iestādes. Līdz ar to arī valsts kapitālsabiedrība ir tiesīga izpildīt publiskās funkcijas, ja to veikšana valsts kapitālsabiedrībai ir deleģēta. Tāpat, valsts kapitālsabiedrība ir tiesīga arī izdot administratīvos aktus, ja šādas tiesības valsts kapitālsabiedrībai ir piešķirtas ar ārēju normatīvo aktu, un veikt faktisko rīcību.

[581] Veicot virkni ostu funkciju analīzi Advokātu birojs ir secinājis, ka, izpildot minētās funkcijas, ostu pārvaldes ne vienmēr izdod administratīvo aktu.

[582] Tāpat Advokātu birojs ir analizējis Likuma par ostām 7. panta trešajā daļā uzskaitītās ostas pārvaldes funkcijas privāto tiesību jomā ar mērķi konstatēt, vai visas minētajā normā uzskaitītās funkcijas tik tiešām ir privāto tiesību funkcijas un ir secinājis, ka ne visas no tām būtu uzskatāmas par privāto tiesību funkcijām.

[583] Risinot jautājumu, vai kādu no ostas pārvaldes funkcijām varētu nodot pašvaldībām jānorāda, ka atsevišķas ar ostu darbību saistītām funkcijām, kuras norādītas Likumā par ostām, varētu tikt uzskatītas par pašvaldības autonomajām funkcijām. Līdz ar to pieļaujams, ka daļu no ostu pārvalžu funkcijām varētu nodot vietējām pašvaldībām. Tāpat pašvaldības funkcijas var paplašināt, uzdodot pašvaldībai papildu autonomo funkciju veikšanu, proti, nosakot ar likumu pašvaldībai jaunu autonomo funkciju, tomēr šādā gadījumā ir jānosaka papildu finansēšanas avots un jāņem vērā, ka pašvaldībai saglabāsies rīcības brīvība un atbildība par šo funkciju izpildi. Arīrdzan, iespējams pašvaldībai nodot jaunu funkciju kā deleģēto funkciju, šādā gadījumā jāņem vērā, ka šī deleģētā funkcija ir jānosaka ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem, attiecīgajā normatīvajā aktā jānosaka papildu finansēšanas avotus, ja funkciju izpilde saistīta ar pašvaldības izdevumu rašanos, kā arī pašvaldība, pildot deleģēto pārvaldes uzdevumu, ir deleģētāja funkcionālā padotībā.

[584] Visbeidzot, arī valsts var pati veikt publisko funkciju, izvēloties piemērotāko veidu:

- dibinot atvasinātu juridisko personu (šobrīd gan Rīgas brīvostas pārvalde, gan Ventspils brīvostas pārvalde, gan Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde ir uzskatāmas par atvasinātām juridiskajām personām);
- dibinot iestādi;
- dibinot kapitālsabiedrību vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā un deleģējot tai attiecīgos publiskos uzdevumus;
- deleģējot kādai esošai atvasinātai juridiskai personai vai iestādei, vai kapitālsabiedrībai.

[585] Jau pašreiz spēkā esošie normatīvie akti nosaka ostu pārvaldēm (atvasinātām publiskām personām) virkni ierobežojumu iesaistei komercdarbībā, kuri būs vienlīdz saistoši arī tad, ja ostu pārvaldes tiks pārveidots par valsts kapitālsabiedrībām. Proti, papildus ostu darbību regulējošajos speciālajos normatīvajos aktos noteiktajiem ierobežojumiem, ostu pārvaldēm (atvasinātām publiskām personām) ir saistoši arī ierobežojumi, kas izriet gan no konkurences tiesību normām, gan LESD ietvertajiem nosacījumiem attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas un uzņēmumu dibināšanas brīvību. Vienlaikus, lemjot par ostu pārvalžu (atvasinātu publisku personu) pārveidošanu par valsts kapitālsabiedrībām, jo īpaši būtiski būs nodrošināt, ka tiek ievēroti VPIL 88. pantā ietvertie nosacījumi. Proti, Atbilstoši VPIL 88.panta pirmajai daļai, valsts var dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību kapitālsabiedrībā tikai tad, ja tiek konstatēta tirgus nepilnība, tiek sniegts stratēģiski svarīgs vai valsts drošībai nozīmīgs pakalpojums vai apsaimniekots stratēģiski svarīgs vai valsts drošībai nozīmīgs īpašums. Turklāt, jāņem vērā arī no VPIL izrietošā prasība, ka iesaistei komercdarbībā vienmēr jānotiek sabiedrības interesēs, nepastāvot efektīvākam risinājumam līdzvērtīga rezultāta sasniegšanai.

[586] Analizējot noteiktas ostu funkcijas privāto tiesību jomā saskaņā ar augstāk izklāstītajiem kritērijiem, jāsecina, ka daļu no funkcijām valsts kapitālsabiedrība, pirmšķietami, nevarētu veikt, tajā skaitā: velkoņu pakalpojumi, kravu apstrādes, bunkurēšanas un pasažieru pārvadājumu pakalpojumi, dokeru un pakošanas pakalpojumi, ostas infrastruktūras izbūves veikšana (pretstatā izbūves organizēšanai).

[587] Tāpat jānorāda, ka papildus normatīvo aktu nosacījumiem, kuri var vispār liegt valstij atsevišķos gadījumos iesaistīties komercdarbībā, dibinot vai iegūstot līdzdalību valsts kapitālsabiedrībā, valsts kapitālsabiedrībai ir saistoši virkne ar normatīvajiem aktiem noteikti ierobežojumi rīcībai ar finanšu līdzekļiem un mantu. Proti, valsts kapitālsabiedrībai jebkurā rīcībā ar finanšu līdzekļiem un mantu jāievēro noteikti principi, t.i., finanšu līdzekļi un manta jāizmanto ekonomiski pamatoti, efektīvi, racionāli un tā, lai mērķa sasniegšanai tiktu iztērēti pēc iespējas mazāk finanšu un mantas resursu. Tas attiecināms uz jebkuru valsts

kapitālsabiedrības darbību ar tās mantu vai finansēm, neatkarīgi no tā vai izdevumu segšanai tiek izmantota sabiedrības peļņas daļa, kas būtu novirzāma dividenžu izmaksai valstij, vai citi sabiedrības rīcībā esoši finanšu līdzekļi vai manta. Tāpat būtiski ievērot no LESD izrietošo valsts atbalsta piešķiršanas aizliegumu, jo īpaši plānojot valsts ieguldījumus ostu pārvaldošās kapitālsabiedrības kapitālā vai citā veidā piešķirto finansējumu, t.sk. infrastruktūras attīstībai, proti- lai šāds atbalsts būtu pieļaujams, tam jāatbilst noteiktiem kritērijiem.

[588] Vērtējot ostu attīstības plānošanu, jāsecina, ka valsts un pašvaldības loma tai piederošo kapitālsabiedrību attīstībā galvenokārt tiek īstenota, nosakot attiecīgo kapitālsabiedrību vispārējos stratēģiskos mērķus, kā arī apstiprinot to vidēja termiņa darbības stratēģiju. Tādejādi, gadījumā, ja pašvaldība nekļūst par ostas pārvaldošās kapitālsabiedrības (vai vairāku kapitālsabiedrību – atkarībā no izvēlēta Nākotnes modeļa) kapitāla daļu vai akciju turētāju, tās loma konkrētās ostas attīstības plānošanā ir ierobežota (t.i. pamatā izrietoša no pašvaldības lomas teritorijas plānojuma noteikšanā).

[589] Tāpat, saistībā ar ostu attīstības plānošanu iespējamo Nākotnes modeļu izvērtēšanas kontekstā jāmin, ka gadījumā, ja viena kapitālsabiedrība pārvaldīs visas trīs ostas, tā darbosies saskaņā vienu kopīgu vispārējo stratēģisko mērķi un vidēja termiņa darbības stratēģiju, kas gan neizslēdz iespēju vispārējā stratēģiskajā mērķī un vidēja termiņa darbības stratēģijā diferencēt pasākumus, kuri veicami attiecībā uz katras konkrētās ostas attīstību. Savukārt, ja katras ostas pārvaldību veiks atsevišķa kapitālsabiedrība, katras konkrētās ostas attīstības scenārijus būtu iespējams vēl vairāk nodalīt, jo katru ostu pārvaldošajai kapitālsabiedrībai būtu tās individuālais vispārējais stratēģiskais mērķis un vidēja termiņa darbības stratēģija. Turklāt, tā kā būtiska loma kapitālsabiedrības attīstībā ir dividendēs neizmaksātās peļņas izlietošanai, jāņem vērā, ka gadījumā, ja viena kapitālsabiedrība īsteno visu trīs ostu pārvaldību, atsevišķas ostas finanšu rādītāji var negatīvi ietekmēt arī pārējo ostu attīstības īstenošanu.

[590] Attiecībā uz ostu pārvaldības struktūru jānorāda, ka ostu pārvaldes struktūra, kāda tā ir noteikta ar ostu darbību regulējošajiem speciālajiem normatīvajiem aktiem, būtiski atšķiras no valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras. Vienlaikus, nepastāv šaubas, ka ostu pārvaldība var tikt īstenota arī valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras ietvaros. Ņemot vērā valsts kapitālsabiedrības pārvaldības kārtību, lielākā daļa ostu pārvaldnieku funkciju visticamāk piekristu valsts kapitālsabiedrības valdei, tāpat – valsts kapitālsabiedrības valdei piekristu virkne ostu pārvalžu valdes funkciju. Vienlaikus, virkne būtisku funkciju piekristu valsts kapitālsabiedrības padomei vai dalībnieku /akcionāru sapulcei, piemēram – attīstības dokumentu apstiprināšana (vidēja termiņa darbības stratēģiju apstiprina dalībnieku vai

akcionāru sapulce vai padome, ja tāda ir izveidota, savukārt par peļņas izlietošanu vienmēr lemj dalībnieku / akcionāru sapulce).

[591] Raugoties no valsts kapitālsabiedrību pārvaldības struktūras juridiskā regulējuma viedokļa, nav būtisku atšķirību, vai ostu pārvaldību nodrošina viena kapitālsabiedrība, jeb trīs kapitālsabiedrības, - proti, konkrēta pārvaldības modeļa izvēles rezultātā varētu mainīties vienvaldes locekļu skaits kā arī pienākums izveidot padomi (ja kapitālsabiedrība tiek dibināta SIA formā). Vienlaikus, jāņem vērā, ka valde vada sabiedrību kopīgi, tādejādi strikta katras konkrētās ostas pārvaldības nodalīšana vienas kapitālsabiedrības ietvaros nav iespējama. Tāpat, kā jau tika minēts saistībā ar ostu attīstību – izvēloties veidot atsevišķu kapitālsabiedrību katras ostas pārvaldībai, iespējams būtiskāk diferencēt katras konkrētās ostas attīstības scenārijus.

[592] Attiecībā uz ostu un valsts kapitālsabiedrību lēmumu pārsūdzēšanu, jānorāda, ka visu ostu (Rīgas, Liepājas un Ventspils) pārvaldes atrodas Ministru kabineta vai Satiksmes ministrijas pārraudzībā. Līdz ar to attiecīgajai augstākai iestādei ir tiesības atcelt attiecīgās iestādes vai amatpersonas prettiesisko lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. Ostu lēmumi, kurus ir pieņēmis ostas kapteinis kā ostas pārvaldes amatpersona ir Administratīvie akti un tie ir apstrīdami APL kārtībā. Gan Rīgas brīvostas nolikums, gan Ventspils brīvostas nolikums paredz īpašu kārtībā attiecībā uz tiesiskuma nodrošināšanu abās brīvostās, paredzot, ka to nodrošina brīvostas pārvaldnieks, kā arī attiecībā uz publisko tiesību līgumu norādīts, ka to var apstrīdēt brīvostas valdē normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

[593] Pašu ostu pārvalžu pieņemto lēmumu pārsūdzēšana ir atkarīga, kādā tiesību jomā tas tiek veikts, proti, publisko un šādā situācijā lēmums ir pārsūdzams administratīvā procesa kārtībā, vai privāto, šādā gadījumā lēmums ir pārsūdzams civilprocesuālā kārtībā.

[594] Tieši tas pats attiecināms uz valsts kapitālsabiedrības pieņemtajiem lēmumiem, proti, ja lēmums ir pieņemts publisko tiesību jomā – administratīvajā procesā, ja privāto, tad – civilprocesā.

[595] Attiecībā uz ostu teritorijās esošajiem nekustamajiem īpašumiem tos var grupēt:

- pēc tās īpašnieka:
 - valsts;
 - pašvaldība;
 - citas juridiskās vai fiziskās personas.
- pēc Likumā par ostām minētajiem veidiem:

- zeme;
- ostas iekšējā ūdeņu daļa jeb akvatorijs;
- publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras zemes nodalījuma josla;
- ostas kopējās hidrotehniskās būves;
- kuģuaceļi;
- navigācijas iekārtas un ierīces;
- piestātnes.

[596] Secināms, ka ostas teritorijas sauszemes daļa var piederēt jebkurai personai, tostarp valsts kapitālsabiedrībai.

[597] Esošajā situācijā virkne valsts un / vai pašvaldības nekustamo īpašumu (zeme, akvatorijs, ostas kopējās hidrotehniskās būves, kuģuaceļi (Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās)) ir nodoti ostu pārvalžu valdījumā, līdz ar to risināms jautājums par šī valdījuma izbeigšanu, lai nekustamos īpašumus varētu nodot attiecīgās valsts kapitālsabiedrības valdījumā. Vienlaikus jāņem vērā PPFLMINL noteiktie ierobežojumi, ja nekustamie īpašumi tiek nodoti bezatlīdzības lietošanā - tad nodošanu jāpamato ar: 1) tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanu un/vai publiskas personas pakalpojumu sniegšanu; 2) likumu vai Ministru kabineta noteikumiem.

[598] Tāpat ir nepieciešams izstrādāt plānu, kādā veidā ostu pārvaldes nodos savus nekustamos īpašumus valsts kapitālsabiedrībai.

[599] Jāņem arī vērā, ka uz nekustamajiem īpašumiem var gulties gan dažādas lietu tiesības, gan saistību tiesības, kas jāievēro nekustamo īpašumu atsavināšanas procesā, tostarp - apbūves tiesības, ko varēs pārņemt arī valsts kapitālsabiedrība, servitūti, kas sekos nekustamajiem īpašumiem un ķīlas, kuru pārnese uz jauno īpašnieku – valsts kapitālsabiedrību ir jāsaskaņo ar kreditoru.

[600] Pašreiz spēkā esošie normatīvie akti ostu pārvaldēm brīvostas un SEZ režīma darbības nodrošināšanai uzliek papildus administratīvo slogu (piemēram, ostu pārvalžu pienākums izsniegt kapitālsabiedrībām atļaujas un uzraudzīt atļauju izsniegšanas kritēriju ievērošanu). Tādēļ, lemjot par Nākotnes modeļa ieviešanu, ir ieteicams apsvērt iespēju, ka ostas pārvaldošā kapitālsabiedrība (vai trīs kapitālsabiedrības, atkarībā no izvēlētā Nākotnes modeļa) pašas darbojas kā licencētās kapitālsabiedrības vai zonas kapitālsabiedrības brīvostas un SEZ teritorijā, iegūstot attiecīgos atvieglojumus, taču administratīvās funkcijas brīvostas un SEZ režīma darbības nodrošināšanai (atļauju izsniegšana u.tml.) veic cita persona vai personas. Jo īpaši minētā iespēja apsverama saistībā ar Liepājas SEZ, ņemot vērā, ka Liepājas SEZ aizņem

aptuveni 65% no Liepājas teritorijas, savukārt ostas aizņem tikai nepilnu trešo daļu no Liepājas SEZ teritorijas.

[601] Abos nākotnes modeļos ostu pārvaldēm kā kapitālsabiedrībām tiks saglabāta iespēja izmantot ostu maksas to darbības nodrošināšanai, kā arī tiktu nodrošināta iespēja šo līdzekļus novirzīt komercdarbībai (piemēram, ar ostu darbību tieši nesaistītu puduru attīstība loģistikā, ražošanā un citās nozarēs), vienlaikus ņemot vērā normatīvajos aktos ietvertos ierobežojumus attiecībā uz ostu maksu izmantošanu, piemēram – ES ostu regulas 11. pantā noteikto par publiskā finansējuma izlietošanu tikai attiecīgo publisko pakalpojumu sniegšanai. Tāpat, pārveidojot ostas par kapitālsabiedrībām, ir iespējams apsvērt saglabāt esošo mehānismu par noteikta apjoma ostu maksu ieskaitīšanu pašvaldību speciālajos budžetos, kas ir izlietojami ar ostu darbības saistītās infrastruktūras attīstīšanu, tomēr būtu jāvērtē šāda speciāla regulējuma lietderīgums (cita starpā ņemot vērā, ka spēkā esošie normatīvie akti paredz ostu pārvaldītāju sadarbību ar pašvaldībām infrastruktūras attīstībā, neparedzot konkrētus sadarbības nosacījumus).

[602] Izvēloties A variantu (trīs atsevišķas kapitālsabiedrības) ir jāizstrādā atbilstošs ietvars vai mehānisms, kas veicinātu ostu sadarbību un koordināciju (tajā skaitā resursu koplietošanu), kā arī to spēju ietekmēt iekšzemes un priekšzemes piegāžu tīklus un palielinātu to kaulēšanās spēju (*bargaining power*).

[603] Izvēloties B nākotnes modeli var paredzēt, ka samazinātos ostu iekšējā konkurence, bet palielinātos ārējā konkurence (piemēram, ar Klaipēdas ostu). Samazinoties iesaistīto pušu (ostu pārvalžu) skaitam un iekļaujot tās vienā kapitālsabiedrībā, būtu iespējams būtiski uzlabot ostu savstarpējo koordināciju un sadarbību, kā arī palielināt ietekmi uz iekšzemes un priekšzemes piegādes tīkliem. Tiktu uzlabota resursu koplietošana (administratīvie, finanšu, mārketinga u.c.), kā arī būtu iespējams efektīvāk izmantot uzkrātās zināšanas, tas arī ļautu nodrošināt lielāku elastību piedāvājot atbilstošus risinājumus potenciālajiem klientiem, ņemot vērā katras ostas specifiku un priekšrocības.

[604] Abos Nākotnes modeļos ir jāizstrādā efektīvs sadarbības mehānisms ar attiecīgajām pašvaldībām, ņemot vērā to lielo ietekmi uz ostām un tajās strādājošajiem privātajiem uzņēmumiem (teritorijas plānošana, būvniecības noteikumu ievērošana, vides un citas prasības). Šis ir viens no būtiskākajiem aspektiem, lai nodrošinātu ostu turpmāko attīstību un sekmīgu darbību, it sevišķi, ja ostas nākotnē plāno attīstīt ne tikai ostu operācijas, bet arī dažādus komercdarbību pudurus (noliktavu telpas, ražošana, loģistikas pakalpojumi).

[605] Pieņemot lēmumu par ostu pārvalžu komercializāciju, jāvērtē iespēja stiprināt PKC kā koordinējošās institūcijas kapacitāte ne tikai ar ostu darbību saistītos jautājumos, bet arī puduru attīstības jomā (industriālie parki, noliktavas, loģistikas pakalpojumi u.c.).

[606] Prasības un nosacījumi attiecībā uz ostu darbības finansēšanu no valsts puses saglabātos tādas pat kā šobrīd esošajā ostu pārvaldības modelī.

[607] Abi nākotnes modeļi (valsts kapitālsabiedrības) nodrošina atbilstību OECD vadlīnijām attiecībā uz valsts kapitālsabiedrību pārvaldību. Jāvērtē, lai izstrādājot speciālos likumus netiktu ierobežotas vai samazinātas OECD vadlīnijās noteiktās prasības.

[608] Mainot valsts pārvalžu juridisko formu, jāvērtē vai un uz kāda pamata tiek saglabātas Likumā par ostām noteiktās iemaksas pašvaldību specializētajos budžetos, kā arī nekustamā īpašuma nodokļa maksājumu ietekme uz valsts kapitālsabiedrībām, ņemot vērā, ka otu pārvaldes pašreiz ir atbrīvotas no šāda nodokļa nomaksas par tiem īpašumiem, kas atrodas brīvostu vai speciālo ekonomisko zonu teritorijā un nav nodotas lietošanā citām personām.

[609] Ieteikumi par papildus veicamo izpēti:

- Veikt to īpašumu auditu, kas ir nodoti ostu pārvalžu valdījumā vai iekļauti atsevišķu ostu pārvalžu zembilances uzskaitē un to atbilstība plānotajai darbība (kravu pārkraušana ostās, puduru attīstība);
- Balstoties uz īpašumu audita rezultātiem ir jāvērtē lietderīgākais risinājums par pašvaldības īpašumu pārņemšanu (atsavināšanu, īri vai izpirkšanu) izvērtējot tiesiskos un finanšu riskus;
- Gadījumā, ja tiek pieņemts lēmums par esošo īpašumu ieguldīšanu valsts kapitālsabiedrību pamatkapitālā, ir jāvērtē kādas var būt ieguldāmo īpašumu vērtības izmaiņas un ietekme uz finanšu rādītājiem izpildot Komerclikuma prasības par īpašumu mantiskās vērtības novērtēšanu pirms to ieguldīšanas pamatkapitālā;
- Jāveic esošo saistību (ilgtermiņa un īstermiņa aizdevuma, ES projektu līgumi) analīze attiecībā uz nepieciešamo nodrošinājumu un citām prasībām (pašu kapitāla pietiekamība, bilances vērtība pret aizdevumu apjomu un citiem līgumos minētajiem kritērijiem);
- Nākotnes modelī ar vienu valsts kapitālsabiedrību (B modelis) būtu savlaicīgi jāveic konsultācijas ar Konkurences padomi un Eiropas Komisiju attiecībā uz iespējamo ostu konkurences samazināšanos.

[610] Ieteikumi ostu pārvaldības reformu ieviešanā:

- vadīties no Pasaules Bankas ostu reformas instrumentu komplekta (*World Bank port reform toolkit*), analizēt ostu esošo tirgus pozīciju, kā arī skaidri definēt to nākotnes mērķus un darbības jomas, kas noteiks kāda veida reformas ostu pārvaldības modelī ir jāveic un kā praktiski būtu ieteicams šo procesu realizēt;

- nodrošināt savlaicīgu konsultāciju veikšanu ar esošajiem ostu operatoriem un citām iesaistītajām pusēm (piemēram, pašvaldības) par nākotnes modeļiem un plānotajām izmaiņām ostu pārvaldībā.
